

NENAD IVANKOVIĆ

HRVATSKA

OD OKUPACIJE
DO REGIONALNE SILE

K. KREŠIMIR

NENAD IVANKOVIĆ ♦ HRVATSKA OD OKUPACIJE DO REGIONALNE SILE

Biblioteka
TRN
Knjiga 9

Urednica
LINA KEŽIĆ

CIP-Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

UDK 32 (497.5) "199"

IVANKOVIĆ, Nenad
Hrvatska od okupacije do regionalne
sile / Nenad Ivanković. - Zagreb : "K.
Krešimir", 1996. - 414 str. ; 20 cm.
- (Biblioteka Trn ; knj. 9)

ISBN 953-6264-39-0

961106104

ISBN 953-6264-39-0

Nenad Ivanković

HRVATSKA
OD OKUPACIJE DO REGIONALNE
SILE

K. KREŠIMIR
Zagreb, 1996.

Palima u Domovinskom ratu

SADRŽAJ

SADRŽAJ.....	7
PREDGOVOR	11
MOĆ I PRAVO	13
RICHELIEU I EX-JUGOSLAVIJA.....	15
GEOGRAFIJA - SUDBINA VELIKIH I MALIH ..	19
ZAŠTO NAVIJAM ZA KOHLA.....	21
ZAMKA ZA HRVATSKU.....	24
PARTNERSTVO I SUPARNIŠTVO	27
BURLAKOV ILI RUSIJA?.....	30
ŠTO HOĆE AMERIKANCI?.....	33
ZAKONITA PREVRTLJIVOST	36
MÜNCHEN '95.....	39
DOBIVA LI SRBIJA DOISTA ULOGU BALKANSKOG ŽANDARA.....	42
„FRUSTRIRANI DIV” NE MOŽE IZ VLASTITE KOŽE	49
NOVI EUROPSKI KONCERT	55
VAN IZ SVIJETA KAOSA!.....	58
CIVILNA JALTA.....	63
STRAŠNA ZABLUDA.....	66
PRIJETNJE RUSKOG MEDVJEDA	69
HRVATSKA SE ZNALA ODRŽATI I DISKREDITIRATI SVOJE PROTIVNIKE.....	75
NERVOZNA DEMONSTRACIJA MOĆI ILI NAJAVA NOVIH POLITIČKIH OPCIJA	83
„PRIJATELJA SE NE KRITIZIRA!”	89
PREPARIRANA SAVJEST ZAPADA.....	92

OLUJA - HRVATSKI DEUS EX MACHINA	99
TEŠKA HRVATSKA ODLUKA	101
PRITISAK "EUROPSKOG KONCERTA"	104
PLAVCI OSTAJU TAOCI SRPSKIH POBUNJENIKA	111
KAKO IZBJEĆI STISKU	117
PRITISKOM DO PRODUKTIVNOG KOMPROMISA	120
PROBIJEN LED ZA KONTROLU GRANICA	126
ZAKAŠNJELE IGRE	132
GOSPODINE OWEN, HRVATSKA JEST RANJIVA, ALI NE ZATO ŠTO JE SLABA	138
HRVATSKU SVAKODNEVNO NEMILICE NAPADAJU NA PROMIDŽBENOM RATIŠTU, ŠTO JOJ JE ČINITI?	145
PRAVNA DRŽAVA SE VIŠE NE IGRA	156
NIMALO BEZAZLENE PRIJETNJE HRVATSKOJ	162
INTELEKTUALNI DIVLJACI	168
SAD JE VRIJEME ZA VJETAR IZ HRVATSKE	171
ZAŠTO JE HRVATSKA TO MORALA UČINITI	174
TUĐMAN - HRVATSKI BISMARCK	181
PERFIDNA IGRA S IZBJEGLICAMA	184
"HUMANITARNA HISTERIJA" ZAPADA	187
NEUVJERLJIVE LEKCIJE IZ DEMOKRACIJE I HUMANIZMA	194
PREUVELIČAVANJE HRVATSKIH GRIJEHOVA	199
HRVATSKA ZGARŠTA VIŠE NITKO NE SPOMINJE	203
SKANDALOZNI ODNOS MEDIJA NIJE SLUČAJAN	207
EUROPA KAO SUDBINA	213
PRVI PUT POSLIJE KRALJA TOMISLAVA	216
GOSPODO, HRVATSKA JE TO UČINILA SAMA	218
HRVATSKA NEMA ODVIŠE VREMENA	222
ŠTO JE TUĐMAN IZABRAO?	228
DOBAR KOMPROMIS	231
DAYTON - KRAJ ILI POČETAK BOSNE?	235
ZBOGOM, BOSNO!	237
NATO I FUNDAMENTALIZAM	240
NITI HRVATA, NITI FEDERACIJE	243
RADIKALIZAM 'UMJERENOG' IZETBEGOVIĆA	249

PRIBLIŽAVAJU LI SE SARAJEVO I BEOGRAD?	252
ISLAM - KOMPLIKACIJE I OPASNOST?.....	258
IZ SLIJEPE ULICE BEZ ILUZIJA	265
MILOŠEVIĆ NASTAVLJA POKER BEZ LIMITA	268
BORBA ZA STATUS QUO	274
BRIGADA ZA MIZERIJU	277
NA BALKANSKI NAČIN.....	283
IZDAJA I CINIZAM VELIKIH.....	286
DA ŽRTVE OSTANU ŽRTVE.....	293
VELIKA PREDSTAVA ZA SPAS PROPALE POLITIKE	296
POLITIČKI PRITISAK S CAPITOLA	301
OLUJA PROBUDILA BIJELU KUĆU.....	308
ZAŠTO SU ZABORAVILI NA CLAUSEWITZA.....	314
HRVATSKA ODLUČUJE O KONAČNOM RJEŠENJU	321
NITKO NE ŽELI POTPUNI SLOM SRBIJE.....	327
NJEMAČKI STRAHOVI ZA BOSNU	332
KISSINGEROVI STRAHOVI.....	335
TKO PLAĆA POLITIKU KUPOVANJA RUSKE DOBRE VOLJE?	340
ZAPAD I AUSCHWITZ II.	346
AMERIČKO RJEŠAVANJE KVADRATURE BOSANSKOG KRUGA	349
ILI..., ILI...	356
POLITIKA IZNAD PRAVA.....	362
PODJELA BOSNE "ISPOD STOLA"?	366
HRVATSKA NIJE MOGLA IZBJEGNUTI DAYTON.....	373
DAYTON NE ZNAČI PRAVEDAN NEGO MOGUĆI MIR! .	381
CAMP DAYTON.....	389
KISSINGEROV POGLED NA DAYTON	391
PEČAT NA KRAJ RATA, KOLIKO JOŠ DO MIRA?.....	394
KATASTROFALNA BILANCA.....	401
SRPSKI WATERLOO	404
PREMA KONAČNOM RASPLETU	411
ZBOGOM BALKANU!.....	413

PREDGOVOR

Iako kriza na tlu bivše Jugoslavije nije konačno razriješena (Bosna), ipak se može reći da je za Hrvatsku jedno povijesno razdoblje okončano. To razdoblje, koje po dramatičnosti i sudbonosnosti jedva da ima paralela u hrvatskoj povijesti, obilježilo je nekoliko ključnih događaja: *Domovinski rat* i međunarodno diplomatsko priznanje Hrvatske (1991.), te oslobođenje okupiranih područja (*Bljesak, Oluja...* 1995.) i napokon činjenica da je Beograd priznao našu domovinu u njenim međunarodnim granicama (1996.).

Kao dugogodišnji dopisnik *Vjesnika* i *Večernjeg lista* iz Bonna (od 1988. do ožujka 1996.) imao sam sretnu okolnost da sam mogao iz neposredne blizine pratiti diplomatsku bitku za priznanje Hrvatske, na čijem je čelu, kao što je poznato, bila Njemačka, koja se i sama, godinu dana prije toga (1990.), ujedinila. Taj sam proces opisao u knjizi "Bonn: Druga hrvatska fronta", Mladost, Zagreb, 1993., koja je ovih dana izašla i na njemačkom jeziku u izdanju Rudolfa Grulich-a i Adolfa Hampela, Justus-Liebig-Universität, Giessen, 1996.

Ova knjiga, što je sada čitatelj ima pred sobom, u neku je ruku nastavak one prve, samo što je sada težište na 1995. godini, dakle na godini velikih hrvatskih vojnih pobjeda i diplomatsko-političkog hrvanja, čime je, po mom sudu, okončano jedno dramatično, krvavo, ali istodobno i veličanstveno razdoblje hrvatske povijesti.

Za razliku od one prve, ova knjiga nije napisana nakon što su se događaji odigrali, nego usred njih. Riječ je o kolumnama i člancima što sam ih redovito pisao (također iz

Bonna) za *Vjesnik* i *Večernji list*. Sada, objavljeni na jednom mjestu, vjerujem da bacaju barem djelić svjetla na svu kompleksnost i kompliciranost procesa i događaja kojima smo bili svjedoci, u kojima smo bili akteri, ali i objekt tuđih interesa.

Tekstovi su u najvećoj mjeri poredani kronološkim redom, ali ne do kraja dosljedno, jer mi se činilo jednako važnim da ih razvrstam i prema tematskim cjelinama. Zbog toga i stanovita preklapanja za koja držim da čitatelju neće praviti teškoće.

Komentari i kolumne objavljeni su u izvornom obliku, dakle bez ikakvih preinaka i korektura, a to znači i bez *naknadne pameti*. Što svakako ima svoje nedostatke, ali, vjerujem, i pokoju prednost.

U Zagrebu, 23. rujna 1996.

Autor

MOĆ I PRAVO

RICHELIEU I EX-JUGOSLAVIJA

Otac moderne međunarodne politike, francuski kardinal i državnik Richelieu, prije 300 godina zapisao je ono što i danas vrijedi: "Tko ima moć, taj u državnim poslovima često ima i pravo. Slabi će se pak teško moći očuvati od toga - da po većinskom mišljenju svijeta - ima krivo"!

Taj Francuz, naravno, nije bio samo politički mislilac, nego u prvom redu državnik, koji je u jednoj kritičnoj fazi europske povijesti Francuskoj otvorio put prema moći i dominaciji. Za srednju Europu i Nijemce to je značilo 30-godišnji rat, najstrašniji do tog vremena, i odgadanje nacionalnog ujedinjenja za sljedeća dva stoljeća.

Richelieu, iako kardinal, pri tome se nije libio savezništva ni s "hereticima" (protestantskom Švedskom) ni s omraženim inovjericima (Turcima) u svojem hrvanju s pobožnim i moralnim habsburškim carem Ferdinandom II. Zbog toga je papa Urban VIII. na vijest o Richelieuovoj smrti (1642.) i uzviknuo: "Ako ima Boga, kardinal Richelieu će morati mnogo toga platiti. Ako ga pak nema, tada je imao veoma uspješan život!"

Richelieu, za kojeg su interesi njegove Francuske bili iznad svega, svoju je političku doktrinu i ovako opisao: Budući da je čovjek besmrtn, spas njegove duše leži u onostranosti. Država, pak, nije besmrtna i zato je njen spas sada ili nikada!

To drugim riječima znači da se državi ne upisuje u dobro ako čini ono što je pravedno i ispravno, nego na-

gradu dobiva samo onda ako je dovoljno jaka da učini ono što je nužno!

Unatoč tome što se svi američki predsjednici već više od pola stoljeća zaklinju na Wilsonov idealizam po kojem se države moraju prosuđivati po istim moralnim načelima kao i pojedinci, i što ih u tome više ili manje verbalno slijede i europski političari od rata na ovamo, čini se nedvojbena da u međunarodnoj politici ipak više prevladava richelieuovski duh negoli duh američkog predsjednika Woodrowa Wilsona.

Napokon, sve ono što se već pune četiri godine događa na tlu bivše Jugoslavije, zoran je primjer za to da jaki ili jači na kraju "imaju i pravo", a da moćne sile ne čine ništa drugo nego samo ono što je u njihovu interesu.

Zato se ne treba odveć zgražati nad činjenicom što je za današnju Ameriku mnogo veći problem jedan mali diktator na Haitiju, negoli balkanski diktator koji je cijele narode strovalio u katastrofu, prognao milijune nedužnih ljudi s njihova ognjišta, oskrvnuo i ubio na stotine tisuća.

Ne treba se čuditi ni tome što velike sile stalno popuštaju jačemu i što su - shodno Richelieuovoj maksimi - učinile sve da većinu u ovom današnjem svijetu uvjere kako "slabiji imaju krivo", o čemu je zorno mogla posvjedočiti i svojedobna kampanja protiv Hrvatske. Napokon, srpska agresija na Hrvatsku i Bosnu, ma koliko bila brutalna i stravična, ima i jednu "svijetlu stranu" - ne ugrožava vitalne interese velikih sila. Čovjek dođe u napast da se zapita bi li ikada o Hitleru i nacionalsocijalizmu bilo izgovoreno sve ono što je "povijest rekla" da je kojim slučajem pustio na miru Francusku i Veliku Britaniju.

U Zagorju kažu da samo bedaka zmija može dvaput ugristi iz iste rupe. Dakle, jesu li ključni svjetski političari takvi bedaci da, nakon što su svojedobno povjerovali Čosiću i Paniću, sada vjeruju Miloševiću kako će tobože odigrati glavnu mirotvoračku ulogu na Balkanu? Upravo onome tko je sve započeo i kojeg su još do prije godinu dana označavali kao Belzebuba i stavljali ga na liste ratnih zločinaca i

političkih kriminalaca i kojeg sada još nagrađuju ukidanjem sankcija.

Jasno je da se ne radi ni o budalama ni o ludilu, nego o sistemu što ga je Richelieu odavno opisao i proveo u djelo. Politički moral i *raison d'état* u ovih 300 godina nisu se promijenili. Zbog toga zvuče naivno sva ona uvjeravanja kako je hrvatska država mogla više postići da se rukovodila isključivo načelima "za spas besmrtno duše". Doduše, slabijemu se često savjetuje da bude dobar i poslušan, ali se pri tome zaboravlja da u igri u kojoj se računaju samo moć i interesi za to na kraju nema nagrade.

Podjednaka je zabluda i onaj politički radikalizam koji ne uzima u obzir realnu hrvatsku snagu, pa bi se olako upustio u politička i vojna odnjeravanja za koja nema pokrića u moći i komplementarnosti interesa s velikima. Ti, pak, zaboravljaju da politika državnog rezona ovisi isključivo o sposobnosti procjene odnosa snaga, a nikako o junačenju.

Posljednji potezi međunarodne zajednice - uključujući i ukidanje dijela sankcija protiv Srbije - jasno pokazuju da hrvatska državna politika treba ići srednjim putem: ne obazirati se na povike političkih purista, ali ne dati se ni zavesti od političkih stekliša.

Ferdinand II. podlegao je Richelieuu, iako ga je lako mogao svladati, samo zato što se isključivo držao ondašnjih principa i moralnih normi, zabacujući svaku ideju o državnom rezonu. Richelieu je pobijedio i zato što nikada nije učinio ništa što bi moglo ugroziti francuske interese. U rat je ušao tek pošto je Francuska postala dovoljno jaka, a protivnik toliko slab da više nije bilo nikakvog rizika. Do tada je pustio druge da za nj krvare. Doduše, premalo za spas duše, ali sasvim dovoljno za spas države!

**GEOGRAFIJA - SUDBINA
VELIKIH I MALIH**

ZAŠTO NAVIJAM ZA KOHLA

Kohllova Kršćanska unija uvjerljivo je pobijedila na izborima za Europski parlament i to je svakako ove nedjelje bila senzacija s kojom ni najveći optimisti nisu računali.

Socijaldemokrati, koji su još do prije koji mjesec bili sigurni da će ujesen, na izborima za Bundestag, pobijediti, doživjeli su katastrofu što se vidljivo ocrtavala i na licima njihovih vodećih političara. Naime, ovi europski izbori bili su neka vrst testa za jesen i u toj okolnosti i leži njihova politička dramatika.

Prerano otpisani Kohl i njegova vlada (unatoč neugodnom porazu koalicijskih liberala, koji su uza socijaldemokrate drugi veliki gubitnici ovih euro-izbora) pokazali su da imaju dobre šanse i da i nakon 16. listopada, dakle, nakon saveznih parlamentarnih izbora, ostanu u sedlu.

Dobra vijest za Hrvatsku? Svakako! Doduše, moglo bi se reći da nije politički pristojno tako pristrano pisati o događajima u jednoj stranoj zemlji i to svakako načelno stoji.

Ali svejedno si dopuštam tu slobodu i to iz nekoliko razloga. Prvo, ova sadašnja njemačka vlada na čelu s kancelarom Kohlom, diplomatski je priznala Hrvatsku i to pod strahovito teškim međunarodnim okolnostima. Da nije tada bilo Kohla i Genschera, usudujem se reći da danas ne bi bilo ni ovakve Hrvatske. Naime, potezi međunarodne zajednice u Bosni, a i u vezi s hrvatskim okupiranim područjima, zorno su pokazali i pokazuju što bi bilo s Hrvatskom da onda nije međunarodno priznata.

Drugo, a to mnogi hrvatski političari ponekad zabravljaju ili zabacuju u varavoj nadi da će nam netko drugi "sada stvarno pomoći", Njemačka je zapravo jedina značajna europska i svjetska država na koju se Hrvatska zaista može osloniti. Ministar Kinkel je to u najdramatičnijim trenucima za našu zemlju i dokazao, sprečavajući sankcije što su ih Britanci i Francuzi već skuhalili u svojim političkim loncima.

Doduše, u nas ima i podosta onih koji su pomalo razočarani Njemačkom, koji ne mogu shvatiti što se to dogodilo da nas nakon "euforične" 1991./92. njemačka vlada više ne podržava onako čvrsto i onako odlučno. Da nam možda premalo pomaže.

Dojam svakako nije posve kriv, ali zato postoje mnogi razlozi i objašnjenja. Poslije diplomatskog priznanja Hrvatske, Bonn se gotovo jednako našao na tapeti Pariza i Londona kao i sama Hrvatska. On nije mogao ići protiv struje "europske" politike na Balkanu i dovesti u pitanje odnose u Europi pa i svoju vlastitu sigurnost zbog naše zemlje. Okolnost koja je u našoj politici prečesto gubljena iz vida i koja je dovodila ponekad i do pogrešnih ocjena i poteza.

Ali unatoč i takvoj ograničenoj pomoći jedno je sigurno: Sadašnja njemačka vlada stvarni je prijatelj Hrvatskoj. I to ne u prvom redu iz sentimentalno-povijesnih razloga, nego zbog toga što za razliku od drugih razumije prilike u bivšoj Jugoslaviji jer je skroz na skroz prozrela karakter srpskog osvajačkog rata.

Njemačka je, nema sumnje, u ovih nekoliko godina svakako bila jedina od značajnih svjetskih država koja je, prema mogućnostima kakve je imala, stajala iza Hrvatske. A male države poput naše, pogotovo u ovako dramatičnim okolnostima, ne mogu same, moraju imati barem jednoga jakog zagovornika. Njemačka je to bila i to će i ostati! Ali pod pretpostavkom da na vlasti ostane sadašnja koalicija, a to u prvom redu znači kancelar Kohl i ministar Kinkel. Jedan ugledni njemački kolega nedavno mi je rekao: Ako socijaldemokrati dođu ujesen na vlast, i ako se pritom još dogodi da liberali odu u opoziciju, onda ste gotovi!

Zašto? Zar i socijaldemokrati nisu bili za diplomatsko priznanje Hrvatske? Jesu, ali s pola srca. No danas ni toga više nema. Njihov prvi čovjek i kandidat za kancelara Rudolf Scharping, kad god može ponavlja da je Kohlova vlada učinila katastrofalnu pogrešku jer je tobože prerano priznala Hrvatsku (i Sloveniju). Dakle, upravo ono što su dugo ponavljali Francuzi i Britanci (sporadično i Amerikanci) i što je korišteno kao osnova za antihrvatsku (a onda i antinjemačku) strategiju.

No, nije samo to posrijedi. Riječ je o tome da mnogi socijaldemokrati još nisu prežalili raspad "samoupravne Jugoslavije" i da s velikom zadržskom gledaju na nastanak novih nacionalnih država. Ponekad čak toliko izokrenuto da su im važnija nacionalna prava manjina negoli ugrožena prava cijelih naroda. Gledište koje je dobar dio njemačke socijaldemokracije odvelo i na distancu spram ujedinjenja same Njemačke. Godine 1990. socijaldemokrati su to platili dramatičnim izbornim porazom. Nitko tada u Hrvatskoj nije mogao ni slutiti da je time istodobno bila otvorena i mogućnost za ono što se dogodilo godinu dana kasnije: diplomatsko priznanje naše zemlje.

I ovogodišnji izbori za Bundestag na svoj su način, gledajući iz naše perspektive, i izbori za Hrvatsku. Neka mi zato bude oprošteno što navijam za Kohla i Kinkela.

ZAMKA ZA HRVATSKU

Nakon što je 1868. godine ruska armija zauzela Samarkand u današnjem Uzbekistanu, ondašnji carski ministar vanjskih poslova Gorčakov pohitao je uznemirenom britanskom veleposlaniku siru Andrewu Buchananu kako bi ga uvjerio "da ruska vlada uopće nije imala namjeru zauzeti taj grad, da zbog toga, štoviše, duboko žali, te da jamči da Samarkand neće trajno zadržati". Međutim, taj je grad ostao u ruskim rukama više od jednog stoljeća - sve do sloma Sovjetskoga Saveza 1991. godine!

Jedan drugi primjer: nakon što je Hitler 1938. godine okupirao sudetski dio Čehoslovačke, u Münchenu je 29. rujna iste godine održana glasovita konferencija četvorice. Na toj konferenciji, koja je u povijesti postala simbolom popustljivosti Zapada prema fašizmu, Francuska i Britanija uz ostalo su zajamčile ostatku Čehoslovačke sigurnost. Jedva šest mjeseci kasnije, Hitler je okupirao i preostali dio Čehoslovačke. Pariz i London pritom nisu maknuli ni prstom, iako su, kako je rečeno, Pragu dali "čvrsta" obećanja.

Sudionici u međunarodnoj politici i danas se slično ponašaju. Prečesto jedno govore, drugo misle, a treće čine. Utoliko valja biti vrlo oprezan kad je riječ o obećanjima, jer, ako ona nisu i precizno ugovorno utvrđena i ako iza njih ne stoji čvrsta politička volja (a to znači i interesi) onoga tko ih daje, obično ne vrijede mnogo. Vanceov plan za Hrvatsku to je jasno pokazao. Iako je iza njega, tobože, stajala cijela međunarodna zajednica, on se pokazao kao mrtvo slovo na papiru. U prvom redu zato što ključne europske države

(Francuska i V. Britanija) nisu imale nikakav interes da ga provedu.

Iako Vanceov plan nije bio do kraja povoljan za Hrvatsku, on je ipak bio toliko nepovoljan za francuske i britanske interese na Balkanu da su ga sada posve zabacili kao tobože "neprovediv". Umjesto njega, sada se kuha novi mirovni plan za Hrvatsku, koji bi morao biti "kompromis", i to, dakako, na račun Hrvatske. Hrvatska bi se morala odreći svojih pozicija kako ih je postavio i fiksirao Vanceov plan, a zauzvrat bi je Beograd formalno priznao u njezinim međunarodno priznatim granicama.

Bit te diplomatske kuhinje razotkrio je sam francuski ministar vanjskih poslova. On se pritom pokazao krajnje darežljivim kad je riječ o komadanju Hrvatske. Pobunjenim Srbima u Hrvatskoj praktično nudi "državu u državi", a bosanskim Srbima nudi, pak, komad hrvatske obale i mora.

Pritom se grdno varaju oni koji misle da je to privatno Juppeovo mišljenje. To je francusko-britansko-rusko stajalište, koje će svakako doći do punog izražaja i u novom mirovnom planu za Hrvatsku, koji se još drži u tajnosti.

Zagrebu se upravo priprema zamka, jer se protiv njega pokušava iskoristiti njegova vlastita nestrpljivost. Hrvatska je zbog srpske okupacije u teškoj situaciji, pa je prirodno da teži brzom rješenju problema u UNPA-zonama. Zato joj se sada sprema beogradski ustupak (priznanje njezinih međunarodno priznatih granica), s kojim bi trebala progutati i kninsku državu u državi.

Pritom Zagreb, naravno, i dalje ne bi imao nikakva jamstva da će zaista moći u okupiranim područjima ikad ostvariti svoj puni suverenitet, ali bi mu zato preuzete obveze u obliku privredno-političkih ucjena međunarodnih čimbenika stalno, poput Damoklova mača, visjele nad glavom ako bi pokušao kasnije nešto sam ispravljati.

U toj igri nadmudrivanja i kojekakvih obećanja, Zagreb nije bez svojih aduta. Zapadu se također žuri da okonča novca, izgubljenog obraza i krizu u bivšoj Jugoslaviji. Ona ga, naime, stoji i silnog odnosa u vlastitoj kući. Zbog toga bi Hrvatska trebala učiniti isto ono što sada pokušava učiniti

taj Zapad, prije svega preko Francuske i V. Britanije: igrati na kartu njegova (ne)strpljenja! Ne prihvatiti nikakav novi plan koji odstupa od hrvatskih pozicija kako ih je fiksirao Vanceov plan za Hrvatsku, odnosno koje bi izlazile izvan okvira Ustava i Ustavnog zakona o manjinama. Bolje ostati još neko vrijeme u ovakvoj situaciji kakva je danas, nego li iz nestrljenja i stiske prihvatiti "nagodbu s Beogradom" koja Hrvatskoj praktično ne bi ništa bitno donijela, ali bi joj i te kako diplomatski svezala ruke.

Budući da je jasno da bez rješenja u Hrvatskoj nema ni sporazuma s Beogradom, a time ni rješenja problema u ex-Jugoslaviji, Hrvatska taj kapital koji drži u ruci ne smije olako prokockati. Ma kako ovog trenutka bilo teško i dalje biti strpljiv.

PARTNERSTVO I SUPARNIŠTVO

Današnja situacija u Bosni mogla bi se opisati kao neka vrst afganistanizacije te države. Na jednoj strani Rusi, koji su vojno i politički pomogli Miloševiću da stvori fakte, a na drugoj Amerikanci, koji sada na isti način pomažu Muslimanima (a time i Hrvatima) u njihovu oslobodilačku ratu.

Ono pak što ovu današnju afganistanizaciju razlikuje od one prave nije samo žalosna i sramotna uloga Francuske i Velike Britanije, nego u mnogo većoj mjeri činjenica da se glavni rivali - Washington i Moskva - međusobno ne doživljavaju kao neprijatelji, nego kao partneri.

Zbog toga i toliko natezanja i trulih kompromisa, i to ne samo na tlu bivše Jugoslavije. Baltičke su države jednako razočarane "neodlučnošću Zapada" kao i Poljska ili Mađarska. Strah od Rusa pritom nije samo residuum prošlosti, on svoj izvor nalazi i u aktualnim potezima Moskve: u njenim pritiscima na NATO kako bi se spriječilo njegovo proširenje na istok ili pak u najnovijoj moskovskoj doktrini o "bliskom susjedstvu". Doktrini u kojoj bivše članice Varšavskog ugovora prije svega prepoznaju stare ekspanzionističke motive Moskve, dakle prijetnju vlastitoj nezavisnosti i slobodi.

Iako se povijest nikad doslovno ne ponavlja, ipak današnja situacija nije posve nova. Slični odnosi između Washingtona i Moskve bili su i neposredno nakon II. svjetskog rata. Staljinova Sovjetska Rusija za Amerikance je i onda bila partner, unatoč tome što je bilo očito da Moskva želi podjarmiti cijelu istočnu Europu i unatoč činjenici da su

bili poznati i zločini kolektivizacije i bestijalne Staljinove čistke u kojima su zaglavili milijuni ljudi.

Danas je već zaboravljeno da su vodeći američki političari za Staljinovu nepopustljivost u vanjskoj politici optuživali sami sebe, predbacujući si da možda prema Moskvi nisu pokazali dovoljno takta, da možda nisu imali s njom dovoljno komunikacija i tome slično. Za to vrijeme, kao što je pokazala povijest, Staljin je hladnokrvno provodio svoj plan proširenja ruskog carstva do samog srca Europe.

Zasluge za to da je Truman napokon okrenuo ploču, među ostalim, pripisuju se jednom ondašnjemu mladom američkom diplomatu - Georgu Kennanu, koji je iz američkog veleposlanstva u Moskvi poslao briljantnu analizu Staljinove vanjske politike, poznatu pod imenom "Long telegram". Kennan je tu argumentirano pokazao da je ekspanzionistička politika Moskve posljedica stoljetnoga ruskog ekspanzionizma. Od Aleksandra I. pa do Nikole II, svi su ruski carevi težili proširenju državnog teritorija. Zbog toga su željeli podjarniti Poljsku, izbiti na toplo Sredozemno more kako bi kontrolirali crnomorska vrata, i imati vazale na Balkanu. I što se rusko carstvo više širilo, to je bilo nestabilnije iznutra. Na tom je tlu s vremenom izrasla ruska politička paranoja, osjećaj ugroženosti od vanjskog svijeta koji je potom kulminirao u agresivnoj vanjskoj politici. Staljin je tom imanentnom ruskom doživljaju svijeta samo dodao komunističku glazuru!

Zanimljivo je da su u to vrijeme (1945./1946.) u američkoj politici harale zablude koje su ostavile traga i do danas. Jedan od glavnih predstavnika te linije američke politike bio je Henry Wallace, čovjek koji je za posljednjega Rooseveltovog mandata bio američki potpredsjednik a potom i ministar u Trumanovoj vladi. On se svim silama opirao zaoštavanju odnosa s Moskvom, optužujući Churchilla (koji je bio jedan od prvih što su do kraja prozreli sovjetsku vanjsku politiku) da želi "između SAD-a i Rusije posijati nepovjerenje kako bi pripremio teren za III. svjetski rat!"

Istodobno se toliko rukama i nogama opirao nastajućoj doktrini o sukobu između demokracije (SAD) i dik-

tature (Sovjetskog Saveza) da je tvrdio kako je diktatura u Rusiji zapravo izmišljena jer da "Rusi danas imaju više političkih sloboda negoli ikada prije"!

Riječju, Wallace, koji je bio glasnogovornik snažne struje američkog izolacionizma, smatrao je kako Rusima treba prepustiti da čine u svojoj utjecajnoj sferi što god hoće, jer to ne ugrožava američke strateške interese.

Ono što danas podsjeća na prolujala vremena, s jedne strane, svakako je neizvjesnost u vezi s razvojem situacije u Rusiji, njenim vanjskopolitičkim motivima i namjerama, uključujući tu i američki hod po mukama u odnosima s Moskvom. Moglo bi se reći da je danas Amerika na svoj način razapeta između partnerstva i rivaliteta s nekadašnjim neprijateljem broj jedan na način koji djelomično podsjeća na opisana vremena.

Prije pola stoljeća Amerikanci su zbog političkih zabuda u vezi sa Staljinovom Sovjetskom Rusijom žrtvovali istočnu i srednju Europu. Premda su tada imali golemu stratešku prednost, jer su jedini raspolagali atomskom bombom. Danas, čini se, postoji opasnost da se povijest na ovaj ili onaj način ponovi. U svakom slučaju, razvoj situacije i na tlu bivše Jugoslavije samo do jedne točke može ići svojim tijekom. O njenu konačnu ishodu odlučit će u prvom redu odnos Amerike spram Rusije.

BURLAKOV ILI RUSIJA?

S taljin svojedobno nije mogao shvatiti zašto se Amerikanci toliko uzrujavaju zbog jedne Poljske ili Čehoslovačke, kad su te države tako daleko do Washingtona a tako blizu Moskvi da je "posve prirodno" da spadaju u rusku interesnu sferu.

Danas mnogi ruski političari ne mogu shvatiti zašto su Amerikanci odustali od "nemoralne" kontrole embarga na isporuku oružja Sarajevu, ali im je posve "prirodno" da svoju pravoslavnu braću Srbe pomažu kako god znaju i umiju. Napokon, ruska se diplomacija na Balkanu profilirala kao advokat Beograda, Pala i Knina, riječju - kao zaštitnik svega srpstva.

Zato je i jedan relativno pomirljivi Kozirjev u više navrata strašio Washington "trećim svjetskim ratom" ako bi kojim slučajem bio ukinut embargo na isporuke oružja bosanskim Muslimanima. Ruski parlament, bijesan na najnoviju Clintonovu odluku, sada je i objasnio zašto bi došlo do III. svjetskog rata. Zato što bi Rusija u tom slučaju odgovorila slanjem oružja Srbima! Pritom je parlament očito mislio na goleme količine oružja, jer je iz Rusije i dosad ratni materijal stizao Beogradu, Palama i Kninu.

Hamburški tjednik "Der Spiegel" u najnovijem broju piše da Rusi praktički nisu prestali slati oružje Srbima. Samo u svibnju ove godine Beogradu su isporučili 92 tenka tipa T-72, a potkraj rujna i 83 najmodernije haubice od 122 mm dometa 15 km. Prema spoznajama frankfurtskog Instituta za sovjetska istraživanja (ISOS), na koji se list poziva, Rusi su Srbima isporučili i najmodernije protuzrakoplovne rakete

S-300 b. Oružje potječe od ruskih jedinica što su se povukle iz bivše istočne Njemačke, dakle od elitnih ruskih postrojbi. Preko Ukrajine na Balkan je u proteklih nekoliko godina skrenuto ni manje ni više nego 4000 vagona najmodernijeg oružja!

Iako je "Der Spiegel" izašao tek ovog ponedjeljka, agencije su već u subotu prenijele navedene podatke, pa je rusko Ministarstvo obrane u nedjelju sve to demantiralo, tvrdeći kako Rusija striktno poštuje embargo i pridržava se sankcija protiv Srbije.

Hamburški je tjednik, doduše, napisao da je iza isporuka oružja Srbima glavom stajao general Burlakov, glavni zapovjednik ruske zapadne grupe armija što su se ovog ljeta konačno povukla iz bivše DDR. Dakle, general koji je po povratku u Moskvu unaprijeden u Gračovljeva zamjenika. Ovaj potonji, usput rečeno, u svojstvu ruskog ministra obrane posjetio je svojedobno pobunjene hrvatske Srbe i to na način koji je jasno dao znati da ništa ne drži do hrvatskog teritorijalnog integriteta, a da se o diplomatskom taktu i ne govori.

No vratimo se Burlakovu. On je, kao što je poznato, nedavno smijenjen, jer je u međuvremenu u Moskvi ubijen jedan novinar koji je ruskim ilegalnim isporukama oružja ušao u trag i to htio javno predočiti. Treba li dakle demantirati ruskog Ministarstva obrane shvatiti u smislu: nije Rusija, nego Burlakov?

Bilo ovako ili onako, jedno je nedvojbeno: Rusi na Balkanu nikada nisu bili u ulozi "poštenog maklera" (da upotrijebim jedan Bismarckov termin iz vremena Berlinskog kongresa). Oni su uvijek tamo imali svoje interese, a imaju ih svakako i danas.

Bez obzira na sve fraze o mirotvorstvu i tome slično, Moskva svoju diplomatsku zadaću u prvom redu vidi u tome da Beograd što prije oslobodi sankcija, i to po mogućnosti uz što beznačajniju cijenu. Rezultat takve politike trenutno je vidljiv kod Bihaća. Bosanski Srbi (kako tvrde američki obavještajni izvori) i dalje dobivaju obilnu vojnu pomoć iz Srbije. Od tenkova i streljiva do ljudi. A to znači i rusko oružje. Pobunjeni Srbi iz Hrvatske pak, iz pozicije "države u

državi" što ju im je svojedobno obećao Vitalij Čurkin, nesmetano provode agresiju na Bosnu i Hercegovinu.

U isto vrijeme, da paradoks bude veći, američki ministar inozemnih poslova Christopher zbog izolacije u kojoj se Amerika odjednom našla poslije Clintonove odluke, pokušava uvjeriti Moskvu, London i Pariz u ono što bi trebalo biti jasno: naime u to da Washington zapravo ništa dramatično nije učinio.

No, tako je to jer Francuzi i Britanci drže posve razumljivim i legitimnim da ograniče njemački utjecaj na Balkanu, a Rusi pak posve prirodnim da se tamo instaliraju kao velesila. Time je u Europi nastala konstelacija interesa kakve nikada dosad nije bilo: na jednoj strani Amerika (i krajnje suzdržana Njemačka), a na drugoj Rusija, Francuska i Velika Britanija. Konstelacija koja je dovela i do toga da američki prosvjed protiv nepodnošljivog srpskog statusa quo bude stiliziran kao tobožnja prijetnja miru na Balkanu, dok rusko, pardon, Burlakovo skretanje 4000 vagona najmodernijeg oružja praktički znači normalitet.

ŠTO HOĆE AMERIKANCI?

Bihačka tragedija pokazala je svu nemoć i bijedu "svjetske politike". UN je na žalostan način demonstrirao nesposobnost da zaštiti "vlastitu" zonu sigurnosti i time se strovalio u ponor potpune nevjerodostojnosti. NATO je, pak, sa svojim komičnim napadima na kninske i bosanske Srbe ispaao toliko neozbiljan da još samo naivčine mogu vjerovati kako bi na tako nejedinstvenom i rasklimanom vojnom savezu mogla počivati buduća kolektivna sigurnost u Europi.

Preciznije govoreći, UN nisu ništa drugo nego njegovi članovi, a prije svih stalni članovi Vijeća sigurnosti. Budući da Rusija, Francuska i Velika Britanija nipošto ne žele poduzeti nikakve ozbiljne korake protiv Beograda, Pala i Knina, od UN-a se i dalje može očekivati paktiranje sa Srbima, što se u konačnici svodi na mirenje sa srpskom okupacijom.

Kako Francuska i Velika Britanija sjede i u NATO-u, jasno je da i tamo vode istu politiku. Bruxelles se samo izgovara da mu New York ne dopušta jači napad na Srbe. Istina je, međutim, da za takvu akciju u samom NATO-u nema konsenzusa!

Ako se tome doda i krajnje suzdržana politika Bonna, koja se u osnovi svodi samo na sprečavanje najgorih podvala žrtvama srpske agresije, može se reći da su Europa i Rusija manje-više suglasne u tome da se u Bosni (a time i u Hrvatskoj) ne smije i ne može dogoditi ništa na što Srbi dobrovoljno ne bi pristali!

U tome je sav smisao teze da "političko rješenje" nema alternative, da nikakva vojna opcija ne dolazi u obzir, da bi ukidanje embarga na isporuke oružja Sarajevu (i Zagrebu) dovelo do opće katastrofe... Očišćena od diplomatskih formi, ta teza u ruskoj verziji glasi: ili srpski mir, ili treći svjetski rat!

Britansko-francuska ucjena, pak, svodi se na prijetnju: ili će sve ostati kako jest, ili mi odlazimo iz Bosne, a to onda znači totalni rat svih protiv svih i konačno istrebljenje, prije svega Muslimana!

Posljednja nada za žrtve srpske agresije, kako se čini, još su Amerikanci. Washington već dulje ostavlja dojam da se ne kani pomiriti sa srpskim statusom quo, da ne kani slijediti nemoralnu politiku svojih europskih partnera i da, napokon, kani nešto odlučno poduzeti u korist žrtava.

Iskreno govoreći, Washington dosad, osim nekih moralnih gesta, nije ništa efikasno učinio da se zaustavi srpska agresija. Pomalo je već zaboravljeno da je upravo ministar inozemnih poslova u Bushovoj republikanskoj vladi Baker bio taj koji je Beograd ohrabrio na agresiju protiv Slovenije, a kasnije i protiv Hrvatske. Zaboravljeno je pomalo da je američki veleposlanik u Beogradu Zimmerman (koji je u međuvremenu, doduše, promijenio mišljenje) za raspad Jugoslavije mjesecima optuživao Hrvate i Slovence, a pokazivao veliko razumijevanje za Miloševića i njegovu politiku. Pomalo je zaboravljeno s koliko je nade iščekivano Clintonovo preuzimanje vlasti u Bijeloj kući i kakvo je razočaranje nastupilo kad se uvidjelo da on ne kani ispuniti svoja izborna obećanja koja je dao u vezi s ratom u bivšoj Jugoslaviji.

Sada, nakon što su republikanci osvojili većinu u Kongresu i nakon što se Clinton našao pod njihovim snažnim pritiskom, opet rastu nade kako će Amerika konačno nešto učiniti, barem za bosanske Muslimane.

Istina je, doduše, da su republikanci nešto skloniji "oštrijem smjeru" u Bosni, ali je isto tako sigurno da nisu spremni otići dalje od moralnih gesta i eventualnog zatvaranja jednog oka kad je riječ o zaobilazanju embarga na

isporuke oružja Sarajevu. Republikanac Jesse Helms, designirani šef vanjskopolitičkog odbora Kongresa i glavni Clintonov kontrahent, u biti je izolacionist. Europu prema toj doktrini valja prepustiti njoj samoj. Na toj je crti i zahtjev da se Bošnjacima omogući da se sami brane. Taj zahtjev podrazumijeva neku vrstu ukidanja, odnosno zaobilaznja embarga na isporuke oružja Sarajevu, ali istodobno i povlačenje Amerike iz te mučne europske krize.

Riječju: Amerika u biti traži način kako da se s najmanje gubitka obraza izvuče s Balkana. Dati Sarajevu oružje i reći zbogom, po svemu sudeći čini se lakšim nego prisiliti europsko-rusku prosrpsku alijansu na promjenu politike. No, veliko je pitanje hoće li Clintonova administracija imati snage i za takav potez. Američki ministar obrane Perry, u povodu bihaćke drame, ovog je vikenda izjavio da su Srbi dobili rat, da Muslimani nemaju šansu vojno vratiti izgubljeni teritorij, te da je sada glavna briga Amerike kako spriječiti širenje rata na druge dijelove Balkana!

ZAKONITA PREVRTLJIVOST

Francuzi, na žalost, imaju pravo kad kažu da Amerikancima ne treba previše vjerovati. Američka se politika doista nerijetko pokazala prevrtljivom. Bosna je primjer za to. Čak i suzdržani komentatori ovih dana otvoreno govore kako nitko zapravo ne zna što Washington uistinu hoće u ex-Jugoslaviji. Najnoviji zaokret u europsko-ruskoj poziciji samo je jedan u nizu Clintonovih političkih lupinga, koji opisuju krug od glasne podrške Muslimanima do tako reći kapitulacije pred Srbima, jer su eto, "dobili rat".

Razlog za takav politički galimatijaš svakako nije samo u slabosti sadašnjeg američkog vodstva, koje očito nema nikakve promišljene i koherentne vanjskopolitičke koncepcije. On, u prvom redu leži u tradicionalnoj sklonosti američke politike k moraliziranju. Američki političari zbog vlastite javnosti svoje poteze vole objašnjavati etičkim pobudama, što sasvim dobro funkcionira ako se one poklapaju i s američkim nacionalnim interesima.

Tako je Amerika ušla u prvi i drugi svjetski rat "isključivo" radi zaštite drugih, radi obrane slobode i međunarodnog prava, premda je jasno da nikada to ne bi učinila da recimo istodobno u Hitlerovu osvajačkom pohodu nije prepoznala i opasnost za vlastitu sigurnost. Na isti je način objašnjavan i nesretni rat u Vijetnamu, rat protiv Iraka, nedavna invazija Haitija... Sve je to učinjeno, gledajući iz američkog političkog rakursa, jedino i samo "zbog slobode i demokracije drugih".

Nesreća je za Bosnu, međutim, u tome što se Amerikanci nad srpskom agresijom samo moralno zgražaju, ali

istodobno ne nalaze nikakvih stvarnih nacionalnih interesa i poticaja da tamo nešto i djelatno učine. Pri tome Bosna, dakako, nije jedini takav primjer. Prije nje sličan raskorak između etike i politike, dakako, u drukčijem povijesnom kontekstu, na svojoj su koži iskusili Mađari 1956. godine.

To je bilo vrijeme kad je Washington preko Radio Free Europe širio ideje slobode u zapravo okupiranim istočnim europskim državama. Ta je radio-postaja, što ju je financirala američka vlada, a iza koje je u ulozi svojevrsnog mentora stajao Eisenhowerov ministar inozemnih poslova Dulles, svakodnevno pozivala Poljake, Čehe, Mađare i ostale na ustanak. Kad je u listopadu 1956. u Mađarskoj došlo do pobune, Washington je jednostavno zanijemio. Ni jedan jedini put, u tim kritičnim tjednima nije Moskvi uputio notu u kojoj bi joj makar zaprijetio konzekvencijama u međusobnim odnosima ako protiv Nagyja i ostalih upotrijebi silu.

Štoviše, kad je pobuna dospjela u svoju najdelikatniju fazu, Eisenhower je (31. listopada) održao govor u kojem je, doduše, principijelno podržao opiranje sovjetskom imperijalizmu, ali je odmah naglasio da je Amerika pri tome protiv svake upotrebe sile! Moskva je to, naravno, shvatila kao signal da joj Washington daje slobodne ruke. Mađarski je ustanak ugušen u krvi. Imre Nagy i njegov prvi vojnik Pal Maleter na prijevaru su uhićeni i smaknuti. Dvije godine kasnije britanski premijer Harold Macmillan (kao prvi poslije rata!) već je u posjetu Moskvi, a godinu dana kasnije, kao da se u međuvremenu baš ništa nije dogodilo, Eisenhower i Hruščov "slavili su duh Camp Davida".

Amerikanci su, naravno, žalili zbog mađarske nesreće, no tumačili su je ovako: Mađarski su ustanici ipak trebali praviti razliku između interpretacija i ideja jednog Radio Free Europe i službenih stajališta Bijele kuće!

Stanovite paralele s Bihaćem (a i s Bosnom u cjelini poslije bruxelleskog zasjedanja Kontaktne skupine) nameću se same od sebe. Reklo bi se, Muslimani su "sami krivi", jer nisu uvidjeli razliku između američke moralne podrške njihovoj stvari, te neobvezatnih obećanja, s jedne strane, i američkih nacionalnih interesa, s druge strane, po kojima je

Bosna manje važna od "mira" s Rusima i jedinstva u NATO-u.

Bihać je istodobno i pouka Hrvatskoj kako ne bi uzela zdravo za gotovo "partnerstvo s Amerikom". Napokon, velike sile nikad malim državama nisu bile partner. One su im samo manje-više škodile ili su ih pak podržavale, i to u prvom redu za ljubav vlastitim nacionalnim interesima.

Rječju: kao što je svojedobno mađarski ustanak pokazao da Amerika nije imala jasnu politiku podrške istočnoeuropskim državama u borbi protiv ruskog imperijalizma, tako sada i Bihać pokazuje da Washington jednostavno nema razrađenu politiku pomoći žrtvama srpske agresije. I to stoga što je, kao i onda, u raskoraku između onoga što drži moralno ispravnim i onoga što smatra korisnim za sebe.

Zato Amerikancima ne treba vjerovati na riječ. Njihova je politika u ex-Jugoslaviji zbog te unutarnje proturječnosti, reklo bi se, zakonito neproračunljiva!

MÜNCHEN '95.

Bilo bi pretjerano reći da će ono što se ovog vikenda dogodilo u Münchenu biti zapamćeno kao neka vrsta historijske paralele s Münchenom iz 1938. S druge pak strane, Zapad je u Bavarskoj prijestolnici demonstrirao takav komad svoje političke dekadentnosti da se teško oteti stanovitim asocijacijama.

Na glasovitoj Münchenskoj međunarodnoj konferenciji o sigurnosti okupili su se ministri vanjskih poslova, ministri obrane i niz drugih eksperata za sigurnost iz gotovo svih država članica NATO-a plus predstavnici Rusije i istočnih zemalja. Sve u svemu prominentno društvo od dvjestotinjak glava koje su pokušale odgovoriti na pitanje kako dalje s jedinim preostalim vojnim savezom, odnosno kako osigurati Europi sigurnost i stabilnost. Ali, već su se spotaknuli na prvom problemu, na Bosni.

Amerikanci su optužili Europljane za bosanski disaster a ovi su opet pozivali Amerikance da radije tamo pošalju svoje "plavce". Američki senator Cohen u tom je sklopu zatražio i smjenjivanje "japanskog pacifista" Akashija, rekavši kako UN ili moraju provesti svoje rezolucije (ako zatreba i uz pomoć masovnog bombardiranja Srba) ili se imaju povući iz Bosne.

Negdašnji zamjenik američkog ministra obrane Perle izravno je optužio London i Pariz da su, svojim inzistiranjem na embargu na isporuke oružja Sarajevu, BiH oduzeli pravo na legitimnu samoobranu. Dodavši kako UNPROFOR u Bosni ustvari samo osigurava srpsku okupaciju. Po njemu, embargo mora biti ukinut, a Turska treba vojno obučiti

bosanske Muslimane kako bi se efikasno mogli oduprijeti Srbima. Sadašnji ministar obrane SAD-a Perry nije se, međutim, priključio tim kritikama, pa su utoliko lakše Europljani odbili ove američke "provokacije". Odbacili su svaku pomisao na ukidanje embarga na isporuku oružja Sarajevu (Kinkel), odbacili su ideju o masovnom bombardiranju bosanskih Srba (britanski ministar obrane Rifkind), te kroz usta francuskog ministra inozemnih poslova Juppéa izjavili da su toliko zainteresirani za Bosnu koliko je nužno da bi se spriječio balkanski rat! I, dakako, založili su se da UNPROFOR tamo ostane tako dugo dok je god to moguće.

Ovo potonje, stoga što nitko zapravo i ne zna pod kakvim bi se okolnostima uistinu odvijalo povlačenje UNPROFOR-a. Da li bi Srbi pucali na "plavce" u odlasku? Da li bi otimali njihovu opremu i oružje? Kninski su Srbi upravo takav scenarij najavili. Dogodi li se to, za NATO bi to značilo uvlačenje u rat, dakle u jednu situaciju u koju se "apsolutno ne želi ući". Riječju, NATO-a su pune gaće od pomisli da bi se vojno osiguranje povlačenja UNPROFOR-a moglo pretvoriti u rat sa Srbima.

To osobito vrijedi za Pariz i London. Uz ostalo i zato što na tlu bivše Jugoslavije imaju svoje vojnike. Drugo, Pariz je u sukobu s Washingtonom oko pitanja komande za slučaj da dođe do operacije osiguranja povratka kući. Amerikanci neće ni čuti da u Bosnu pošalju 30.000 svojih vojnika ako nemaju slobodne ruke u izvođenju operacija. Za Pariz je to opet politički neprihvatljivo i sa stajališta sigurnosti njihovih plavaca odveć rizično. Bonn je također za ostanak UNPROFOR-a jer je to ujedno i način da izbjegne vojni angažman u Bosni. Već i pomisao na to za mnoge njemačke političare ravna je trauma. Kad se sve to uzme u obzir, jasnije je zašto su upravo Pariz i Bonn pokušali "novom inicijativom" pokrenuti mirovni proces s mrtve točke i tako eventualno preduhitriti "dramu povlačenja". Ključna točka te inicijative pretočena je (također ovog vikenda u Münchenu!) u zahtjev Kontaktne skupine da Beograd diplomatski prizna Zagreb i Sarajevo. Ideja je naravno dobra, no kao ni do sada nije

rečeno kako se kani Miloševića navesti na taj korak. To više što su za oštrije mjere samo Amerikanci, i to opet samo oni koji trenutačno nisu u sadašnjoj Clintonovoj vladi!

DOBIVA LI SRBIJA DOISTA ULOGU BALKANSKOG ŽANDARA

Washington i Bonn dosad su uvijek isticali kako neće pristati ni na kakvo ukidanje sankcija nametnutih Beogradu dok god se politički ne riješi bosanski problem. To je konkretno značilo: tek kad bosanski Srbi prihvate mirovni plan Kontaktne skupine i kad se povuku na teritorij koji im je planom dodijeljen, u obzir dolazi ukidanje sankcija protiv Beograda. I to u koracima, dakle postupno, u ovisnosti od toga kako će se Milošević dalje postavljati.

Bonn je uz to naglašavao kako se u taj *mirovni paket* ubraja i hrvatsko pitanje. Kinkel je u više navrata zajamčio da prije ukidanja sankcija mora biti riješen i problem hrvatskih okupiranih područja, svjestan da su sankcije zapravo jedina poluga u borbi protiv srpske agresije i beogradskog osvajačkog rata s kojom međunarodna zajednica raspolaže.

Sada su međutim i Washington i Bonn, pristajući na francusku najnoviju inicijativu, napustili dosadašnju poziciju, premda Beograd u međuvremenu nije ispunio takoreći niti jedan zahtjev što su mu ga postavile odnosne rezolucije Vijeća sigurnosti te tzv. međunarodna zajednica.

1. Rusija posve otvoreno, a Francuska i Velika Britanija nešto prekrivenije već dugo vremena traže da se Beograd oslobodi sankcija, jer Milošević tobože iskreno podupire mirovni proces u bivšoj Jugoslaviji.

Sada nakon što se Karadžić pokazao posve nepopustljivim i nakon što je Zagreb otkazao mandat Unproforu,

zavladao je strah od eventualnog novog *balkanskog rata*. On bi za Zapad iz više razloga bio neugodan: s jedne bi strane značio očevidan slom dosadašnje politike UN, Europske unije i Kontaktne skupine na tlu bivše Jugoslavije, a s druge, što bi možda bilo još i gore, gubitak kontrole nad ovom zasad ipak ograničenom *krizom*. Stabilnost i sigurnost u Europi time bi došli u pitanje, a raspao bi se po svemu sudeći i konsenzus među velikim silama što bi opet zaoštrilo njihove međusobne odnose i dovelo u pitanje ključne zapadne institucije.

Francuska je spretno iskoristila tu opću klimu straha i ponudila rješenje koje u biti znači *suspenziju sankcija na vjeresiju*, a što faktički znači njihovo trajno ukidanje. To što se sada govori o suspenziji sankcija samo na dva mjeseca, nije ništa drugo nego pilula za umirivanje Zagreba i Sarajeva te svjetske javnosti. I sankcije koje su prošle godine suspendirane, suspendirane su "samo" na određeno vrijeme i pod strogim uvjetima. U međuvremenu se pokazalo da Beograd ne poštuje blokadu na Drini, da Karadžića i dalje opskrbljuje naftom i ostalim ratnim potrepštinama, pa svejedno nikome nije palo na pamet da sankcije ponovo vrati na snagu. Štoviše, u vrijeme kad je 60-tak helikoptera iz Srbije letjelo Karadžiću u Bosnu, Francuska je predložila još opsežnije ukidanje sankcija!

Iako službeni Pariz osuđuje postupke Srba, on i dalje čvrsto stoji na poziciji (što ju iz različitih motiva podupiru London i Moskva) da Srbija treba ostati hegemonijalna sila na Balkanu koja će se tamo brinuti za "red i mir". Na toj liniji sada Pariz od Miloševića traži da pokaže da je na tu ulogu i spreman.

2. Diplomatsko priznanje Hrvatske i BiH sa strane Beograda u međunarodno priznatim granicama, svakako bi pridonijelo smirivanju situacije, podjednako u Hrvatskoj kao i u BiH. Ono bi formalno značilo i "odricanje" od projekta velike Srbije, što bi prije svega omogućilo međunarodnoj zajednici da u drugoj rundi izvrši pritisak na Zagreb kako bi revidirao svoju odluku o otkazu Unproforu. U tom bi se slučaju moglo "argumentirano" tvrditi kako Hrvatskoj sada

više ne prijeti *ciprizacija* pa stoga mora pokazati više fleksibilnosti i strpljenja i tome slično.

Faktički, samo diplomatsko priznanje po sebi Zagreba i Sarajeva ne bi promijenilo stanje na terenu. Karadžićevi Srbi i dalje bi u Bosni držali 70 posto okupiranog teritorija, a Martićevi Srbi četvrtinu hrvatskog. Taj bi kapital Miloševiću i dalje ostao u rukama pa bi on, jednom oslobođen sankcija, mogao voditi igru koja bi u osnovi značila da je projekt velike Srbije samo *kuvertiran*, ali ne i definitivno odbačen.

Najveća opasnost je dakle u tome, da bi Milošević, ako bi prihvatio najnoviju ponudu, odjednom dospio u toliko nadmoćnu poziciju u odnosu na hrvatskog ili bosanskog predsjednika da bi praktički mogao ispod žita diktirati uvjete. Uz svesrdno razumijevanje Pariza, Londona i Moskve on bi od Zagreba, preko kninskih Srba, mogao tražiti posve neprihvatljive ustupke "krajini", koji bi u konačnici vodili zaoštavanju sukoba a time možda i Hrvatsku u obzor međunarodnih sankcija.

Miloševića također ne bi mnogo obvezivao ni uvjet što ga je postavio Washington, naime da se u slučaju rata u Hrvatskoj u nj ne bi smio miješati. Eventualna vojna intervencija u "krajini" mogla bi poprimiti takvu dinamiku da bi u očima prosrpski orijentiranih političkih čimbenika u svijetu beogradska otvorena ili prikrivena podrška Kninu bila tolerirana.

3. Jedino što je u novom planu Kontaktne skupine pozitivno jest to da se konačno uvidjelo da prije svakog mogućeg rješenja bilo u Bosni bilo u Hrvatskoj mora biti ispunjen glavni preduvjet: da Beograd diplomatski prizna Zagreb i Sarajevo te dakako i ostale bivše jugoslavenske republike. Ali je fatalno da se taj formalni akt sada želi nagraditi ukidanjem sankcija, jer se time, takoreći u drugom koraku poništavaju njegovi eventualno pozitivni efekti. Napokon, valja reći i to da je većina ratova vođena između država koje su se međusobno diplomatski priznale, pa nema nikakvog razloga vjerovati da to pravilo dugoročno ne bi vrijedilo i za Balkan pogotovo što nema nikakvih

vidljivih znakova da je u Beogradu uistinu došlo do stvarne političke metanoje u smislu odricanja od stvaranja velike Srbije. Uostalom, Miloševićeva teškoća jest u tome što su Srbi i u njegovoj Srbiji i s onu stranu Drine toliko senzibilizirani na ideju velike Srbije da je pitanje može li se Milošević uopće upustiti u tako rizičnu operaciju kao što je trgovina koju mu je servirao Juppé.

4. Ostaje pitanje zašto je Washington pristao na takav deal. Kad je riječ o Bonnu problem je "lakše" razumjeti. On je u Europi toliko politički usamljen da si ne može dopustiti poziciju koju barem Amerikanci ne bi čvrsto podržavali. Pa čak ni u takvim okolnostima nije uvijek moguće zadržati liniju. Dobar primjer za to je zahtjev za ukidanje embarga na isporuke oružja Sarajevu. Bonn je prije dvije godine jedini od svih u Europskoj zajednici podržao Washington u tom zahtjevu i uskoro udario zbog toga glavom o zid. Ne samo da se po tom pitanju našao u posvemašnjoj izolaciji u Europskoj zajednici nego je bio suočen i s moralno-političkim problemom: s pitanjem kako se može uopće zauzimati za rješenje koje izravno ugrožava vojnike njegovih glavnih partnera, Francuza i Britanaca? I je li moralno i politički oportuno zagovarati rješenje koje je za Bonn bez ikakvih ozbiljnih posljedica jer u bivšoj Jugoslaviji nema svoje vojnike?

Na isti su način odbijeni zahtjevi za vojnom intervencijom te za svakim oštrijim kursom spram Srba. Bosna i Hrvatska u tom su smislu zapravo cijelo vrijeme taoci francuskih i britanskih plavaca u ex-Jugoslaviji. Bonn sâm, da je to čak i htio, a zbog vlastitih interesa to nije ni mogao htjeti, protiv toga ne bi mogao gotovo ništa ni učiniti.

Jedini koji je bio u stanju ozbiljnije staviti pod pritisak svoje partnere i ozbiljnije utjecati na razvoj situacije u bivšoj Jugoslaviji je Washington. New York Times čak i sada (u četvrtak) traži od Clintona da odbaci najnoviji plan Kontaktne skupine i umjesto da "podmićuje Miloševića" ukidanjem sankcija za diplomatsko priznanje, izvrši pritisak na svoje europske partnere kako bi se ukinuo embargo na isporuke

oružja Sarajevu. Podcrtavajući: “o daljnjem ukidanju sankcija može se govoriti tek onda kad se Srbija počne pridržavati obećanja što ih je već prije dala”.

5. Problem za američku vladu, a time i za Zapad u cjelini, je u tome što više nije suočena s globalnom opasnošću. Moskva, u očima Washingtona odavno više ne predstavlja nikakvog ideološkog neprijatelja, pa ni geopolitičkog suparnika. Kissinger je tu situaciju opisao ovako: “sada, nakon hladnog rata ne postoji više nikakav globalni ideološki izazov. Također nema ni geostrateške konfrontacije. Gotovo svaka situacija predstavlja poseban slučaj”.

To za posljedicu ima slijedeće: Washington je s jedne strane, kao uostalom i njegovi europski partneri, izuzetno postao popustljiv spram Moskve, jer više strahuje od kaotičnog propadanja ruskog imperija, negoli od *njegovih geopolitičkih ispada*. Drugo, taj nedostatak globalne opasnosti i planetarnog neprijatelja što ga je predstavljao komunizam dirigitiran iz Moskve omogućili su, u prvom redu europskim silama, da se na neki način vrate politici *raison d'etat* tj. politici nacionalnih interesa. To je i objašnjenje zašto Francuzi i Britanci na tlu bivše Jugoslavije vode politiku koja je bliža Moskvi negoli Washingtonu i Bonnu.

U tom smislu bivša Jugoslavija postala je i sve više to postaje, kako kaže Kissinger, uistinu *slučaj* za sebe.

Iako nema nikakve sumnje da stvaranje velike Srbije Moskvi principijelno otvara u perspektivi geopolitički marš na Balkan, Amerika na to dosad nije ozbiljnije reagirala. Prvo, zato što to ne smatra strategijom Moskve, nego “ispadom” koji je po njenu uvjerenju isprovociran unutrašnjo-političkom situacijom u samoj Rusiji. Na taj aspekt je upozorio Kissinger i u svojoj najnovijoj knjizi “Diplomacy”. “Američka politika počiva na premisi da samo Rusija, obuzdana demokracijom, koja svoju energiju ulaže u razvoj tržišne privrede, može ponuditi jamstvo za mir. Utoliko SAD svoju najvažniju zadaću vide u tome da podrže ruske reforme i to sredstvima što prije poživaju na iskustvima Marshallova plana negoli na tradicionalnim obrascima vanjske politike” (str. 904.).

U tom kontekstu Kissinger upozorava da je službeni Washington na putu da "zapostavi istinske zadaće vanjske politike", jer se odveć trudi da utječe na unutrašnji razvoj u Rusiji. To drugim riječima znači da politika počiva na premisi da se Jeljcina, kao jamca demokratskih procesa, ničim ne smije oslabiti. Njena posljedica je pak da Amerika ne samo gleda Kremlju kroz prste kad je riječ o njegovim geopolitičkim ispadima u tzv. bliskom susjedstvu nego, ako se hoće i na tlu bivše Jugoslavije.

6. Ovih je dana taj kurs američke politike potvrđen. Unatoč ruskoj intervenciji u Čečeniji i unatoč očitim znacima "brežnjevizacije" kremaljske politike, Clinton, kao uostalom i kancelar Kohl, te drugi zapadni državnici, i dalje praktički bezrezervno podržavaju ruskog predsjednika vjerujući da od njega Zapadu ne prijete nikakva ozbiljnija opasnost. Jedan od novih znakova za to je i to što su Washington, Pariz, London a ovih dana i Bonn, Moskvi ponudili "ugovor" o strateškom partnerstvu s NATO-om, dakle, suradnju koja nadilazi dosadašnje *Partnerstvo za mir*. Pritom valja imati u vidu da je još donedavno takav ugovor Moskvi uskraćivan s argumentacijom da bi to značilo neopravdano privilegiranje Rusije.

Aktualna rasprava u američkom kongresu o zakonskom prijedlogu republikanaca kojim bi se ojačala nacionalna sigurnost Amerike (u biti riječ je o oštrom kursu spram Rusije), također potvrđuje dosadašnji kurs Bijele kuće. Ministri obrane i vanjskih poslova, Perry i Christopher u New York Timesu su u zajedničkom članku žestoko napali republikance da s tom svojom zakonskom inicijativom praktički žele uništiti američku vanjsku politiku i time tek ugroziti zemlju. Samo "tako da zadobijemo podršku ostalih nacija i ojačamo kroz saveze i institucije naše snage, možemo ostvariti naše nacionalne ciljeve bez da pritom američki vojnici moraju na se preuzeti cijeli rizik i bez da za to američki porezni obveznici plate cijeli račun", (Perry & Christopher).

Riječju: u okolnostima kad Zapad više nije suočen s globalnim ideološkim izazovom (komunizam) i kad nema dramatičnih geostrateških konfrontacija s Rusijom, Amerika

je spremna u ime svog političkog "idealizma" s jedne strane prihvatiti ruske geopolitičke ispade, a s druge nije spremna na onu vrst političkog unilateralizma za kakav plediraju oni republikanci koji svoje političke motive crpe u američkom izolacionizmu. U toj situaciji Amerika u biti i nema drugog puta nego da za svoju politiku pokuša pridobiti ostale partnere. Budući da u slučaju bivše Jugoslavije to nije uspjelo, jer je *kriza* suviše blizu francuskom dvorištu, Washington je, da bi spasio svoju vanjskopolitičku globalnu koncepciju koja počiva na multilateralizmu, pristao na liniju koju je New York Times s pravom ocijenio kao pokušaj "potkupljivanja Miloševića". To je istodobno i način, barem tako vjeruju u Washingtonu, da se sačuva NATO i strategija spram Rusije koja počiva na staroj wilsonovskoj ideji "da su ljudi i države po sebi dobre, odnosno da takvi postaju odmah čim se oslobode zabluda koje ih čine lošim".

Taj "idealizam" sada, očito je, ide na ruku i samom Miloševiću.

“FRUSTRIRANI DIV” NE MOŽE IZ VLASTITE KOŽE

Iako je danas Njemačka - po svim objektivnim kriterijima - najjača europska sila, ona se još uvijek dobrim dijelom ponaša kao neka vrst “velike Švicarske”.

To je osobito vidljivo u njenoj politici na Balkanu, ali i u drugim zonama nestabilnosti. Dok Francuska i Velika Britanija na tlu bivše Jugoslavije otvoreno provode politiku vlastitih nacionalnih interesa, Bonn se prečesto identificira s “politikom Europske unije” koje u strogom smislu riječi zapravo i nema.

Ili: dok britanski ministar vanjskih poslova Douglas Hurd bez ikakva okolišanja izjavljuje da “britanska vanjska politika ima zadaću štititi i promicati britanske interese”, dotle Njemačka politička elita govori “o europskim interesima” ili u najboljem slučaju o “novim odgovornostima” njemačke vanjske politike.

To stanje u kojem se Njemačka nakon ujedinjenja (1990.) našla, dio njemačkih povjesničara i politologa opisuje kao svojevrsnu “psihičku nenormalnost”. Njemačka se uspoređuje s “frustriranim divom” koji se, reklo bi se, podjednako boji vlastite snage kao i prijekornih pogleda svojih susjeda i partnera.

Taj problem, međutim, nije samo njemački. On se tiče cijelog kontinenta, jer Njemačka, htjela to ili ne, nije samo europska sila, nego, kako je to formulirao jedan od najuglednijih njemačkih povjesničara, Hans-Peter Schwarz, i “centralna europska sila”. Dakle, ne samo velika sila, nego

još k tome i velika sila koja se nalazi u samom središtu starog kontinenta. Taj zemljopisni položaj Njemačke, iz geopolitičkih i drugih razloga, dodatno povećava njenu težinu, što drugim riječima znači da od ponašanja Bonna u najvećem dijelu ovisi i kakvo će stanje i situacija biti u cijeloj Europi.

Pritom je ključno ovo: sasvim je svejedno hoće li se Njemačka, opterećena strahovima i balastima prošlosti, povući u neku vrstu izolacionizma ili će se pak aktivirati kao velika sila (dakako u postmodernom smislu riječi, dakle, ne kao autonomna i autarkična sila tipa 19. i prve polovice ovog stoljeća), to će imati znatne posljedice po Europu. "Slabost jedne centralnopolozicionirane države ima jednako tako teške popratne učinke kao što to ima i njena snaga upravljena na oblikovanje mira, ili čak njena iritirajuća objesnost..." (Schwarz).

1. Iako Francuska i Britanija od Seuske krize (1956.) više nisu velike svjetske sile, one su još uvijek velike europske sile, barem u očima vlastite političke elite. Francuska aspiracija na vodeću političku ulogu u Europi to jednako tako potvrđuje kao i inzistiranje Francuske na autonomiji vlastitih vojnih snaga i nuklearnog potencijala. Ili pak pokušaj da u frankofonskoj crnoj Africi održi svoju utjecajnu sferu. Sve to, uključujući i stalno sjedište u Vijeću sigurnosti UN svojevrsni su atributi velike sile. Čak i europska integracija, gledajući iz pariške političke perspektive, ima za cilj učvršćivanje francuske vodeće uloge u Europi.

Francuska je, za razliku od Velike Britanije, sjajno shvatila da je europsko ujedinjenje istodobno sredstvo za moderniziranje vlastite privrede i društva i instrument za kontrolu i kanaliziranje moći njemačke države. Štoviše, mnogi analitičari tvrde da Francuska bez Njemačke "kao mlađeg partnera" u Europskoj uniji uopće ne bi bila u stanju igrati ulogu koju s više ili manje uspjeha pokušava igrati još od De Gaulleovih vremena.

2. Problem za Europu i na svoj način za Bonn nastao je s ujedinjenjem Njemačke. Njemačka je, sa svojom "dosudnom geografijom" i svojim strahovitim privrednim potencijalom, odjednom postala prevelika za Europu odveć

snažna u odnosu na glavne partnere. Time je takoreći sama od sebe dovedena u pitanje i dosadašnja uloga Francuske u Europi kao i ravnoteža snaga između Pariza, Londona i Bonna. Radi usporedbe dovoljno je baciti pogled na ovih nekoliko podataka:

ZEMLJA	BROJ STANOVNIKA (u milijunima 1991.- 1993.)	IZVOZ (u milijardama dolara 1992.)
NJEMAČKA	80.9	429.965
FRANCUSKA	57.4	231.940
VELIKA BRITANIJA	57.6	190.052
SAD	252.7	447.829
JAPAN	124.4	340.483
KINA	1150.0	84.635

U današnjem zapadnom svijetu, koji mnogi sociolozi definiraju kao "svijet trgovine" odnosno kao "privredno društvo", ekonomska je snaga od presudne važnosti za utjecaj neke zemlje na svoju okolinu i svijet u cjelini. Kao što ova tabela pokazuje, Njemačka više izvozi nego li Francuska i Britanija zajedno i samo za nijansu manje od supersile Amerike! Riječju: Njemačka je danas i ekonomski i politički snažnija i od Francuske i od Velike Britanije. Njemački politički utjecaj je veći u odnosu na francuski stoga što Bonn zajedno s Parizom ima sličnu poziciju unutar Europske unije, ali zato mnogo veći utjecaj na istok i jugoistok Europe. U onome u čemu zaostaje za Parizom i Londonom je kulturni utjecaj kao i zastupljenost u međunarodnim institucijama.

3. Ključno pitanje glasi: zašto, za razliku od francuske i britanske, njemačkoj političkoj eliti nedostaje volje i "ponešto političke inteligencije da u igru ubaci faktor vlas-

tite veličine i to na način koji ne bi naštetio europskim integracijskim procesima" (Schwarz)?

Pitanje bi konkretno moglo glasiti ovako: zašto se Bonn nije snažnije odupro Parizu i Londonu u njihovoj podršci stvaranju velike Srbije? Zašto je recimo prihvatio takav "kompromisni" plan za Hrvatsku (Z-4) koji očito ne može biti u interesu "centralne europske sile" jer Hrvatsku praktički pretvara u trajnu zonu nestabilnosti?

Tome su uglavnom dva razloga: zbog povijesnih iskustava njemačka je politička elita opsjednuta strahom od "zaokruženja" ili preciznije, strahom od stvaranja formalnih i neformalnih antinjemačkih koalicija s katastrofalnim posljedicama i po Njemačku i po mir i stabilnost u Europi. Pritom valja podsjetiti da ni Francuska ni Velika Britanija ujedinjenje Njemačke nisu dočekale s osmijehom. Margaret Thatcher u tim je danima govorila o "njemačkom Molohu", dok se Mitterrand požurio u Istočni Berlin ne bi li spasio propadajuću DDR i tako petrificirao njemačku dvodržavnost.

Iz tih razloga posve je razumljivo da su i Kohl i njegovi ministri s puno obzira, a ponekad i previše takta uvažavali strahove saveznika i da su krajnje oprezno dozirali težinu Njemačke u europskim poslovima. U tom je smislu bomska politika diplomatskog priznanja Hrvatske i Slovenije svakako bila izuzetak, izuzetak koji je u drugoj fazi razvoja događaja na tlu bivše Jugoslavije doveo do prisilne identifikacije bomske politike s "politikom" Europske unije.

Ti vanjskopolitički obziri, više ili manje nužni sa stajališta održanja europske integracije, na koju je Zapadna Europa, a pogotovo Njemačka, iz mnogih razloga osuđena, ipak do kraja ne objašnjavaju sve one izolacionističke tendencije u njemačkoj vanjskoj politici koje zemlju praktički svode na neku vrst "civilne sile", s očitim primatom unutrašnje, nad vanjskom politikom.

Zbog katastrofa što su ih Nijemci doživjeli u ovom stoljeću u 70. i 80. godinama i njemačka historiografija i njemački intelektualci uglavnom su na njemačku povijest, od nastanka njemačke države 1871. do sloma 1945. gledali kao na isključivo negativno razdoblje. Štoviše, stvorilo se uvje-

renje kako je svemu kriva "njemačka nacionalna država". Cijela generacija odgojena je u antinacionalnom duhu pri čemu je dvodržavlje prihvaćeno takoreći kao sudbina, a nacija i nacionalna država denominirani kao djelo sotone. To objašnjava zašto su u danima ujedinjenja i stvaranja nacionalne države i takve kulturne veličine kao što su Günter Grass, ili Patrick Süskind proklinjali nadolazeću nacionalnu državu. "Ne, jedinstvo nacije, nacionalno kao takvo nije bila naša stvar. To smo držali posve prevladanom idejom 19. stoljeća koju je povijest opovrgla i koje smo se mogli odreći. Hoće li Nijemci živjeti u dvije, tri, četiri ili tucet država, nama je bilo svejedno" (Süskind).

Iz tog straha pred nacionalnim rodila se i iluzija kako će se ta njemačka nacionalna država što se tu odjednom stvorila preko noći isto tako brzo rastvoriti u "sjedinenim europskim državama" za koje se vjerovalo još 1990. kako su praktički već pred vratima. Govor jednog Lafontainea (ondašnjeg kancelarskog kandidata socijaldemokrata) to više nego zorno posvjedočuje. Štoviše, čak je i Kohl, iz straha pred tuđim strahovima, propagirao iluziju o "europskoj saveznoj državi".

Vrijeme i razvoj događaja doveli su, međutim, do toga da je danas Njemačka, htio to netko ili ne, nacionalna država koja će još to dugo biti i isto tako europska sila makar i protiv svoje volje.

4. U tom će se smislu Njemačka morati i ponašati. To ne znači da ona treba zbaciti multilateralne aspekte svoje vanjske politike, nego samo to da će ih morati nadopuniti i unilateralnim. Rječju, vlastitim nacionalnim interesima. Jednako zbog stabilnosti u cijeloj Europi kao i zbog svojih privrednih i sigurnosnih interesa. Napokon, Njemačka kao i svaka druga postmoderna demokracija prolaze i padaju s privrednom stabilnošću i prosperitetom. U tom smislu Njemačka ne može pobjeći iz kože velike sile, štoviše, iz kože centralne europske sile.

Dovoljno je nabaciti samo jedan primjer: zbog svoje geopolitičke pozicioniranosti Njemačka je osobito zainteresirana (jednako iz sigurnosnih kao i iz ekonomsko-političkih

razloga) da se stabilizira zona nestabilnosti koju danas stvore bivši sovjetski sateliti. U tom pogledu njemački je nacionalni interes i da se te države prime u Europsku uniju i u NATO. Iako u nešto manjoj mjeri, to vrijedi i za jugoistočnu zonu koju tvore Slovenija, Hrvatska i Bugarska. To drugim riječima znači da je vrijeme koje je pred nama, vrijeme u kojem će morati nužno doći do novog pozicioniranja francusko-njemačkih odnosa, do realnijeg pristupa europskoj integraciji, do njemačkog postupnog preuzimanja uloge koju je dosad u Europi imala Francuska, s istodobnim produblјivanjem međusobnih ovisnosti europskih sila kao i srednjih i manjih država (plus kooperacija s Amerikom i neizvjesna budućnost s Rusijom). I sve to još, dakako, zakomplicirano neizbježnom artikulacijom njemačkih nacionalnih interesa.

Sve u svemu, može se reći da "frustrirani div" stoji pred početkom svoje nove nacionalne povijesti i pred zadaćom dosuđenoj centralnoj europskoj sili. To potonje ne bi smjelo značiti hegemoniju nego doprinos stabilnosti i europskoj integraciji.

NOVI EUROPSKI KONCERT

Povjesničari i politolozi uglavnom su suglasni u ocjeni da današnja Europa prilično nalikuje onoj iz vremena Bečkoga kongresa. Tada, 1815. godine, pod diplomatsko-političkim patronatom Metternicha stvoren je međunarodni poredak koji je Starom kontinentu donio najdulji mir u njegovoj novijoj povijesti. Tajna je bila u tome da su u ondašnji "europski koncert" uključene sve glavne države, čak i tada poražena Francuska, te carska Rusija. Na bazi ravnoteže sila i zajedničkih konzervativnokršćanskih vrednota (kao antipoda revolucionarnoj i 'bezbožnoj' Napoleonovoj Francuskoj), stvoren je međunarodni poredak u kojem je bilo moguće izbalansirati različite i konkurentne nacionalne interese bez većih ratova i sukoba.

Kao onda poražena Francuska, danas je i Rusija (gubitnica hladnog rata) na "protokolarno dostojan način" uključena u "europski koncert" (kojem, dakako, pripada i Amerika). Ideja koja je nekoć pokrenula Metternicha lebdi i pred očima ključnih zapadnih državnika. Zajedno s poraženim (Rusijom) izgraditi novi sustav europske sigurnosti koji će počivati na ravnoteži snaga ključnih europskih sila (pod tim vidom i Amerika je, zbog svoje polustoljetne vojne i političke prisutnosti na Starom kontinentu, europska sila) i na zajedničkim "duhovnim" vrijednostima kao nekoj vrsti ideološkog kita cijelog sistema. Te zajedničke vrijednosti su tržišna privreda, liberalna demokracija i slično. Zbog toga i toliki interes Zapada za ruske reforme jer, ne uspije li Rusija barem koliko-toliko u svojem demokratskom preobražaju, novi "europski koncert" neće imati šanse.

Zasad na Zapadu još uvijek vjeruju da je moguć povratak Rusije u "civilizirani svijet", pa čak ni čečenska katastrofa nije bitnije poremetila te nade. Štoviše, postoje čak signali da bi Moskva ipak mogla napokon potpisati ugovor o Partnerstvu za mir, što je dosad inače odbijala zbog protivljenja eventualnom proširenju NATO-a na Istok. Washington je ovih dana izrazio spremnost da Moskvu umiri određenim garancijama, što jasno govori o ozbiljnosti s kojom se pokušava uspostaviti novi "europski koncert".

Kontaktna skupina, koja pokušava pronaći rješenje za Bosnu i Hrvatsku, također je stanovit izraz nastajućeg "europskoga koncerta". S posljedicama koje su osobito nepovoljne za žrtve srpske agresije. Zbog ruske otvorene podrške Beogradu, bila bi, naime, zabluda ako bi se računalo s rješenjima koja bi zadovoljila barem elementarnu pravdu. Ravnoteža sila od Metternichovih vremena do danas nije nikad značila više od izravnavanja interesa među velikima kako bi se izbjegao njihov frontalni sukob. U konkretnoj situaciji to znači da je iluzija vjerovanje da bi, recimo, Amerika zbog bosanskih Muslimana bila spremna ugroziti svoje odnose s Moskvom. To isto vrijedi i za Bonn kad je riječ o njegovim europskim partnerima, Francuskoj i Velikoj Britaniji. Zbog toga i tolika popuštanja, stalna mijenjanja političkoga kursa na Balkanu. Uravnoteživanje interesa među velikima vrlo je komplicirana i vrlo neprincipijelna stvar i s tim valja biti načisto i, dakako, s time dalje računati. U tom bi se smislu moglo reći da bi za žrtve srpske agresije bilo puno povoljnije neko neohladoratovsko sučeljavanje nego obnova duha Bečkoga kongresa.

Hladna analiza pokazuje da su u tom političkom koncertiranju velikih svi u bivšoj Jugoslaviji manje-više objekt ili se takvim žele učiniti, uključujući tu i Beograd i Miloševića.

Za Hrvatsku je stoga vrlo važno da si u vezi s "partnerstvom s velikima" ne stvara iluzije, jer veliki u pravilu nemaju smisla a ni interesa za partnerstvo s malima.

S druge strane, Hrvatska za razliku od drugih bivših jugoslavenskih republika (osim, dakako, Slovenije) ima sta-

novite geopolitičke prednosti jer je na rubu "strateške sigurnosne zone" Zapada.

No, zbog svega rečenoga sama ta okolnost nije od odlučujućeg značenja. Ona to može postati pod dvije pretpostavke: Prvo, da se Hrvatska jasno i nedvosmisleno orijentira na Zapad. Ona naprosto nema tolike resurse da bi si bez dugoročnih šteta mogla dopustiti "tumaranje" između svjetova, makar joj je povijest dosudila geografiju kakvu ima. Drugo, ona mora izgraditi demokraciju zapadnog tipa i takvu kapitalističku privredu koja će istodobno biti i efikasna i socijalno podnošljiva. S tim legitimacijama i njeno geopolitičko značenje dobit će onu težinu s kojom se daje u nastajućem "europskom koncertu" odsvirati solidna hrvatska politička melodija.

VAN IZ SVIJETA KAOSA!

U ovom stoljeću u Europi su stvorena dva poslijeratna sistema i oba su propala. 1919. u Parizu je kreiran tzv. Versajski sistem koji je brzo i potpuno propao. Posljedice ondašnjih pogrešaka međutim, osjećaju se još i danas na Balkanu, a u prvom redu u bivšoj Jugoslaviji. Drugi poslijeratni poredak, stvoren poslije 1945. nije doduše odveo Europu u novi krvavi rat, nego samo u hladni rat koji je potrajao pola stoljeća i čiji su teret u prvom redu snosili narodi bivšeg istočnog bloka, te narodi u bivšoj Jugoslaviji (u prvom redu Hrvati). Nakon što je hladni rat okončan (1989/90.) u Europi se pomalo rađa novi poslijeratni sistem. Njegove se konture sve jasnije naziru, a glavna njegova karakteristika više nije novo razgraničenje između ideološki i geopolitički konkurirajućih svjetova (Istoka i Zapada) nego svojevrsno "razgraničenje" između *svijeta trgovine i svijeta kaosa*. Ti novi politološki termini definiraju zapravo različite zone stabilnosti na starom kontinentu i to ne samo i jedino iz aspekta sigurnosti, nego u prvom redu sa stajališta funkcionirajuće demokracije i tržišne privrede.

1. Iako strah od ruskog imperijalizma nije nestao, Zapad u današnjoj Moskvi ne vidi neku neposrednu opasnost. Rusija u ovom stoljeću nikada nije bila *istočnije* i dokle god postoji neovisna Ukrajina (na svoj način i Bjelorusija) širenje Rusije na Zapad prirodno je onemogućeno. U tom smislu i njeni geopolitički ispadi na Balkanu ne zadaju veće brige ni Americi ni Zapadnoj Europi. Ako se pogled baci na Litvu, Bjelorusiju, Ukrajinu i Moldaviju onda se jasno uočava da je ruski imperij toliko potisnut na Istok da je za Zapadnu

Europu postao, barem u ovom trenutku, mnogo veći problem u zoni što je nastala nakon povlačenja Moskve u svoje sadašnje granice. Ta je zona za Zapadnu Europu, a poglavito za Njemačku, od velikog značenja i to kao *strateška* zona sigurnosti. Utoliko je interes da se ona sigurnosno stabilizira, dakle, da se perspektivno uključi u NATO. No, budući da je ta zona politički i ekonomski još uvijek labilna, nije isključena opasnost da se u njoj razviju društva i režimi latinsko-američkog tipa, što bi Zapadnu Europu (i to opet u prvom redu Njemačku) suočilo s problemima s kakvima se Washington godinama suočavao u Latinskoj Americi. Od kriminala do masovnih migracija, sve bi se to sručilo na *zonu stabilnosti*. Zato je u interesu Zapadne Europe da stabilizira tu zonu što je u prvom redu tvore Poljska, Češka, Slovačka, Mađarska i Bugarska (a samo geopolitički donekle i Rumunjska). Otuda i ideja o proširenju Europske unije, kao okosnice europske zone stabilnosti i novog poslijeratnog poretka, na Istok.

2. Od Hrvatske će dobrim dijelom zavisiti hoće li ostati u *svijetu kaosa* ili će se priključiti zoni strateške sigurnosti, a time perspektivno i zoni stabilnosti. Ona za to ima i geopolitičke i civilizacijsko-kulturne pretpostavke. Nema nikakve sumnje da danas Balkan, a s njime i područje bivše Jugoslavije, više nemaju onako naglašeno geopolitičko značenje kakvo su za Europu imali pred Prvi svjetski rat, između dva rata i tijekom Drugog svjetskog rata. Zbog toga ni geopolitičko značenje Hrvatske nije onakvo kakvo bi bilo u nekim drugim okolnostima. No, nije svakako ni zanemarlivo.

Sve države koje graniče s članicama Europske unije, po logici same stvari spadaju, barem potencijalno, u zonu strateške stabilnosti. Otkako je Austrija postala članicom Europske unije, Slovenija se također ubraja u tu zonu. Perspektivno i Hrvatska i to ne samo zbog svoje maritimne komponente, nego i zbog toga što je Slovenija premalena i preslaba da pruži dovoljnu sigurnost, da se to tako kaže, granicama zapadnog svijeta. Tek sa stabilnom i jakim Hrvatskom, integriranom u zapadne strukture, zona europske

stabilnosti kao nukleus novog međunarodnog poretka u Europi bila bi kompletna.

3. Politički se analitičari danas manje-više slažu u tome koje države imaju dobru prognozu kada je riječ o priključenju zoni europske stabilnosti. To su prije svega one zemlje koje imaju i kulturne i materijalne resurse za uspješni privredni i demokratski razvoj.

Kada je riječ o bivšoj Jugoslaviji, uglavnom se smatra da će *zoni kaosa*, dakle zoni nestabilnosti, nedemokracije i građanskih ratova gotovo sigurno u dogledno vrijeme pripadati Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora i Makedonija. Tu se još dodatno ubrajaju Rumunjska i Albanija dok Turska, kao poseban slučaj, iz drugih razloga ostaje tamo gdje je.

Zašto je za spomenute države, uključujući tu i bivše sovjetske republike prognoza loša i zašto Hrvatska, zajedno s baltičkim državama te spomenutim istočnoeuropskim zemljama ima mnogo bolje izgleda da postane dio zone stabilnosti?

Jedan ugledni analitičar to je ovako protumačio: "Prognoza za države bivšeg komunističkog imperija utoliko je povoljnija što su te države više europskije, katoličkije, prozapadnije, ne odveć velike, i što su bliže državno-pravnoj i tržišnoj tradiciji 19. i ranog 20. stoljeća..."

Ili drukčije formulirano: kompatibilnost tih država sa Zapadnom Europom ogleda se u njihovoj crkvenoj povijesti, u tome što su više ili manje prošle kroz reformaciju, prosvjetiteljstvo, liberalizam 19. stoljeća i što su u njima u mnogo većoj mjeri nego li u državama što pripadaju svijetu kaosa sačuvani slobodnjački elementi, te zapadna ideja pravne države. Napokon, i industrijalizacija je tu ranije započela, što sve skupa stvara dobru perspektivu za razvoj moderne privrede i demokracije.

Analitičari ističu da su te prednosti još upadljivije kad se ukaže na razlike spram ostalih balkanskih država i Rusije. Te potonje zemlje određene su pravoslavljem, stoljetnom turskom vladavinom (balkanske države), carističkom autarkijom i birokracijom kao instrumentom vladavine, caris-

tičkom cezaropapizmom, nikad okončanim sukobom između "zapadnjaka" i "slavenofila" (Rusija)...

4. Sve to još ne znači da će spomenute države i uspjeti u svojoj transformaciji u moderna privredna društva i da će biti integrirane u zonu europske stabilnosti. Garton Ash je već 1990. godine (dakle, u vrijeme kad je Europa još bila zaražena povijesnim optimizmom) upozorio na opasnost nastajanja tzv. *medueurope* u zoni strateške sigurnosti. Tu *medueuropu* karakterizirale bi slabe države, opterećene nacionalnim sukobima i predrasudama, velikim siromaštvom, socijalnim nepravdama, rječju, ličile bi na neku vrst državno-političkih baruština.

Drugo, stabilizacija tih država dobrim će dijelom zavisi i od toga koliko će se ozbiljno Zapadna Europa angažirati na tom poslu. Nema nikakve sumnje da će i proširenje NATO-a dobrim dijelom ovisiti od razvoja situacije u Rusiji, a još više od ocjene tog razvoja u zapadnoeuropskim prijestolnicama te u Washingtonu.

Treće, nema dvojbe da su političari na Zapadu, osobito njemački političari, isto kao i povjesničari, politolozi i drugi stručnjaci sve više svjesni da trijumf *svijeta trgovine* nad svijetom kaosa može u konačnici završiti Pirovom pobjedom ako se ne stabilizira zona strateške sigurnosti što ju tvore bivše države komunističkog bloka, uključujući tu i Hrvatsku. Naime, trijumf zone stabilnosti mogao bi za posljednicu imati bijeg stanovništva iz *medueurope* na Zapad. Njemačka kao najistočnija zapadna država bila bi prva na udaru. Da bi posljedice bile dramatične i da bi na kraju i sama Zapadna Europa mogla biti destabilizirana i gurnuta u socijalni kaos nipošto ne izgleda kao nerealan scenarij.

5. Sve to Hrvatskoj daje šansu da iskoristi svoj geopolitički položaj koji je s jedne strane nepovoljan, jer Hrvatska na istoku dodiruje svijet kaosa, ali je s druge povoljan jer Hrvatsku dovodi u obzor zone strateške sigurnosti za Zapadnu Europu iz koje se, takoreći na način koncentričnih krugova stvara treći poslijeratni poredak u Europi.

No sama ta geopolitička datost nije dovoljna, baš kao ni sama povijesno-civilizacijska pripadnost Hrvatske zapad-

nom krugu, ako Hrvatska sa svoje strane ne učini napore koji će ju do kraja učiniti kompatibilnom *svijetu trgovine*, odnosno svijetu koji danas u Europi tvori zonu sigurnosti.

To za Hrvatsku konkretno znači da se mora čim prije izvući iz zagrljaja Balkana i jasno i nedvosmisleno orijentirati na Zapad. Ona mora čim prije definitivno riješiti pitanje svojih istočnih granica i okrenuti se razvoju gospodarstva i demokracije. Samo s legitimacijom "moderne trgovačke države" Hrvatska može unovčiti svoj geopolitički kapital u smislu pripadanja zoni europske stabilnosti.

Da Hrvatska tu ima velike šanse, kazuje i ovaj primjer. Poljska je danas iz povijesno-političko-sigurnosnih razloga svakako jedna od onih država koje su na samom vrhu liste kandidata za prijem u Europsku uniju i NATO. No, već sada analitičari upozoravaju da se može očekivati, kad dođe do konkretne procedure prijema, otpor njemačkih sindikata, ali i drugih snaga prijemu Poljske u Europsku uniju. Dakako, zbog straha da bi jeftina radna snaga iz Poljske mogla ugroziti radna mjesta domaćem stanovništvu. Napokon, Poljska danas ima 29 milijuna stanovnika!

Takva opasnost od jedne male (ali modernim resursima bogate Hrvatske) uopće ne postoji. Štoviše, prije se može očekivati da će mnogi Europljani htjeti u Hrvatsku kad ovdje jednom zavlada mir. Hrvatska zato mora učiniti sve da mir dođe čim prije kako se ne bi izgubio vlak za Europu, i kako se ne bi ostalo s jednom nogom u svijetu kaosa, a s drugom na Sutli.

CIVILNA JALTA

Nastavi li se razmahivanje sukoba u Bosni i dođe li tamo do rata većih razmjera, bila bi to, uza sve ostalo, i točka na "i" bankrota zapadne politike na Balkanu.

Uspirkos novim rezolucijama koje su prošlog tjedna donesene u Vijeću sigurnosti, "plave" bi "kacige", dođe li do rečene situacije, morale napustiti Bosnu, a time bi u Hrvatskoj njihov mandat zapravo postao neodrživim.

Ovih dana, u vrijeme hrvanja u Vijeću sigurnosti zbog, u prvom redu, rezolucije za Hrvatsku, promatrači su došli do manje-više jednodušnog zaključka: međunarodnoj zajednici, a to znači velikim silama, u ovom je trenutku jedino stalo da "plavci" ostanu u bivšoj Jugoslaviji i da se koliko-toliko konzervira stanje kako ne bi bilo novog širenja sukoba, a time i prisilnog uvlačenja NATO-a u mogući rat sa Srbima.

Sva bijeda i mizerija zapadne politike očituje se u dvije činjenice: Zapad se najprije odrekao uporabe svake sile i sada taj vlastiti kukavičluk i interesni rivalitet na ovim prostorima plaća time što je u neku ruku i sam postao taocem srpske agresije. I drugo, našavši se u toj slijepoj ulici, u koju se sam doveo, sve češće pokušava pritiskom na žrtve srpske agresije očuvati u biti neodrživi status quo. U takvim okolnostima rezolucija koju je Hrvatska praktično iznudila u New Yorku uistinu je uspjeh, ma kako inače nesavršena bila. To uz ostalo pokazuju i reakcije kninskih odmetnika, ali i činjenica da je rezolucija u svojim ključnim dijelovima izgu-

rana i protiv volje i intencije Rusa i Europljana, izuzme li se Njemačka.

Za Hrvatsku, a i Bosnu, Europa je zapravo fatalni problem. Tako reći vlastita kuća, jer, ako je itko utabao pogrešan smjer politici Zapada na tlu bivše Jugoslavije, onda je to bila Europska zajednica, i to prije svega u liku Francuske i Velike Britanije.

Interesi i nacionalni rivaliteti velikih pritom su samo dio odgovora na pitanje kako se sve to moglo dogoditi.

Nema sumnje da je okončanje hladnog rata i ujedinjenje Njemačke izazvalo šok od kojeg se političke elite u europskim prijestolnicama još oporavljaju i na što još uvijek traže odgovor. Poslije pada Berlinskoga zida i sloma Sovjetskoga saveza, sve je na starom kontinentu došlo u pitanje: i definiranje odnosa između Bonna i Pariza, i odnosa između Europe i Amerike, Zapada i Rusije. Ponudeni su odgovori jednako neuvjerljivi kao i zapadna osuda ruske intervencije u Čečeniji. Napokon, ta slabost i mizerija zapadne politike očituje se i u činjenici da je dosad više milijardi dolara istisnuto u Rusiju no što je pokazano stvarne volje i želje da se takozvane istočne demokracije prime u NATO i Europsku uniju.

Čovjek ponekad pomisli da je u ludoj kući kad sluša ponavljanja europskih ministara kako smjesta treba okončati intervenciju u Čečeniji, a to "smjesta" već traje više od četiri mjeseca.

Na svoj način ista se pripovijest ponavlja i s turskom intervencijom u sjevernom Iraku, koja uskoro navršava mjesec dana. Apeli, riječi, oportunitizam ili real-politika? Od svega ponešto i to jest ono najgore.

Europa je danas politički slaba, bez autoriteta kao malo kada u novijoj povijesti. Dovoljno je baciti oko na južne članice EU-a da bi se vidjelo kako su tamošnje vlade ili senilne, ili korumpirane. Štoviše, čak i sadašnji glavni tajnik NATO-a, inače Belgijanac, osramoćen je aferom koje se ni Italija iz vremena kršćanske demokracije ne bi stidjela. Baci li se oko na sjevernu Europu, može se konstatirati da tamo dominiraju ili slabe, ili zamorene vlade. Paradoksalno je na

svoj način da je u cijeloj Zapadnoj Europi najstabilnija upravo Kohlova vlada, vlada koja u parlamentu ima samo pet glasa više od opozicije, a na svom čelu čovjeka koji je na kraju svoje ere.

Prigodom posljednjeg sastanka na vrhu EU-a u Es-senu (prošlog prosinca) mnogi su promatrači isticali kako među dvanaestoricom dio državnika ima problema s koncentracijom, drugi ne znaju hoće li se uopće moći održati na vlasti, a treći misle samo na to kako da što pompoznije "odu u povijest".

Bosna, Čečenija, rat protiv Kurda u sjevernom Iraku, zapravo prepuštanje istočnih demokracija samima sebi, neka je vrst povijesne ostavštine političara i državnika današnje Europe. Jedna od rijetkih stvari za koje su pokazali hrabrost bilo je stvaranje schengenske Europe, kojom su se zapravo ogradili od toga svog vlastitog djela i ostavštine i time obogatili europsku povijest za neku vrstu civilne Jalte.

STRAŠNA ZABLUDA

Američki ministar obrane iz 60-ih godina Robert McNamara u svojoj netom izašloj knjizi o Vijetnamu ("In Retrospect... The Tragedy and Lessons of Vietnam") tvrdi da se Amerika "užasno prevarila" u Indokini, jer su savjetnici predsjednika Kennedyja premalo znali o tom području. McNamara tu ne izuzima ni samog sebe. Rezultat tih zabluda je poznat - Amerika je pretrpjela silne političke, vojne i financijske štete, a o ljudskim životima da sei ne govori. I to unatoč tome što je, po McNamarinim riječima, bacila u Indokini više bombi negoli ih je palo na svim frontama Drugoga svjetskog rata zajedno!

Henry Kissinger je u svom glavnom dijelu "Diplomacy" McNamaru ocijenio kao jednog od najsajnijih ministara obrane što ih je Amerika nakon Drugoga svjetskog rata imala, a što samo podcrtava ozbiljnost McNamarina priznanja strašne vijetnamske zablude.

Iako je od vijetnamskog rata prošlo 20 godina, njegove pouke i danas su aktualne. Tim više što ima znakova da Amerika (a i Zapad u cjelini) idu ususret novoj povijesnoj zabludi. Ako je do američke intervencije u Vijetnamu došlo zbog toga što je, kako sada tvrdi McNamara, Washington silno pretjerao u procjeni opasnosti koja je Zapadu prijetila od širenja komunizma u Indokini, danas je, čini se, na djelu svojevrсна zabluda podcjenjivanja. Onda se, naime, vjerovalo da iza Hanoja i Vijetkonga stoji Moskva s razrađenom strategijom komunističke penetracije u taj dio svijeta, uključujući tu i njezinu spremnost na izravno miješanje i sukob s Amerikancima. U već spomenutoj Kissingerovoj

knjizi argumentirano je pokazano da je teorija o komunističkoj zavjeri u Indokini bila na klimavim nogama. Amerikanci su tu zabludu platili s 50.000 svojih života, a o Vijetnalcima da se i ne govori, kao i svemu što se poslije događalo u Kambodži i uopće na tim prostorima.

Danas pak Amerika, kao i njezini europski partneri, podcjenjuju opasnost koja prijete od Rusije. Reakcije na rusku intervenciju u Čečeniji klasičan su primjer te političke sljepoće. Isto tako, i pasivan odnos spram ruske politike na tlu bivše Jugoslavije, spram njezina opiranje proširenju NATO-a na istok... To je tim opasnije što povijest pokazuje da je Moskva uvijek znala iskoristiti strah Zapada od konfrontacije. Čak i u vrijeme neposredno nakon Drugog svjetskog rata, kad je sama Amerika raspolagala atomskom bombom! Posve krivo procjenjujući ondašnje namjere Staljina, Amerika je Moskvi olakšala da proguta europski istok i da se proširi na Zapad kao nikad prije u povijesti.

Ruski ministar obrane Gračov ovih je dana pokazao da u Moskvi to Staljinovo umijeće nije zaboravljeno. On je otvoreno zaprijetio Zapadu suspendiranjem ugovora o razoružanju ako se NATO pokuša proširiti na Istok. Dakle, zaprijetio je onim čega se Amerikanci i njihovi europski partneri najviše boje: novom konfrontacijom. Pritom je samo naoko paradoksalno da to čini ministar obrane zemlje u koju Zapad istiskava stalno nove i nove milijarde dolara pomoći i koju stalno novim popuštanjima i ustupcima nastoji udobrovoljiti.

Zahvalnost i kooperativnost ruske Dume za sve to došla je u obliku novog šoka: produljenja vojnog roka na 24 mjeseca! U isto vrijeme dok iz Moskve stižu takvi jasni signali Amerika nema nikakav jasan i precizan koncept u vezi s NATO-om. Počevši od njegova novog identiteta do njegova proširenja na istok. Washington je u principu i za ovo i za ono, ali u formi koja nikog ni na što ne obvezuje.

Rusi su pritom, uz pomoć Francuza i Britanaca, uspeli NATO učiniti smiješnim u Bosni. Turci su svojom intervencijom u sjevernom Iraku (dakle na tlu tuđe zemlje) dodali novu mrlju na image Sjevernoatlantskog pakta. Afera u

vezi s njegovim generalnim sekretarom Claesom, ma kako možda izgledala posve slučajnom, u stvari simbolizira unutrašnju bijedu i smetenost zapadne politike kao i njegovu sigurnosnu beskonceptualnost u posthladnoratovskom razdoblju.

Moskva to, naravno, vidi i trlja ruke. A naši unuci će možda za koje desetljeće čitati memoare današnjih političara o novoj strašnoj zabludi.

PRIJETNJE RUSKOG MEDVJEDA

P očetkom prošlog tjedna ruski ministar vanjskih poslova Kozirev zaprijetio je silom bivšim republikama Sovjetskog saveza ukoliko prava Rusa u tim novim i nezavisnim državama ne budu respektirana!

Je li time šef ruske diplomacije označio i *novu kvalitetu* u vanjskopolitičkom ponašanju Moskve? Pitanje je opravdano budući da je riječ o čak 25 milijuna Rusa čija bi *prava* u buduće Rusija štitila i silom. Srbi su na Balkanu pokazali o kojim i kakvim *pravima* pritom može biti riječ, dok su sami Rusi u Čečeniji demonstrirali kako bi mogla izgledati njihova zaštita. Napokon, a to cijeloj stvari daje i dodatnu dimenziju, Kozirevljeva prijetnja upućena je u prvom redu Ukrajini (zbog situacije na Krimu), dakle, onoj državi koja je za Zapad najvažnija kad je riječ o suzbijanju eventualno novih geopolitičkih apetita Moskve.

S druge strane ta Kozirevljeva izjava izazvala je podjednaku zebnju u baltičkim državama kao i u azijskim republikama. Ona je uznemirila i istočnoeuropske demokracije (bivše satelite Sovjetskog saveza) jer je pala u isto vrijeme s generalskim prijetnjama Zapadu u vezi s namjervanim proširenjem NATO-a. Ruski ministar obrane Gračov otvoreno je zaprijetio suspenzijom ugovora o konvencionalnom razoružanju (sklopljenog 1990.) ako se NATO proširi na Poljsku, Češku, Slovačku, Mađarsku.

Čak i vrlo popularni ruski general Lebed, koji se proslavio "kritikom" vojne intervencije u Čečeniji, eventualno proširenje NATO-a na Istok ocijenio je kao veliku opasnost za Rusiju. On je za jedne pariške novine izjavio da bi uk-

ljučivanje Poljske ili Češke u NATO značio početak Trećeg svjetskog rata. Štoviše rat bi bio izazvan već time ako bi se vojne snage NATO-a samo približile ruskim granicama! Pritom je indikativno i njegovo obrazloženje zašto bi Zapad uopće bio zainteresiran za rat s Rusijom. Zato, rekao je Lebed, jer je zainteresiran za prirodna bogatstva s kojima Rusija raspolaže. "Oni bi to htjeli, ali im to neće poći za rukom", zaključio je ovaj 45-godišnji general.

1. U tom obrazloženju jednog relativno mladog i utjecajnog generala valja u prvom redu vidjeti staru konstantu u kremaljskoj percepciji vanjskoga svijeta. Naime, paranoidni strah od stranog svijeta koji je u biti stoljećima bio psihološka osnova za agresivnu i osvajačku politiku Moskve. Čečenski rat markirao je na svoj način povratak toj staroj politici sile i istodobno označio početak odustajanja od ozbiljnog projekta reformi i demokracije. Ta vječna ruska dilema - ustrojstvo po ugledu na Zapad (pravna država, demokracija itd.) ili istočnjačka despocija i vojna osvajanja, povijesno i na dugi rok uvijek je rješavana u korist carističko-staljinističke opcije.

Opće stanje duha u Jeljcinovoj Rusiji danas pokazuje da zemlja polako i sigurno otklizava na taj stari put. U ruskoj vanjskoj politici sve su dominantnije ucjene i pritisci. Moskva ucjenjuje s potpisivanjem partnerstva za mir, jer ne želi da se sigurnosno (a to onda znači i politički i ekonomski) stabilizira zona što ju tvore njeni nekadašnji istočni sateliti.

Njena politika na tlu bivše Jugoslavije sve se više pokazuje kao partnerstvo s Beogradom u ozbiljnom destabiliziranju cijelog tog područja. Odnos prema "bližem susjedstvu" sada se već definira kao pravo na vojnu intervenciju...!

2. Sve to nabacuje ključno pitanje: nije li politika Zapada spram Rusije dospjela u slijepu ulicu? Ona se dosad svodila na ideju da se raspad ruskog imperija ne smije prepuštiti stihiji nego da mora ostati pod kontrolom. Silne milijarde dolara što su istisnute u "kontrolirano" raspadanje moći imperijalne Rusije te neupitna podrška "reformatoru Jeljcinu" trebale su omogućiti utjecaj Zapada na unutrašnje-politički razvoj. S nadom kada će sve to dovesti do domestificirane i

demokratske Rusije, ili barem smanjiti rizike koji bi za ključne zapadne države proizašli iz prepuštanja Rusije samoj sebi.

Na toj liniji je Rusija - iako ekonomski na koljenima - primljena u klub G-7, premda ne kao punopravni član. Zapad je pokazao spremnost da joj prizna status velesile, samo da smiri njene frustracije, pa joj je ponudio i partnerstvo preko partnerstva za mir. Isti je slučaj i s Kontaktnom skupinom za Bosnu. Zemlja koja se pokazala nesposobnom da političkim sredstvima razriješi vlastite probleme, sada igra glavnu ulogu u traženju političkog rješenja za krizu u bivšoj Jugoslaviji?

3. Amerika i Njemačka odigrale su glavnu ulogu u formuliranju politike Zapada prema Moskvi. Poslije okončanja hladnog rata i raspada komunizma, Amerika više nije bila psihološki u stanju na eventualno posthladnoratovsko sučeljavanje s Moskvom. Napokon, iako je iz polustoljetnog vojnog i ideološkog sučeljavanja s Moskvom izašla kao pobjednik, Amerika je također platila visoku cijenu. O iscrpljenosti Amerike, o njenoj posthladnoratovskoj dezorijentiranosti napisane su mnoge knjige i sve one dokumentiraju psihološku nesposobnost i američke političke elite kao i naciju u cjelini na fiksaciju na novo(starog) neprijatelja. S druge strane, Amerika je suočena s problemima za koje danas ne postoji nikakva sigurna receptura. Riječ je o mogućem nekontroliranom izvozu ruske nuklearne tehnologije i s tim povezanim strahom od nuklearnog terorizma. Rusija, konfrontirana s ozbiljnijim pritiscima Washingtona i posve prepuštena samoj sebi, vrlo bi brzo potražila saveznike u najosjetljivijoj zoni upravo za SAD. U zoni Perzijskog zaljeva, čime bi izvori energije mogli doći u pitanje a time i ekonomska stabilnost Zapada u cjelini. Ne treba pritom zaboraviti da i zapadne demokracije tako dugo mogu biti stabilne dok je stabilna i ekonomska osnova na kojoj počivaju. Ruski pokušaj ulaska u tu zonu danas je vidljiv preko angažmana Moskve u korist Iraka, odnosno u nakani da Iranu isporuči nuklearni reaktor.

Teroristička uporaba otrovnog plina u tokijskom metrou prije četiri tjedna, kao i prošlotjedna repriza iste stvari u

Yokohami, uključujući tu i teroristički napad u Oklahoma Cityju u SAD, zorno pokazuju kakve opasnosti vrebaju ako bi se teroristički i fanatični režimi ili grupe dokopale nuklearne tehnologije i oružja.

4. Njemačka je uz Ameriku svakako glavni kreator politike stalnog popuštanja Moskvi. Osim što se vidi u ulozi mosta između i Istoka i Zapada, Bonn je imao i vrlo konkretne nacionalne interese za takvu politiku. Ruske trupe su tek krajem ljeta 1994. godine definitivno napustile Istočnu Njemačku. Da je u međuvremenu došlo do ozbiljnijih napeitosti s Moskvom ishod bi bio sasvim drukčiji. Štoviše, i Kohl i Kinkel su u više navrata upozorili da su u Rusiji bile i te kako djelatne snage koje su htjele usporiti proces povlačenja iz Njemačke. Samo neupitna podrška Jeljcinu, garnirana s izdašnom finansijskom pomoći, omogućila su da Rusi definitivno odu prošlog ljeta.

Osim toga, Njemačka je najistočnija zapadna država i svakako bi bila vojno najugroženija ako bi došlo do nove vojne konfrontacije s Moskvom. Iz razloga nacionalne sigurnosti Bonn ne može biti zainteresiran za takvu konfrontaciju dok god postoje i najmanje šanse da Moskva uz dlaku promijeni i ćud.

Nijemci se zbog toga nadaju da bi se NATO ipak mogao proširiti na istočne države i tako stabilizirati zonu strateške sigurnosti, čime bi demarkaciona linija eventualnog vojnog sučeljavanja bila daleko pomaknuta na Istok. Tome, naravno, valja pridodati i ekonomske interese Njemačke. Ona je već danas glavni ruski ekonomski partner. Pozitivan ishod razvoja u Rusiji i stabilizacija istočnih demokracija za Njemačku bi perspektivno značila otvaranje neslučenih tržišta. Napokon, Njemačka je od svih velikih sila najovisnija o izvozu, on je ključ njena standarda, ekonomske pa i političke stabilnosti.

5. S obzirom na sve to, jasno je zašto i Bonn i Washington s toliko obzira postupaju s Moskvom, zašto su prešli preko čečenskog masakra, zašto Kohl i Clinton odlaze 8. svibnja u Moskvu i zašto će tamo, usprkos svim Kozirev-

ljevim , Gračovljevim i inim izjavama i prijetnjama što odišu starim tonovima, održati i govore.

Štoviše, u isto vrijeme dok su Gračov i Lebed prijтели Trećim svjetskim ratom i suspendiranjem ugovora o razoružanju, Međunarodni monetarni fond je Rusiji odobrio još jedan kredit u visini od 9,5 milijardi DEM maraka. Da je to bilo koja druga država toliko ovisna o zapadnoj financijskoj pomoći, a da istodobno vodi jedan besmisleni rat (kao onaj u Čečeniji) i da se sprema na produljenje vojnog roka s 18 na 24 mjeseca, zasigurno nikad ne bi dobila nikakav kredit.

6. Iako danas ima znakova da je Zapad u očima Moskve, zbog svog stalnog popuštanja, izgubio vjerodostojnost (gotovo na isti način kao i u Bosni) te da ga Moskva zbog toga sve više ucjenjuje, teško je reći kakav će biti konačan ishod te i takve politike. Povijest, doduše, uči da je Roosevelt sličnom politikom popuštanja Staljinu poslije rata omogućio da proširi svoje komunističko carstvo do samih granica Njemačke, žrtvujući pritom slobodu i nezavisnost istočnoeuropskih naroda. I to, da sličnost bude veća, u vrijeme kad je samo Amerika imala atomski monopol, otprilike kao što danas ima, da se to tako rekne, "ekonomski".

Ono što je, međutim, sigurno, jest ovo: u sljedećih godinu, do godinu i pol dana ta se politika neće bitno mijenjati. Sljedeće su godine izbori i u Rusiji i u Americi. Amerika će ponovo biti zabavljena sama sobom, a Rusija, ako će i igrati neku posebnu ulogu, bit će to samo za domaću (predizbornu) američku upotrebu. S druge strane, shodno dosadašnjoj politici bezuvjetne podrške Jeljcinu, Zapad će činiti sve da mu ne oteža izbore, što znači da će i dalje popuštati i pokazivati beskrajno razumijevanje za (ne)prilike svog čovjeka u Kremlju.

7. Što se pak same Rusije tiče, s priličnom dozom sigurnosti može se reći da će ona u vanjskoj politici nastaviti put povratka starim pozicijama. Prvo zato što će to pristajati u predizborni kontekst, a drugo zato što neuspjeh reformi mora biti nečim kompenziran.

Sve to neće ostati, naravno, ni bez posljedica na razvoj događaja u bivšoj Jugoslaviji. Moskva se već sada pro-

filirala kao jednostrani zagovaratelj Miloševića, Karadžića i Martića. Sadašnju pat poziciju u Bosni najvećim je dijelom skrivio Kozirev svojom dvoličnom politikom: formalnim prihvaćanjem konsenzusa u Kontaktnoj skupini s jedne strane, a u biti provođenjem sasvim druge politike s druge strane. U sljedećim mjesecima mogu se očekivati nove opstrukcije Moskve to tim više što bi rasplamsavanje rata na tlu bivše Jugoslavije bilo mnogo neugodnije za Zapad, negoli za samu Rusiju. Počevši od problema izbjeglica do operacije izvlačenja Unprofora. Napokon tu su i financijski troškovi s kojima Moskva nema ništa!

HRVATSKA SE ZNALA ODRŽATI I DISKREDITIRATI SVOJE PROTIVNIKE

Danas kad se razmišlja o pet godina demokratske Hrvatske, kad se donekle svode računi i podvlače crte, kako je to već uobičajeno prigodom okruglih obljetnica, ne bi se smjelo zaboraviti i na okolnosti u kojima je ova i ovakva Hrvatska nastala i još uvijek nastaje. To više što postoje stanovite konstante koje od početka prate Hrvatsku i koje će je i dalje pratiti i time donekle utjecati na njenu sudbinu.

U javnosti se često govori i misli da bi ovakva ili onakva Hrvatska bila više po volji ove ili one svjetske sile, da bi ovakvo ili onakvo držanje hrvatskog političkog vodstva bilo produktivnije kad je riječ o međunarodnoj podršci hrvatskim nacionalnim interesima. Koliko god to bilo, pod određenim vidom točno, ipak je nedvojbeno i to, da politiku velikih sila određuju, prije svega, njihovi dugoročni interesi, njihova tradicija i cjelokupna povijest, a ne trenutne simpatije, antipatije, sklonosti ili averzije prema osobi ili narodu ove ili one države.

Jedna od ključnih činjenica vezanih za nastanak nezavisne i samostalne hrvatske države jest i ta da je Hrvatska nastala praktički protiv volje gotovo svih glavnih svjetskih, a posebno europskih sila, izuzevši tu dakako Njemačku. Ta okolnost je toliko ključna da još uvijek dobrim dijelom određuje sudbinu Hrvatske. Pritom bi bilo pogrešno cijelu stvar gledati samo na relaciji Pariz-Zagreb, London-Zagreb, ili pak svesti na puke simpatije političkih elita Francuske i Velike Britanije za Srbe.

Stvar je mnogo dublja i tiče se u prvom redu odnosa među samim velikim silama u Europi. Odnosa u prvom redu između Francuske i Njemačke, te Velike Britanije prema jednoj i drugoj državi. Odnos prema Hrvatskoj praktički je "nusprodukt" tih odnosa i zbog toga Hrvatska na nj ne može bitnije utjecati, barem ne kratkoročno.

1. "Pogledi i potezi vezani za budućnost ne mogu se naći u tajnim dossierima vlada, nego u prošlosti i kulturi naroda" (Raymond Aron).

To stajalište na svoj način, u tijeku njemačkog ujedinjenja 1990., potvrdio je i sam francuski predsjednik Mitterrand, rekavši: "Sjetite se Napoleonovih riječi: 'Svaka država pravi politiku svoje geografije'.

Drugim riječima, život u Francuskoj velikim dijelom ovisi od susjedstva s Njemačkom i od odnosa s tom državom. Jednako danas kao i u prošlosti.

Od 15. stoljeća na ovamo, dakle od Françoisea I., preko Richelieua, Dantona, Napoleona, pa do de Gaullea, i Mitterranda, ništa se bitnije nije promijenilo kad je riječ o francuskom strahu od suviše moćnog susjeda na Rajni, o strahu koji je svoj doktrinarni izraz našao u francuskoj političkoj teoriji o "prirodnim granicama". Bit te teorije, koja se pripisuje Richelieuu, a koja je do kraja 19. stoljeća provedena svim sredstvima, sastojala se u ideji da Francuska svoju stratešku, ili čak nacionalnu, granicu mora imati na lijevoj obali Rajne, kako bi time zadobila prevlast u srednjoj i južnoj Europi i na taj način onemogućila njemačko-austrijsko okruženje.

U to ime vođeni su brojni ratovi, a Francuskoj je pripalo u čast da bude prva europska sila koja je s Istokom sklopila vojni savez protiv Srednje Europe (Francusko-turski savez 1535), koji se u različitim inačicama održao sve do 1945. Štoviše, u godini njemačkog ujedinjenja, i neposredno poslije njega, Mitterrand je pokušao učiniti i nešto slično ponovo s Moskvom, Varšavom i Pragom.

2. Danas mnogi povjesničari drže da je njemačko-francuski rat iz 1870/71. svoj najdublji razlog imao u pokušaju Francuske da spriječi njemačko ujedinjenje. Nakon

okončanja Drugog svjetskog rata, a to je danas pomalo zaboravljeno, de Gaulle je svim silama nastojao definitivno i konačno razbiti svaku osnovu za opstanak njemačke nacionalne države, tražeći trajno izdvajanje Ruhra iz Rajnske oblasti i Saara iz onoga što je od poražene Njemačke preostalo, kao i trajnu okupaciju zemlje. Protivni interesi saveznika i početak hladnoga rata bili su ti koji su onemogućili te francuske planove.

Na istoj crti djelovao je i veliki Kohlov prijatelj Mitterrand, pokušavši spriječiti njemačko ujedinjenje (1989/90.). Doduše, u Francuskoj se više ne govori o "prirodnim granicama", ali se govori o nekoj vrsti "ravnoteže sila" koju je njemačko ujedinjenje ne samo dovelo u pitanje nego i definitivno otpravilo u povijesnu ropotarnicu.

Ugledni njemački novinar i publicist Günter Nonnenmacher s tim u vezi je zapisao: "Kalkulacije francuskih političara ili diplomata u vezi s moći i utjecajem stoje u tradiciji vanjskopolitičkog mišljenja koje je Njemačkoj nakon Drugog svjetskog rata ostalo strano. Te (francuske kalkulacije) počivaju na povijesnim i geopolitičkim uvjerenjima. Među njih spada i doktrina o 'ravnoteži snaga' kao pretpostavci za stabilne odnose u Europi. U Europskoj uniji to je preoblikovano u predodžbu da mora postojati stanovita simetrija između mogućih utjecaja 'velikih'. Tome pridolazi i uvjerenje da je posljednji odlučujući uvjet političkog djelovanja zadan geografijom i poviješću. Jedan od prvih komentara predsjednika Mitterranda u vezi sa slomom komunističkog sistema u Europi bio je: Sada prijeti pad u povijest kasnog 19. stoljeća, što je u konačnici dovelo do Prvog svjetskog rata. Francusko inzistiranje na nepovredivosti granica u Europi, čije je značenje bilo očito i u slučaju Jugoslavije, počiva na svemu tome kao i na iskustvima između dva rata. Naravno, ulogu igra i taština. Europa Europske zajednice bila je francuski oblikovana sve do samog jezika glavnih smjernica, komunikea i rezolucija Ministarskog vijeća, Komisije i Parlamenta. To je bila, pojednostavljeno rečeno, kompenzacija za privrednu prevagu koju je već stara SR Njemačka u Zajednici imla. U novoj Europi, čije se središte više ne zove

Francuska, i koja više u Njemačkoj nema istočnu granicu (...) francuski će utjecaj opadati" (FAZ), 15.8.1991.).

Dakle, to je napisano u početku srpske agresije na Hrvatsku i gotovo pola godine prije diplomatskog priznanja Zagreba. "Strah i zavist" Francuske u odnosu na moćnog susjeda na Rajni, s diplomatskim priznanjem Hrvatske samo su uvećani.

Da bi se to do kraja razumjelo, dovoljno je baciti pogled na granice francuske države iz 1810. godine, kad je teorija o "prirodnim granicama" do kraja provedena u praksu. Ne samo da se istočne granice Francuske protežu duž lijeve obale Rajne od Basela do Kölna i dalje do Lübecka, nego je i cijela istočna obala Jadrana (Hrvatska i Slovenija) priključena Francuskoj! S izuzetkom ondašnje Pruske i Austrije, sve ostalo od njemačkih zemalja bilo je u vazalnom odnosu spram Pariza, što drugim riječima znači da Srednje Europe kao političke cjeline uopće nije bilo.

Ako se to danas prevede na francusku teoriju "ravnoteže snaga i simetrije utjecaja" velikih, jasno je zašto je Francuska bila protiv raspada srpske Jugoslavije koja je dva puta stvarana, i svaki put s idejom da onemogućiti njemački utjecaj u tom dijelu svijeta, ili rečeno starim francuskim geopolitičkim jezikom, da onemogućiti potiskivanje Francuske iz srednje i južne Europe, odnosno njeno okruživanje konkurentskim silama.

To francusko političko razmišljanje "iz geografije", osnovni je razlog zbog kojeg je dosad Pariz podržavao Beograd i pokušavao Hrvatsku onemogućiti da zaokruži svoj teritorij i da se geopolitički konsolidira.

Ili drukčije rečeno: da se Njemačka nije ujedinila, ne bi mogla isforsirati ni diplomatsko priznanje Hrvatske (iako su njemački motivi, što se mora podvući, bili posve negeopolitičke naravi). No, to da je Hrvatsku diplomatski priznala upravo ujedinjena Njemačka, Zagreb je morao platiti i još uvijek plaća.

3. Na sličan se način može objasniti i britanska politika na tlu bivše Jugoslavije. Ona je također utemeljena na dugoj tradiciji, a odnos prema Hrvatskoj dobrim je dijelom

motiviran odnosom spram Njemačke. Za razliku od Francuske, Velika Britanija nikada nije imala ambicije zavladata srednjom Europom ili uopće starim kontinentom. Njena politička filozofija od Humeovih vremena nadalje svodila se na ideju da Britanija mora imati prevlast na moru i istodobno brinuti za ravnotežu snaga na kontinentu. To znači da ne smije dozvoliti nijednoj kontinentalnoj sili da ovlada središtem Europe, jer bi to izravno ugrozilo "suprotnu obalu" Velike Britanije a time i sigurnost Otoka. Zbog toga je Velika Britanija u povijesti stalno mijenjala saveznike: već u 17. stoljeću zajedno s Francuskom i Turskom zaključuje savez protiv Karla V., da bi kasnije to isto učinila s Nizozemskom protiv Luja XIV. Iz istih je motiva ušla i u oba svjetska rata, a iz tih je razloga Churchill bio i protiv de Gaulleove ideje o uništenju njemačke nacionalne države poslije Drugog svjetskog rata, budući da je u jačanju Zapadne Njemačke vidio mogućnost obrane Velike Britanije od sovjetskog imperijalizma.

Naravno, Velika Britanija više nije svjetska velesila iz starih vremena, i ona je u nekim aspektima zbog toga morala promijeniti svoju tradicionalnu vanjskopolitičku doktrinu, ali u osnovi njeni političari i danas razmišljaju na hjumovski način.

Britanski ministar vanjskih poslova sir Alec Douglas-Home u ljeto 1970. je izjavio: "Permanentna zadaća britanske vanjske politike bila bi u sprječavanju da središtem Europe zavlada jedna jedina sila".

Iz tih motiva Margareth Thatcher je svim silama pokušala spriječiti ujedinjenje Njemačke, i iz istih je razloga i danas u Njemačkoj stacionirana britanska rajnska armija (jačine jednog korpusa). Doduše, u sklopu NATO postrojbi za brze akcije, ali s ključnim motivom da se zadrže važne komandne pozicije u NATO-u i da se kroz vojnu prisutnost sačuva mogućnost političkog suodlučivanja u srednjoj Europi.

Usput govoreći iz istih motiva su u Bosni i tako jaki britanski i francuski vojni kontingenti, a ne iz humanitarnih razloga, kako se to inače pokušava prikazati.

Uz sve strahove što ih je u Londonu potaklo ujedinjenje Njemačke, valja pribrojiti i glasne pozive iz Moskve upućene na adresu Bonna kako bi Njemačka trebala opet zauzeti poziciju "velike sile" i pri tom zaigrati posebnu ulogu između Istoka i Zapada.

Riječju: u situaciji kad na Rajni ponovo izrasta ekonomski i politički kolos, sam privredno jači i od Londona i od Pariza zajedno, Britanija se u skladu sa svojom tradicijom i političkom poviješću, odlučuje na podršku slabijoj Francuskoj, a to znači i na podršku njene politike na tlu bivše Jugoslavije. Iako pri tom stanovitu ulogu igraju i povijesna savezništva kao i historijski sentiment, u osnovi prosrpska politika Velike Britanije (ili ako se hoće njena antihrvatska politika) motivirana je željom da se održi status quo u Europi, u kojem London vidi ispunjenje svojih nacionalnih interesa i sigurnosti.

U vezi s tim i jedno zapažanje britanskog politologa Josepha Frankela: "Iako se kod Disraelija, Palmerstonea, sir Edwarda Greya ili Churchilla mogu naći dosljedne političke koncepcije, britanskoj su tradiciji ipak strani globalni vanjsko-politički planovi kakvi su slijedili Petar Veliki, Napoleon, Bismarck ili Hitler. Poslije rata nije uspelo ni jednom britanskom državniku razviti sveobuhvatne i u sebi konzistentne političke planove koji bi se dali usporediti s onima jednog de Gaullea ili Adenauera".

4. Na ovo je valjalo podsjetiti jer postoji sklonost da se olako pređe preko tih očitih interesnih usmjerenja glavnih europskih sila, a Hrvatsku pritom optuži da je podlegla tobožnjoj teoriji zavjere. Zavjere protiv Hrvatske u tom smislu doista nema, ali ima geopolitičkih i geostrateških razmišljanja koja se u konačnici iskazuju kao antihrvatska (anti-njemačka) pozicija, unatoč i usprkos svih kamuflaža.

U vezi s tim potonjim, valja podsjetiti na još dvije *konstante* koje prate mladu Hrvatsku državu i s kojima će se morati računati i ubuduće. To su zapravo dva mita koji su namjerno smišljeni kako bi se lakše sakrila geopolitička pozadina francusko-britanske politike na Balkanu.

Prvi je mit o navodnoj ugroženosti srpske manjine u Hrvatskoj. Taj je mit lansiran još u vrijeme otvorene srpske agresije na Hrvatsku. Iako su tada (već od 1990.) Srbi bili do zuba naoružani i imali punu podršku ondašnje JNA, a hrvatski narod praktički goloruk, u Parizu i Londonu, a u jednoj fazi i u Americi, rat u Hrvatskoj propagandistički je "redizajniran" kao borba Srba za njihova tobož ugrožena nacionalna prava. Čak i u momentima kad su u Hrvatskoj jedino ginuli Hrvati i ubijani hrvatski policajci. Ta se linija nastavila i u procesu diplomatskog priznanja Hrvatske, kao i u očitom kasnijoj pasivnosti Pariza i Londona kad je riječ o ispunjenju Vanceova plana za Hrvatsku. Okupacija Hrvatske sa strane Srba, opravdavana je "etničkim sukobom", a od Zagreba su stalno traženi, i još se uvijek traže, novi i novi dokazi dobre volje, kao i ustupci pobunjenicima. Iza toga, naravno, ne stoji briga za nacionalna prava kninskih Srba, nego namjera da se Hrvatsku federalizira ili pak, ako to ne bi išlo, prisili na status quo, kako bi se onemogućila njena geopolitička konsolidacija. Ili rečeno jezikom francuske tradicionalne vanjskopolitičke doktrine: kako bi se Hrvatskoj onemogućilo da zaokruži svoj teritorij i da ima sigurne granice, što je neophodno potrebno svakoj državi koja želi imati budućnost. Dok su god, naime, hrvatski gradovi na dometu srpskog topništva i raketa, dotle je Hrvatska u neku ruku taoc pobunjenih Srba i Beograda. U Parizu i Londonu to znaju i zato, a to se ponovo pokazalo i u zapadnoj Slavoniji i oko nje, svim silama podržavaju mit o ugroženosti Srba u Hrvatskoj, traže Zagrebu dlaku u jajetu, istražuju zločine kojih nije bilo i prijete sankcijama.

5. Na istoj liniji prikrivanja geopolitičke pozadine svoje politike na Balkanu Francuzi i Britanci su lansirali i mit o tobožnjem preranom priznanju Hrvatske i shodno tome o njemačkoj krivnji za razvoj događaja u bivšoj Jugoslaviji. Svojedobno su taj mit prihvatili i Amerikanci kako bi lakše opravdali svoju nedosljednost i pasivnost u Bosni i krivnju za rat u toj državi prevalili na njemačka leđa.

Ovom prigodom ne treba dokazivati da sam razvoj događaja u Hrvatskoj (dakle, slijed onoga što se nakon priznanja dogodilo) nepobitno dokazuje da je Hrvatska prije

prekasno nego li prerano priznata. To je nedavno izjavio i ondašnji glavni akter njemačke politike priznanja, Hans-Dietrich Genscher.

No, još je upečatljivija jedna druga činjenica, koja pokazuje, uz sve ostalo, kakvi su pritisci uistinu vršeni na Njemačku i koliko ju se željelo politički i diplomatski kompromitirati. Njemačko Ministarstvo vanjskih poslova zajedno s Vladinim uredom za štampu u listopadu 1993. godine bilo je prisiljeno da izda jednu opsežnu brošuru (gotovo 200 stranica) u kojoj je dokumentima i činjenicama pobijan mit o tobožnjem preranom priznanju Hrvatske (i Slovenije). Brošura nije bila namijenjena široj javnosti, nego isključivo njemačkim diplomatima kako bi se argumentirano mogli othrvati, u ono vrijeme čestim optužbama da su za sve na Balkanu krivi Nijemci.

Koliko su pak politički mitovi i legende tvrdokorni i žilavi, svjedoči pak to da je njemačka socijaldemokracija (SPD), iako je svojedobno podržala vladinu odluku o priznanju Hrvatske i Slovenije, danas na pozicijama Pariza i Londona. Njen šef Rudolf Scharping, kad zatreba predbaci Kohlu tobožnje prerano priznanje.

6. To je otprilike vanjskopolitički okvir Hrvatske u ovih proteklih pet godina, otežan dakako još i za rat u Bosni. On ukazuje na teškoće kroz koje je zemlja morala prolaziti i na koje će još svakako nailaziti. Ali, on pokazuje još nešto: da se Hrvatska usprkos svemu tome znala i mogla održati, te da je nedavno uspjela osloboditi i dio svog okupiranog teritorija. Ono što pritom osobito ohrabruje jest to da zbog toga nisu bili sretni samo Hrvati i njihovo političko vodstvo!

Drugo, iako ne treba očekivati ozbiljniji politički zaokret ni u Parizu ni u Londonu, ipak valja upozoriti na to da su Srbi svojim dosadašnjim ratom i politikom toliko diskreditirali svoje zaštitnike u Zapadnoj Europi da im je sve teže uvjerljivo pothranjivati antihrvatske mitove i legende. Utoliko su hrvatski izgledi u slijedećem razdoblju mnogo bolji nego li u prvih pet godina. To više, što su i Rusi na putu da se konačno diskreditiraju zbog svoje jednostrane podrške Beogradu, Palama i Kninu.

NERVOZNA DEMONSTRACIJA MOĆI ILI NAJAVA NOVIH POLITIČKIH OPCIJA

Odluka francuskog predsjednika Chiraca o obnovi atomskih testova na polinezijskom otoku Mururoa u prvom je redu politička demonstracija i provokacija s dalekosežnim posljedicama. Vrijeme i način na koji je ta šokantna odluka lansirana u javnost to jasno dokumentiraju. Samo nekoliko sati prije Chiracova posjeta Clintonu i dva dana prije sastanka na vrhu šefova vlada i država sedam najrazvijenijih zemalja svijeta u kanadskom Halifaxu.

Iznenadenje je utoliko veće što nitko nije računao da će novi francuski predsjednik tako lako prekinuti trogodišnji atomski moratorij što ga je inicirao njegov prethodnik Mitterrand i kojem su se, s izuzetkom Kine, priključile sve oficijelne nuklearne sile svijeta. Štoviše, sam je Mitterrand isticao da se nitko od budućih francuskih predsjednika neće usuditi obnoviti nuklearne pokuse, jer Francuskoj nije do toga da izaziva i provocira svijet!

Chirac je to sada učinio na tipičan degolistički način. Bezobzirno i bez skrupula. Mnogi eksperti drže da novi atomski pokusi nisu neophodni da bi se francuska atomska snaga održala na visokoj razini borbene moći. Pa ipak, na sve kritike i na ukazivanja opasnosti po živote milijuna ljudi u Francuskoj Polineziji, premijer Juppé odgovara kako su nacionalni interesi Francuske važniji od svakog diplomatskog razmišljanja! A oni su, kako se može razabrati, prije svega u želji francuske vojno-političke elite da demonstrira snagu i slavu grande nation. Frustracije, zavist, kao i umišljena veli-

čina u politici mogu biti krajnje neugodni i loši savjetnici, pogotovo ako postanu dominantni. Čini se da je Chiracova Francuska upravo na putu ka jednoj takvoj psihozi, jer drukčije jedva da je moguće objasniti porive za prekid atomskog moratorija.

1. Nema nikakve sumnje da je Francuska morala mnogo toga progutati od okončanja hladnog rata i ujedinjenja Njemačke. Međunarodni poredak na kojem je Pariz izgradio svoju poziciju moći u Europi više ne postoji. Podjela na pobjednike i gubitnike u Drugom svjetskom ratu nestala je s padom Berlinskog zida i raspadom Sovjetskog saveza. Francuska, koja je svoju poziciju izgradila na atomskoj nezavisnosti i stalnom članstvu u Vijeću sigurnosti, odjednom se našla u situaciji da ti hladnoratovski znakovi i simboli moći više nisu dostatni za staru ulogu. Njemačka je izrasla ne samo u privrednog diva koji u izvozu dvostruko nadmašuje Francusku, a po broju stanovnika gotovo za jednu trećinu, nego i u politički najutjecajnije silu na starom kontinentu.

Bivša Jugoslavija je te francuske frustracije samo umožila. Ne samo da se raspala protiv izričite volje Pariza, nego ni rješavanje krize koja je potom nastala ne ide prema francuskim planovima. Srbi su se pokazali kao neproračunljivi partneri i saveznici, u Bosni čak i kao teroristi koji su se drznuli poniziti i vojnu čast *grande nation*.

Francuska je, dakle, ponižena i na neki način gurnuta na rub Europe. Osim toga, ona je ljuta i na Ameriku koja svojom cik-cak politikom samo smeta na Balkanu. U posljednje vrijeme ključni francuski političari kritizirali su Washington zbog njegove podrške bosanskim Muslimanima za koju oni smatraju da onemogućuje političko rješenje, dakako u pravcu instaliranja Srbije i Srba kao sile reda u tom kriznom području.

Trupe za brzu intervenciju, koje su trebale na brzinu ispeglati image osramoćenih francuskih vojnika zapele su u Vijeću sigurnosti, opet zbog Amerikanaca, jer oni ne žele snositi troškove za njih. A to drugim riječima znači da ne

žele imati posla s tim britansko-francuskim manevrom u Bosni!

U takvoj situaciji Chirac je pokazao nervozu koja je jednog bonnskog komentatora navela na izjavu kako je "grande nation bez veličine" i kako zapravo naglašavanjem svoje atomske uloge i pozicije, Francuska pokušava kompenzirati svoje političke i privredne slabosti.

2. Iako su prekinutim atomskim moratorijem u prvom redu ugroženi zdravlje i životi Polinežana, ta francuska demonstracija degolizma neće ostati i bez posljedica po razvoj situacije u bivšoj Jugoslaviji. Ne zbog toga što bi Francuska mijenjala svoju balkansku politiku u smislu oštrijeg kursa prema Beogradu i Palama. Pariz za takvo što niti vidi razloga a niti pravog povoda, unatoč svoj tobožnjoj "antisrpskoj retorici". Zajedno s Velikom Britanijom, Pariz od početka pokušava na Balkanu spasiti što je više moguće od starog međunarodnog poretka, a time i svoj utjecaj u tom dijelu Europe.

Jedan njemački vanjskopolitički ekspert ovih je dana na Njemačkom radiju otvoreno rekao kako je London od početka uvjeren da jedino Srbi mogu biti sila reda u ovoj regiji, te da je učinio sve kako bi isprovocirao Karadžića da "plavce" uzme za taoce i time isključi NATO iz sukoba u Bosni!

Činila se ta teza prenategnuto ili ne, jedno je sigurno: sve što su dosad Pariz i London činili na tlu bivše Jugoslavije u konačnici je išlo u prilog Srbima. Čak ni trupe za brzu intervenciju nisu inicirane da bi se suzbilo Karadžića, nego da se onemoguće bilo kakve ozbiljnije vojne aktivnosti u Bosni i time sačuva *status quo*.

Ono što bi, međutim, moglo biti novo u Chiracovoj balkanskoj politici, upravo je stil koji je demonstrirao pri najavi novih atomskih pokusa. Dakle, degaulleovska odlučnost i bezobzirnost.

Pritom valja imati pred očima nekoliko činjenica. Imenovanjem novog europskog posrednika za bivšu Jugoslaviju, Švedanina Bildta, te stvaranjem francusko-britanskih trupa za brzu intervenciju, Europska unija pokušava ponovo u svoje ruke uzeti bosanske konce. To znači da će se ionako

kolebljive Amerikance nastojati još više udaljiti s Balkana, a s Rusima naći zajednički jezik na bazi obostrano prihvatljive ideje o Srbima kao nekoj vrsti sile reda u onoliko Jugoslavije koliko se uspije "obnoviti".

S obzirom na sada pokazane političke manire i nacionalne ambicije Chiracove Francuske, nije za očekivati da će u balkanskoj politici Europske unije funkcionirati čak i onoliko malo koncenzusa koliko ga je dosad bilo. Njemačka, koja se pod francusko-britanskim pritiskom distancirala od bivše Jugoslavije, ipak je, unatoč svemu, nalazila nekakav minimum zajedničkog jezika s Mitterrandovom Francuskom. Sada će to biti teže s manje pomirljivim i manje obazrivim Chiracom. Službene reakcije Bonna na njegovu najavu nuklearnih pokusa, pokazuju kakve bi mogle biti njemačke reakcije na novi nacionalni kurs Pariza. Bonn je, naime, svoje kritike odšutio, rekavši samo kako je riječ o nacionalnoj stvari Francuza!

Osim toga, ako se ovaj francuski kurs potvrdi, on će imati i neugodne posljedice po europsko ujedinjenje. Demonstrativno francusko-britansko političko-sigurnosno približavanje u Bosni, kao i ova najava povratka Pariza na degolističke pozicije, svakako neće olakšati put prema stvaranju političko-sigurnosne unije, čemu inače Kohlova Njemačka svim silama teži. Dakle, Bosna, pa i cijela bivša Jugoslavija, mogle bi u značajnijoj mjeri postati moneta za potkusurivanje u čisto europskim pitanjima i problemima.

3. Najavljen Chiracov kurs svakako neće olakšati ni situaciju u Kontaktnoj skupini. Ona je i dosad uglavnom funkcionirala kao neka vrst kolektivne preventive od većeg sukoba interesa na Balkanu i kao svojevrsna terapija za Ruse, željne svjetsko političke uloge i statusa velesile. Sada bi i Francuska mogla u stanovitoj mjeri početi liječiti svoje nacionalne komplekse u tom gremiju, što bi opet moglo dovesti do još niže razine koncenzusa a time i do još djelotvornije paralize u kolektivnoj bosanskoj politici.

Već sada vidljive napetosti između Pariza i Londona s jedne i Washingtona s druge strane mogle bi se pojačati i dovesti do značajnije pasivizacije Amerike na Balkanu. To

više što se i američka politika nalazi u svojevrсноj blokadi. Tamošnji Kongres sasvim svjesno pritišće Clintona na cijeloj liniji američke vanjske politike: od Bosne do smanjenja pomoći Rusiji, uključujući tu i širenje nepovjerenja u međunarodne organizacije i institucije (UN posebno). Ta tendencija prema izolacionizmu i unilateralnom intervencionizmu ako u pitanje dođu američki nacionalni interesi, mogla bi Clintonu olakšati uzmak s Balkana.

Osim toga radi se i o sasvim otvorenom sukobu između europske politike i onoga što zastupa kongresna većina. Američki su konzervativci, naime, skloniji radikalnijoj promjeni politike u Bosni: povlačenju Unprofora i ukidanju embarga na isporuku oružja Sarajevu. Clinton se zasad tome protivi jer bi to značilo lom s europskim saveznicima koji po svaku cijenu žele nastaviti dosadašnju politiku, a to znači uz pomoć Unprofora konflikt održati pod kontrolom i svojim političkim utjecajem. Budući da Kongres s druge strane stalno ističe kako je Bosna "europski problem" i budući da su slijedeće godine predsjednički izbori u Americi, može se očekivati da će u bivšoj Jugoslaviji jačati francusko-britanski a ne američki utjecaj.

4. Reakcija Chiraca i Britanskog ministarstva vanjskih poslova u povodu vijesti o predstojećoj ofenzivi Armije BiH protiv srpskog okruženja Sarajeva kazuju i o tome u kojem bi pravcu taj utjecaj mogao doći do izražaja. Upozorenja su izrečena s tonom prijetnje bošnjačkoj strani. Britanski državni ministar Hogg uz to se potrudio da najavi odlazak Unprofora iz Bosne ako uistinu dođe do veće ofenzive. Budući da su u uvjetima embarga na isporuke oružja Muslimani više zainteresirani da Unprofor, unatoč svih slabosti, ipak ostane, jasno je da se politikom prijetnji i ucjena pokušava osujetiti svaki pokušaj oslobađanja okupiranih teritorija.

Na toj je liniji vijest što ju je u srijedu na prvoj stranici donio i "Frankfurter Allgemeine Zeitung". Tu doslovno stoji: "Glavna komanda zaštitnih snaga UN u Zagrebu priopćila je da namjerava i u Hrvatskoj angažirati planirana pojačanja (tj. trupe za brzu intervenciju), jer je hrvatska armija nedavno granatirala tamošnje 'plave kacige'".

Pritom nije samo skandalozno to da UN (a to u ovom slučaju znači Pariz i London) pokušava izjednačiti Karadžićeve teroriste s Hrvatskom vojskom nego i to da se jedna međunarodno priznata država kao što je Hrvatska pokušava tretirati kao paradržavna tvorevina bosanskih Srba, dakle gore i od kakve banana države.

Bez obzira dode li do toga ili ne, takve izjave otkrivaju prave motive i ukazuju na ono što Francuzi i Britanci zaista žele s brzim trupama i zašto im američki Kongres, uz sve ostalo, za to ne želi dati novac (Amerika bi, naime, po dosadašnjim proporcijama u vezi s financiranjem Unprofora morala dati oko 200 milijuna DEM za razdoblje od 6 mjeseci).

5. S obzirom na takav (očekivani) razvoj, Hrvatska ima, čini se, samo jedan put. Ne dozvoliti si da bude političko-diplomatski isprovocirana, i istodobno učiniti sve da toliko ojača svoju vojnu moć da se sama od sebe uruši francusko-britanska teza o Srbiji kao jedinoj mogućoj sili reda na ovim područjima. Tek onda će biti moguće računati i s ozbiljnijim političkim zaokretom u Parizu i Londonu.

'PRIJATELJA SE NE KRITIZIRA!'

Za principe i načela u politici najčešće ima mjesta ako nisu u koliziji s nacionalnim interesima. Države su u tom pogledu slične običnom čovjeku. Rijetko kad će se suprotstaviti nekome od koga mogu očekivati velike neugodnosti, a još će rjeđe djelovati iz čistog morala ako je jasno da bi zbog toga mogla uslijediti značajnija šteta po materijalne ili neke druge interese.

Napokon, danas nisu, kao, uostalom, ni u povijesti, rijetki političari i politolozi koji otvoreno ističu kako politika nema ništa s moralom i obrnuto. Moraliziranje u politici uglavnom je stvar žrtava koje se nemaju za što drugo uhvatiti, ili, pak, poza velikih i moćnih, osobito ako im je do toga da svoje namjere i interese odjenu u univerzalno ruho i tako lakše prodaju kao "interes čovječanstva".

Toga na svoj način nije lišena ni aktualna bonaska politika, premda je ona prema, recimo, francuskoj, britanskoj ili, pak, ruskoj politici, još uvijek u tom pogledu djetinjasto naivna. Primjer za to jest šutnja Kohllove vlade u vezi s Chiracovom najavom nove serije atomskih pokusa u Francuskoj Polineziji. Iako je taj potez Pariza naišao na oštre osude u njemačkim medijima i premda opozicija, kao i mnoge druge relevantne društvene grupacije, traži od Vlade da Francuskoj jasno stavi do znanja da se tako ne može i ne smije, ništa se ne događa. Kohl i Kinkel su, doduše (na vrlo oprezan i posredan način), dali do znanja da zbog toga nisu presretni, ali su odmah istaknuli kako su atomski pokusi nacionalna stvar Francuske.

Štoviše, sam kancelar, suočen s pritiscima novinara, rekao je: "Prijatelja se ne kritizira!".

Da iza toga stoji strah da se ne pokvare odnosi s nerвозnim i sve osjetljivijim Parizom, s kojim ionako stvari više ne idu kako su nekad išle, jasno je i to ne treba dokazivati. To znaju i vrapci na krovu.

No, ono što pritom bode uši, Kohlovo je objašnjenje, formulirano gotovo kao vanjskopolitički princip: "Prijatelja se ne kritizira!".

Oni koji imaju malo dulje pamćenje, sjetit će se da je ministar Kinkel, kad se svojedobno nije slagao s nekim potezima Hrvatske Vlade, svoju javnu i ponekad preglasnu kritiku obrazlagao upravo suprotnim principima: dobri prijateljski odnosi između dviju država podrazumijevaju i otvorenu kritiku!

Stvar, dakako, ne bi tako upadala u oči da Francuska nije prostorno deset puta veća od Hrvatske i da nema dvanaest puta više stanovnika, da nije atomska i ina sila i da o odnosima između Pariza i Bonna u najvećoj mjeri ne ovisi što će i kako će biti s Njemačkom.

Hrvatska je, međutim, u sasvim drukčijoj poziciji. Reklo bi se, to je drukčiji red veličina i odnosa. Nad time se ne treba zgražati ili moralizirati. Netko je već rekao da u politici vladaju isti zakoni kao i u svijetu tijela. Koliko težine, toliko i utjecaja na okolinu.

Ako se sada sve to prenese na ove ex-jugoslavenske prostore, postaje jasnije zašto su velike sile, uza sve razlike koje među njima objektivno postoje, ipak manje-više sklone popuštati Srbima.

Srbi su za njih još uvijek najjači i zato za njih najmanje vrijede principi. Sva retorika koja se pritom čuje - kako su oni barbari, teroristi, zločinci, agresori - ne znači ništa ili gotovo ništa. Jer, kao što se težina nekog tijela neće promijeniti ako ga ružno obojimo, tako se ni politika prema Beogradu, Palama i Kninu bitno neće promijeniti samo zato što će netko apelirati na Zapad i dokazivati kako su Srbi ovo ili ono, a to isto vrijedi i za aktualnu retoriku u zapadnim prijestolnicama. Da je tome tako, svjedoče zorno i posljednji

dogadaji oko Srebrenice, uključujući tu još jednom ponižavanje UN-a i NATO-a.

Za Hrvatsku to, pak, znači da mora toliko vojno ojačati da može sama riješiti svoje probleme i istodobno dovesti u pitanje francusko-britansku političku doktrinu po kojoj jedino Srbija, jer je toliko vojno snažnija od drugih, može i treba biti sila reda na ovim prostorima. Tek tada će se bitno početi mijenjati odnos i Pariza i Londona prema Zagrebu, a Bonn će možda dospjeti u toliko lakšu poziciju da će otvoreno moći reći i u odnosu na Zagreb: "Prijatelja se ne kritizira!"

PREPARIRANA SAVJEST ZAPADA

Rusija je u četvrtak faktički postala 39. članicom Vijeća Europe. Prestižne i najstarije europske institucije, koja se smatra "savješću" staroga kontinenta kad je riječ o ljudskim pravima i demokraciji. Nakon burne i kontroverzne rasprave koja je trajala cijeli dan, Parlamentarna skupština je u Strasbourgu s golemom većinom glasova (164 "za", 35 "protiv" i 15 suzdržanih) odlučila se Rusiju primiti, unatoč tome što su svi parlamentarci koji su uzeli riječ (a bilo ih je oko stotinu) bili jednodušni u prosudbi da ta zemlja ne ispunjava potrebne uvjete na članstvo!

Krvavo gaženje ljudskih prava u Čečeniji, nedavni masakr u Dagestanu, mučenja i torture u ruskim zatvorima, prakticiranje smrtne kazne... o tome jasno i rječito govore. No, strasbourško "da" i nije bilo, kako se izrazio jedan austrijski zastupnik, motivirano jurističkim, nego političkim razlozima. To drugim riječima znači da je Parlamentarna skupština zažmirila na oba oka, smatrajući da bi po europsku sigurnost i mir, kako je to najčešće argumentirano, bilo mnogo gore ako bi Moskva ostala pred vratima Vijeća Europe. Pritom nije nikakva tajna da su sve članice EU, a među njima osobito Njemačka i Francuska, preko svojih diplomata izvršile posebno snažan pritisak na parlamentarce u Strasbourgu kako bi glasovali "protiv vlastite savjesti" ali "politički pametno".

Izvjestitelji iz Strasbourga uoči i za vrijeme same rasprave javljali su o iznimnoj aktivnosti spomenutih vlada. Osobito su bili pod pritiskom konzervativni parlamentarci, koji su kao frakcija bili podijeljeni jer je mnoge, kako se je

isticalo, mučila savjest. Što se tiče socijalista odnosno grupacije tih stranaka, oni su se već uoči samog zasjedanja odlučili da Rusiji reknu "da".

Njemački ministar inozemnih poslova Klaus Kinkel već je u ponedjeljak, u ime svoje vlade, apelirao na Parlamentarnu skupštinu, nukajući je na pozitivan stav jer bi "ne" značilo guranje Rusije u izolaciju a time i u novu podjelu Europe. Iskusni su promatrači zbog te i takve retorike smjesta zaključili kako je u Strasbourgu zapravo već skuhana politička odluka. To je na svoj način potvrdila i novoizabrana predsjednica Parlamentarne skupštine gđa Leni Fischer, koja se vehementno založila za prijem Rusije, usprkos svemu, i posve na crti bonske vlade.

Iako preporuku Parlamentarne skupštine formalno mora još odobriti Komitet ministara vanjskih poslova Vijeća Europe, već se sada sa stopostotnom sigurnošću može reći da je Rusija primljena u taj gremij, te da je sve ostalo samo puka tehnika, uključujući tu i uvjete što ih Moskva mora još dodatno ispuniti: potpisati europsku konvenciju o ljudskim i manjinskim pravima, ukinuti smrtnu kaznu, obustaviti sva izvršenja smrtne kazne (riječ je o 28 slučajeva), pristupiti konvenciji o ne-mučenju i brzo reformirati svoj pravni sustav.

1. Za mnoge promatrače odluka Parlamentarne skupštine ne samo da dovodi u pitanje toliko isticanu principijelnost Vijeća Europe, a time i njegovu vjerodostojnost, nego i političku mudrost Zapada. Riječju, ako se već Zapad odlučio za politički realizam, zabacujući ne po prvi put principe, postavlja se pitanje je li to što je učinjeno u Strasbourgu manje zlo, nego da je Rusija još neko vrijeme ostala pred vratima.

Dio svjetskih komentatora argumentirano pokazuje kako je dosadašnja zapadna politika spram Moskve iz dana u dan neuspješnija. Ako je na početku bio cilj da se mekantom i kompromisnom linijom Moskvu navede na "podnošljivu vanjsku politiku" a na unutrašnjem planu da se podrže i ojačaju reformske snage, kako bi se prokrcio put demokraciji i tržišnoj privredi, onda se u tome, po mnogim

ocjenama, nije uspjelo. Vanjska politika Rusije sve je agresivnija o čemu jasno svjedoči hladnoratovski vokabular, a i geste kojima Moskva odgovara recimo na zapadne ideje o proširenju NATO-a na Istok. Smjena Kozireva i dolazak Primakova na mjesto ministra vanjskih poslova u tom smislu nije nikakva slučajnost, a još manje kontinuitet dosadašnje politike, ako se pritom misli na prvo Kozirevljevo razdoblje. Na unutrašnjopolitičkom planu brutalizacija je poprimila razmjere koji su u punoj korelaciji s pobjedom komunista i ekstremnih nacionalista na izborima za rusku Dumu. Čečenija je i tu samo simbol za taj i takav razvoj.

O tome je ovih dana govorio čitav niz europskih, ali i ruskih intelektualaca i političara. Pritom je ukazano na okolnost da su i posljednji demokratski nastrojani političari Jeljcinu zbog te i takve politike okrenuli leđa. Sergej Kovaljov, čovjek koji je proživio Staljinov gulag i koji je bio predsjednikov opunomoćenik za ljudska prava, ne samo da se definitivno rastao s Jeljcinom, nego je uoči zasjedanja Parlamentarne skupštine u Strasbourgu tamošnjim parlamentarcima poslao jedno upozoravajuće pismo. Šef Jabloko partije, Javlinski, predbacio je Zapadu da svojom financijskom pomoći Moskvi zapravo financira rat Kremlja protiv Čečena. Na liniji tih i takvih prosvjeda i ocjena je i apel europskih intelektualaca u kojem se zapadna politika spram Rusije ocjenjuje kao "ponižavajuća strašljivost". U apelu koji su, između ostalih, potpisali nobelovac Czeslav Milosz, filozof Andre Glucksmann, književnica Susan Sontag, Daniel Chon-Bendit..., navodi se da je prema službenim navodima same ruske armije "na Kavkazu proporcionalno ubijeno više civila nego na Balkanu"!

Kissinger je opet, iz istog kritičkog raspoloženja, ocijenio da je konačno vrijeme da Zapad spram Rusije vodi politiku a ne psihoterapiju. Zanimljivo je da su sličan vokabular upotrijebili i rijetki protivnici prijema Rusije u Vijeće Europe prigodom rasprave u Parlamentarnoj skupštini. Jedan norveški parlamentarac istakao je kako Vijeće Europe nije nikakva političko-pedagoška ustanova za demokraciju i ljudska prava, aludirajući time na argumente zagovornika

po kojima Rusiju valja primiti kako bi joj se pomoglo da pronade put do demokracije.

2. Taj psihoterapeutski karakter zapadne "politike" spram Rusije, Moskva je odavno proključila, kao što je to, neposredno poslije Drugog svjetskog rata bio slučaj i sa Staljinom. Dok su onda Amerikanci vjerovali da se Staljin ponaša frustrirano, a time i agresivno, samo zato što nije uvjeren u dobre i poštene motive Washingtona, realpolitičar u Kremlju je iskoristio taj psihoterapeutski interregnum i svršio s istočnom Europom! Tako je, barem u psihološkom smislu i danas. U isto vrijeme dok najavljuje spravnijavanje Čečenije sa zemljom, dok teži obnovi vojnog saveza s bivšim republikama Sovjetskog saveza kao protuteži Zapadu, a osobito vojnoj moći Amerikanaca, Jeljcin upozorava taj isti Zapad neka se pazi što čini u Strasbourgu. Ako ne primi Rusiju u Vijeće Europe, bit će još gore u Čečeniji!

No to nije sve. Komunistički vođa Sjunganov, u Strasbourgu je, kao član ruske parlamentarne delegacije, Europljanima dobacio upozorenje: ako Rusija ne bude primljena, u Europi će ponovo doći do 'željezne zavjese'. U osnovi to i nije ništa novo, već samo ruska formulacija onih zapadnih upozorenja koja se posljednjih godina stalno čuju: kako nema mira i sigurnosti u Europi bez Rusije, te kako proširenje NATO-a na Istok ne smije dovesti do nove podjele Europe i tome slično, a što u konačnici sve skupa vodi zatvaranju očiju pred svime što se u Rusiji i s Rusijom događa.

Kako li su se poniženi morali osjećati europski parlamentarci koji su u Strasbourgu u četvrtak u lice dobili uvrede jednog Žirinovskog kad im je s govornice dobacio: "ako Rusija ne bude primljena u Vijeće Europe", rekao je ovaj ekstremni nacionalist usred Strasbourga, "bit će to izborni poklon za mene. A ako je primite, učinit ćete uslugu sebi, jer ćete tada u svojoj sredini imati veliku i jaku zemlju koja štiti ljudska prava mnogo bolje nego vi"!!!

Žirinovski je tome dodao i to da bi bez Crvene armije Europa još uvijek sjedila u Buchenwaldu (koncentracijski logor koji su oslobodili Rusi), te da nema pravo ništa pred-

bacivati Moskvi, jer da Turci bombardiraju Kurde, a Nijemci opet spaljuju Turke...

3. Tako je došlo do "najteže odluke u povijesti" ove europske institucije. No, to nije prvi put da se prelazi preko principa u ime političkog realizma i interesa. Prijem Slovačke i Rumunjske, na primjer, s pogledom na neriješeni status mađarske manjine, svakako govori o tome. Još je zorni primjer u tom smislu status promatrača Titove Jugoslavije u Vijeće Europe i njeno držanje tamo sve do 1992. godine, dakle do početka srpske agresije u Bosni i Hercegovini.

Zbog svega toga ovom što se u četvrtak dogodilo u Strasbourgu samo se naivni i "prepošteni" mogu čuditi i sablažnjavati. Zapad u svojoj strategiji slijedi isključivo svoje interese (nerijetko i međusobno suprotstavljene), i to više ili manje uspješno. Budući da vjeruje kako uključivanje Rusije u europske institucije i struktur može na neki način domestificirati ruskog medvjeda, on to čini kad god može pa makar tim gore i po principe. To što se takva politika sve više pokazuje kao pogrešan put i što bi se na kraju mogla pokazati kao katastrofa, u konačnici će najmanje pogoditi sam Zapad. Tako je bilo poslije Drugog svjetskog rata i to su najbolje na svojoj koži osjetili mali narodi istočne Europe.

Ono što je relativno novo, jest predstava koja je pred očima cijelog svijeta prošlog četvrtka odigrana u Strasbourgu. Tamo je na zoran način pokazano kako stvari funkcioniraju u svjetskoj politici. Ako ti je stalo do nekoga primiš koji ne samo da ne ispunjava uvjete, nego drastično krši principe baš u trenutku kad o njemu odlučuješ, onda se pokreće sva diplomatska mašinerija moćnih i velikih kako bi se preparirala savjest, u ovom slučaju strasbourških parlamentaraca, koje usput rečeno tamo šalju njihovi nacionalni parlamenti.

Kad ne postoji jaki interes da se nekoga primi ili ne primi, onda se stvar prepušta jurističkim principima, tj. savjest parlamentaraca. To je tada njihovo zvjezdano vrijeme. Tada oni mogu donositi odluke na temelju vlastite prosudbe, stvarajući dojam kako je ovaj vrli svijet sazdan samo od principa i morala.

Kad se opet, iz određenih interesa nekog želi osujetiti, onda je dovoljno naći uglednika koji će sastaviti kakvo jednostrano izvješće o nepoćudnome, i time je praktički stvar riješena. Pogotovo ako se ne nade ni jedna velika zainteresirana sila da gospodu uvjeri u suprotno.

4. U tom se smislu čini pomalo naivnim uvjerenje onih hrvatskih političara i zastupnika koji sada trljaju ruke, vjerujući kako nakon Rusije Vijeće Europe neće više moći ni nama praviti probleme zbog "nekih sitnica".

Teorijski to bi tako moglo biti, ali je vjerojatnije da će se parlamentarci, nakon što prebole ovaj šok s Rusijom, pokušati rehabilitirati na prvoj manjoj ribi koja naleti. Pokušat će i sebi i svijetu dokazati da je Rusija bila izuzetak i to zbog "sigurnosti i interesa svijetu nas", ali da Vijeće Europe ostaje ono što je uvijek bilo: savjest Europe.

U tom smislu Hrvatska, ako želi u Vijeće Europe i to već ovog proljeća, mora znati da ne stoji pred lakšom, nego možda, zbog svega što se prošlog četvrtka dogodilo, i pred težom zadaćom. Ona će stoga morati na nekoliko ključnih područja (ljudska prava, manjine, suradnja sa sudom u Den Haagu) pokazati rezultate. To višešto u Europi ima još podosta onih koji smatraju iz sasvim prozaičnih interesa i razloga da bi Hrvatsku trebalo još neko vrijeme držati pred vratima Strasbourga, kako bi se lakše na nju vršio pritisak.

U vezi s tim potonjim, prijem Rusije utoliko je olakšavajući, što će sada onima - koji su iz naivnosti ili možda kakvih drugih pobuda pokušavati kompromitirati sve postignuto u Hrvatskoj činjenicom da nas Europa neće jer smo tobože gori od drugih - biti mnogo teže argumentirati takve podvale.

Onima kojima se taj zaključak čini odveć *pro domo sua*, valja reći ovo: Ovih je dana jedan židovski profesor u jednom uglednom europskom listu, pišući vrlo utemeljen i objektivan članak o stanju Židova u svijetu i samom Izraelu, konstatirao: ekstremni nacionalisti i komunisti u Rusiji (koji su nota bene pobijedili na izborima za ruski parlament) još uvijek otvoreno prijete tamošnjim Židovima da se ovi toliko osjećaju nesigurno da i dalje masovno napuštaju zemlju. Iz

Rusije godišnje u Izrael iz tih razloga iseli 70.000 Židova, a iz republika bivšeg Sovjetskog saveza od 1989. do danas u Izrael je iselilo 700.000 Židova. To je više od 5 posto od ukupnog broja Židova u svijetu, kojih ima 13 milijuna. Taj podatak dobiva svoju punu vrijednost ako se znade da je u članku autor naveo niz razloga zbog kojih Židovi iz dijas-pore sve manje pokazuju volju da se isele u Izrael.

Dakle, dok američki i europski Židovi nerado odlaze u Izrael, a slično je i s Židovima iz istočnoeuropskih država, dotle iz Rusije, koja je sada primljena u Vijeće Europe Židovi masovno bježe! Pritom oni nisu, kao recimo hrvatski Srbi, pobili, spalili i prognali na tisuće i tisuće ljudi. Nisu terorizirali i bombardirali Moskvu i druge gradove kao što su to činili tri godine kninski Srbi s hrvatskim gradovima.

OLUJA - HRVATSKI DEUS
EX MACHINA

TEŠKA HRVATSKA ODLUKA

Iako je međunarodni položaj Hrvatske danas bolji no ikada, situacija u okupiranim područjima teška je kao i prije, ako ne i teža.

U prošloj godini naša je zemlja zabilježila niz vanjsko-političkih uspjeha. Jedan diplomat iz Hrvatskoj sklone države to je ovih dana ovako formulirao: Hrvatska je zaista postigla seriju bombastičnih diplomatskih uspjeha, te se nalazi na putu političko-privredne konsolidacije. Istodobno, dodao je taj diplomat, sve kazuje da Srbija nezaustavljivo klizi u kaos i bijedu.

S druge strane, mnogo toga govori u prilog tomu da pobunjeni Srbi nipošto nisu spremni ni na kakvu mirnu integraciju u hrvatski državno-pravni sustav, te da Milošević, čak da je to i htio, poslije najnovijih Karadžićevih političkih i vojnih uspjeha u Bosni, nije u poziciji priznati Hrvatsku u njezinim međunarodno priznatim granicama, niti ozbiljnije politički i ekonomski pritisnuti Knin. Utoliko će, unatoč nedvojbenoj vanjskopolitičkoj konsolidaciji naše države u 1994. godini, ova 1995., po svemu sudeći, biti sudbonosna.

Već za koji dan Sabor će morati donijeti odluku u vezi s produljenjem mandata UNPROFOR-a. Otkaz UNPROFOR-u svakako ne bi automatski značio rat sa Srbima, ali bi bio nedvojbeni znak kako je Hrvatska odlučna da na ovaj ili onaj način, uz pomoć ili bez pomoći međunarodne zajednice, napokon riješi svoj glavni i najteži problem.

No, neovisno o tome kojim će se redom nizati politički, pa i drugi potezi, ostaje ključno pitanje: da li ili ne vojna opcija i, ako da - kada?

Pri tom je indikativno da upravo države koje naj-snažnije, pa i najiskrenije, podržavaju našu zemlju, upozoravaju na sve moguće opasnosti i na posljedice mogućeg vojnog udara na krajinske Srbe. To potvrđuje i činjenica da su se upravo njemačka i američka vlada angažirale kako bi odvratile Zagreb od namjeravane vojne intervencije u bihaćkoj regiji.

Osim vanjskopolitičkih motiva koji mogu biti odlučujući u prosudbi pogodnosti trenutka za takvu ili sličnu intervenciju, na djelu su i drugi razlozi. Oni europski čimbenici, koji Hrvatskoj žele dobro, svakako strahuju od mogućnosti da eventualni hrvatski udar na krajinske Srbe ne završi većom štetom za našu zemlju no što bi bila korist od njega.

Na tragu takva razmišljanja upozorava se na još uvijek znatnu razliku u oružju (u korist Srba) i na posljedice ljudskih i materijalnih gubitaka koje bi hrvatski narod morao podnijeti. Iz tih krugova procjenjuje se da vrijeme sada radi za Hrvatsku, da je našoj zemlji potrebno još neko vrijeme dok ne postigne punu vojnu snagu i ne ojača privredu. I to takvu da u jednom brzom udaru - ne duljem od tjedan dana - oslobodi ono što je naumila. Dakle, ključno je da eventualna vojna intervencija bude munjevita i stopostotno uspješna!

Ruska intervencija u Čečeniji pokazala je, naime, što znači pogrešna vojna procjena i kakve to teške političke i diplomatske posljedice može imati. Moskva, koja je prvotno imala neupitnu podršku svih zapadnih država u rješavanju toga svog "unutrašnjeg pitanja", sada je pod sve većim pritiskom, a sami zapadni državnici u sve neugodnijoj moralnoj stisci u očima vlastite javnosti.

Koliko je hrvatska pozicija delikatna i koliko će to biti i sljedeće odluke i Sabora i Predsjednika države, kazuje i to da za vojnu intervenciju u okupiranim područjima mnogo više "razumijevanja" u ovom trenutku pokazuju krugovi za koje se ne bi moglo reći da su inače veliki prijatelji naše zemlje. Na što to upućuje?

Možda, recimo, na to da oni koji gotovo potiču Hrvatsku na vojnu intervenciju žele da se napokon riješi jedan težak problem i tako skine s leđa interesno ionako već zbog

Bosne debelo podijeljene međunarodne zajednice? U nadi da bi se time onda olakšalo i rješenje u samoj Bosni?

A možda je i posrijedi pokušaj da se našu zemlju namami na tanak led upravo zato što se vjeruje da još nije potpuno spremna za brzo i uspješno oslobađanje okupiranog teritorija? Kako bi je se - kad se jednom ude u "rat bez izlaza" - lakše natjeralo na politička rješenja koja sada nemaju šanse?

U ovom trenutku za Hrvatsku je vrlo povoljna okolnost to što na čelu ima ne samo političara, nego i bivšega generala, dakle čovjeka koji se razumije i u rat i koji može predvidjeti sve njegove rizike. Napokon, u prirodi je svake vojske da pomalo precjenjuje vlastite snage i mogućnosti. Nije se jednom u povijesti dogodilo da političari "nasjednu" ružičastim obećanjima svojih generala. Ruski predsjednik Jeljcin svakako je jedna od posljednjih njihovih žrtava.

PRITISAK "EUROPSKOG KONCERTA"

U prosudbi reakcije međunarodne zajednice na odluku predsjednika Tuđmana da s 31. ožujkom ove godine otkaže mandat Unproforu važno je konstatirati sljedeće: Nijedna država iz Kontaktne skupine nije pozitivno reagirala na taj hrvatski korak. Štoviše, od Moskve i Washingtona, preko Pariza i Londona, pa do Bonna, čule su se glasne kritike, praćene željom (ponegdje i prijetećim upozorenjima) kako bi bilo dobro da Zagreb povuče svoju odluku.

Druga važna okolnost je ova: nema nikakve sumnje da međunarodna zajednica, odnosno pet ključnih sila što se tako nazivaju, ne raspolaže apsolutno nikakvim jasnim političkim konceptom kako bi trebao biti na kraju ureden prostor bivše Jugoslavije. I što je još važnije, međunarodna zajednica, kad bi čak i imala jedan takav jasan i precizan plan, ne bi ga mogla provesti jer se unaprijed odrekla svih za to neophodnih "instrumenata". Hans Koschnick, europski upravitelj Mostara, ovih je dana u tom smislu sve postojeće mirovne planove za Bosnu i Hrvatsku kritizirao kao obična "produljena primirja".

Iz te se okolnosti nadaje i treća važna činjenica. Osim za Rusiju, za sve ostale ključne europske države, uključujući tu i Ameriku, područje bivše Jugoslavije je od geopolitički drugorazrednog značenja. To drugim riječima znači da svi zapadni partneri na tom tlu mogu dopustiti različite, pa i suprotne "nacionalne" interese, čiji sraz ipak suštinski ne ugrožava njihove međusobne odnose. Zbog toga suglasnost među petoricom u vezi s krizom u bivšoj Jugoslaviji postoji

samo na najnižem mogućem nivou, koji se može opisati ovako: Samo da ne bude gore, da rat u Bosni i situacija u Hrvatskoj ostanu pod kontrolom, da ne poprime dimenzije koje bi mogle u konačnici dovesti do konfrontacije Rusije sa Zapadom i obratno, ili pak do ozbiljne kolizije među samim zapadnim državama. Iz tog je horizonta jasno da je međunarodna zajednica spremna i dalje plaćati milijarde dolara samo da se očuva postojeći status quo, s kojim doduše nitko nije posve zadovoljan, ali ga nitko i ne doživljava kao konačan poraz vlastitih interesa i ambicija.

1. Kontaktna skupina što ju tvori pet ključnih država - Amerika, Rusija, Francuska, Velika Britanija i Njemačka - dobra je ilustracija za to. Jedan ugledni i veoma dobro upućeni zapadni diplomat ovih je dana u jednom razgovoru u četiri oka rekao kako je posve nebitno hoće li Kontaktna skupina uspjeti sa svojim mirovnim planom za Bosnu ili neće. Njena istinska uloga i nije u tome da pošto poto pronade rješenje za Bosnu, za koju, kako se inače općenito drži na Zapadu, još dugo neće biti moguće nikakvo mirovno rješenje. Svrha je Kontaktne skupine u tome, nastavio je spomenuti diplomat, da se na neki način Rusija oslobodi kompleksa manje vrijednosti. Jer, Kontaktna je skupina jedini gremij u kojem je Moskva posve ravnopravna sa zapadnim partnerima. Utoliko, za razliku od recimo NATO-a gdje je Rusija praktički na istom nivou s Poljskom ili Bugarskom, Kontaktna je skupina neka vrst političke psihoterapije kad je riječ o želji Moskve da joj se prizna uloga velike sile.

Druga njena važna funkcija je u tome da sve ključne sile uz pomoć Kontaktne skupine ostanu "pod kontrolom", da nijedna ne iskoči iz "minimalnog konsenzusa" i svojim soliranjem po pitanju Bosne (ili Hrvatske) ne izazove protureakcije drugih i time eventualno zaoštavanje međusobnih odnosa, što bi imalo negativne posljedice i po NATO, i po Europsku uniju i po odnose s Rusijom.

Riječju: Kontaktna skupina ima svrhu u samoj sebi i njen opstanak i funkcioniranje uopće ne ovisi o tome koliko će biti uspješna u traženju političkog rješenja za Bosnu, ili u varijanti Z-4 u traženju rješenja za Hrvatsku.

Iako su motivi, zbog kojih je kritiziran Zagreb različiti, ipak je svim tim primjedbama zajednička ista nelagoda: Zagreb je, naime, svojom odlukom doveo u pitanje status quo, a time i s mukom postignut "minimalni konsenzus" međunarodne zajednice, kojeg nije svrha u tome da zaštiti žrtve srpske agresije, ili iskuje pravedan mir, nego da uspostavi neku vrst interesne ravnoteže među velikima, odnosno da onemogući bilo kojoj strani da u bivšoj Jugoslaviji postigne očitu prevagu.

2. UN i njen generalni tajnik Boutros Ghali u tom sklopu imaju osobito razloga za galamu i primjedbe. UN su u dubokoj financijskoj, političkoj i moralnoj krizi, izazvanoj prije svega nevjerodostojnom politikom njenih ključnih članica te posvemašnjim zakazivanjem u akcijama poput onih u Somaliji, Bosni ili Ruandi.

Utoliko je otkazivanje mandata Unproforu u Hrvatskoj još jedan vidljivi znak neuspjeha UN, znak da svjetska organizacija više nije u stanju provesti ni vlastite odluke te da humanitarnu zadaću može obaviti još samo ako se sramotno aranžira s agresorom.

Zato je Boutros Ghali ovih dana pokušao Hrvatsku ucijeniti s Bosnom, izjavivši kako bi odlazak Unprofora iz Hrvatske praktički onemogućio misiju UN u Bosni što bi, po njegovu sudu, bilo ravno "katastrofi".

Ta katastrofička ucjena ne samo da je apsurdna, jer sugerira da Unprofor mora u Hrvatskoj ostati tako dugo kao i u Bosni čak i pod pretpostavkom da se pobunjeni Srbi urazume i mirno integriraju u državno pravni sustav zemlje, nego je i politički opaka jer na Zagreb pokušava svaliti odgovornost za eventualno nepovoljni razvoj u Bosni. Dakle, u državi u kojoj su UN dospjele u tako bijedan i mizeran položaj da su njene ključne članice još mnogo prije no što je Hrvatska rekla "ne" Unproforu, ozbiljno prijetile kako će povući svoje plavce.

S takvom neprincipijelnom politikom svjetske organizacije i njena generalnog tajnika, međutim, i dalje valja računati, jer su UN moralno i politički u suštini ono što su to njene članice - tj. pet stalnih članica Vijeća sigurnosti.

3. Njemački prosvjedi i kritike hrvatske odluke samo su djelomično motivirani strahom od narušavanja statusa quo u Hrvatskoj a onda eventualno i u široj regiji. Bonn se u suštini boji nečeg drugog. Da bi, kao posljedica odlaska Unprofora iz Hrvatske, moglo doći do općeg srpsko-hrvatskog rata pri čemu bi bilo sasvim svejedno tko bi ga prvi započeo. Za takav se slučaj procjenjuje da Hrvatska još nije u stanju vojno brzo i efikasno osloboditi svoja okupirana područja, te da bi zbog toga moglo doći do velikih razaranja slobodnog dijela Hrvatske što bi zemlju bacilo desetljeća unatrag.

Dogodi li se to da Hrvatska zapadne u tako težak položaj, Bonn bi se također našao u vrlo nezgodnoj poziciji. Njemačka u Hrvatskoj i dalje vidi žrtvu srpske agresije i istodobno, s obzirom na to da ju je kao prva značajna zapadna zemlja međunarodno priznala (i u tom smislu za sobom povukla i Europsku zajednicu) osjeća spram Zagreba moralnu obavezu da mu pomogne. Problem je, međutim, u tome da Njemačka, s obzirom na sve dosad rečeno, to ne bi mogla učiniti ako istodobno ne bi išla na liniju konfrontacije s ključnim europskim partnerima pa i Rusijom. Rizik takvog razvoja je utoliko veći što se ovdje vjeruje da Amerikanci zapravo nisu zainteresirani za "hrvatsko pitanje" i da bi zbog toga najvjerojatnije Bonn ostavili sam.

U tom sklopu valja podsjetiti na sve političke i druge poteškoće što ih je Bonn morao podnijeti, a djelomično ih trpi i danas, zbog svoje vodeće uloge u procesu diplomatskog priznanja Hrvatske. Gledajući iz tog kuta njemačka kritika Zagreba ima sasvim drugu dimenziju negoli neke druge kritike pa su zbog toga neunjerena podmetanja Kinkelu kako valjda hrvatski narod bolje znade od njega što je za nj dobro. To tim više što je Kinkel svjesno relativizirao svoju kritiku, rekavši: "Možda svi mi pak krivo mislimo"!

4. Amerika je prilično oštro kritizirala Zagreb što je u prvom redu znak za to da se ne kani ozbiljnije angažirati u rješenju hrvatskog pitanja. Ako je Washingtonu do nečega na Balkanu stalo, onda su to Muslimani, ali i oni u veoma ograničenom smislu. Neprincipijelnost i skokovitost američke politike, osobito pod predsjednikom Clintonom, toliko je već

postala anegdotska da od Amerikanaca više nitko ozbiljan ništa ozbiljno ne očekuje. Najnoviji primjer, Thompsonov posjet Palama, samo je jedan u nizu onih što pokazuju kako olako Amerikanci krše vlastite principe i kako im malo valja vjerovati.

Među europskim diplomatima u tom pogledu vlada potpuni pesimizam, jer nitko nije više u stanju prosuditi što će biti sljedeći američki korak kad je riječ o krizi u bivšoj Jugoslaviji. Posebno sada kada su konzervativci osvojili većinu u Kongresu i kad je vanjska politika još više potpala pod ovisnost unutrašnje-političkih igara i motiva. Jedino gdje Washington pokazuju još kakvu-takvu dosljednost to je u nekoliko ključnih europskih vanjsko-političkih oblasti: on neće dopustiti da se raspadne NATO, da se bitnije ugroze odnosi s Moskvom (barem za sada jer je Clintonova administracija upravo opsjednuta paničnim strahom od eventualne obnove hladnog rata) te odnosi s Bonnom. Sve ostalo je upitnik.

5. Kad je riječ o britansko-francuskim reakcijama, bez obzira kako se one vrednuju i kakva se trenutno taktika iza njih skriva jedno je nedvojbeno: Francuska i Britanija nisu suštinski promijenile svoja stajališta u vezi s bivšom Jugoslavijom. I London i Pariz i dalje slijede ova tri cilja: Spasiti onoliko Jugoslavije koliko se poslije njena raspada još dade spasiti, a time i onoliko versajskog međunarodnog poretka koliko je to moguće. Ovo potonje to tim više što je, nakon okončanja hladnog rata i blokovske podjele svijeta, sve očitiji proces renacionalizacije vanjske politike, unatoč suprotnim pokušajima u sklopu Europske unije ili globalno UN.

Drugo, upravo zato što prostori bivše Jugoslavije za nijednu stranu nisu od presudnog značenja, ali su dovoljno važni da nitko na njih ne ostane hladan, Pariz i London, bez većeg rizika po odnose s Bonnom, pokušavaju Njemačkoj očitati lekciju. Pokazat joj da je pogriješila sa svojom politikom priznanja Hrvatske i da ubuduće ne smije iskakati iz "zajedničkog europskog koncerta" ako ne želi nove neprilike. Riječju, Balkan u tom smislu ima značenje političkog "discipliniranja" Bonna u smislu de Gaulleove ideje o ujedi-

njenju Europe u kojoj bi Njemačka imala privredni primat, a Francuska politički. Zbog toga uopće ne začuđuje da su Pariz i London ovih dana izrazili spremnost da pojačaju svoje kontingente u Bosni, jer preko njih imaju i najizravniji utjecaj na tamošnji razvoj događaja.

Važno je istaći da London, uz svoje specifične povijesne motive, podržava politiku Pariza na tlu bivše Jugoslavije jer time, u skladu sa svojom stoljetnom tradicijom, želi uspostaviti kontinentalnu ravnotežu, u ovom slučaju spram Njemačke, koja je s ujedinjenjem postala i prevelika i preznačajna.

Treći ključni motiv Francuske i Velike Britanije jest pokušaj da se onemogući stvaranje muslimanske države u Bosni, a time i u Europi. Iz tog motiva proizlaze i stanoviti "pozitivni" signali prema Hrvatskoj, jer Pariz i London u ovom trenutku imaju iz rečenih razloga osobite interese upravo u Bosni.

6. Rusija je trenutno do grla zakopana u čečenski rat i od njegova ishoda će zavisiti štošta i na ovim našim prostorima. Poglavitito pod vidom daljnjeg razvoja odnosa Zapada s Moskvom. Padne li Jeljcin i dođe li do loma sa Zapadom, na prostorima bivše Jugoslavije moglo bi doći do jasnijeg iscertavanja linija razgraničenja i svakako do dugogodišnje afganistanizacije Bosne što bi imalo izravne i neizravne posljedice i na prilike u Hrvatskoj.

7. Što se pak Zagreba tiče, odluka o otkazu Unprofora svakako je ispravna jer je njome izvršen snažan pritisak i na kninske Srbe, i na Beograd, a također, što je još važnije, na međunarodnu zajednicu. Od daljnje dinamike političkog procesa i diplomatskih aktivnosti zavisit će i to do čega će u konačnici ta odluka i dovesti. Ako bi to bilo vojno oslobađanje okupiranih područja, onda bi to bilo opravdano samo pod uvjetom da operacija bude kratka i efikasna i da ni u jednom trenutku ne ugrozi slobodan dio Hrvatske. Samo u takvom slučaju galama međunarodne zajednice bila bi više ritualne naravi i bez dramatičnijih posljedica po zemlju.

Rat u Čečeniji u tom je smislu višestruko primjeren. Nakon razgovora Kinkela sa Kozirevim u Bernu prošlog

tjedna, u Bonnu su "dobili dojam" da se Jeljcin, premijer Černomirdin i Kozirev osjećaju prevarenim od svog vojnog vrha, koji im je obećao brzo sređivanje situacije na Kavkazu i to bez većeg krvoprolića. Sada se već čuju glasovi na Zapadu kako Rusiju treba kazniti sankcijama.

PLAVCI OSTAJU TAOCI SRPSKIH POBUNJENIKA

Mirovni plan za Hrvatsku moći će se provesti *samo ako Unprofor ostane u Hrvatskoj. Bez njega prijedlozi sadržani u mirovnom planu nikad se neće provesti...*

To je ovih dana za jedan njemački list izjavio lord Owen, dodavši kako bi odlazak Unprofora "najviše štetio samoj Hrvatskoj", te da se stoga nada da će se Zagreb ipak predomisлити i na kraju dopustiti Unproforu da ostane, ali "s proširenim mandatom".

Ovih nekoliko rečenica opunomoćenika Europske unije za bivšu Jugoslaviju jasno upućuju na scenarij pritiska na Zagreb. On bi trebao, naime, snositi odgovornost ako propadne plan Z-4 i to zato jer je donio odluku koja taj plan tobože onemogućava.

Pritom u oči upada jedna neobična okolnost i jedna "temporalna" kontradikcija. Kao što je poznato tzv. Kontaktna skupina za Hrvatsku dugo je i bez ikakve žurbe radila na mirovnom planu. Nije bilo nikakvih najava da bi plan mogao biti ovih dana predložen Zagrebu i Kninu. Međutim, kratko vrijeme nakon što je predsjednik Tuđman donio odluku o otkazu mandata Unproforu i nakon što je tu odluku gotovo jednodušno podržao Hrvatski sabor, mirovni plan za Hrvatsku takoreći preko noći je dovršen i predan zainteresiranim stranama. U ovom trenutku teško je dati definitivan odgovor na pitanje što se time htjelo postići. Izvršiti dodatni pritisak na Hrvatsku ili eventualno pokušati politički riješiti

problem u hrvatskim okupiranim područjima prije nego li iz Hrvatske ode Unprofor čime bi odluka o otkazivanju praktički postala irelevantna.

Protiv te potonje mogućnosti donekle govori dosadašnji razvoj događaja. Iako su kninski vođe odbili čak i da prime mirovni plan, pritisak se i dalje vrši na Zagreb, a ne na Knin i Beograd. Štoviše, preuzima se srpska teza po kojoj bez Unprofora u Hrvatskoj nema ni realizacije mirovnog plana iako je to zapravo apsurdno. I to utoliko što do konačnog odlaska Unprofora ostaje najmanje još pet mjeseci, dakle, dovoljno vremena za pregovore i za pronalaženje dogovora na bazi predloženog rješenja. Osim toga i Srbima, kao i Owe-nu te ostalim političkim čimbenicima u svijetu, jasno je da je riječ o procesu, a procesi zadobijaju svoju dinamiku, zavisno od pravca njihova razvoja. Dakle, o čemu je riječ?

1. Srpska pozicija, nema nikakve sumnje, sastoji se u odbacivanju svakog rješenja koje vodi u pravcu reintegracije okupiranih područja u državopravni sistem Republike Hrvatske. Tako će to biti sve dotle dok Zapad, umjesto na Zagreb, ne izvrši odlučujući pritisak na Beograd. Jer dok god za Knin postoji i najmanja nada da će se kad tad moći priključiti velikoj Srbiji, dotle će tu opciju držati otvorenom i dotle će odbijati svako rješenje unutar Hrvatske.

Napokon, poznato je da je Karadžićev plan u tome da se sva područja u Bosni i Hrvatskoj, što ih kontroliraju Srbi, ujedine sa Srbijom i Crnom Gorom, da potom "jugoslavenska vojska" izade na granice te nove države i da se onda čeka međunarodno priznanje. Milošević iz unutrašnjopolitičkih razloga zasad odbija takvo rješenje, ali konačna riječ još nije pala. Knin to znade i čeka. Otkaz mandata Unproforu u tom je smislu samo izlika za blokiranje pregovora o političkom rješenju.

2. Najčvršći dokaz da se mandat Unprofora pretvorio u neku vrst cementiranja srpske okupacije Hrvatske, pružio je sam kninski "ministar za informiranje", izvjesni Kaličanin. On je u razgovoru za "Frankfurter Allgemeine Zeitung" rekao da uopće ne dolaze u obzir pregovori o mirovnim planu, jer je Zagreb otkazao mandat Unproforu. Po njemu, taj je otkaz

jednostran i time nevažeći akt, budući da su Vanceov plan potpisale obje strane - i Hrvati i Srbi. Mandat se može otkazati samo ako se oko toga sporazume obje strane!

Sljedećih nekoliko rečenica otkriva što se zapravo krije iza tog "međunarodnog" galimatijaša. Kalićanin je, naime, rekao da će zbog toga njegova "vlada" pustiti Unprofor da ode iz "srpske republike krajine" samo ako tamo ostavi "svoju opremu i svoje naoružanje". Ili još preciznije: "Ako će Unprofor htjeti otići, njegovi vojnici neće smjeti sa sobom ponijeti ništa osim vlastitih gaća"!

Ta gotovo teroristička najava svakako s jedne strane govori o tome da je u kninskim secesionističkim planovima Unproforu pripisana vrlo važna uloga, te da su stoga dozvoljena sva sredstva kako bi se on tamo i dalje zadržao. S druge, pak, strane, Kalićanin pokušava istodobno ucijeniti zapadne političare i čelnike UN, nadajući se da će oni iz straha za vlastite vojnike još jače pritisnuti Zagreb.

3. Za takvo "bezizlazno" stanje odgovornost snose velike sile i to u prvom redu zapadne. Prvo zato, jer zbog različitih nacionalnih interesa nisu htjele jasno reći da je agresor na sve bivše jugoslavenske republike bila i jest Srbija. Da je to učinjeno i redosljed poteza bio bi drukčiji. Apsurdno je, naime, nuditi bilo kakve mirovne planove za Bosnu ili Hrvatsku u okolnostima dok bosanski i hrvatski Srbi vjeruju da je moguće realizirati veliku Srbiju, tj. ujediniti se s Beogradom. Zbog toga je prije svih mirovnih planova nužno, i to je uistinu sine qua non rješenja "jugoslavenske krize" - da Srbija prizna sve bivše jugoslavenske republike u njihovim međunarodno priznatim granicama. Tek tada bi se otvorio put za ozbiljne pregovore jer bi pobunjeni Srbi definitivno znali da ujedinjenje s Beogradom ne dolazi u obzir i da je to tako zapečaćeno i na međunarodnom planu.

Ovako, dok to Beograd nije učinio i dok Kontaktna skupina za Bosnu došaptava Karadžiću kako će mu priznati konfederaciju sa Srbijom (što praktički znači ujedinjenje) kninski Srbi nemaju razloga da ozbiljnije pregovaraju sa Zagrebom o političkom rješenju. Pogotovo što dobro znaju

zašto Milošević oteže s priznanjem Hrvatske i zašto stalno ponavlja neka se Knin i Zagreb sporazume.

4. Teška dilema - kako dalje - ostala bi međutim, čak i pod pretpostavkom da pet ključnih sila i "shvati" koji je redosljed poteza neminovno kako bi se izašlo iz ovog *vražjeg* kruga. Ta se dilema sastoji u tome na što staviti akcent, čemu dati prioritet: *normalizaciji* hrvatsko srpskih odnosa ili *normalizaciji* hrvatsko muslimanskih odnosa.

Iako je hrvatski Predsjednik zbog toga bio žestoko kritiziran i u inozemstvu, a i u Hrvatskoj, ipak mu se mora dati za pravo kad tvrdi da se problem u Hrvatskoj ne može riješiti bez *normalizacije* odnosa sa Srbijom. Taj je stav toliko jasan i logičan da ga jednako tako malo treba objašnjavati kao što ne treba dokazivati ni to da je Beograd bio i ostao agresor na Hrvatsku.

Nezgodna strana te tvrdnje je, međutim, u tome - a to danas otvoreno govore i na Zapadu - što svako približavanje Zagreba Kninu i Beogradu na stanovit način *ugrožava* bošnjačko-hrvatsku federaciju u Bosni, što opet ide u prilog tamošnjim Srbima. Ne zato što bi to hrvatska strana htjela, nego zato što se teško mogu *normalizirati* odnosi s Kninom i Beogradom i istodobno vršiti pritisak na Hrvate u Bosni da ostanu u ratnom savezu s Muslimanima protiv Pala. Pogotovo što bi takav deal, kad bi i uspio, doveo u pitanje *normalizaciju* odnosa s Beogradom koji je, bez obzira na sve kućne svade, i dalje zaštitnik bosanskih Srba.

5. Ta politička dihotomija nije samo hrvatska. I međunarodna zajednica je podijeljena oko te suštinske dileme što je i najdublji razlog zbog kojeg je Hrvatska prečesto napadana sa svih strana.

Francuzi i Britanci, na liniji spašavanja onoliko Jugoslavije koliko se spasiti dade, te na liniji onemogućavanja stvaranja islamske države u Bosni, forsirali su (iako ne uvijek dosljedno) hrvatsko-srpski sporazum. Tome su trebali poslušiti pregovori Tuđmana s Miloševićem i Bobana s Karadžićem. Protivnici hrvatsko-srpske *normalizacije* u svijetu to su uglavnom tumačili kao dogovor na račun najslabije strane, tj. bosanskih Muslimana, dok su domaći kritičari u tome vid-

jeli tobožnju "izdaju nacionalnih interesa" jer se s agresorom ne pregovara. Usput rečeno, to potonje je dakako, *nonsens*, jer je cijela europska povijest zapravo povijest pregovora sukobljenih strana u ratu od kojih je najčešće jedna, jer je trenutno bila jača, ugrabila više.

Na liniji osporavanja normalizacije odnosa između Zagreba i Beograda nastaje i Washingtonski sporazum, iako je taj sporazum u interesu Hrvata i Muslimana u Bosni, on je, gledajući iz kuta američkih interesa u prvom redu trebao poslužiti ovim ciljevima: prvo da Bijela kuća, poslije iznenadnog ruskog "ulaska" u Bosnu (sarajevski ultimatum) zabilježi nekakav upadljiviji vanjskopolitički uspjeh i drugo da se spriječi *normalizacija* hrvatsko-srpskih odnosa kako bi se olakšao muslimanski problem.

Danas je situacija otprilike ovakva: iako je Amerika na putu da se ponajprije kompromitira kod svojih glavnih partnera - bosanskih Muslimana - ona uz Njemačku i dalje stoji na poziciji normalizacije hrvatsko-muslimanskih odnosa kao neophodnoj bazi za rješenje krize u Bosni, a onda i šire na tlu bivše Jugoslavije. Kako bi to, doduše, trebalo izgledati u detalju, dosad nitko nije rekao, a sad se vidi da za to nitko nije ponudio ni neophodna sredstva.

6. Nakon što je splasnula američka inicijativa u Bosni, što je svoj vrhunac imala u Washingtonskom sporazumu, i nakon što se pokazalo da pod datim okolnostima nije moguće pronaći rješenje za Bosnu, u taj diplomatski "prazan prostor" sada pokušava ući "prva europska sila", tj. Francuska.

Ne samo zbog toga što Mitterrand nakon 14 godina predsjednikovanja odlazi u svibnju u mirovinu pa želi svoje "kraljevanje" okruniti sjajnim vanjskopolitičkim uspjehom (tj. konačnim i globalnim rješenjem u ex-Jugoslaviji), nego i zato što se time Pariz pokušava profilirati kao sila sposobna da u Europi drži konce u rukama i rješava probleme. Istodobno to bi bio i poticaj vjeri da je, unatoč svih razlika i različitih nacionalnih interesa ipak moguća politički ujedinjena Europa.

Juppéova inicijativa o sazivanju nove konferencije o bivšoj Jugoslaviji u suštini znači povratak ideji o *normali-*

zaciji hrvatsko-srpskih odnosa kao bazi za globalno rješenje na cijelom ovom prostoru. Drugo je, naravno, pitanje pod kojim pretpostavkama bi do njega trebalo doći i što bi sve, u režiji Pariza, pritom Hrvatska morala ili trebala progutati.

7. Situacija je zbog tih različitih političkih gledišta i različitih interesa, garniranih još i "krivo" izabranim redosljedom poteza i koraka, toliko komplicirana da se čini bezizlaznom. U toj situaciji Hrvatska zaista nije imala drugog izbora nego da povuče potez koji je i povukla. On je u prvom redu dobar stoga što na najozbiljniju probu stavlja ozbiljnost volje političkih čimbenika što sudjeluju u kreiranju mira na ovim prostorima da doista pokažu što kane, što mogu i što uistinu hoće učiniti.

Drugo, ona jasno određuje i smjer tih eventualnih koraka: prvo, priznanje sa strane Beograda, onda pregovori s Kninom, pri čemu pitanje ostanka Unprofora postaje drugorazredno pitanje.

Treće, to je bio jedini način da se izade iz mreže u koju je svjetska diplomacija uhvatila Hrvatsku a za što joj nije gotovo ništa dala za uzvrat. Jedan zapadni list to stanje u kojem se Hrvatska nalazila ovih je dana ovako opisao: "Jadikovati ne pomaže. Tko na Balkanu zapomaže, njega tlače ili s njim nepravedno postupaju, a ne može se nadati ni pažnji svijeta. Jedva da može čuti više od standardnog ponavljanja: 'To već znamo, ali ne možemo ništa učiniti'. Tako je s Albancima na Kosovu i tako je dugo bilo s Hrvatima. To da je gotovo trećina Hrvatske pod srpskom vlašću u UN-u su smatrali nepravednim, ali ipak nitko nije reagirao, štoviše radovali su se da tamo vlada mir, makar on bio i prividan".

KAKO IZBJEĆI STISKU

Konfuzija zapadne politike na tlu bivše Jugoslavije jedan je od svojih vrhunaca svakako imala i ovog vikenda u Key Westu. U tome mjestu na Floridi ministri obrane četiriju zapadnih sila razbijali su glavu čemu dati prednost: političkim nastojanjima da UNPROFOR ipak ostane u BiH i Hrvatskoj, ili vojnim pripremama za njegovo povlačenje. Na kraju su se složili da treba učiniti sve kako bi se hrvatskog Predsjednika ipak nagovorilo da promijeni svoju odluku o otkazu UNPROFOR-u.

Povlačenje "plavaca" za Zapad se doista sve više pokazuje kao operacija visokog rizika. Ne samo zato što bi to značilo i konačno priznanje debakla njegove politike na tlu bivše Jugoslavije, nego i zato što postoji realna opasnost da pritom bude uvučen u sukob sa Srbima. Sve ove godine Zapad je mirno promatrao srpski osvajački rat jer se nije htio vojno upetljivati u "balkansko klanje". Sada, ako bi želio spasiti svoje vlastite "plavce" - u tome jest svojevrсна ironija - morao bi tamo poslati 40.000 dobro naoružanih vojnika. Silu koja bi prije tri do četiri godine, da je bilo političke volje i pameti, spriječila masakr koji su Srbi počinili u Bosni i Hrvatskoj!

Uza sve to, povlačenje UNPROFOR-a ni jednoj velikoj sili ne odgovara za njezin vlastiti scenarij. Amerikanci bi, ode li UNPROFOR, "moralni" ukinuti embargo na isporuke oružja Sarajevu, a to niti kane, niti žele učiniti, jer bi time politički dokrajčili NATO i ugrozili odnose s Moskvom.

Bonn bi iz više razloga bio presretan ako bi UNPROFOR ostao i u Hrvatskoj i u BiH. Prvo zato što bi time izbje-

gao sudjelovanje u NATO-ovoj operaciji izvlačenja i na taj se način oslobodio unutrašnjopolitičkih natezanja s opozicijom, te izbjegao nepoželjne reakcije pacifista i mogući rascjep u vlastitoj javnosti. Drugo, u slučaju da UNPROFOR ode i dođe do rata u Hrvatskoj, Bonn bi se na svoj način našao u moralno-političkoj stisci. Iako Kinkel drži i dalje Hrvatsku žrtvom srpske agresije, ipak zna gdje su granice njegova angažmana za nju. Ili, drukčije rečeno: kancelar Kohl vidi perspektivno Hrvatsku u Europi, ali isto tako zna da Europe neće biti bez njemačko-francuske osovine. Dakle, zbog Hrvatske se, a to je, reklo bi se, neka vrst političke maksime u Bonnu, ne smiju riskirati odnosi s Parizom.

London i Pariz opet imaju druge brige: odlazak UNPROFOR-a mogao bi dovesti u pitanje živote njihovih "plavaca", što u ovoj predizbornoj fazi u Francuskoj, jednako kao i slaboj Majorovoj vladi, nikako ne bi odgovaralo. Osim toga, odlazak UNPROFOR-a značio bi i za Francusku i za Veliku Britaniju gubitak vrlo važne političke poluge kojom su dosad osiguravale svoje nacionalne interese na Balkanu, odnosno držale tamošnju situaciju pod kontrolom.

Ni Rusima ne odgovara odlazak UNPROFOR-a, jer, dok god su na tlu bivše Jugoslavije "plavci", ima smisla i Kontaktna skupina, preko koje Moskva osigurava svoj status velesile i istodobno izbjegava izravniju konfrontaciju s Amerikom, koja ovakvoj kaotičnoj i slaboj Rusiji svakako u ovom trenutku nije u interesu. Sve to kazuje da je hrvatska odluka o otkazu mandata UNPROFOR-u pogodila u prvom redu Zapad, u njegovo najosjetljivije mjesto. To ima svoje dobre i loše strane. Hrvatski je problem diplomatski aktualiziran i Zapad je na neki način prisiljen Hrvatskoj nešto ponuditi. S druge strane, Zagreb je dospio pod snažan međunarodni pritisak, pa čak i neku vrst tihih sankcija.

Zbog toga je u ova preostala četiri tjedna do 31. ožujka vrlo važno da Hrvatska politika iz te nastale konstelacije izvuče što je više moguće političkoga kapitala. Ona to može ako se postavi fleksibilno. Ako sa Zapadom zaključi "kompromis" koji bi uvažio njegovu stisku, ali ne bi ugrozio hrvatske na-

cionalne interese. Za takav kompromis čini se da ima prostora. Naravno, pod pretpostavkom da i taj Zapad konačno uvažuje stisku u kojoj se nalazi Hrvatska.

PRITISKOM DO PRODUKTIVNOG KOMPROMISA

I ako su, kako Amerikanci vole reći, u politici i 24 sata mnogo vremena ipak se već sada može s priličnom sigurnošću konstatirati da će se u vezi s Unproforom u Hrvatskoj do kraja ovog mjeseca pronaći kompromisno rješenje. Rješenje koje bi trebalo zadovoljiti i Hrvatsku i velike sile. Kako će na kraju taj *kompromis* izgledati teško je reći, jer su u igri različiti prijedlozi i ideje. Najvjerojatnijim se čini da će doći do promjene mandata i do istodobnog smanjenja broja plavaca, čime bi se Hrvatska, kako se čini, približila za još jedan korak cilju kojemu teži.

Nema nikakve sumnje da je odluka o otkazu mandata Unproforu bila ispravna jer je Hrvatska time na velike sile izvršila pritisak, koji je njen problem stavio u središte svjetske diplomacije. Politika koja se ne bi koristila metodom pritiska, jedva da bi imala šansu na uspjeh. No, u *tehnologiji* pritiska spada i to da se istodobno drže otvorene različite opcije koje na kraju omogućuju produktivan kompromis. Ako do takvog kompromisa u vezi s Unproforom na kraju dođe, u njemu ne bi trebalo vidjeti odstupanje od cilja (pod pritiskom centara svjetske moći), nego realan put prema integraciji hrvatskih okupiranih područja u državopravni sistem zemlje.

Promijeni li se mandat Unproforu u smislu da bi plavci ubuduće imali zadaću kontrolirati hrvatske granice prema Srbiji i Bosni i Hercegovini, postiglo bi se veoma mnogo. Pogotovo što bi time prestala i njihova sadašnja glavna zadaća

- opskrbljivanje pobunjenih Srba hranom i svim drugim za život neophodnim potrepštinama.

Napokon, pri ocjeni budućeg kompromisa, za koji zapadni diplomati govore da je načelno već skuhan, valja uzeti u obzir još dvije činjenice. Prvo da će Hrvatska najvjerojatnije za uzvrat dobiti veću privrednu i financijsku pomoć Zapada no što bi to bio slučaj da nije bilo odluke o otkazu Unproforu, i drugo, otpori ključnih velesila su takvi da bi Zagreb najvjerojatnije udario glavom o zid ako bi pošto-poto htio u jednom koraku postići ono što se može u tri ili četiri.

1. Rusija je još jednom pokazala svoje pravo lice, time što je u vrlo delikatnoj fazi mirovnih napora Kontaktne skupine osokolila Miloševića u njegovoj nepopustljivosti. Iako je francuska ideja o uklanjanju sankcija za diplomatsko priznanje Hrvatske i Bosne i Hercegovine u osnovi ustupak Miloševiću, ruski ministar vanjskih poslova Kozirev, prigodom svojih razgovora sa srpskim predsjednikom u Karadžiću učinio je sve da upropasti i takve napore Kontaktne skupine. On je, po općim ocjenama i zapadnih promatrača, dobrim dijelom kriv što je Milošević sve to odbio i postavio čak i za Pariz i London posve neprihvatljive uvjete.

Za drugi dio skandala pobrinuo se ruski ministar obrane Gračov. On je u Moskvi zajedno sa svojim srpskim kolegom Bulatovićem potpisao (dijelom tajni) sporazum o rusko-srpskoj suradnji. Iako zapadne vlade na to iz svojih čembrlenskih obzira nisu reagirale, štampa i opozicija (recimo socijaldemokrati u Njemačkoj) u tom činu vide posve svjesno miniranje svih napora Kontaktne skupine i istodobno ozbiljnu srpsko-rusku vojnu prijetnju Hrvatskoj i Bosni.

Ruska diplomacija može, naravno, govoriti što hoće. Kozirev može kritizirati ruske patriote zbog njihove neumjerene i primitivne podrške Srbima, no konkretni potezi govore da ni službena Rusija na Balkanu nije nikakav "poštenu makler" nego da je vrlo jednostrana i da podupire Srbe do granice takoreći provokacije Zapada. A to ne samo da komplicira odnose snaga u bivšoj Jugoslaviji, nego i odnose samih velikih sila na Balkanu.

2. Amerika je pak pokazala, svojim kadšto i neumjerenim pritiscima na Hrvatsku da se na nju, kao na neki čvršći oslonac, uopće ne može računati. Radikalno govoreći, cijela njena balkanska politika svodi se na pokušaj da se sa što manje šteta izvuče iz tog područja. Njeni prioriteti su Rusija, NATO i bivši sovjetski istočni sateliti. Ako se sudi po djelima, nije pretjerano tvrditi da Washington čak ni za bosansku federaciju praktički ništa nije učinio nakon što ju je uskrснуo. Hrvatska je u tom washingtonskom pokušaju pokrivanja računa u islamskom svijetu imala više ulogu za "jednokratnu uporabu". Ono najpozitivnije što je iz toga proizašlo jest to da je Washington prestao Zagrebu prijetiti sankcijama i više nije blokirao njegov pristup svjetskim financijskim institucijama. To naravno, nije malo, ali na tome se ne može mnogo ni izgraditi.

Riječju: Washington je stvaranjem bosanske federacije okončao besmisleni rat između Hrvata i Muslimana, ali je svojom kasnijom pasivnošću i prevrtljivošću i Hrvatsku i tu, još uvijek dobrim dijelom fantomsku federaciju, doveo u stanje *besmislenog mira*. Mira u kojem je federacija reducirana na 30 posto od ukupnog bosanskog teritorija i u kojem Hrvatska i dalje mora trpjeti srpsku okupaciju jer Washington ne želi nikakav rizik koji bi mogao proizaći iz promjene statusa quo.

Napokon, prijetnje Zagrebu, lansirane i preko New York Timesa pokazale su dokle, uistinu, seže podrška Clintonove administracije Hrvatskoj. Pod tim vidom odluka o otkazu Unprofora zaista se pokazala pedagoško-politički rasvjetljavajućom.

3. Njemačka je u cijeloj toj diskusiji oko Unprofora pokazala dva lica: kritičko i prijateljsko. Kinkel je s jedne strane uporno kritizirao hrvatsku odluku, ali je s druge pokazao i razumijevanje za stanje u kojem se nalazi zemlja. Ni u jednom trenutku, međutim, nije prijetio sankcijama. Štoviše, na nedavnom sastanku ministara vanjskih poslova Europske unije u Bruxellesu pokušao je spriječiti *tihe sankcije* protiv Hrvatske. Zajedno sa svojim austrijskim kolegom Mockom pokušao se izboriti za to da se, unatoč odluci

predsjednika Tudmana, otpočinu pregovori sa Zagrebom o kooperacijskom ugovoru s Europskom unijom. Zbog otpora Francuza i Britanaca u tome, nažalost, nije uspio i odnosi s Hrvatskom su do daljnjeg zaleđeni.

Naravno, njemačkoj politici se i iz njemačkog rakursa može prigovoriti da je suviše pasivna i popustljiva spram prosrpske linije Pariza i Londona, te da time objektivno zanemaruje i svoje sigurnosne a i druge interese u tom dijelu svijeta. No, u aktualnoj Kohl-Kinkelovoj politici prioriteti su nešto drukčije postavljeni. Grubo govoreći, moglo bi se reći ovo: Kinkel ima posve slobodne ruke u pomoći i podršci Hrvatskoj (kao i Bosni), ali do granice koju određuju odnosi Bonna i Pariza. To konkretno znači da Kohl ne želi sukob s Parizom oko Hrvatske, jer bi takav jedan sukob mogao ugroziti europsko ujedinjenje i proces proširenja Europske unije na Istok, a time i NATO-a, do čega je Bonnu zbog vlastitih nacionalnih interesa veoma stalo i zbog čega to ima apsolutni prioritet.

To je i jedan od razloga zbog kojeg se Kinkel toliko trudio ne bi li se pronašlo rješenje koje bi za Zapad bilo prihvatljivo, a za Hrvatsku barem korak naprijed u rješenju problema u okupiranim područjima.

4. Francuska i britanska politika gotovo su posve u znaku *Machtpolitik*, a to znači nacionalnih interesa i jedne i druge države. Ovom prigodom iz Pariza i Londona nije bilo mnogo povike na Hrvatsku, ali zato što je taj posao, u ime Kontaktne skupine, preuzela na se Hrvatskoj prijateljska Njemačka i Amerika. Utoliko dojam o stvarnoj poziciji Francuske i Britanije po tom pitanju može prevariti. No, zamrzavanje odnosa Europske unije s Hrvatskom primarna je zasluga upravo Pariza i Londona i sasvim se lijepo uklapa u kontekst njihove politike usmjerene na podršku pa i stvaranje velike Srbije.

Dobri poznavatelji prilika smatraju čak da su Pariz i London zapravo samo čekali da se Hrvatska predaleko "zaleti" pa da je onda konačno kazne.

5. To je otprilike kontekst u kojem se Zagreb našao poslije odluke o otkazu Unproforu.

Gledajući idealno - tipski moguća su ova rješenja. Hrvatska je mogla, unatoč svemu ovome, inzistirati dalje na potpunom i bezuvjetnom povlačenju Unprofora. Takva bi opcija značila svjesno preuzimanje na svoja leđa svih onih političkih i vojnih rizika koji bi iz novonastale situacije proizašli. S jedne bi se strane na Zapadu, da se to tako rekne, svakako obrazovale *antihrvatske koalicije* koje bi politički, finansijski i privredno pritiskale Zagreb, a s druge srpski bi blok u bivšoj Jugoslaviji, uz aktivnu rusku pomoć dobio na neki način *bianco ček* za eventualnu agresiju na Hrvatsku. Hrvatska bi se tome mogla oduprijeti samo pod uvjetom da je vojno toliko jaka da brzo i efikasno porazi Srbe. Od brzine i preciznosti jedne takve vojne akcije zavisilo bi u velikoj mjeri i neutraliziranje nepoželjnih efekata zapadnih antihrvatskih koalicija.

Ako Hrvatska ne može te i takve rizike preuzeti na svoja leđa, onda je neizbježno ući u kompromis koji s jedne strane vodi prema (doduše postupnom) rješenju problema u UNPA zonama, ali s druge strane Hrvatsku dovodi u priliku da joj se za njeno strpljenje i kooperativnost i nešto ponudi. Ekonomska i finansijska pomoć koja se za takav slučaj može očekivati, omogućila bi Hrvatskoj gospodarski razvoj a time i perspektivno ojačala i njenu vojnu moć. Loša strana takvog kompromisnog rješenja jest u tome što Hrvatsku predugo ostavlja u stanju ni rata ni mira, a to znači negdje na pola puta između europske integracije i svijeta kaosa.

6. Moguća je i treća opcija: ako se prva pokaže preirižnom, a druga odveć neproduktivnom, Hrvatska bi, dakako uz rizik da na dulje vrijeme odgodi povratak prognanika u njihove domove, mogla sve svoje snage baciti isključivo i jedino na privredno-političko stabiliziranje i oporavak slobodnog dijela zemlje, i na relativno brzo uključivanje u europsku integraciju. Mogli bismo pretpostaviti da bi se pod tim okolnostima Hrvatska brzo razvijala, i u većoj bi mjeri postala dio Zapada, čime bi porastao i njegov interes za sudbinu Hrvatske. Pritom, naravno, Zagreb ne bi smio pristati ni na kakvo pregovaračko rješenje koje bi kninskim Srbima dalo autonomiju što bi prelazila makar i za milimetar okvire

Ustava i ustavnog zakona. Srbi bi na taj način dospjeli u defanzivu, a Hrvatska bi možda već za nekoliko godina bila u stanju vojnim putem brzo i efikasno uspostaviti suverenitet na cijelom svom području, pri čemu joj na leđa ne bi, kao sada, pala takoreći cjelokupna mrzovolja i strahovi Zapada.

Najveća opasnost te opcije je u tome da bi se u međuvremenu mogla ustaliti srpska okupacija, te da bi takva jedna orijentacija izazvala psihološko-političke, pa i humanitarne probleme vezane za hrvatske prognanike.

Način na koji će se sada riješiti problem Unprofora u Hrvatskoj odnosno od stupnja produktivnosti očekivanog kompromisa, zavisit će i odgovor na pitanje - koja je od ovih grubo skiciranih opcija ubuduće najprihvatljivija kao okvir za dugoročniju orijentaciju hrvatske politike?

I to je jedan od razloga zbog kojeg se može reći da je odluka da se otkáže mandat Unproforu bila ispravna i korisna.

PROBIJEN LED ZA KONTROLU GRANICA

U četvrtak je ministar Granić u sjedište UN u New Yorku poslao telefax u kojem je jasno rekao da Hrvatska Vlada ne prihvaća Nacrt rezolucije koji je tog trenutka bio pred članovima Vijeća sigurnosti. Taj, kako su ga promatrači ocijenili, ultimativni korak, urodio je plodom: rasprava o novom mandatu plavih kaciga za Hrvatsku je odgođena. U petak su nastavljena usuglašavanja i pregovori, a u ranim jutarnjim satima u subotu Vijeće sigurnosti je jednoglasno donijelo rezoluciju (981) koja je uvažila u tom trenutku ključni hrvatski zahtjev: da u nazivu operacije bude izričito spomenuta Hrvatska! Sve ostalo manje-više je još uvijek otvoreno i dobrim dijelom će zavisiti od Ghalijeva prijedloga operacionalizacije novog mandata što ga treba predložiti najkasnije do 21. travnja.

Ta kratka i burna povijest donošenja rezolucije 981 jasno kazuje s kakvim se sve teškoćama Zagreb suočava u diplomatsko-političkom hrvanju za svoje elementarne interese. I to unatoč tome što je predsjednik Tudman pod sasvim određenim uvjetima pristao na produljenje mandata, i unatoč tomu što su mu u tom smislu podršku obećali, ili signalizirali, američka vlada pa i sam Boutros Ghali (Kopenhagen, New York)! U politici su, međutim, nerijetko obećanja isto ono što i prodaja na veresiju. Ne zato što bi kupac obavezno htio prevariti trgovca, nego zato što se naprosto dešava da kupac i uz najbolju volju na kraju nema čime platiti uzetu robu.

S druge strane, pred očima se mora imati i cijeli kontekst. Točno je, naime, da je Kontaktna skupina nejedinstvena u pogledu politike na Balkanu, ali je isto tako točno da je bila, i da bi ostala posve jedinstvena u osudi i daljnjim pritiscima na Hrvatsku da je Zagreb ostao zatvoren za svaki kompromis u vezi s produljenjem mandata UN.

Drugo, prečesto se zaboravlja da Zapadu na raspolaganju stoji čitav repertoar neugodnih mjera kojima bi mogao kažnjavati Hrvatsku da je nastavila nepopustljivo inzistirati na bezuvjetnom otkazu Unproforu. Dovoljno je samo zamisliti što bi za Hrvatsku dugoročno značilo da joj se pokušaju presjeći svi kanali za dobavu strateškog materijala i oružja. U tom smislu ne treba imati nikakvih iluzija: sve strane u sukobu krše na ovaj ili onaj način embargo na isporuke oružja. Alija Izetbegović je u Bonnu, na pitanje kako se naoružava njegova Armija, otvoreno rekao: "Otimamo oružje Srbima, sami ga proizvodimo i kupujemo ga gdje god možemo! Mi nikad nismo pristali na embargo pa nas ništa moralno i ne obvezuje da ga poštujemo. On je nama nametnut!"

Povrh toga, valja biti svjestan još jedne okolnosti: mandat Unprofora za Hrvatsku kao i onaj za Bosnu spada pod Poglavlje VII Povelje UN, što znači da je on u krajnjem slučaju mogao biti nametnut i protiv volje Hrvatske.

Koliko god su velike sile, kao i birokracija UN, bile zainteresirane da u Hrvatskoj sve ostane po starom, dakle i Unprofor, i koliko god je to valjda jedina stvar oko koje postoji apsolutni konzensus između Moskve, Washingtona, Bonna, Pariza i Londona, ipak se željelo sa Zagrebom pronaći kakav-takav zajednički jezik. Dakle, zaključiti novi mandat s kojim bi i jedna i druga strana, da se to tako kaže, neko vrijeme mogle živjeti.

1. Jasno je da ni Kontaktna skupina a ni UN nisu stoga bile zainteresirane za mandat koji bi riješio sve probleme vezane za okupirana hrvatska područja, već u prvom redu za takvo rješenje koje bi spriječilo razvoj koji bi eventualno mogao dovesti do rasplamsavanja sukoba. Odatle i tendencija da se što manje mijenja, to više što u Kontaktnoj skupini kao i u samom Vijeću sigurnosti nema konsenzusa oko

ključnih pitanja. Rusi apsolutno pokušavaju podržati Srbe, a Amerikanci u nešto blažoj varijanti zagovaraju hrvatske interese. Između hrvatske pozicije pak i one pobunjenih Srba praktički neki ozbiljniji kompromis i nije moguć. To više što svakako uvažavanje "kninskih interesa", u smislu ravnopravne strane u sukobu, za Hrvatsku je apsolutno neprihvatljivo.

Nacrt rezolucije koji je zaustavio telefax iz Zagreba, u toj je situaciji bio pokušaj da se cijela stvar zamagli, osobito kad je riječ o nazivu operacije. Predložen je, doduše, naziv što je na prvi pogled asocirao na Hrvatsku (UNCRO) no ovo "CRO" nije imalo nikakve veze s Hrvatskom, jer je puni naziv glasio: "United Nations Confidence Restoration Operation" (dakle, "operacija UN za uspostavu povjerenja"). Osim toga, ni drugi ključni zahtjev Zagreba nije u cijelosti uvažen: Nacrtom rezolucije, naime, predviđeno je da plavci na hrvatskim međunarodno priznatim granicama budu samo neka vrst statista što bi asistirali pri kontroli nadgledanjem i izvještavanjem prelaska vojnika i vojnog materijala preko granice. Dakle, otprilike kao i do sada.

2. Hrvatska, naravno, ne može glavom kroz zid i mora voditi računa i o konstelaciji snaga i odnosa u svijetu, kao i o vlastitim mogućnostima. To drugim riječima znači da ona ne može inzistirati na maksimalizmu interesa, ali isto tako ne smije prihvatiti ni rješenja koja objektivno minimaliziraju njene interese.

Zato inzistiranje Zagreba da u naziv za novu operaciju ude "Hrvatska" (što je u konačnoj verziji i uspjelo!) nije bilo nikakvo političko kapriciranje, nego minimum ispod kojeg se nije moglo ići. Grubo rečeno: bilo bi bolje da je Vijeće sigurnosti i "silom" nametnulo novi mandat nego da je Hrvatska na nj pristala pod prvobitnim nazivom. Ne zbog toga što bi netko od "političkog nominalizma" Bog zna što očekivao, nego zato što se isticanjem Hrvatske u nazivu potvrđuje formalno-pravno suverenitet na cijelom području zemlje kao i njen teritorijalni integritet. To, kao i poseban mandat, razdvojen od onog u Bosni i Makedoniji, bilo je nužno dobiti, jer je to baza za drugu rundu, jer to obvezuje i UN i

velike sile u njihovim sljedećim koracima. Figurativno govoreći to je otprilike kao prvi članak ustava neke zemlje.

3. Rusija se upravo tome izričito protivila, jer zna što to u konačnici znači za kninske Srbe. U natezanju oko imena Moskva je, kako su zapazili manje-više svi zapadni promatrači, posve jednostrano podržala Srbe, kao što to već mjesecima čini i u Bosni, a pogotovo kad je riječ o Miloševićevoj Srbiji. Na neki način ona je na takvu ulogu i prisiljena. Jer samo ako podržava Srbe, ako se stavi u ulogu advokata njihovih interesa, ona može imati i utjecaj na njih. A samo ako na Srbe može utjecati, Moskva može ravnopravno sjediti za stolom u Kontaktnoj skupini s ostalim zapadnim silama. A Moskva to želi iz prestižno-političkih razloga. Ne treba izgubiti iz vida da je upravo preko Beograda, Pala i Knina Rusija izašla na evropsku pozornicu kao sila bez koje nema rješenja ključnih problema na Starom kontinentu. I to u situaciji kad je praktički, zbog raspada Sovjetskog saveza i unutrašnjeg kaosa, bila na koljenima.

Te činjenice i te kako je svjestan Beograd pa se može govoriti o uzajamnom iskorištavanju, pa čak i manipuliranju, jer koliko Beograd treba u ovom trenutku Moskvu, toliko i ona Beograd.

Takva pozicija Rusije neka je vrst konstante hrvatske situacije. Najviše što se tu može postići jest to da Rusija, pod pritiskom Zapada (u prvom redu Amerike i Njemačke, a njih treba ipak više nego Srbiju) popustiti toliko koliko je nužno za kakvo-takvo balansiranje interesa. I to se upravo dogodilo u završnici njujorške rasprave.

No, za to Hrvatska mora imati podršku Amerike i Njemačke a nju može imati ako vodi računa i o njihovim interesima: recimo da nisu spremne vojno intervenirati na tlu bivše Jugoslavije, ući u otvoreni konflikt s Moskvom zbog hrvatskih ili bošnjačko-hrvatskih interesa, da žele ostanak plavaca, jer se boje operacije njihova izvlačenja i tome slično. I tu se na neki način zatvara i krug mogućnosti granica hrvatske politike ako želi biti odgovorna a ne avanturistička.

4. Amerika je, koliko se može znati, u Vijeću sigurnosti zastupala hrvatske interese manje-više u smislu ko-

penhagenskog dogovora. Ona je jedina od važnih sila tražila da se nove mirovne snage UN pošalju na hrvatske granice i da tamo preuzmu ulogu kontrolora. Zajedno s Njemačkom isto tako zastupala je i neophodnost da u nazivu operacije jasno bude istaknuta i Hrvatska. Usput rečeno, Njemačka je u vezi s kontrolom granica suzdržana iz dva razloga: prvo zato što nema svojih kopnenih postrojbi u bivšoj Jugoslaviji, drugo jer želi demonstrirati solidarnost sa svojim evropskim partnerima, u prvom redu Francuskom i Velikom Britanijom koje se inače protive toj ideji. I to među ostalim i zato što pobunjeni Srbi nisu ni za kakvu promjenu mandata, pa se ne vidi kako bi UN mogle kontrolirati granicu protiv njihove volje, ako istodobno nisu spremne upotrijebiti silu. A cijeli problem međunarodne zajednice u bivšoj Jugoslaviji i jest u tome što se ona unaprijed odrekla primjene sile te utoliko postala nekom vrstom taoca srpske agresije.

Zbog toga u vezi s tim drugim ključnim zahtjevom Zagreba također treba odbaciti svaku maksimalističku iluziju. Kompromis po tom pitanju nipošto ne znači poraz hrvatske politike, jer i sa nekom vrstom "simboličke kontrole" probija se politički led. U drugoj rundi Hrvatskoj bi to i psihološki i politički pojednostavnilo preuzimanje kontrole na granici ako se pokaže da UN to nisu u stanju ili da se sa Srbima ne može postići politički sporazum.

5. Pri svemu tome ne bi trebalo izgubiti iz vida još jedan elemenat. Razvoj situacije u Bosni pokazuje da je razmahivanje rata mnogo bliže nego li stabiliziranje mira. Muslimanska ofenziva kod Tuzle i Travnika jasno pokazuje da Sarajevo ne želi prihvatiti srpski status quo. To drugim riječima znači: ili će Karadžićevi Srbi prihvatiti mirovni plan Kontaktne skupine (što nije vjerovatno), ili će doći do novog velikog obračuna. Ovih dana, da se to usput spomene, bosanske izbjeglice u Njemačkoj primile su pismo od bosanskih vojnih vlasti u kojem se od njih traži da se smjesta jave svojim mjesnim vojnim komandantima, što na svoj način pokazuje što se može u Bosni očekivati.

Ako bi Karadžić kojim slučajem ipak prihvatio mirovni plan Kontaktne skupine za Hrvatsku bi to značilo "polu

rješenja" jer bi pobunjeni kninski Srbi došli u bitno drukčiji politički položaj i prema Palama a i prema Beogradu. U drugom slučaju, da dođe do razmahivanja rata u Bosni, a to je dakako mnogo vjerojatnije, Unprofor bi se teško mogao držati u dosadašnjoj ulozi. Ili bi moralo doći do radikalne promjene njegova mandata, ili bi morao otići. A ode li Unprofor iz Bosne, više neće biti nikakvih ozbiljnijih argumenata za njegov ostanak u Hrvatskoj. Na taj bi način Hrvatska mogla dospjeti u situaciju da zaobilazno postigne ono što frontalno iz puno razloga niti je pametno a niti ide.

Zapadni promatrači i komentatori upravo napadno ističu da zbog širenja rata u Bosni cijela pripovijest u Vijeću sigurnosti oko novih mandata za Makedoniju, Bosnu i Hrvatsku uskoro bi mogla postati običnom diplomatsko-političkom makulaturom.

Za Hrvatsku, međutim, nipošto nije svejedno je li ona ta na koju bi se u takvom slučaju upiralo prstom ili nije. Da je kojim slučajem Zagreb ostao pri odluci da Unprofor bezuvjetno mora otići, već bi ga se sada optuživalo za prekršeno primirje u Bosni, makar kao indirektnog krivca.

Koliko god se možda činilo apsurdnim s obzirom na sva natezanja u Vijeću sigurnosti i na do kraja neispunjena očekivanja, ipak je točno da je hrvatska pozicija na međunarodnom planu učvršćena poslije kopenhagenskog dogovora između predsjednika Tuđmana i američkog potpredsjednika Ala Gorea.

To se vidi i po pisanju i komentarima u zapadnom tisku. Sada manje-više svi utjecajni listovi ističu da je Unprofor i u Bosni i u Hrvatskoj u apsurdnoj ulozi - ina mandat da čuva mir kojeg u biti nema. Ili, kako je to ovih dana formulirao jedan njemački list: UN su na riječima uvijek bile na strani Hrvatske i Bosne, podržavajući njihov suverenitet i teritorijalni integritet, ali su na djelu - preko Unprofora - pomogle učvršćivanju srpske okupacije.

Kraljevskog puta iz te situacije međutim nema: iz nje se može samo korak po korak, i u tom smislu valja vidjeti i ovu najnoviju rezoluciju koja je uz sve svoje manjkavosti ipak korak naprijed gledajući sa stajališta hrvatskih vitalnih interesa.

ZAKAŠNJELE IGRE

Politika Zapada na tlu bivše Jugoslavije nerijetko podsjeća na gosta koji dolazi u svatove kad su mladenci već otišli.

Obnavljanje ideje o nekakvoj južnoslavenskoj konfederaciji, možda je najupečatljiviji primjer za to. Kad su 1990/1991. Hrvatska i Slovenija predlagale konfederalnu preinaku ondašnje Jugoslavije, Zapad je jednodušno podržao jugoslavenski *status quo* iako je svakom bilo jasno da se on neće moći održati, jer ga naprosto Hrvati i Slovenci nisu željeli, a ni mogli podnositi.

Danas, nakon što je rat u bivšoj Jugoslaviji objektivno uništio sve psihološke pretpostavke za bilo kakvo konfederalno povezivanje bivših jugoslavenskih republika i nakon što je za nezavisnost i samostalnost od Beograda plaćena cijena koja svoj smisao i opravdanje jedino ima i može imati u nastavku pune državne samostalnosti i suvereniteta, na Zapadu su počeli razmišljati o konfederalnom rješenju za bivšu Jugoslaviju. Pritom se ne radi o normalizaciji hrvatsko-srpskih odnosa, što je poželjna pa i nužna pretpostavka za trajno rješenje i stabilan mir na ovim područjima. Pa ni o obnovi stanovitih trgovinskih i drugih veza i odnosa uobičajenih među susjedima. Ne, riječ je o pokušaju da se Hrvatsku utjera u neki oblik državne zajednice s Beogradom, pri čemu bi Hrvatska formalno, doduše, ostala suverena država dok bi faktički taj suverenitet bio znatno ograničen svojevrtnim nastavkom *jugoslavizacije* hrvatskih etničkih prostora.

Iako je jasno da Hrvati ne žele nikakvo institucionalno povezivanje s Beogradom i da je zbog toga ideja konfede-

racije osuđena na neuspjeh, ipak se postavlja pitanje zašto se ona nudi pa i pokušava nametnuti hrvatskom političkom vodstvu?

1. Zapad je u Bosni suočen s nerješivom zadaćom. U početku sâm, a kasnije zajedno s Moskvom, on je ponudio više različitih rješenja za Bosnu koja su se sva pokazala jednako neproduktivnim. I to stoga što su velike sile dvostruko pogriješile. Prvo, odrekle su se (zbog različitih interesa) svake upotrebe sile čime su faktički olakšale srpsku agresiju i osvajački rat. Drugo, one su u traženju političkog rješenja pošle od apsurdne pretpostavke da je moguć sporazum između žrtve i agresora na bazi nekakvog minimuma zajedničkog interesa kao osnovi za *ustavni konsenzus*. Zbog toga su, i to je treća zabluda, stalno inzistirale (makar i na samo formalnom) očuvanju cjelovitosti Bosne i Hercegovine. Pri svemu tome se zaboravilo ili se jednostavno nije uvidjelo da za cjelovitu Bosnu jednostavno nema psiholoških, ni civilizacijsko-kulturnih, političkih pa ako se hoće ni mentalitetskih pretpostavki.

Cjelovita Bosna, a to govori cijela jedna povijest, moguća je, da se to tako figurativno rekne, jedino kao "tamni vilajet". Bilo da su u njemu glavnu riječ imali Turci, bilo Austrijanci ili pak beogradski žandari. Demokratska Bosna i Hercegovina (i tu je paralela s bivšom Jugoslavijom očita) podrazumijeva i pravo naroda na samoodređenje. A budući da su u Bosni sva tri naroda konstitutivna, povijesni sporazum među njima jednostavno je nemoguć kao što je bio nemoguć i onaj među narodima bivše Jugoslavije, zbog čega je ta država i propala.

Ako se tome doda i nejedinstvena politika Zapada na Balkanu, kao i ruska jednostrana podrška Beogradu, Palama i Kninu, onda je jasno zašto za Bosnu nema političkog rješenja u postojećim okolnostima.

2. Ideja s konfederalnim rješenjem krize u bivšoj Jugoslaviji zapravo se može politički iščitavati i kao svojevršno neizravno priznanje Zapada da jedinstvena i cjelovita Bosna nije moguća, a da se to dakako glasno ne kaže. S druge strane, zagovaratelji konfederacije vjeruju da time ne

bi bio samo okončan rat u Bosni, nego da bi se na neki način uspostavio i najprihvatljiviji međunarodni poredak na ovim prostorima. Vjeruje se da bi konfederacija riješila hrvatsko-srpski spor, jednako kao i srpsko pitanje u cjelini, jer bi gotovo dva milijuna prekodrinskih Srba ostalo praktički u jednoj državi s braćom iz Srbije. Osim toga, konfederacija bi, a to je osobito u interesu europskih sila, osujetila svako stvaranje islamske države u Bosni, budući da bi bosanski Muslimani ostali *konstitucionalno* uklješteni između dva velika naroda - Hrvata i Srba.

Ta koncepcija, ma kako na prvi pogled izgledala logičnom, nije rezultat nikakvog ozbiljnog političkog promišljanja, ona je prije svojevrsni nusproizvod političke obezglavljenosti Zapada koji sve očitije pokazuje da nema nikakav razvijeni globalni posthladnoratovski koncept i strategiju, te da mu nedostaje pri svemu tome i čvrsto i odlučno vodstvo. Jedno i drugo vidljivo je, prije svega, u kolebljivosti i lutanjima Amerike i NATO-a kao i u očiglednoj partikularizaciji interesa europskih sila. Odnos Zapada spram Rusije u tom je smislu egzemplaran i nije bez paralele s bivšom Jugoslavijom.

Zapad, bez čvrstog vodstva i jasne političke koncepcije, raspad SSSR sve više doživljava kao svojevrsan bumerang. Dok su u hladnoratovsko vrijeme odnosi s Moskvom bili dovoljni i za trku u naoružanju kao i za detant, danas je Zapad suočen s više nuklearnih sila nastalih raspadom Sovjetske Rusije, s nestabilnošću cijele te regije i gotovo potpunom nemoći da ozbiljnije utječe na političke, socijalne i ine procese u recimo jednom Kazhavstanu, Tadžihistanu ili recimo na Kavkazu.

Zbog svega toga Zapad je Moskvi praktički priznao pravo sile reda na tim prostorima, nadajući da bi, ostane li Moskva "pod kontrolom" Zapada, mogla biti jamcem stabilnosti cijele te euroazijske hemisfere.

Ako se uzme u obzir da je do raspada bivše Jugoslavije došlo tek pošto se raspao Sovjetski savez, ili točnije, da je do međunarodnog priznanja tog procesa došlo nakon raspada Sovjetskog saveza, onda je psihološki shvatljivo da

svojevrzni pokušaji ponovne reintegracije sovjetskog imperija vode i ideji obnove ovakve ili onakve Jugoslavije.

3. Pri svemu tome stanoviti procesi u Bosni, pa i u Srbiji, idu na ruke takvim planovima. Ako postoji ikakav aksiom u politici bosanskih Muslimana, onda je to svakako cjelovita i integralna Bosna. Nije nikakva tajna da bosanski Muslimani svoje pravo na tu i takvu Bosnu dokazuju tvrdnjom da Srbi imaju Srbiju kao svoju državu, a Hrvati Hrvatsku. Budući da Muslimani nemaju druge države osim Bosne, njihovo je moralno pravo da inzistiraju na cjelovitoj BiH. Na tu tezu nadovezuje se i ona druga o građanskoj Bosni koja se u osnovi svodi na to da su, doduše, svi narodi u Bosni ravnopravni, ali su Muslimani ipak nešto ravnopravniji od drugih jer su u relativnoj većini i jer je Bosna iskonski ipak nešto više njihova. U pozadini svega toga je njihov demografski optimizam. Muslimani vjeruju da ako sačuvaju cjelovitu Bosnu da će u perspektivi, zbog demografske eksplozije doista na kraju ostati jedini državotvorni narod na tim prostorima.

Zbog toga su oni, za račun te svoje političke maksime bili spremni na svako jugoslavenko rješenje ako bi im ono sačuvalo rečenu perspektivu. Kad su Slovenija i Hrvatska zahtijevale konfederalnu preinaku bivše Jugoslavije, Izetbegović je pledirao za ostanak Bosne u federaciji s Beogradom. Kad su Hrvatska i Slovenija proglasile nezavisnost i kad je počeo rat protiv njih, muslimansko vodstvo je bilo spremno na svaki aranžman s bivšom JNA samo da se sačuva cjelovita Bosna. Uoči diplomatskog priznanja Slovenije i Hrvatske, Izetbegović je pisao de Cuellaru tražeći od njega da to spriječi, jer se bojao da bi se mogla raspasti Bosna ako dođe do formalnog raspada Jugoslavije.

Sarajevo je i danas spremno na svaki aranžman s Beogradom koji bi Bosni jamčio cjelovitost, to više što su danas Muslimani i vojno toliko ojačali da vjeruju da u protivnom mogu voditi rat do istrebljenja.

4. Što se tiče samih Srba i Beograda, za njih konfederacija, doduše, nije najidealnije rješenje, ali bi u ovoj fazi možda bila prihvatljiva. Osobito za Miloševića koji bi time

znatno ojačao svoju poziciju u odnosu na Karadžića i Martića, dok bi konfederacija praktički značila svojevrsni politički poraz za vodstvo prekodrinskih Srba a time i njihovo političko marginaliziranje. A to bi bila i te kako poželjna nuspojava za Miloševića. Gledajući iz beogradske perspektive konfederacija bi značila i svojevrsnu legalizaciju prvog poluvremena u stvaranju Velike Srbije. Napokon, povijesno gledajući, konfederacija je uvijek bila neka vrst međustanice na putu prema potpunom državnom osamostaljenju njenih dijelova ili pak u pravcu stvaranja federacije. Ako se ovo drugo isključi kao mogućnost, onda bi Beograd mogao u ovoj fazi uistinu biti zainteresiran za konfederalno rješenje kao neku vrstu međufaze i predaha što bi ju mogao iskoristiti za političko, ekonomski i vojno konsolidiranje i pripremu za drugu rundu. Izetbegovićev osobni izaslanik u pregovorima s Miloševićem, Muhamed Filipović tu je namjeru Beograda opisao kao zahtjev Miloševića da Sarajevo Srbiji i Srbima prizna ista prava i status što ih je priznalo bosanskim Hrvatima, odnosno Hrvatskoj.

5. Hrvatsko-muslimanska federacija u tom kontekstu mogla bi se iskoristiti kao svojevrsno kukavičje jaje u pritiscima prije svega na Hrvate i Zagreb. Po logici, koja se već otvoreno čuje i u Bonnu i u Washingtonu, a o Moskvi, Londonu i Parizu da se i ne govori, ono što je kao pravo priznato jednoj strani mora se priznati i drugoj. To znači, ako je zbog bosansko-hercegovačkih Hrvata, Hrvatskoj dana mogućnost na konfederalne odnose s bosanskom federacijom, onda to isto vrijedi i za Srbiju. Hrvatsko-muslimanska federacija u tom bi se smislu reinterpreterala i iskoristila kao nukleus za stvaranje *južnoslavenske federacije* koju bi tvorile Srbija, Crna Gora, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, možda i Makedonija i tko zna tko sve ne.

Prvobitna namjera, međutim, bila je posve drukčija. Stvaranje hrvatsko-muslimanske federacije trebalo je omogućiti takvo političko rješenje za Bosnu, koje bi omogućilo razrješenje hrvatsko-muslimanskih teritorijalnih sporova s jedne strane, a s druge osiguralo federaciji onaj životni prostor koji je neophodan za njeno funkcioniranje, uključujući tu i sigur-

nosne aspekte. Konfederacija s Hrvatskom u tom je sklopu bila zamišljena kao svojevrsna garancija bosansko-hercegovačkim Hrvatima da će biti osigurani njihovi vitalni interesi, a s druge strane konfederacija s Hrvatskom trebala je otvoriti zapadnu opciju bosanskim Muslimanima.

S obzirom da je muslimansko vodstvo bosansku federaciju očito shvatilo samo kao međufazu u borbi za cjelovitu Bosnu, ima razloga da se vjeruje da je Sarajevo bliže ideji konfederacije s Beogradom (dakako pod određenim pretpostavkama) negoli stvaranju zajedničke države s Hrvatima što bi se konfederalno povezala s Hrvatskom.

6. Ono što je pri svemu tome najopasnije, jest to da bi Zapad u svojoj političkoj površnosti i sklonosti da otklanja simptome a ne i uzroke, mogao previdjeti ključnu stvar: da zadovoljavanje ove ili one strane na liniji stvaranja nekakve konfederacije kako bi se formalno očuvala Bosna, neće ovim prostorima donijeti ni trajan ni stabilan mir. Ne samo zato što se takve ideje kose s interesima hrvatskog naroda, nego i zato što bi jedna takva konfederalna tvorevina bila nestabilna i funkcionalno nesposobna, stalno otvorena za stvaranje koalicija protiv trećeg, što je bila praksa i u prvoj i u drugoj Jugoslaviji.

Mir na ovim prostorima, kao i stabilnost novonastalih država, mogući su jedino ako se pronade rješenje koje će biti i geopolitički logično i koje će voditi računa o vitalnim interesima svih naroda. Inzistiranje na cjelovitoj Bosni, makar i po cijenu ucjenjivačkog uguravanja drugih u nekakvu konfederaciju, to svakako nije. Cjelovite Bosne u smislu samoodređenja njenih naroda nikad nije bilo i samo je može biti u obliku fikcije ili "tamnog vilajeta".

GOSPODINE OWEN, HRVATSKA JEST RANJIVA, ALI NE ZATO ŠTO JE SLABA

Na hrvatsku akciju oslobađanja zapadne Slavonije - prije svega od srpskog terorizma - lord Owen je reagirao ocjenom kako je Hrvatska "veoma ranjiva", pa ju se shodno tome može lako pritisnuti i kazniti. Taj britanski lord, koji se u našoj kao i u svjetskoj javnosti kompromitirao kao jedan od najupornijih zagovaratelja Velike Srbije, ovog je puta međutim rekao istinu. Hrvatska je doista ranjivija od drugih, ali ne zbog toga što bi bila vojno preslaba ili politički nestabilna. Ona je ranjiva prije svega stoga što kulturno i civilizacijski pripada Srednjoj Europi, pa je kao takva životno zainteresirana za privredno-političku integraciju sa Zapadom. A budući da to potonje ne zavisi samo od volje i spremnosti Hrvatske, nego i od država kao što su to Francuska i Velika Britanija (koje su već prije tražile sankcije protiv Zagreba i usporavale njegovo približavanje Europskoj uniji), jasno je da je Hrvatska u tom pogledu mnogo osjetljivija od jedne Srbije, okrenute Rusima i balkanskom jugu, ili recimo od bosanskih Muslimana, koji praktički nemaju što izgubiti i kojima europska integracija i nije glavni politički cilj.

Napokon, hrvatski je narod toliko europski *senzibiliziran* da bi svako dugotrajnije ili ozbiljnije "odsjećanje" Hrvatske od svog prirodnog srednjoeuropskog okoliša za nj psihološki bilo ravno negdašnjim rimskim progonima u barsku provinciju.

Drugo, lord Owen, kao i oni čiju politiku s toliko bezobzirnosti i upornosti provodi, vrlo dobro znade da iza

Hrvatske nijedna velika sila ne stoji tako otvoreno i čvrsto kao što iza Srbije i Srba stoji Rusija. Njemačka je, primjerice, i sama pritisnuta kojekakvim "neprincipijelnim koalicijama", a da bi mogla otvoreno i čvrsto stati iza Zagreba, čak i kad je riječ o tako čistoj stvari kao što je oslobađanje vlastitog državnog teritorija od terorista i ekstremista. U tom smislu dovoljno je citirati toliko spominjanu izjavu prvog generalnog sekretara NATO-a lorda Ismaya koji je sa samo nekoliko riječi opisao smisao i bit Atlantskog vojnog saveza: njegov *raison d'etre*, tj. NATO-a jest u tome da Amerikanci budu u Zapadnoj Europi, da Rusi ostanu izvan nje, te da Nijemci budu držani u pokornosti! Iako Njemačka odavno nije više u takvoj pognutoj poziciji, ipak se ne može zanijekati da nešto od tog duha - držati Nijemce na uzdi - nije ostalo ni u današnjoj aktualnoj politici europskih sila. Kad govori o ranjivosti Hrvatske, Owen svakako, računa i na taj moment kao uostalom i na one nacionalne interese Bonna koji mu ne dopuštaju nikakvu otorenu svadu - prije svega s Parizom - zbog Hrvatske.

1. U tom sklopu valja vidjeti i recentnu kritiku Vijeća sigurnosti na račun Hrvatske, zbog tobožnjih kršenja ljudskih prava u Pakracu, odnosno pljački srpske imovine. Ako se ostave po strani incidenti koji su neizbježni u svakom ratu, hrvatsko oslobađanje Zapadne Slavonije, ne samo da je mu-njevito izvedeno, nego je izvedeno uz striktno poštivanje svih međunarodnih ratnih konvencija, dakle, onoliko humano i korektno koliko to jedna ratna operacija po sebi može biti.

Uostalom, to je i u hrvatskom interesu, ali ne samo zato da Zapad i UN ne bi imale što prigovoriti Zagrebu, nego prije svega zato što Hrvatska želi pokazati Srbima da se nemaju čega bojati ako nisu počinili ratne zločine. Oslobađanje Pakraca, Okučana i Jasenovca uz sve ostalo trebalo je poslužiti i demontaži mita stvorenog u Kninu kako je Hrvatska država tobože antisrpski, štoviše, genocidno nastrojena.

Sadašnja galama koju stanoviti krugovi pokušavaju organizirati na Zapadu i u UN motivirana je prije svega neugodnom lekcijom koju je Hrvatska očitala i jednima i drugima.

Prvo, njena akcija u zapadnoj Slavoniji raspršila je poput mjuhura od sapunice sve one priče zapadnih političara i vojnih eksperata kako se ništa ne može učiniti protiv srpske agresije, jer je srpska oružana sila takoreći nepobjediva, pa bi bilo potrebno najmanje pola milijuna vojnika, koje NATO naravno nema. Sve te priče sada su se još jasnije pokazale kao puka izlika za pasivnost, i u tom smislu kao moralna, pa ako se hoće i politička pljuska Zapadu. Jer sada je jasno da su ključne zapadne države uz sve ostalo djelovale i politički inkompetentno, krivo procjenjujući stvari od samog početka, što je dovelo do situacije kada se više nije htjelo a gotovo ni moglo, bez većeg rizika, nešto učiniti.

Svojevrсна je ironija da je upravo na dan oslobađanja zapadne Slavonije poznati londonski Institut za strategijska istraživanja (IISS) objavio svoj godišnji izvještaj (1994/95) u kojem prije svega zapadnoj političkoj eliti, predbacuje dezorijentaciju i slabost u vođenju. Ta slabost zapadne političke elite, po mišljenju tog renomiranog Instituta glavni je krivac za mnoge aktualne krize u svijetu. U izvješću se konstatira: nakon sloma sovjetskog bloka, došlo je do paralize međunarodne politike koja već sada dulje traje nego li je trajala politička paraliza poslije II. svjetskog rata.

2. Hrvatska akcija u zapadnoj Slavoniji pokazala je i to da prisutnost UN na hrvatskom teritoriju zaista nema nikakvog smisla ako UN nisu u stanju provesti rezolucije vlastitog Vijeća sigurnosti. Ona je istodobno zorno pokazala da Svjetskoj organizaciji nedostaje i političke volje i ideja, te da se uz to pokazala kao čuvar srpskog statusa quo i kao zaštita agresora što je uistinu jedinstven primjer u povijesti.

No, ono što UN-ovi čelnici teško mogu podnijeti jest okolnost da je oslobađanje zapadne Slavonije izvedeno vojno-policijski tako primjereno da plavci zaista nisu imali tamo koga štiti. Štoviše, i dio njih oslobodile su hrvatske snage! Zbog toga se sada pokušavaju sporadični incidenti, garnirani pritom i lažnom srpskom propagandom, stilizirati do tobožnje hrvatske genocidnosti i kršenja ljudskih prava samo da se nekako isfabriciraju razlozi zbog kojih bi UN i dalje bio potreban.

Pri svemu tome još je jedan moment odlučujući. Dosad su UN, osobito preko svojih komandanata tipa Rosea, ili EU, preko svojih predstavnika a la lord Owen, uvjeravali svjetsku javnost kako su manje-više sve strane u sukobu jednako zločinačke i prljave. Smisao te propagande je bio u tome da se moralno diskreditiraju žrtve srpske agresije, kako bi se onda moglo reći: budući da su svi podjednako žrtve kao i počinioci, nemamo za koga intervenirati!

Akcija u zapadnoj Slavoniji sada je, međutim, pokazala da Hrvati nisu palili ni srpske kuće, niti rušili njihove domove, protjerivali civile, a niti zločinački postupali s ratnim zarobljenicima. Dakle, još jedan razlog više da se stvarni i izmišljeni incidenti napuhaju kako bi se diskreditirala Hrvatska.

3. Naravno, motivi u politici uvijek su kompleksna stvar. Reakcije pojedinih zapadnih država motivirane su i vlastitim interesima. A prije svega općom željom da sukob u bivšoj Jugoslaviji ostane ograničen i što je moguće na nižem stupnju tenzije. To je valjda jedini konsenzus koji postoji među velikim silama. I to iz dva razloga. Prvo, vjeruje se da su Srbi manje-više ostvarili svoje vojne ciljeve i da će biti u stanju održati *status quo* i štoviše, nametnuti se kao sila reda u tom području. I drugo, što je još važnije, zapadne sile prije svega žele izbjeći da bivša Jugoslavija postane mjestom njihova međusobnog sučeljavanja kao i sučeljavanja s Rusijom. Geopolitički se cijeli Balkan u ovom trenutku smatra manje važnim nego li u prošlim vremenima, a s druge strane potencijalno ipak dovoljno opasnim ako bi se sukob proširio. Tada bi moglo doći do sučeljavanja i među samim članicama NATO-a (Turska i Grčka), te do teških komplikacija među velikim silama, a da se o odnosu s Moskvom i ne govori.

Kad je Hrvatska započela s akcijom u zapadnoj Slavoniji američki ambasador pri NATO-u Robert Hunter na toj je liniji izjavio: "Rizik jednog mogućeg sukoba sada je tu". Za Ameriku bi takav veći sukob značio izazov na koji ona nije ni psihološki, a ni politički spremna. U već spomenutom izvještaju londonskog Instituta za strategijska istraživanja

posebno se ističe da, s obzirom na predsjedničke izbore iduće godine, nije za očekivati bilo kakvu aktivniju američku vanjsku politiku. Pogotovo što postoje jasne tendencije prema izolacionizmu kao i masovna razočaranost u međunarodne institucije i organizacije. To drugim riječima znači da bi Amerika mogla samo jednostrano intervenirati, no za to nema dovoljno strateških motiva.

U tom kontekstu valja očitavati i reakcije američkih političara i dužnosnika na događaje u zapadnoj Slavoniji. Bez obzira što su one kontroverzne, jedno je za Hrvatsku ipak pozitivno: u izjavi Vijeća sigurnosti vezanoj za zapadnu Slavoniju, nema zahtjeva da se hrvatske snage moraju povući na početne položaje. I to zahvaljujući, između ostalog, tihom razumijevanju Washingtona i Bonna unatoč njihovim strahovima i interesima. Upravo zbog toga sada bi bilo važno da se stvari u Hrvatskoj čim prije smire.

4. Njemačka možda više od drugih ima razloga za zabrinutost zbog vlastitih interesa. Rasplamsavanje rata na tlu bivše Jugoslavije s jedne bi strane dovelo Bonn u gotovo dramatičan odnos spram njegovih europskih partnera, a s druge, zbog obveza spram NATO-a, u velike teškoće u samoj zemlji.

No, unatoč tome, Kinkel u dosadašnjim službenim izjavama, od pisma predsjedniku Tuđmanu 1. svibnja pa do posljednje od 3. svibnja nijednom riječju nije osudio hrvatsko uspostavljanje suvereniteta u zapadnoj Slavoniji. Već na razini jezične analize njegovih pismenih priopćenja za javnost, jasno se vidi pozicija Bonna. On za hrvatsku akciju nijednom nije uporabio čak ni riječ "napad", a kamoli riječ "agresija", već jedino izraz "hrvatski postupak" (na autocesti u sektoru zapad)! Iako je upozorio na opasnost od posljedica eventualne eskalacije i tražio brzo okončanje akcije, šef bonske diplomacije nijednom riječju nije prijetio sankcijama ili sličnim mjerama.

U situaciji kada je Hrvatska na međunarodnom planu zaista ranjivija nego li na vojnom, takvo držanje Amerike i Njemačke zapravo valja razumjeti kao tihu podršku. Možda i zato što su u Washingtonu i Bonnu uvidjeli da je brza hrvat-

ska pobjeda, kako je to napisao jedan njemački komentator "ojačala i poziciju Zapada".

Bonn ima i zasluge da nije uspjela inicijativa francuskog ministra vanjskih poslova Juppéa. Juppé je, naime, htio da Europska unija smjesti suspendira pregovore s Hrvatskom o trgovinskom i kooperacijskom ugovoru, što bi dakako imalo ne samo političko-ekonomske efekte, nego i psihološke na šire slojeve hrvatskog pučanstva.

Taj potez Pariza zasad je osujećen, no važno ga je registrirati kao još jedan od onih pokušaja kojima se zapravo nastoje prikriti vlastiti nečasni motivi i objektivno, promašaji jedne, kratkovidnošću i taštinom, opterećene politike. Utoliko uistinu ne čudi da je francuski UN-general Janvier tražio, slično kao i Jeljcinov glasnogovornik Medvjedev da se hrvatske snage povuku na početne položaje, tj. na one na kojima su bile prije 1. svibnja. Dakle, kapitulaciju Hrvatske i to još u vlastitoj državi!

5. Sve analize, onih sklonih kao i nesklonih Hrvatskoj, koje su bazirane na faktima i poznavanju okolnosti, ističu da je akcija u zapadnoj Slavoniji izvedena briljantno i munjevitno, te da je šokirala ne samo Srbe, nego i mnoge na Zapadu koji su bili zasljepljeni mitom o tobožnjoj srpskoj nepobjedivosti. Te analize, bez obzira na njihov ton i emocije spram (ne)voljenog predsjednika Tuđmana, pokazuju da je hrvatsko političko vodstvo izabralo pravi trenutak te da je faktor iznenađenja bio apsolutan.

Upravo zato jer je Hrvatska sada objektivno ojačala svoju poziciju, ne samo prema Kninu, nego i prema Zapadu, jer je na "dramatičan način" pokazala UN-u što je njihova zadaća koju nisu ispunile, počela je ova kampanja skidanja pozlate s Hrvatske vojske, hrvatske policije, hrvatskog političkog vodstva, pa ako se hoće i s hrvatskog naroda. Stvarni i izmišljeni incidenti pokušavaju se stilizirati na način koji bi bio smiješan da nije toliko ozbiljan. Taj ista UN kao i oni na Zapadu koji Rusima gledaju kroz prste genocid u Čečeniji, koju je moskovska armija pretvorila u prah i pepeo, pobivši pritom na desetke tisuća tamošnjih Muslimana, sada zbog neke sumnjive dojave ili dva svezana četnika pokušavaju

ocrniti jedan mali narod od kojeg bi se vojnoj časti i disciplini mogli učiti i mnogo veći narodi s mnogo starijim armijama.

Tu situaciju s kojom se, nažalost, mora živjeti možda su najupečatljivije omedila dva njemačka lista: Münchenski "Süddeutsche Zeitung" zapisao je iz pera, inače dobrog poznavatelja prilika u bivšoj Jugoslaviji Jensa Schneidera, da je "hrvatski Predsjednik (akcijom u zapadnoj Slavoniji) Balkan i Europu gurnuo do ruba ponora". A njegov kolega u "Frankfurter Allgemeine Zeitungu" J. G. Reismüller u jednom je komentaru konstatirao: Ako su Hrvati "napadači" onda bi po istoj logici "napadači" bile i one nacije koje su prije 50 godina protjerale njemačke okupatore!

HRVATSKU SVAKODNEVNO NEMILICE NAPADAJU NA PROMIDŽBENOM RATIŠTU, ŠTO JOJ JE ČINITI?

Vojno-policijska akcija u zapadnoj Slavoniji uz ostalo je pokazala i pod kakvim se propagandno-političkim pritiskom nalazi Hrvatska. Iako je akcija izvedena brzo i onoliko čisto i korektno, koliko to jedna takva operacija uopće može biti, u dobrom dijelu zapadnih medija smjesta je krenula orkestrirana antihrvatska kampanja, praćena starim predrasudama i novim neprovjerenim i nerijetko isfabriciranim podacima.

Tako je jedan ugledni njemački dnevnik, u povodu oslobođenja Jasenovca, odmah iskoristio tu činjenicu da svoje čitatelje "podsjeti" što su sve tamo učinile ustaše (Hrvati), ali nije našao za shodno da napiše kako hrvatski vojnici i policajci nisu srušili tamošnji spomenik žrtvama fašizma kako je to srpska propaganda tvrdila i širila svijetom.

S tim i takvim metodama, nažalost, valja i u buduću računati. I to tim više što će Hrvatska biti snažnija i uspješnija u rješavanju svojih vitalnih nacionalnih problema.

S druge pak strane s takvom antihrvatskom propagandom nipošto se ne bismo smjeli pomiriti. Iako je Hrvatska izložena vojnoj agresiji, ona ipak živi u jednom civilnom okruženju, okruženju u kojem dobre ili loše informacije imaju osobitu težinu. Napokon, današnji je svijet, bez obzira na njegov vojni i atomski potencijal, u osnovi *svijet trgovine*, a to znači da je sve u njemu na neki način roba. U takvom svijetu malo vrijedi dobra roba ako ima lošu reklamu, ili je čak

denuncirana kao pokvarena. Srpska propaganda, i njoj sklони "zapadni stručnjaci", odavno su na takvom denuncijantskom poslu, premda dakako ne uvijek i iz istih motiva.

1. Nekoliko aktualnih primjera to zorno posvjedočuje. Prošli je tjedan na bonskom sveučilištu (u povodu 50. godišnjice oslobođenja od fašizma) organizirana rasprava o "genocidu u Jugoslaviji između 1941-1945", uključujući tu i sadašnji rat. Povod je bila "dizertacija" Vladimira Umeljića o "planskom uništenju 700.000 Srba na hrvatskom tlu". U tiskanoj najavi za predavanje i raspravu navedeno je kako će se tom prigodom govoriti i o "sudjelovanju katoličke crkve" u genocidu nad Srbima.

Uz Umeljića, nastupili su i drugi srpski stručnjaci, kao npr. sveučilišni profesor međunarodnog prava dr. Majodoš, koji su kvazi znanstvenim argumentima i iskrivljenim povijesnim činjenicama, slušateljstvu predočili kako su Hrvati takoreći po logici povijesne nužde genocidan narod, narod koji je poslije Turaka i Nijemaca, počinio najveći poznati genocid u povijesti čovječanstva!

Štoviše, Majodošu ni to nije bilo dovoljno pa je konstatirao: genocid nad Židovima od strane Hitlera bio je iracionalan. Genocid nad srpskim pučanstvom od strane Hrvatske za vrijeme Drugog svjetskog rata bio je potpuno racionalno izveden!

Čovjek se u čudu može pitati kako je moguće da na jednom sveučilištu na kojem su studirali, ili bili profesori, neki od najpoznatijih Nijemaca uopće, mogu biti pozvani takvi "doktori znanosti"(!?) ili kako se može prolijevati takav otrov i još pritom biti popraćen burnim pljeskom?

2. Stvari, dakako, nisu bez sistema. Posljednjih mjeseci, to se očito vidi, Srbi su na Zapadu organizirali medijsko-političko-"znanstvenu" kampanju koja bi ih trebala osloboditi svih optužbi za rat i zločine u bivšoj Jugoslaviji. Jedan od ključnih poteza je i pojavljivanje knjige pod naslovom "Serbien muss sterben". U knjizi su sabrani članci i tekstovi pretežno zapadnih autora, a izdao ju je Klaus Bitterman (Hg.), Edition Tiamat, Berlin 1994.

Vjesnik, Nedjelja, 14. svibnja 1995.

Već sam naslov ukazuje o čemu je riječ. U naslovu se, naime, ističe (na hrvatski jezik dokraja neprevodiv) austrijski poklič ("Srbija mora umrijeti!") iz vremena Prvog svjetskog rata. Time se htjelo potcrtati da sve ovo što se danas događa nije ništa drugo nego nastavak ondašnje njemačko-austrijske zavjere protiv Srbije. U dio te zavjere spadaju i optužbe na račun Srba, pa autori u jednoj relativno spretnoj mješavini istine, poluistine, garnirane "moralnim" frazama i dilemama "dokazuju" kako su izmišljene sve one priče o srpskim koncentracionim logorima, masovnim silovanjima, srpskim masakrima nad civilima i tome slično.

Radi ilustracije samo nekoliko primjera. Rudolf Berger, jedan od autora, inače profesor filozofije na visokoj Školi za primijenjenu umjetnost u Beču piše da je "Srbija naravno agresor, ali agresor kao što su u američkom secesionističkom ratu to bile sjeverne države u odnosu na Konfederaciju".

Inače, uz Hrvatsku, kao glavnog krivca za rat u bivšoj Jugoslaviji, taj profesor filozofije optužuje Njemačku i Austriju. I to u stilu: "sada kad je tragedija krenula, katolički Mock, kao dosad jedini ministar vanjskih poslova na svijetu, pozvao je na inozemnu vojnu intervenciju na Balkanu... i to sve s blagoslovom Svete Stolice, čije su se bande ubojica već 1943. pobrinnule za red u Jasenovcu".

A Thomas Fleiner, direktor freiburškog Instituta za federalizam, uz ostalo je ustvrdio da su Hrvati, Srbi i Muslimani "jedan narod koji se razlikuje samo po religiji".

Bilo bi nekorektno reći da je cijela knjiga napisana isključivo u tom tonu. Ima i ponešto objektivnijih stranica, no sve u svemu knjiga je politički pamflet protiv Hrvatske, zaodjenut u moralnu dilemu: Jesu li, naime, mediji smjeli o Srbima izreći sve one optužbe koje su izrekli, prije nego su za svaku od njih u rukama imali neoborive i apsolutne dokaze?

S tom i takvom potkom knjiga se neupućenima, odnosno u principu slabo informiranoj zapadnoj javnosti, pa i tamošnjim političarima, može učiniti prihvatljivom pa i donekle objektivnom. Napokon knjiga je već medijski dobroano iskorištena u nekim emisijama njemačkog radija, a srpski

lobi u Njemačkoj (točnije: Savez srpskih udruženja u Njemačkoj) poslao ju je na uvid njemačkim zastupnicima u Bundestagu, uz popratno pismo što ga je sastavila poznata srpska aktivistica iz Bonna dr. Vera Bojić.

3. No, sve ovo čini se gotovo bezazlenim u odnosu na knjigu što je ovih dana izašla iz tiska. Knjiga nosi provokativan naslov: "Der Schattenkrieger Klaus Kinkel und der BND". Autor knjige je Erich Schmidt-Eenboom, bivši časnik Bundeswehra i slobodni novinar, specijaliziran za NATO, izvoz oružja te za obavještajne službe. Od 1990. šef je Instituta za mirovnu politiku u Weilheimu. Knjiga je izašla u ediciji Edon, Düsseldorf 1995., a u biti je obračun sa sadašnjim ministrom vanjskih poslova Klausom Kinkelom, koji je od 1979.-1982. godine bio šef Njemačke obavještajne službe (BND), sa sjedištem u bavarskom Pullachu. Autor u toj knjizi, na temelju niza obavještajnih "otkrića" i dokumenata u prvom redu nastoji difimirati Kinkela, a potom i njemačku vanjsku politiku. Kinkelu se na dušu stavljaju dva glavna grijeha: prvo, da je kao predsjednik BND sklopio nedopustive obavještajne aranžmane s inozemnim obavještajnim službama kao što su to npr. izraelski MOSAD ili turska MIT. Posljedica su navodna masovna kršenja ljudskih prava Palestinaca i Kurda (ali i drugih), budući da je Kinkel gore rečenim obavještajnim službama omogućio preslušavanje uhićenih Palestinaca i Kurda u Njemačkoj, bez da su ovi znali tko ih i zašto preslušava.

Druga glavna Kinkelova krivnja, koja je za nas i najvažnija, zove se Hrvatska. Knjiga, koja je inače najavljena kao senzacija, "otkriva" da je sadašnji šef bonske diplomacije već krajem 70-tih godina počeo raditi na razbijanju bivše Jugoslavije. On je tobože organizirao i dijelom omogućio pomicanje između ustaša i partizana i time udario temelje današnjoj Hrvatskoj. No, to nije sve. BND toliko je ovladala Hrvatskom, da je Hrvatska danas praktički "vazal" Njemačke, te da se u njoj političari miču sa scene već prema tome na koje oko namigne BND. Njemačka obavještajna služba, po toj konstrukciji, forsira ustašku liniju i miče sa scene partizansku gardu. Time se naravno želi sugerirati kako današnja

Hrvatska nije bitno drukčija od one Pavelićeve. Jer, s izuzetkom predsjednika Tuđmana, njome navodno vladaju ljudi istoga kova kao i u vrijeme Hitlerove Njemačke. Razlika je samo u tome što ovog puta Hrvatska nije u rukama Gestapoa, nego nekadašnje Kinkelove BND. Osim što se time do kraja pokušava diskvalificirati Hrvatsku kao suverenu državu, to isto se pokušava učiniti i sa aktualnom njemačkom Vladom. Jer kakvu razumnu politiku na Balkanu može voditi jedan Kinkel, pita se autor, kad je prije toliko godina na takav način uprljao svoje ruke na Balkanu? Odnosno kakva je to politika Njemačke koja je zbog svojih "interesa za utjecajnom sferom na Jadranu" bila spremna pod ministrom Genscherom riskirati odnose s partnerima u NATO-u?

Ta knjiga (opet na spretan način) obrazlaže svoje glavne teze, citirajući pritom veoma iscrpno srpske, odnosno jugoslavenske obavještajce, ali se poziva i na njemačke obavještajne izvore te sve u svemu, na prvi pogled ostavlja dojam relativno plauzibilne konstrukcije.

4. Autor za jednog od ključnih svjedoka uzima Antuna Duhačeka, negdašnjeg šefa obavještajne službe u jugoslavenskom Ministarstvu vanjskih poslova. Prema njegovim spoznajama, BND je već od 1971. (dakle u sklopu hrvatskog proljeća) poduzela "aktivne mjere kako bi destabilizirala (Jugoslaviju)". A od 1980./81. (tada je već Kinkel bio njen šef!), radila je na "podjeli Jugoslavije svim mogućim obavještajnim sredstvima".

Schmidt-Eenboom priznaje da je, doduše, "Udba do pada njenog šefa Aleksandra Rankovića 1966. godine bila instrument tlačenja nesrpskog stanovništva, odnosno secesionističkih stremljenja", ali samo zato da bi pokazao kako je kasnija federalizacija Jugoslavije, a time i savezne Udbe omogućila plodno tlo za "hrvatsku secesiju".

Ključna figura u tom razdoblju po mišljenju autora bio je Ivan Krajačić (Stevo) koji je "i kao komunist bio u prvom redu hrvatski nacionalist" i koji je još za Titova života oprezno počeo "s obavještajnim pripremama za stvaranje nezavisne Hrvatske u granicama od 1941. godine".

Po Duhačekovu svjedočenju Krajačić i Bakarić skovali su zavjeru protiv Rankovića kako bi mogli započeti s pomirenjem i povezivanjem hrvatskog političkog vodstva i ustaša u inozemstvu. Jer, nakon što je "razbijena savezna Udba" i "jugoslavenski orijentirana obavještajna služba za inozemstvo" vrlo brzo je došlo do *maspoka*, koji je propao samo zato što se "prebrzo masovno izašlo na ulice" jer uz ostalo zapadne obavještajne službe nisu pružile adekvatnu potporu, a "i kontakti s Hrvatima u egzilu također su propali"...

Iz toga su odmah izvučene pouke: Premda Karajačić i njegov pulen Manolić od 1971. više nisu izravno radili u hrvatskoj Udbi, zbog starih odnosa i veza tamo su izgradili "kuću u kući", praktički paralelnu (nacionalno orijentiranu) Udbu. Istodobno su bitno pojačali kontakte s inozemnim obavještajnim službama, "poglavito s njemačkom i austrijskom", koje su tražile da se ustaške vode u inozemstvu uključe u projekt stvaranja nezavisne Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

5. Ključan čovjek Njemačke obavještajne službe (BND), "koji je radio na toj secesionističkoj fronti" bio je Klaus Dörner, obavještajac koji je od početka 70-tih godina bio angažiran na tlu Jugoslavije.

Schmidt-Eenboom tvrdi da je Dörner osobito tijesne kontakte imao sa Krajačićem, a potom i "s njegovim krugom" koji su tvorili: Josip Manolić, Josip Boljkovac, Franjo Tuđman i Stjepan Mesić". Dörner je navodno Njemačkoj i Austriji (ali i u njemačkom konzulatu u Zagrebu!) organizirao velik broj tajnih sastanaka između tih "nacional-komunista i ustaških emigranata".

Paralelno s tim BND je, u sklopu borbe protiv RAF-terorizma u Njemačkoj, bila zainteresirana za suradnju sa Udbom. Udba je opet, zbog progona ustaške emigracije, bila zainteresirana za suradnju s njemačkim obavještajnim službama. Štoviše čak je i državno Predsjedništvo Jugoslavije s tim u vezi donijelo odluku. O tim kontaktima svjedoči Božidar Spasić, ozloglašeni šef Udbe za posebne operacije protiv ustaša (od 1979. godine). U jednom razgovoru iz prošle godine on je ustvrdio da je "strateškim potezima ek-

stremističkih hrvatskih inozemnih organizacija upravljala njemačka obavještajna služba BND". Usput dodavši i ovo: "Bio sam uvijek osvjedočeni predvodnik borbe protiv ustaškog terorizma i otvoreno priznajem da sam ga na različite načine tukao: psihološki, propagandistički - *na svaki drugi zamislivi* način. Njemačka policija o tome ima točne podatke u svojim arhivima. Najbolje snage za eliminaciju ustaša dobivali smo upravo iz Manolićeve štale, tj. iz Zagreba. To je bio Srećko Simurina, a kasnije su pridošli i ljudi poput Josipa Perkovića, koji je poslije toga postao šefom kontraobavještajne službe u Zagrebu. On je sa mnom sudjelovao u mnogim akcijama na njemačkom tlu".

6. Da bi se sva ta "svjedočenja" učinila probavljivijim, Schmidt-Eenboom, navodi ključni momenat baziran na stvarnim faktima, 11. svibnja 1978. u Jugoslaviji su uhićeni RAF-ovi teroristi Brigitte Mohnhaupt, Peter Jürgen Boock, Siglinde Hofmann te Tolf Clemens. Beograd je brže bolje to htio iskoristiti za trgovinu o kojoj je dugo sanjao. Ponudio je Njemačkoj četvoro terorista za "ustaške vode Stjepana Bilandžića i Tomislava Mičića". Iako su Nijemci bili životno zainteresirani za svoje teroriste (što kasnije autor iscrpno dokazuje) ipak nisu pristali na razmjenu. Zašto?

Autor tvrdi da su oba Hrvata bila odveć važna za BND. "Oni su bili potrebni u pokeru za novi poredak u Jugoslaviji nakon Titove smrti". Umjesto njih, Bonn je ponudio Beogradu 20 milijuna DEM, a bio je navodno spreman dati i mnogo više. Beograd na to, međutim, nije pristao, nego je razljućen pustio teroriste na slobodu koji su potom završili u Gadafijevoj Libiji.

Na ovom mjestu mogu se spomenuti samo neka ime-na i osobe koje autor spominje u svojoj konstrukciji. Jedan od njih je Bruno Bušić "ključna kontakt-osoba" obavještajca Dörnera. Autor Bušića ocjenjuje kao "briljantnu pojavu na nacionalnoj sceni Hrvatske koja je sastavila manifest hrvatskom pledoajeu za Veliku Hrvatsku: pomirenje svih hrvatskih snaga, bez obzira na njihovu političku boju i prošlost tako dugo dok se bore za nezavisnu Hrvatsku". Ali odmah dodaje da je Bušić "počeo raditi i za KGB".

I Bušićevi naponi, kao i onih hrvatskih nacional-komunista, doveli su do toga da je "posebni odjel u Krajačićevoj Udbi" potkraj 70-tih dao izraditi 150 putovnica. U Bonnu je navodno "u prisutnosti jednog hrvatskog Udbinog izaslanika, jednog predstavnika BND i u prisutnosti ustaškog vođe Branka Jelića, koji je tada živio u Berlinu, odlučeno kojim članovima fašističke emigracije će se putovnice podijeliti. Neke od tih putovnica dospjele su i do Australije gdje je bila jaka ustaška emigracija". Ta je operacija omogućila "međunarodno traženim ratnim zločincima i kriminalcima, da se nesmetano vrate u Hrvatsku i intenziviraju svoje kontakte s Krajačićevim krugom" (Duhaček).

Zanimljivo je da autor bez ikakve ograde prihvaća sve te ocjene koje se u osnovi svode na staru srpsku propagandističku tezu da je Hrvatska bila i da jest djelo fašista, kriminalaca i mutnih obavještajaca.

7. Iako je BND održavala partnerske kontakte s Udbom (čovjek zadužen u Pullachu za to bio je Stammberger), ipak je, tvrdi autor, sve agresivnije nastupala na tlu bivše Jugoslavije. "Prema spoznajama jugoslavenske kontraobavještajne službe" BND je u 70-tim i 80-tim godinama u Jugoslaviji imala oko stotinu agenata, "čiji je identitet Udbi bio poznat". Tu se - i to je svojevrsni kuriozitet ove pripovijesti - spominju i tri hrvatska novinara koji su bili dugogodišnji agenti BND. Dvojica su bivši novinari Vjesnika, a jedan je i sada u vodstvu hrvatskog novinarskog društva u Zagrebu. Krajem 80-tih veze između "hrvatskih secesionista" i BND-a poprimile su tako čvrste forme da "od tog trenutka dalje sve odluke u Zagrebu što su se odnosile na strateška i personalna pitanja donesene su u dogovoru Krajačićeva kruga i BND instanci s ustaškim emigrantima". Ta je Duhačekova tvrdnja autoru bila potrebna kako bi mogao iskonstruirati tobožnji "vazalni" karakter današnje hrvatske države. Da bi sve izgledalo vjerodostojnije, Schmidt-Eenboom piše da se odmah nakon Titove smrti i na političkoj sceni Njemačke mogla zapaziti spremnost da se podrži stvaranje hrvatske nezavisne države. Kad je Mate Meštrović 1982. došao u Bonn, osobno ga je primio Richard von Weizsäcker i tobože

mu zajamčio da će podržati zahtjeve za nezavisnošću Hrvatske!

Možda ništa zornije od te tvrdnje ne pokazuje nesolidnost i političke motive autora knjige i njegovih ključnih svjedoka. Spasić koji je to ustvrdio u jednom intervjuu iz ove godine, zaboravio je naime, da Von Weizsäcker tada nije bio predsjednik Njemačke (on je to postao tek 1984., a prije toga je bio gradonačelnik Berlina). Osim toga, čak da je i primio Meštovića, teško da bi mu mogao reći ono što mu autori ove konstrukcije podmeću. Naime, Weizsäcker je valjda jedini njemački političar koji čak i u godini hrvatskog Domovinskog rata (1991.), dakle u godini kad se cijela Njemačka glasno i jasno solidarizirala s hrvatskim narodom nije izgovorio nijednu riječ u korist Hrvatske. Štoviše on ju nije ni tada, a ni poslije nikada javno spominjao!

8. Koliko je važno da se sve hrvatsko pokaže crnim i problematičnim Schmidt-Eendoom pokazuje i time što nije zaboravio spomenuti ni slučaj INE-commerca, odnosno njegov direktora Đurekovića. BND je i u INI navodno imala svoje brojne agente, pa je logično da je Dörner pomogao Đurekoviću (nakon što se otkrilo da je s još osamnaestoricom pronevjerio 89 milijuna dolara) pobjeći u Njemačku. Vrlo se brzo pokazalo, kaže autor dalje, da je cijeli slučaj obuhvatio mnogo više od toga: "mračne makinacije vezane za pranje novca i špijunažu sa sovjetskim agentima, ali i zapadnim službama, kao i veze s visokim političkim instancama ondašnje Jugoslavije, npr. s Josipom Vrhovcem". Zbog svega toga BND se potrudila da i Đurekovića i Ivana Jelića koji je s njim pobjegao, njemačkoj javnosti na kraju predoči kao disidente. U prilog te povezanosti obojice s vrhovima BND, autor navodi i to da je Kinkel, kasnije Jelićevoj kćeri izrazio sućut kad joj je otac umro!

Za Đurekovića pak tvrdi da su ga ubili agenti albanske tajne obavještajne službe SIGURMI (tj. braća Ramo i Sajdo Azemi te Fazili Gashi 1983., koji su bili navodno i na spisku suradnika zagrebačke Udbe)!

I hrvatska Katolička crkva našla se u ovoj pripovijesti, jer su "njene aktivnosti često bile u dogovoru s Pullachom (BND).

Tako je na primjer, tvrdi autor, Tomislav Duka, pod izlikom hodočašća iz Njemačke u Zadar, u grupi od 385 ljudi prošvercao i 8 operativnih agenata BND, što je kasnije navodno potvrdio i jedan bivši službenik njemačke obavještajne službe.

9. 1987. umro je Krajačić. Par mjeseci prije smrti, piše autor, on je rekao Manoliću: "Nema nikakvih partija, nema nikakvih razlika u mišljenju, nema nikakve svade u Hrvatskoj. Postoji samo jedno: čista Hrvatska. Na tome se svi u Hrvatskoj trebaju ujediniti". A u posljednjem razgovoru s Duhačekom već teško bolestan, Krajačić je navodno rekao i ovo: "Napuštam ovaj svijet svjestan da sam mnogo učinio za svoju Hrvatsku. Znam da ti vjeruješ da patim od osobite ljubavi spram Hrvatske. To je točno, bolujem od toga. Ali budi oprezan kako pišeš o obavještajnoj djelatnosti Ivana Krajačića, španjolskog borca. Ne budi škrt u pohvali, jer ja sam bio mali bog. To kaži!"

Uza sve ovo, što bi trebalo biti dokaz da je Pullach odavno radio na "zaoštavanju secesionističkog rata u bivšoj Jugoslaviji kako bi stvorio utjecajnu obavještajnu zonu na Balkanu", svjedoči po tvrdnjama autora i broj uvezenog oružja u Hrvatsku. Ono je najvećim dijelom, tvrdi autor, uvezeno uz pomoć BND. "Najveći broj oružja u Hrvatskoj, analizira The Bulletin of the atomic scientific 1994, potječe iz arsenala Istočne Njemačke" (bivše DDR).

No, poanta je u ovome: BND je zadobila potpunu kontrolu nad hrvatskom obavještajnom službom, pa je nedavno tražila da se u Hrvatskoj provede i čistka! "S Josipom Manolićem, Stjepanom Mesićem, Josipom Boljkovcem, Tomislavom fra Dukom i drugima odstranjen je stari obavještajni prsten", jer su Nijemci htjeli iz igre isključiti partizanski kadar. "Sve osim Tudmana za kojeg još nemaju alternative". I dalje: "BND nema povjerenja u te ljude jer su se četiri godine

borili protiv Nijemaca... Njemačka je s Hrvatskom gotova. To je sada jedan odnos kao u turskom carstvu - vazalni odnos" (Duhaček, u ožujku 1994.).

10. To ekstenzivno prepričavanje dijela navedene knjige ima svrhu ilustrirati što i kako se to vani radi, ovog puta ne samo protiv Hrvatske nego i protiv Kohllove i Kinkelove Njemačke. Valja znati da takve knjige, a ova nije jedina, imaju nakladu od više desetaka tisuća primjeraka. Napokon, predrasude o Hrvatskoj stvarane su desetljećima pa ovakva "djela" padaju na već pripremljeno plodno tlo.

Jedan njemački političar, koji je nedavno bio u Zagrebu, ovih je dana ispričao kako ga je ugodno iznenadio jedan skandinavski veleposlanik. Prije nego što sam došao u Hrvatsku, rekao je dotični veleposlanik, o toj zemlji nisam znao gotovo ništa. Samo sam imao predrasude što bi se dale izraziti jednom jedinom riječju - "ustaša". No sada, nakon godinu dana mog boravka u Zagrebu znadem da je Hrvatska jedna normalna srednjoeuropska država koja pripada Zapadu i ima svoje mjesto u Europi!

I taj primjer kazuje da Hrvatska, nažalost, ne vodi samo rat na bojnopolju. Ona je napadnuta i na propagandnom ratištu i mora se početi i tamo efikasno braniti. Za to ne smije žaliti ni sredstava a ni truda.

PRAVNA DRŽAVA SE VIŠE NE IGRA

Predsjednik Republike Hrvatske prošli je tjedan pomilovao 47 Srba koji su sudjelovali u pobuni u zapadnoj Slavoniji. Svi su oni bili uhićeni tijekom oslobađanja tog dijela Hrvatske, i svi su oni nesumnjivo odgovorni za mnoge nevine živote, za desetke tisuća prognanika, za besprizorno razaranje i uništavanje osobne i kolektivne imovine.

Psihološki gledano, ta odluka o pomilovanju nikom u Hrvatskoj nije lako pala. Napokon, ne bi li bilo prirodnije da su kolovođe srpske pobune izvedene pred sud, osuđene i tek potom eventualno pomilovane? Ne bi li uostalom tako postupila svaka druga država?

Među onima koji su pušteni na slobodu je i Stevo Harambašić, ozloglašeni zapovjednik 51. brigade srpskih paravojnih jedinica. On, doduše, nije pomilovan, ali mu je dana mogućnost da se brani sa slobode. Je li time dobio i šansu da pobjegne i ponovno sudjeluje u pobuni protiv Republike Hrvatske?

Slučaj ekstremnog srpskog nacionaliste i zločinca Arkana na neki način opominje na to. On je 1991. uhićen u Hrvatskoj. Nakon nekog vremena je pušten i otada je sudjelovao u brojnim pokoljima i zločinima u istočnoj Slavoniji, kao i u Bosni i Hercegovini. Arkan je tada pušten na slobodu bez da je predsjednik Tuđman o tome obaviješten! Kasnije je hrvatski Predsjednik to prekomentirao riječima: gospoda u Zagrebu su se "igrala pravne države". Razlika između ovog današnjeg pomilovanja i "slučaja Arkan" unatoč svih mogućih paralela i emocionalnih i inih reminiscencija ipak je golema.

Iako je odluka o pomilovanju jedna od najnepopularnijih što ih je hrvatski Predsjednik dosad donio, za nju govore najdublji politički razlozi.

Napokon, Hrvatska 1995. nije ona Hrvatska iz 1991. Puštanje na slobodu nekoliko desetaka kolovoda srpske pobune, premda može povrijediti emocije i osjećaj za pravdu, osobito u prognanika i izravnih žrtava srpske agresije, ne može ugroziti opstanak hrvatske države. Štoviše, iz mnogo razloga, velikodušnost s hrvatske strane može perspektivno olakšati vraćanje preostalih okupiranih teritorija. U tome je i najdublji smisao ovog pomilovanja, pa ako se hoće i njegovo moralno opravdanje.

1. Pri svemu tome ne smije se izgubiti iz vida ni međunarodni ambijent u kojem je nastala hrvatska država, i u kojem se još uvijek nalazi. Premda je opće poznata činjenica da je ona stvorena protiv volje najmoćnijih svjetskih država, ipak valja podsjetiti na jednu važnu i pomalo zaboravljenu okolnost. U godini najžešće srpske agresije na Hrvatsku, dakle, u jesen 1991., Hrvatska je bila optuživana da ugrožava prava srpske manjine! Perverzija je bila u tome da je cijeli svijet vidio da Milošević vodi osvajački rat protiv Hrvatske, a ipak je Zagreb držao i stavljao stalno iznova pod pritisak.

Ondašnji njemački ministar vanjskih poslova Genscher bio je svjestan te izokrenute političke logike, no nije ju pokušao pobijati, već ju je okrenuo u korist diplomatskog priznanja Hrvatske. U listopadu 1991. on je, navodeći u jednom važnom govoru redosljed poteza koje valja povući, svjesno stavio zaštitu i jačanje prava srpske manjine ispred prava na samoodređenje hrvatskog naroda. Jer, protivnici priznanja ne samo da su rat u Hrvatskoj tumačili kao "etnički sukob", nego, u zaoštrenijim inačicama i kao "oslobodilački rat" Srba za njihova nacionalna prava koja im tobože "nacionalistička hrvatska vlast" osporava ili im ih je posve oduzela. U konačnici se, već u to vrijeme, cijeli ondašnji jugoslavenski problem i sukob sveo na "etnička prava Srba".

Genscher je, dakle, tu tezu svjesno prihvatio (iako je bilo svakom jasno da je u Hrvatskoj ugrožen samo i jedino

hrvatski narod), rekavši: dobro, ako je to problem onda Hrvatska može biti diplomatski priznata čim stvori zakonske pretpostavke za punu zaštitu srpske manjine. Na toj je crti kasnije donijet i Ustavni zakon o manjinama, i naravno, Hrvatska je diplomatski priznata.

Danas, četiri godine kasnije, u tom se pogledu nije mnogo promijenilo. Naprotiv, pritisci na Zagreb rastu i rasti će proporcionalno snazi i stabilnosti Hrvatske. Svi ti pokušaji da se Zagreb optuži za kršenje manjinskih i ljudskih prava u zapadnoj Slavoniji proizlaze iz te i takve logike koja je u osnovi posljedica političke obmane skovane u Beogradu još 1991. godine, a raširenih ruku dočekane u već poznatim središtima svjetske moći.

Zbog toga je spomenuta vrst genšerizma i danas potrebna: izgledalo to nekome perverzno ili ne, Hrvatska u ovom trenutku mora ponovno dokazivati da je spremna i sposobna ne samo jamčiti Srbima njihova ljudska i manjinska prava, nego ih, takoreći, i majčinski prihvatiti.

2. Unatoč svoj galami i prijetnjama svjetskih organizacija i velikih sila, Hrvatska ipak nakraju nije snosila nikakve ozbiljnije posljedice zbog vojno-policijskog oslobađanja zapadne Slavonije, što svakako na neki način pojačava i obavezu s njene strane.

Dobar znalac prilika i stanja u svjetskoj politici J. G. Reissmüller ovih je dana u "Frankfurter Allgemeine Zeitungu" napisao da postoji "prešutan dogovor" među velikim silama i međunarodnim organizacijama o tome da Hrvatska ostane gospodar u zapadnoj Slavoniji, koja joj naravno i inače pripada. Jedino što se od nje ozbiljno traži jest to da povuče svoje trupe iz zona razdvajanja u (još) okupiranim područjima, te da, kako je to u Bonnu prigodom Tudmanova posjeta prošlog utorka rekao ministar Kinkel, Srbima osigura sva ona prava "kakva se i očekuju".

Tome valja dodati da nije zaustavljen ni proces približavanja Hrvatske Europskoj uniji, a niti je Vijeće sigurnosti donijelo mjere koje bi mogle nauditi Zagrebu. No, time priča oko zapadne Slavonije nije i završena. Ona će to biti tek onda kad Zagreb pokaže i dokaže da je "model za-

padne Slavonije" egzemplaran i za rješavanje problema u ostalim okupiranim područjima. Ispružena ruka Srbima u tom je smislu nužni dio tog šireg scenarija, u kojem valja vidjeti i gestu pomilovanja.

Povrh toga, a to nipošto nije nevažno, sve to treba olakšati hrvatskim saveznicima poziciju u Kontaktnoj skupini i istodobno izbiti iz ruke onim drugima "etničke" argumente kojima se inače pokrivaju sasvim drugi interesi i ciljevi.

3. Akcija u zapadnoj Slavoniji bila je uspješna i do stanovitog stupnja "bezbolna" za Hrvatsku i zato što je političko vodstvo u Zagrebu točno procijenilo razvoj događaja. Jedan od elemenata u toj procjeni je bio i taj da Beograd zbog "gubitka" zapadne Slavonije neće vojno intervenirati, dakle da neće biti velikog i dugotrajnog rata.

Je li Milošević odustao od zapadne Slavonije zato što je taj "gubitak" na neki način već bio ukalkuliran u njegove velikosrpske planove (dakle u njegovu *Machtropolitik*) kako to drži Reissmüller ili iz unutrašnjih slabosti Srbije, o tome se može raspravljati. No, bez obzira iz kojih je motiva Milošević tako postupio, jedno je nedvojbeno: on se u zapadnoj Slavoniji pokazao nekom vrstom prisilnog "saveznika" Hrvatske. Zbog toga je i došlo do takvog razočarenja u Kninu i do optužbi da je Beograd "izdao krajinu". Napokon, Milošević je i unutar same Srbije došao pod snažan pritisak nacionalista i ekstremista svih boja i provenijencija. U takvoj situaciji Hrvatska ništa pametnije nije mogla učiniti nego da iz ruku Miloševićevih kritičara i ratnih huškača izbije sve eventualne argumente. U stilu: zapadna Slavonija je za vas zauvijek izgubljena, ali se tamošnjim Srbima nije ništa dogodilo, a ni neće im se dogoditi, čak ni samim kolovodama pobune. Dakle, ništa strašno!

Nema ničeg mudrijeg u politici nego li olakšati situaciju svom neprijatelju ako se time sebi dvostruko olakšava položaj.

4. Hrvatska ne može okrenuti leđa realitetu ni kad je riječ o psihološkom stanju među pobunjenim Srbima. Nezavisno od toga koliko je srpsko stanovništvo na okupiranim područjima antihrvatski indoktrinirano, a koliko eventualno

iz vlastitog uvjerenja odbija živjeti u hrvatskoj državi, Hrvatska sa svoje strane mora učiniti sve da razbije mit o tobožnjem "srbožderstvu Zagreba" koji je godinama stvaran u Beogradu i pothranjivan u Kninu. I to ne samo iz političkih, nego, ako se hoće i iz moralnih razloga. Onim Srbima koji su uistinu zavedeni ideološkom indoktrinacijom političkih i crkvenih ekstremista, hrvatska država mora dati šansu da spoznaju zabludu. Pritom nije dovoljno samo jamčiti ljudska i manjinska prava, pa makar i po najvišim svjetskim standardima, barem ne u ovom trenutku. Zbog rata, zločina i nagomilane mržnje, potrebne su i posebne geste, čak i takve koje mogu izazvati bol i u "vlastitim redovima". Ovo pomilovanje jedna je od takvih gesti, ali istodobno i potez koji nigdje neće imati tako razorno djelovanje kao među samim ekstremnim nacionalistima u Kninu i među širiteljima laži o tobož "ustaškoj Hrvatskoj". Proces diferencijacije među njima u tom je smislu, kako se čini, već započeo premda naravno ne treba imati iluzija da će se preko noći dogoditi otrežnjenje.

Koliko će taj proces trajati i hoće li na kraju uspjeti, to je stvar samih Srba. Za Zagreb je bitno da je učinio i da čini sve što je u njegovoj moći da Srbima olakša povratak k razumu, a time i mirnom reintegriranju u hrvatski državno-pravni sustav.

Odbiju li to Srbi i ostanu li i dalje na secesionističkim i terorističkim pozicijama, sami će legitimirati pravo Hrvatske da drugim sredstvima riješi problem. Istodobno će biti oni, a ne Hrvati, odgovorni za neuspjeh multikulturnog i multietničkog suživota na ovim prostorima. Stvarnosti što je u Europi i u svijetu najviše zagovaraju upravo oni koji nekritički podržavaju Srbe, a Zagrebu nerijetko traže dlaku u jaletu.

5. Ako se baci pogled unazad, vidi se da je Hrvatska upravo zato jer je znala biti politički strpljiva, jer je znala ući u kompromise kad je to bilo nužno, a ustrajati na principima kad je to bilo moguće i od ključnog nacionalnog interesa, postigla to što danas ima. Okruženje u kojem se radala i stvarala hrvatska država bilo je takvo da nikakvo

probijanje zida glavom nije dolazilo u obzir, a niti ne dolazi u obzir danas.

Ali Hrvatska si ne može poput svojih neprijatelja dopustiti ni neku čistu makijavelističku političku liniju. Smisao hrvatske države je u tome da ona hrvatski narod (i one koji se osjećaju političkim Hrvatima) vrati u okrilje zapadne Europe iz kojeg je taj narod nasilno iščupan poslije Prvog svjetskog rata. Taj povratak nije moguć samo snagom oružja, on mora biti zasnovan i na stanovitim principima i vrijednostima. Ma koliko bili razočarani u zapadnu politiku i moral zapadnih državnika, jedno je još uvijek nedvojbeno činjenica: zapadni je svijet jedini nama poznat i blizak svijet utemeljen na vrijednostima koje jamče, ili mogu jamčiti dosad u povijesti čovječanstva najviše domete slobode, blagostanja i socijalnog mira.

Pomilovanje srpskih kolovoda iz zapadne Slavonije kao i više nego velikodušno pružena ruka tamošnjim Srbima, u tom je smislu uistinu hrvatski kategorički imperativ, doslovno izveden iz Kantove moralne filozofije, dakle, iz filozofije na kojoj počiva moderna zapadna demokracija.

NIMALO BEZAZLENE PRIJETNJE HRVATSKOJ

Koliko je realna opasnost od stvaranja nekakve *južno-slavenske, jugoslavenske ili jadranske konfederacije, odnosno unije?* A time i uvlačenja Hrvatske u odnose i veze što se svakako kose s njenim ključnim nacionalnim, sigurnosnim i geopolitičkim interesima?

Nema nikakve sumnje da u europskim kao i u američkim intelektualnim i političkim krugovima postoje više-manje utjecajni zagovornici takve ideje. Jednim dijelom zbog *stvarnog* uvjerenja kako je to jedini put ka definitivnom i trajnom rješenju eks-jugoslavenskog ratnog i političkog uzla, a drugim iz političkih kalkulacija onih centara moći što se upinju da na ovim prostorima sačuvaju što više od versailleskog međunarodnog poretka.

Iako te intencije ne bi trebalo podcijeniti, ipak se čini da ključna opasnost i problem nije u toj subjektivnoj političkoj volji kao takvoj. Jugonostalgičara, kao i jugoprofitera uvijek je bilo i još će ih zadugo biti. Ono što, međutim, valja uzeti vrlo ozbiljno i odakle prijeti realna opasnost od *restauracije* jest sama situacija na terenu i svakako nedostatak geopolitički smislenog, politički prihvatljivog i vojno provedivog mirovnog koncepta.

1. Mirovni plan Kontaktne skupine za Bosnu upečatljiv je primjer za to. On nema nikakve šanse da se ostvari u formi u kojoj je zamišljen. Čak ni pod pretpostavkom da ga prihvate i bosanski Srbi. Njegova je osnovna slabost što pokušava pomiriti nepomirljivo. S jedne strane želju Musli-

mana da pošto-poto sačuvaju cjelovitu BiH, a s druge srpska nastojanja da se teritorijalno razgraniče od Muslimana i Hrvata. U praksi taj koncept ne može funkcionirati. Unija triju naroda, kako ju je zamislila Kontaktna skupina ili bi se perspektivno morala razvijati prema državno-političkoj integraciji ili mora voditi raspadu bosansko-hercegovačke države.

Za prvo nema ni političkih, ni psiholoških ni povijesnih pretpostavki. Između triju naroda nema minimalnog koncenzusa kad je riječ o jedinstvenoj Bosni. Muslimani su i etnički i politički i vojno preslabi da se nametnu kao državotvorni narod, kao neka vrst Piemonta. Srbi i Hrvati s druge strane teže tješnjem ili labavijem povezivanju s matičnim državama. U psihološkom smislu pak Kissinger je stvar ovako opisao: "Etnička ravnoteža je nesigurnija time što se Muslimani smatraju prevrtljivcima, bivšim Srbima ili Hrvatima koji su se asimilirali sa svojim osvajačima za vrijeme petostoljetne turske okupacije - činjenica koja ne pridonosi spremnosti da se prihvati muslimanska dominacija u jedinstvenoj bosanskoj državi" ("The Washington Post").

Povijesno, da se to tako rekne, Bosna nikad nije sama sobom vladala. Njome su, a time i tamošnjim narodima, uvijek vladali drugi - Turci, Austrijanci, Beograd. Vakuum strane vlasti, u okolnostima kada nema priznatog i prihvaćenog državotvornog naroda, nužno po sebi vodi rasulu i raspadu. No, raspad Bosne i Hercegovine, premda je na terenu sankcioniran srpskim osvajanjima i okupacijom tuđih etničkih teritorija, politički je donekle "anuliran" aktualnim mirovnim planom i međunarodnim priznanjem sarajevske vlade.

Time se zapravo pokušava riješiti kvadratura političkog kruga. S jedne strane Karadžićevim Srbima se jamči mogućnost konfederacije s Beogradom (što u konačnici vodi anuliranju cjelovite Bosne kao samostalne države) a s druge se od Miloševića traži da diplomatski prizna vanjske granice Bosne i Hercegovine kako bi se zadovoljilo Muslimane.

Hrvati u toj igri dolaze u krajnje nepovoljan položaj, a time i sama hrvatsko-muslimanska federacija. Oni su na nju pristali iz dva ključna razloga: prvo, jer im u interesu nije bio

rat s Muslimanima, jer su u Washingtonskom sporazumu i Ustavu vidjeli zajamčenu političku i etničku ravnopravnost. Drugi ključni razlog je bila konfederacija s Hrvatskom, kao dodatno jamstvo da s vremenom neće u bosanskoj federaciji od naroda postati manjina. Čak bi se moglo reći: konfederalno povezivanje bosanske federacije s Hrvatskom za bosansko-hercegovačke Hrvate bio je *sine qua non* sporazuma s Muslimanima.

2. Sadašnji mirovni plan za Bosnu kao neka vrst medurješenja samim time što prihvata teritorijalno razgraničenje bosanskih Srba od bosanske federacije uz istodobno dvostruku mogućnost konfederiranja (Karadžićevih Srba s Beogradom a bosanske federacije sa Zagrebom) u biti nije drugo nego li otvaranje vratiju za uguravanje Hrvatske u institucionalne odnose sa Srbijom.

Koncept cjelovite Bosne s dvostrukim konfederalnim povezivanjem zbog toga jedino do kraja ne odgovara Hrvatima, ni u Bosni, ni u Hrvatskoj. Za Srbe takva mogućnost znači najmanje osiguranje ratnog plijena i perspektivno dovršavanje projekta velike Srbije, ili u najmanju ruku dominantan položaj srpstva u novostvorenoj multinacionalnoj tvorevini. Za Muslimane to otvara mogućnost ostanka u jednoj državi sa sandžačkim Muslimanima te stanovitu perspektivu demografskog kompenziranja političko-vojnog poraza.

Zbog geopolitičkog značenja Bosne za sigurnost Hrvatske, osobito zapadne Hercegovine, Zagreb ne može olako anulirati obećanja s kojima bosansko-hercegovački Hrvati računaju. Dakle, odreći se konfederacije. Upravo zbog toga postoji vrlo velika opasnost da se Hrvatsku dovede pred dilemu: ili konfederacija s bosanskom federacijom a time i neki oblik institucionalnog povezivanja s Beogradom, ili okretanje leđa Bosni uz sve sigurnosne rizike što iz toga proizlaze, uključujući i marginaliziranje vojnopolitičkog značenja tamošnjeg hrvatskog etničkog korpusa.

Da to nije nikakvo puhanje na hladno ovih je dana na svoj način posvjedočio i Ivan Ivanji, negdašnji Titov prevodilac, Židov koji za se javno izjavljuje da je jugonos-

talgičar te da u njegovu srcu nema mjesta za nacionalnu pripadnost. Za okruglim stolom na Njemačkoj televiziji on je posvjedočio svoju odbojnost spram Karadžića, a dijelom i Miloševića, rekavši kako ima sjajne i tijesne veze sa svim onim čimbenicima što na ovaj ili onaj način odlučuju o sudbini bivše Jugoslavije. No, ključno u njegovu intervenciju bila je nada kako bi komplicirani plan Kontaktne skupine za Bosnu upravo zbog toga što otvara mogućnost dvostrukog konfederalnog povezivanja mogao biti put u obnovu institucionalnih ekonomsko-političkih veza između republika bivše Jugoslavije a u prvom redu između Zagreba i Beograda!

3. Ako se, nadalje, pogleda mirovni plan Z-4 na kojem Međunarodna zajednica inzistira kao na podlozi za rješavanje problema u hrvatskim okupiranim područjima, dolazi se do sličnog zaključka.

Bez obzira koliko se svjesno za tim išlo ili ne, taj plan nije sačinjen zato da riješi problem, nego da ga, može se reći, ostavi napola riješenim kako bi se onemogućilo geopolitičko, političko i privredno konsolidiranje Hrvatske. I to time što se hrvatskim Srbima praktički daje takva politička autonomija koja se može označiti kao neka vrst države u državi. Ne samo prema unutra, dakle spram Zagreba, nego i prema van u smislu stvaranja institucionalnih veza sa bosanskim Srbima i Srbijom, što u konačnici opet otvara put konfederalne infiltracije.

To je ujedno i klasičan primjer uporabe ili zlorabe nacionalne manjine u političke svrhe. Potezi Londona i Pariza u ne tako davnoj prošlosti zorno pokazuju zbog čega te države toliko uporno inzistiraju na političkim pravima hrvatskih Srba. To je tim "nelogičnije" što je to istodobno inkompatibilno sa samom francuskom praksom, po kojoj u Francuskoj jedino mogu biti Francuzi, pa stoga recimo Bretonci nemaju čak ni toliko prava koliko ih imaju Mađari u srpskoj državi.

4. Nakon Prvog svjetskog rata, kao posljedica sloma Austro-Ugarske, vojnog poraza Njemačke i propasti carističke Rusije, u Europi je nastalo desetak novih nacionalnih država. Francusko političko vodstvo pod Clemenceauom bilo je, uz

ostalo, zainteresirano da te nove države, s obzirom da se Rusija prometnula u boljševičkog neprijatelja, drže Njemačku u okruženju i time spriječe eventualni revanš Berlina. Da bi se to što efikasnije postiglo i da bi se onemogućilo eventualno kasnije približavanje Njemačke novim državama na Istoku i u srednjoj Europi, Pariz je uz svesrdnu podršku Londona učinio sve da što više njemačkih etničkih područja završi unutar granica novonastalih država kako bi se osigurao konfliktni potencijal s Berlinom. Tako su znatna njemačka područja dobile Poljska i Litva, Čehoslovačka Sudesku oblast, pri čemu je austrijskim Nijemcima uskraćeno pravo na samoodređenje a time i na priključenje Njemačkoj.

Odlučujuća uloga u osiguranju francusko-britanskih sigurnosnih interesa pritom je dodijeljena Poljskoj. Na Pariškoj konferenciji 1919. Clemenceau i L. George sporazumjeli su se da "tom pojasu država, a osobito Poljskoj dodijele dvostruku ulogu - zaustavljanje ruske najezde i držanje Njemačke u šahu" (Heinz Brill, *Geopolitik heute*, Ullstein 1994.).

Poljska je tu ulogu, što je inače prelazila njene snage, krvavo platila kao uostalom i druge istočnoeuropske države kojima su Francuzi i Britanci namijenili ulogu koja je trebala osigurati samo njihove nacionalne interese a to znači dominaciju u Europi.

Iako su danas u stanovitom smislu drukčija vremena, francusko-britanska politika u eks-Jugoslaviji nije lišena stanovitih paralela pa i tradicionalnih receptura. Zbog toga je samo na prvi pogled nelogično da se s jedne strane Srbima toleriraju najgori zločini i najteža kršenja ljudskih prava, a s druge Hrvatskoj traži dlaka u jajetu.

Zbog toga je samo naoko apsurdno da se Srbi osuđuju zbog ratnog i političkog divljaštva, a istodobno ih se u Hrvatskoj stavlja pod zaštitu međunarodne zajednice.

Napokon, zato se od Srbije i ne traži da zajamči makar i minimalna prava Albancima i drugim manjinama, ali se od Hrvatske traži da Srbima dade prava kakva nijedna manjina u Europi nema i za koja bi Pariz, da ih recimo zatraže tamošnji Bretonci, zasigurno rekao da su zločin spram vitalnih interesa *grande nation*.

Utoliko se može reći da je objektivni cilj te i takve politike iscrpljivanje i slabljenje Hrvatske, odnosno onemogućavanje da se teritorijalno i na druge načine konsolidira. Takva Hrvatska, i tu leži realna opasnost, lakše bi se mogla pritisnuti i eventualno pokušati ugurati u nekakav jugo aranžman.

5. Razvoj u Bosni te stalno odvrćanje Hrvatske od vojnog rješenja (garnirano i otvorenim prijetnjama i pritiscima velikih sila) uz istodobno nudišenje neprihvatljive političke platforme u formi Z-4, objektivno navodi vodu na mlin restauracije, koja bi kako to pokazuje i slučaj Poljske između dva rata, doduše zadovoljila strane interese, ali ne i interese ovdašnjih naroda, poglavito ne hrvatskog.

Najgore što bi se pritom moglo učiniti bilo bi da se te i takve intencije potcijene, da se na njih odmahne rukom, jer ih javno propagiraju razni Vukobrati, Ivanji i njima slični.

INTELEKTUALNI DIVLJACI

Ovih dana - u vrijeme vrlo uspješne hrvatske ofenzive u jugoistočnoj Bosni - ponovno se za riječ javila ona vrst "europskih" intelektualaca koja sudove i ocjene izvodi isključivo iz svojih ideoloških apriorizama i, dakako, "humanizma", u kojemu ima mjesta za sve i svakoga, samo ne i za osjećaj solidarnosti s vlastitom (ugroženom) sredinom. Pod motom: um je sve, a život ništa, pogotovo ako nije uređen u skladu s našom predodžbom!

Tako je profesor na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, inače poznat kao svjedok optužbe iz ranih 70-ih (sudenja hrvatskim 'proljećarima'), a iz kasnih 80-ih i samog početka 90-ih kao radikalni kritičar hrvatskog "nacionalizma" i borac za "građansku" Jugoslaviju, ovog vikenda na njemačkom radiju tumačio prave namjere hrvatske ofenzive u Bosni. Iluzija je vjerovati kako Hrvati time žele pomoći Muslimanima, ustvrdio je profesor. Oni time žele samo osigurati poziciju za (novu) podjelu Bosne, na kojoj Tuđman i dalje radi s Miloševićem. Dokaz da je tome tako, po profesorovu je mišljenju i to što su u Kiseljaku stacionirane snažne hrvatske snage. Kad bi Hrvati doista htjeli pomoći Muslimanima, uzviknuo je profesor, aktivirali bi te snage u Kiseljaku i pokušali razbiti obruč oko Sarajeva.

Da profesor tu kritizira i sumnjiči Hrvate zbog nedostatka vojno-političkog idealizma i altruizma, samo je jedna strana te apriorističke analize, koja, međutim, pokazuje da taj gospodin pojma nema o političkoj povijesti Europe. Jer, da ima, znao bi da ni jedna vojska i ni jedan narod na svi-

jetu ne pomažu samo zato što je to dobro i lijepo, već zato što u tome vide svoje interese.

Napokon, na toj je osnovi uglavljen i splitski sporazum između Tuđmana i Izetbegovića. Sporazum kojim Sarajevo nije pozvalo Hrvatsku da intervenira tamo gdje se profesoru čini zgodno, nego isključivo tamo gdje je najpogodnije kako bi se rasteretio (bihaćki) 5. korpus.

Zanimljivo je da većina zapadnih promatrača vidi tu banalnu okolnost koju profesor ne želi uvažiti. Ovog su vikenda tako reći svi ocijenili da je hrvatsko zauzimanje Glamoča i Bosanskog Grahova s jedne strane nedvojbeno pridonijelo olakšavanju situacije oko Bihaća, a s druge Hrvatskoj stvorilo stratešku prednost u odnosu na pobunjeni Knin. Dakle, hrvatska ofenziva pomogla je i Sarajevu i Zagrebu i u tome i jest njezin domet.

To se vidi i po iznenadnoj "spremnosti" Knina da pregovara sa Zagrebom, to se vidi i po zabrinutom gundanju Akashija i njegovih političkih poslodavaca u New Yorku i Europi.

A propos: valja reći da, dok zagrebački profesor traži "Tuđmanovu režimu" sumnjive motive, istog dana, samo navečer, na istom radiju, jedan njemački novinar otvoreno i argumentirano prokazuje prosrpsku politiku i Europske unije i UN-a, među ostalim i na primjeru najnovije "zabrinutosti" zbog hrvatske ofenzive u Bosni, kao i na primjeru šutnje kada je riječ o tome da je Milošević proteklih dana na hrvatski teritorij u istočnoj Slavoniji i Baranji poslao i svoje vojnike i svoje tenkove.

I ne samo to. Za razliku od "europskog" profesora iz Zagreba, on je Nijemcima mirno dobacio pitanje: Može li se pošten građanin u Europi ne veseliti ako Hrvatska oružjem vrati svoj okupirani teritorij? Ili, u još većoj mjeri, ako bi bosanski Muslimani uspjeli vratiti teritorij koji su u Bosni oteli Srbi?

Duhovna škola kojoj pripada naš profesor nije, naravno, vezana samo uza Zagreb. Takvih intelektualaca na Zapadu također ima podosta i kad čovjek sluša njihove apsurdne diskusije, zaista ga zaboli želudac. I sada, prigodom

najnovijeg zaoštavanja rata u Bosni, organizirano je bezbroj okruglih stolova na kojima se o svemu teoretiziralo, samo se nije govorilo o ključnim stvarima: tko je agresor, tko žrtva, kakvi su interesi Zapada i Rusije na tlu bivše Jugoslavije i slično.

Pritom su dvije stvari posebno upale u oči. Gospoda sa Zapada gotovo u svakoj drugoj rečenici spominju kako "smo mi civilizirani svijet", a oni tamo, na Balkanu, barbari. I to jednako Mladić kao i njegove žrtve!

I drugo, potpuna povijesna amnezija. U jednom razgovoru, također na njemačkom radiju, jedan je "civilizirani kolega" uzviknuo kako mu u bivšoj Jugoslaviji nedostaju snage koje bi već sada razmišljale o zajedničkom novcu, političkom i ekonomskom povezivanju država bivše Jugoslavije, otprilike u stilu kako to danas čini "civilizirana Europa".

Nitko od njegovih sugovornika nije se našao da ga podsjeti kako 1945., iako je Njemačka tada već praktično bila poražena, ni u Parizu, a ni u Londonu nisu razmišljali o europskoj uniji s Berlinom, nego o bombardiranju Dresdena, a de Gaulle i o potpunom i trajnom uništenju njemačke nacionalne države!

Ne sjetiti se tih vlastitih barbarizama, i još se praviti civiliziran, više je nego dokaz za intelektualno divljaštvo. Zar ne, profesore?

SAD JE VRIJEME ZA VJETAR IZ HRVATSKE

Nakon što je Zapad (u Londonu) ponovno pokazao da Balkan nije vrijedan kostiju jednog jedinog Pomeranskog Grenadira (kako je to svojedobno formulirao Bismarck), doveo se u moralnu situaciju iz koje ne može ni lako a ni uvjerljivo popovati žrtvama srpske agresije.

To, doduše, ne znači da će ključne zapadne države šutjeti ako Hrvati ili Bošnjaci učine nešto što ne bi bilo u skladu s njihovim interesima.

Šef bonnske diplomacije Kinkel to potonje na neki je način i najavio. Uoči londonske konferencije on je upozorio kako je sada važno da se spriječe "ometajući vjetrovi sa strane iz Hrvatske". S obzirom na to da su u međuvremenu pobunjeni kninski Srbi "u velikom stilu" napali bihačku enklavu, a da Bonn zbog toga nije glasno i jasno protestirao, logično je pomisliti kako je Kinkel mislio na eventualnu hrvatsku akciju protiv Martićevih terorista.

Pritom se, dakako, ne radi ni o kakvom političkom ili inom rješenju za Bosnu, koje bi tobož ugrozila akcija Hrvatske vojske, nego samo o tome da Zapad, nejedinstven u onome što želi u bivšoj Jugoslaviji, nastoji održati status quo kao (tobož) najmanje zlo.

Da je tome tako, svjedoči ove nedjelje i "Welt am Sonntag". List piše: "Britanska je strana prije svih jasno stavila (u Londonu) do znanja da nije spremna svojim trupama voditi rat. Prema informacijama koje ima Welt am Sonntag iz krugova londonske konferencije, takav stav prihvatio je i

savezni kancelar Helmut Kohl. Već u ponedjeljak bili su, nakon jednog telefonskog razgovora, britanski premijer John Major i kancelar Kohl suglasni da od tri opcije - a) povlačenje UNPROFOR-a, b) proširenje dosadašnjeg mandata u pravcu vojne intervencije i stvaranja mira, c) dalje nastaviti kao dosad - ova potonja c) ima prioritet!"

Takvi stavovi i pozicije dobrim dijelom već unaprijed moralno diskreditiraju svaku buduću kritiku i prijetnju, pa ih treba uzeti manje ozbiljno negoli prije.

To znači da je uz političku i psihološka klima za žrtve srpske agresije povoljnija. Najnoviji vojni sporazum Zagreba i Sarajeva ne samo da u svjetskim medijima nije naišao na inače uobičajene zajedljive primjedbe i komentare nego je, štoviše, najvećim dijelom ocijenjen kao prirodna reakcija na zajedničke vojne napade Karadžićevih i Martićevih Srba u bihaćkoj regiji. To više što Kontaktna skupina u Londonu nije ništa učinila da zaštiti i tu "zaštićenu zonu", nego je samo spominjanjem Goražda, po općoj ocjeni, praktički Srbima dala bianco ček za sadašnje napade.

Zapadni komentatori i izvjestitelji gotovo su jedno-dušni u konstataciji da se Zapad toliko kompromitirao, toliko kukavički i egoistički postavio, da Izetbegoviću nije preostalo drugo nego da se vojno osloni na svog neposrednog susjeda Hrvatsku, koja naravno u očuvanju bihaćke enklave vidi i svoje nacionalne interese. Dakle, ako Hrvatska vojno intervenira protiv Martićevih terorista, da bi tamošnje Muslimane spasila od novih zločina i progona, hoće li Zapad, koji je te iste Muslimane prepustio na milost i nemilost četničkom nožu, biti uvjerljiv u svojim kritikama i napadima na Zagreb?

Uostalom, ni zapadni si političari ne mogu sve dopustiti. Klima u njihovim vlastitim državama takva je da običan čovjek tamo ne bi mogao samo tako shvatiti zašto se sada kudi jedna mala Hrvatska koja priskače u pomoć ugroženim Muslimanima. Istraživanja javnog mnijenja u ključnim europskim državama to potvrđuju. Povrh toga, čak i običnom čovjeku u Francuskoj dosta je Srba. Napokon, oni su i ovog vikenda ubili dva Francuza, a dosad ukupno 43.

Nakon uzimanja talaca i zločina u Srebrenici Srbi kotiraju najniže otkako traje rat u ex-Jugoslaviji. Za svakog pristojnog čovjeka u civiliziranom svijetu oni su oličenje neo-fašizma i terorizma.

Uz to i Miloševićeva se Srbija nalazi u teškoj situaciji negoli još prije mjesec dana. Miloševićeva igra s tobožnjim zatvaranjem granice na Drini, kao i njegovo sudioništvo u planskom likvidiranju istočnih muslimanskih enklava, više ne mogu prikrivati ni njegovi zapadni i ruski zaštitnici. Uz to Milošević očekuje i ukidanje sankcija, jer u protivnom se neće dulje moći održati u poziciji apsolutnog srpskog vođe, što mu dodatno veže ruke.

Sve to stvara okvir za povoljnu političku, moralnu i psihološku klimu, dakle za odlučne korake žrtava srpske agresije. To više što je sada i islamski svijet toliko iritiran zapadnim ponašanjem u Bosni da su pritisci na prosrpsku koaliciju znatni.

Timing je u politici jednako važan kao i sredstva za njenu provedbu. Zbog toga ne bi trebalo čekati na "moralnu konsolidaciju" Zapada (uz pomoć kakve prividne akcije u "korist" žrtava srpske agresije), ili na nove "mirotvoračke" manevre Miloševića i njegovih saveznika na Palama i u Kninu. Samo jedna od tih stvari bila bi dovoljna da se kakav kasniji "vjetar iz Hrvatske" s mnogo više argumenata napadne kao tobož ometajući. Sad je, čini se, vrijeme!

ZAŠTO JE HRVATSKA TO MORALA UČINITI

Hrvatska vojna ofenziva protiv Martićevih pobunjenika bila je nužna i to upravo u ovom trenutku. Poslije sedmosatnih pregovora na ženevskom jezeru u četvrtak, još se jednom pokazalo ono što se odavno znalo: da su hrvatsko i srpsko stajalište nepomirljivi i da se zapravo i nema o čemu pregovarati. Jer, Srbi se nisu pobunili i okupirali gotovo trećinu Hrvatske zato što im je Zagreb uskratio manjinska i individualna prava nego zato što su, instrumentalizirani od Beograda, pokušali stvoriti veliku Srbiju i na hrvatskom državnom i nacionalnom teritoriju. Zapad je tu banalnu i očitu okolnost namjerno previdao, stilizirajući cijeli problem kao pitanje srpskog statusa u Hrvatskoj, dok su kninski Srbi istodobno proglašavali otcjepljenje i ujedinjenje s braćom u Bosni, a perspektivno i s Beogradom. Time je stvoren nemogući status quo, budući da nije pružao nikakve izgleda za bilo kakav budući politički kompromis, a to znači i rješenje. Razgovori na ženevskom jezeru to su još jednom pokazali. To što je Thornvald Stoltenberg poslije izjavio kako vjeruje da "smo se približili sporazumu" samo je jedna u nizu posredničkih floskula. Sastanak u Ženevi sazvan je, naime, samo s jednom jedinom nakanom: da se Hrvatskoj postavi još jedna prepreka na putu rješenja njenih vitalnih problema, a Stoltenberg je svoju ulogu pokušao odigrati na najbolji i poznati način.

Istu svrhu imao je i navodni Babićev pristanak na hrvatske uvjete što ga je američki veleposlanik Galbraith u

posljednji čas predočio hrvatskom Predsjedniku. Da je Zagreb prihvatio tu "ponudu" dogodilo bi se ono što se već toliko puta dogodilo: Srbi bi dobili na vremenu, Zapad bi imao malo više "duševnog" mira, a Hrvatska bi izgubila idealnu priliku da konačno razriješi pitanje svih pitanja.

1. Jedan njemački političar u petak je ocijenio da su relativno umjerene reakcije Zapada na hrvatsku ofenzivu ustvari posljedica loše savjesti koju zapadni političari osjećaju poslije pada Srebrenice i Žepe. Ta moralna grižnja savjesti neće, naravno, dugo trajati, ali je u ovom trenutku od iznimnog psihološkog značenja za Hrvatsku.

Europski političari su u očima vlastite javnosti barem u ovom trenutku izgubili i kredibilitet i moralno pravo da bilo koga preglasno osuđuju nakon što su pokazali da nisu u stanju naći zajednički jezik i odlučno se suprotstaviti srpskom genocidu u Bosni.

Drugo, Hrvati su bili jedini koji su u najdramatičnijim trenucima za bosanske Muslimane (koji na Zapadu općenito imaju status najvećih žrtava), ovima priskočili u pomoć i praktički spasili Bihać od sudbine Srebrenice i Žepe. U biti, oni su učinili ono što nisu učinile ni UN ni NATO premda im je bila dužnost da zaštite muslimanske enklave. U toj situaciji ni sam lord Owen ne bi mogao lako pred zapadnom javnošću pozivati na međunarodnu odmazdu i kažnjavanje Hrvatske koja oslobađa svoj teritorij od onih istih Martićevih pobunjenika koje su, zajedno s Karadžićevim Srbima, američki kongresmeni u debati o ukidanju embarga na isporuke oružja Sarajevu prošli tjedan označili kao "Hitlere našeg vremena".

2. Ali uz te moralno-psihološke momente, veoma su važni i oni drugi. Američka vlada našla se pod veoma snažnim pritiskom Kongresa po pitanju ukidanja embarga na isporuke oružja Sarajevu. Iako cijela ta stvar ima više simboličan karakter, i premda u dogledno vrijeme od nje neće biti ništa, ona je Clintona vanjskopolitički pritisnula uza zid.

Jedini ozbiljni protuargument koji Bijela kuća ima nije taj da je NATO spreman na odlučnu vojnu obranu muslimanskih enklava, nego da su to HVO i HV učinile! Dalje, ako

se pokaže da hrvatsko-muslimansko vojna suradnja funkcionira i donosi rezultate, onda je Clinton izbavljen od more stvarnih i psiholoških posljedica eventualnog ukidanja embarga.

To korespondiranje hrvatskih i američkih interesa objašnjava zašto je Washington odjednom tako otvoreno stao na hrvatsku stranu. Zašto je u vijeću sigurnosti zajedno s Bonnom blokirao rusku inicijativu koja je ciljala na osudu Zagreba i zašto se ministar Christopher na neuobičajen način suprotstavio Kozirevu kad je ovaj, prošli tjedan u Bruneiu, pokušao za "eskalaciju u Bosni" optužiti u prvom redu Zagreb.

Ta aktualna podrška ide tako daleko da je ovih dana (a što su prenijeli i europski mediji) Washington Post dao do znanja kako je Amerika spremna prihvatiti i tolerirati i samu ofenzivu protiv Knina. Bez veće galame i bez, kako se čini, sankcija.

Uspije li Hrvatska brzo, čvrsto i efikasno osloboditi okupirane teritorije, otvorila bi "kraljevski put" Zapadu i za moguće rješenje krize u Bosni. Jer, poslije oslobađanja hrvatskih okupiranih područja ni Karadžić ne bi više bio što jest, a i cijeli tijek tamošnje situacije dobio bi novi pravac. Rizik da se rat u Hrvatskoj nekontrolirano proširi na druga područja pritom se očito ocjenjuje kao drugorazredan.

Bilo bi prenaivno tu američku podršku preuveličati ili iz toga izvući pogrešne konzekvencije. Slaba Clintonova vlada u ovom trenutku iz vlastitih interesa podržava Zagreb, i to kratkoročnih, jer joj nedostaje jasan geopolitički i strateški plan i koncept za bivšu Jugoslaviju, odnosno Balkan u cjelini. Zbog predsjedničkih izbora i sve delikatnijih odnosa s Moskvom, kao i teške situacije u samom NATO-u, Washington u ovom času u biti vodi politiku manjeg zla i minimalnog nužnog angažmana. Koliko će dugo potrajati psihološka osnova za takav kurs, teško je predvidjeti, pa je to još jedan razlog zbog kojeg bi čekanje ili odgoda vodili u vanjsko-političku neizvjesnost.

3. Još jedan važan trenutak određuje sadašnju situaciju i kontekst. Pariz i London dosad su nedvojbena slijedili

politiku spašavanja onoliko Jugoslavije koliko se spasiti dade, nakon diplomatskog priznanja Hrvatske i Slovenije što ga je, protiv volje većine Europljana, isforsirao Bonn. Uz antinjemačke ressentimente, ideja se sastojala u tome da se pod krinkom "humanitarne intervencije" (što ju je u Bosni inaugurirao Mitterrand svojim posjetom 1992.) dopusti stvaranje velike Srbije koja bi se na Balkanu instalirala kao sila reda i time ispunila vojno-politički vaakum koji je nastao raspadom Jugoslavije. Riječju, Srbi bi kao neka vrst francusko-britanskih žandara osiguravali "mir" na ovom nesigurnom području.

Ta je koncepcija, međutim, sada dvostruko nagrižena. Karadžićevi Srbi taj su projekt kompromitirali i moralno i politički. To znači da su počinili više zločina nego li se to može prodati pod parolom "podijeljene krivnje strana u sukobu".

Drugo, izvan svih očekivanja Hrvatska se vrlo brzo pojavila kao mnogo ozbiljniji vojno-geopolitički čimbenik, no što se htjelo i računalo. Poslije zadivljujuće akcije u zapadnoj Slavoniji i jednako tako uspješnog protuudara u jugozapadnoj Bosni, postalo je jasno, ili to postaje, da Srbi ipak nisu dorasli zadaći kakvu su joj namijenili Pariz i London. Oslobođenje okupiranih hrvatskih područja i u tom bi smislu imali prekretnički učinak. Zapad bi vjerojatno tada počeo uvidati pa i uvažavati okolnost da jugoslavensku krizu nije moguće riješiti izvan konteksta "hrvatsko-srpskog sporazuma", a to znači sporazuma između Zagreba i Beograda i to na osnovi bipolarne ravnoteže snaga i interesa.

4. Ima znakova da je Milošević to jednim dijelom shvatio, dok je drugim u to natjeran. Naravno, nitko ne može znati kako će na kraju reagirati Beograd ako se nade pod pritiskom srpskih nacionalista, a to znači i Srpske pravoslavne crkve kao i srpske armije.

Zasad je Milošević ukliješten između ratom umorne Srbije, osobnog rivaliteta i sukoba s Karadžićem, te nadom da će konačno biti skinute sankcije s njegove države. Ovih je dana europski posrednik Carl Bildt najavio da je veoma blizu sporazum po kojem bi Milošević napokon diplomatski

priznao Bosnu i Hercegovinu, a zauzvrat dobio oslobađanje od najvećeg dijela sankcija. Onog trenutka kad se to dogodi, pozicija Beograda bit će bitno drukčija i bitno povoljnija. Za Zagreb je stoga vrlo važno da je Milošević u ovom času u iščekivanju ukidanja sankcija, a to znači u situaciji kad mora birati, da se tako grubo formulira, između Knina i Srbije!

Osim toga, paničan strah Zapada, od "proširenja rata" beogradskim priznanjem Bosne bio bi uvećan za novu hrpu diplomatskih floskula i Hrvatsku bi se tada lakše denominiralo kao čimbenika koji ometa "mirovno rješenje" na vidiku.

Tko se još ne sjeća takvih floskula i "položenih nada" u Ćosića (koji je, usput rečeno, laž definirao kao vid srpskog patriotizma!), Panića, pa u srpsku demokratsku opoziciju (Draškovića i slične), pa u Karadžića, Ruse koji će tobože urazumiti Beograd i Pale i tome slično.

5. Hrvatski *timing* je dobar i kad je riječ o samoj Moskvi. Razočaranost, barem dijelom zapadnih političara, u vezi s ruskom ulogom na Balkanu nikad nije bila veća. Moskva, a osobito njen ministar vanjskih poslova Kozirev, ozbiljno su se kompromitirali tijekom najnovije krize u Bosni, stavljajući se objektivno u ulogu zaštite Karadžića, čovjeka u kojem običan Amerikanac, pa i Europljanin još jedino vidi ratnog zločinca i političkog monstruma.

U tom je smislu indikativna ocjena ruske uloge na Balkanu u jednom uglednom europskom listu: "Ruski ministar vanjskih poslova Kozirev gotovo dnevno upozorava na opasnost od eskalacije sukoba u bivšoj Jugoslaviji. Pritom je vrijedno pozornosti to da su ta upozorenja upravljena, prije svega, na Hrvate i na NATO. No, nije bilo uvijek tako. Krajem 1992. Kozirev je u jednom pozornosti vrijednom govoru na zasjedanju KESS-a u Kopenhagenu upozorio na opasnost da bi ruski nacionalisti, ukoliko bi došli na vlast, podržali srpske osvajače. Zbog toga Zapad mora učiniti sve da demokratski orijentiranu vladu pod Borisom Jeljcinom podrži, želi li izbjeći 'veliki rat' na Balkanu. U međuvremenu su demokrati iz moskovske vlade isključeni. Ostali su kremaljski šef i ministar vanjskih poslova koji su djelomično

prihvatili pozicije ruskih nacionalista što su ih prije toga osuđivali”.

Svojevrnsni znak diskreditacije Rusa na Balkanu je i nedolazak njihova predstavnika na sastanak Kontaktne skupine, što je prošle srijede održan u Washingtonu. U svakom slučaju, u ovom su trenutku odnosi i suradnja Zapada i Moskve na Balkanu najopterećeniji. Takva atmosfera za Hrvatsku je jednim dijelom povoljnija, jer kritike što stižu iz Moskve na račun Zagreba nemaju onu težinu koju bi imale u harmoničnijim vremenima. S druge strane bilo bi, naravno, preoptimistično procjenjivati da će takvo stanje predugo potrajati. Washington i Moskva imaju razloge za nastavak dijaloga pa i “partnerstva”, pri čemu bi bivša Jugoslavija opet mogla postati moneta za političko potkusurivanje.

6. Povoljna okolnost za hrvatsku vojnu intervenciju je i pritisak islamskog svijeta na Zapad. Čak i tako različite države, kao što je Islamska Republika Iran, Saudijska Arabija ili laicistička Turska, sve su bliže liniji koja se tendencijski može opisati kao spremnost islamskog svijeta da u Bosni stvar uzme u svoje ruke. Dosad su Turska i Saudijska Arabija pokušale zajedno sa Zapadom rješavati problem, no nakon pada Srebrenice i Žepe to je još jedva moguće održati kao kurs. Pritisak fundamentalista u tim kao i u drugim islamskim državama je takav da ga promatrači ocjenjuju kao najjači izraz solidarnosti islamskog svijeta od vremena podrške Palestincima u sedamdesetim i osamdesetim godinama. Bosanski Muslimani uživaju snažniju podršku negoli recimo Muslimani u Čečeniji ili svojedobno afganistanski mudžahedini. Samo u nekoliko dana u Saudijskoj Arabiji prikupljena je pomoć od više milijuna maraka za Sarajevo, a slične se akcije održavaju širom cijelog islamskog svijeta. Iran je već zaključio sporazum sa Sarajevom o isporukama oružja, a promatrači ocjenjuju da bi se tome mogle pridružiti perspektivno i druge islamske države, na primjer Malezija. Sve to Zapad dovodi u situaciju u kojoj više ne može bez ozbiljnih rizika podržavati status quo ni u Bosni ni u Hrvatskoj.

Iz cijelog tog konteksta, koji je svojevrnsna mješavina psihološko-moralnih i političko interesnih momenata i koin-

cidencija, proizlazi da je Hrvatska izabrala najbolji mogući trenutak, za koji je pitanje bi li se ikad više u takvoj povoljnosti pojavio. Da time nisu isključeni i svi rizici i nepredvidljivosti, kazuje i pokušaj Francuza da preko svog čovjeka u bivšoj Jugoslaviji generala Janviera eventualno iznude zračne napade na Hrvatsku vojsku (kako se to činilo u petak poslije podne).

TUĐMAN - HRVATSKI BISMARCK

Hrvatska se zastava ponovo vijori iznad kninske tvrđave! Time nije samo ostvaren san o slobodi, nego su na najupečatljiviji način demantirani i svi oni dušebrižnici koji su - u dobroj ili zloj namjeri - svojim katastrofičnim scenarijima praktički htjeli zacementirati okupaciju znatnog dijela naše države i domovine.

Hrvatska vojna akcija razotkrila je i upravo karikaturnu narav mita o tobožnjoj nepobjedivosti Srba, kao i svu onu megalomaniju zapadnih generala i političara, sadržanu u toliko puta opetovanim izjavama da je potrebno najmanje petsto tisuća NATO vojnika da bi se zaustavili Karadžić i Martić. U samo tridesetak sati Hrvatska je učinila ono što četiri pune godine nisu htjeli, znali, ili smjeli učiniti ni UN, ni Europska unija, ni najmoćniji vojni savez u povijesti čovječanstva - NATO! Veličina hrvatske operacije nije, međutim, samo u oslobađanju hrvatskog područja, nego i u proboju dugogodišnjeg srpskog obruča oko Bihaća i otvaranja humanitarnog koridora za gladne i iscrpljene muslimanske branitelje.

Hrvatska je na taj način, a to će povijest nedvojbeno potvrditi, učinila Zapadu veliku političku i vojnu uslugu. Obavila je posao umjesto njega, na koji se ovaj moralno-politički obvezao, ali za koji, zbog dijelom suprotstavljenih interesa velikih sila, potenciranih još i unutrašnjopolitičkim slabostima pojedinih zapadnih vlada, naprosto nije bio u stanju.

I što je u ovom trenutku možda najvažnije s vidika samog Zapada, a čega ovaj još uvijek nije do kraja svjestan,

hrvatsko oslobađanje takozvane Krajine stvorila je realne pretpostavke i za rasplet drame u samoj Bosni. Mir je svako sada i tamo bliži, samo što možda neće izgledati onako kako su to prvobitno zamislili oni koji sada najglasnije kritiziraju i osuđuju Zagreb.

Također nema sumnje da je za sve to ipak najzaslužniji hrvatski predsjednik dr. Franjo Tuđman, kojeg će povijest zapamtiti kao hrvatskog Bismarcka. Ne samo zbog toga što je objektivno tvorac Hrvatske države (kao što je Bismarck bio Njemačke), nego i zbog drugih sličnosti i paralela. Kao i Bismarcku, i Tuđmanu je palo u zadaću da hrvatsku državu stvara u ratnom vihoru, u neprijateljskom okruženju i protiv volje lokalnih i svjetskih moćnika. Štoviše, zadaća hrvatskog Predsjednika dijelom je bila i teža, jer je i on kao i hrvatski narod praktički počeo ni iz čega.

I psihološko-taktičke paralele su tu, kao i oštro oko za budućnost. Tuđmanova sposobnost beskrajnog taktiziranja, igranja na mnoge karte, a da pritom ni jednog trenutka ne izgubi pred očima krajnji cilj, upravo su bismarckovski, taj osjećaj za real-politiku bio je od presudnog trenutka za izbor timinga, koji je i u ratu i u miru jednako važan kao i sredstva kojima se neki cilj postiže. To je došlo do izražaja 1991. kada je hrvatski Sabor donio jednako povijesnu kao i genijalnu odluku o proglašenju nezavisnosti, pretekavši tada za samo nekoliko sati sličnu slovensku izjavu i tako Hrvatsku iz gotovo izgubljene pozicije praktički katapultirao u isti onaj paket međunarodnog diplomatskog priznanja koji je kasnije uslijedio. To je došlo do izražaja i sada, u ovoj briljantnoj i veličanstvenoj akciji oslobađanja hrvatskih okupiranih područja, budući da trenutak, s obzirom na sve vojne, političke i ine okolnosti, nije mogao biti bolje i preciznije pogoden.

Tuđmanov osjećaj za povijesnu odgovornost, ne samo spram hrvatskog naroda, nego i u odnosu na cijelu ovu regiju, pa i samu Europu, također ima bismarckovski karakter. Kao što je i Bismarck ratovao samo tako dugo i toliko dok nije ujedinio Njemačku, a poslije se posvetio čuvanju i održavanju europskog mira i ravnoteže, tako to danas isto -

u okvirima ove naše regije - pokušava i čini hrvatski Predsjednik. Zato toliko i govori o novom povijesnom sporazumu i zato toliko radi na uspostavi novog međunarodnog poretka na ovim prostorima koji bi svima donio mir i ispunjenje njihovih opravdanih nacionalnih ciljeva kao nužnu bazu za stabilnost i ravnotežu. Uključujući tu, dakako, i opravdane srpske nacionalne interese.

Zbog svega toga i nije toliko neshvatljivo da danas na Zapadu, kao i drugdje, još ima podosta i novinara pa i političara koji su se spremni nabaciti blatom na hrvatskog Predsjednika, u stilu nedavne skandalozne izjave posrednika Europske unije, Švedanina Bildta. Uz nerijetko prizemne političke i ine kalkulacije, za to postoji, međutim, i šire psihološko obrazloženje. Bivši socijaldemokratski kancelar Njemačke Helmut Schmidt ovih je dana, doduše, s pogledom na sadašnju generaciju njemačkih političara stvar ovako opisao: među aktivnim političarima danas više nema ljudi koji su sudjelovali u ratu ili bili u logorima, dakle onih koji su na vlastitoj koži osjetili kataklizmu i katastrofu. Današnji političari uglavnom žive prosječan život u kojem nemaju nikakvih problema, ako im nitko prerano ne umre ili ako ne dode do raspada braka. Iz tog prosječnog iskustva i ljudi onda prave i prosječnu politiku i stoga su i sami u tom smislu prosječni.

Iz te prosječne situacije, iz takvog konzumentskog života u kojem je najveća briga i problem godišnji odmor, svakako nije lako razumjeti narod koji danas mora prolijevati krv za ono što su drugi odavno postigli i što im se čini toliko samorazumljivim da u tom jednostavno više i ne vide neku vrijednost. Utoliko i ne čudi da hrvatski Predsjednik s negdašnjim njemačkim čeličnim kancelarom ima i tu sličnost da ga iz shvatljivih i neshvatljivih razloga mnogi suvremenici previše ne vole.

PERFIDNA IGRA S IZBJEGLICAMA

Prvi program njemačke televizije (ARD) u ponedjeljak je, kao uostalom i sve druge tv-postaje, mnogo pažnje posvetio srpskim izbjeglicama iz oslobođenih hrvatskih područja. U jednom prilogu reporter je zapitao neku izbjeglu Srpkinja tko joj je rekao da mora napustiti svoju kuću i otići? Ona je, na svom materinskom jeziku, što se vrlo dobro moglo čuti, odgovorila: "Pa naši vojnici"! Dakle, martićevci!

Taj je odgovor, međutim, na njemački preveden ovako: "Pa, vojnici!", iz čega se moglo zaključiti da je riječ o hrvatskim vojnicima. To više što ovih dana mediji širom Europe izvješćuju o "najvećem izbjegličkom valu od početka rata na tlu bivše Jugoslavije", izbacujući pritom brojke od 150 do 200 tisuća ljudi. Pritom se sve to pokušava oslikati kao nastavak uobičajene balkanske prakse "etničkog čišćenja", s kojom su, doduše, Srbi započeli, ali su je i sada eto i Hrvati prihvatili. Jedva da se spominje u sklopu toga da je hrvatski Predsjednik nebrojenim apelima pozvao srpsko pučanstvo da ostane u svojim domovima, jamčeći mu sva prava i sigurnost.

Jedva da netko želi nešto znati o tome kako su Martićevci mnoge Srbe iz tzv. "krajine" silom istjerali iz njihovih domova, pokušavajući izgubljeni rat na taj način dobiti na propagandnom i "humanitarnom" polju. Drama srpskog pučanstva pokušaj je nastavka rata protiv Hrvatske. S jedne strane masovni egzodus trebao bi izazvati kaos među samim Srbima i eventualno Miloševića prisiliti na vojnu intervenciju u korist martićevih terorista, a s druge izazvati međunarodnu

osudu i zgražanje nad Hrvatskom, koja tobože nije ništa bolja od ocrnjenih Karadžićevih i Martićevih Srba.

Da je taj manevar dijelom uspio kazuju i mnoge reakcije, pa i aktualne prijetnje upućene na adresu Zagreba. Oni koji u ovim trenucima, međutim, nisu motivirani "ideološkim oportunizmom", kako se to izrazio bivši austrijski ministar vanjskih poslova Mock, misleći na kancelara Vranitzkog i njegovu teško razumljivu kritiku Zagreba, stvari realnije i poštenije promatraju i ocjenjuju.

Nitko, naravno, ne može biti zadovoljan što nedužni srpski civili napuštaju Knin i druga mjesta. No, isto je tako točno i ono što je u utorak u *Frankfurter Allgemeine Zeitungu* napisao J. G. Reissmüller. Naime, da se "od sada izbjeglih Srba mnogi neće vratiti, jer su sudjelovali u genocidu i stoga se boje suđenja".

Rupert Neaudeck, novinar jedan od vodećih aktivista humanitarne organizacije Cap Anamur, koji je u ovih nekoliko proteklih godina uzduž i poprijeko prošao Bosnu i Hrvatsku i koji poznaje situaciju, u ponedjeljak je na njemačkom radiju upozorio na jednu ključnu okolnost. Svi oni koji sada "egzodus iz krajine" izjednačuju s progonima Muslimana u Bosni (*notta bene* progoni Hrvata ionako nikog nisu uzbudili), zaboravljaju da "Muslimani nisu bježali jer su to htjeli, nego jer su morali. Srbe iz krajine Hrvati, međutim, nisu otjerali"!

Još drastičnije u tom se smislu izrazio Stefan Schwarz, bivši zastupnik u Bundestagu i dobar poznavalac prilika na Balkanu. On je rekao da se ne može izjednačavati ono što se sada događa u Hrvatskoj s onim što se dogodilo u Srebrenici ili Žepi. Ne samo zato što su Karadžićevi Srbi tamo strijeljali 2500 Bošnjaka, a za četiri tisuće se još ni ne zna kakva im je sudbina, te zbog masovnih silovanja, nego i zbog toga što Hrvatska nije planirala autobusima iseliti Srbe iz "krajine" kako je to učinio generalštabski Mladić sa stanovništvom muslimanskih enklava.

Ne vidjeti sve te razlike i strpati u isti koš ovaj sadašnji egzodus s etničkim čišćenjima Srba politički je neodgovorno a i moralno problematično.

Naravno, nitko ne niječe da izbjeglički val iz hrvatskih krajeva nije problem i ljudski i politički. No, pritom se ne smiju zatvarati oči pred činjenicom da je Martićeva propaganda, kao i ona iz Beograda, godinama obrađivala kninske i druge Srbe, godinama im ucjepljivala u glavu laži o Hrvatskoj i o "genocidnom karakteru Hrvata", godinama ih strašila ustaštvom kojeg nema. Ovaj sadašnji egzodus u tom je smislu, nažalost, žetva onoga što su mnogi Srbi tako brutalno sijali proteklih godina, još od Jeftićeva pamfleta "Od Kosova do Jadovna", otrovnom knjižicom koja je tog jeromonaha učinila episkopom Srpske pravoslavne crkve ali je upropastila Srbe u Hrvatskoj.

Problem je zbog toga na sasvim drugoj razini. Ako se ostave po strani velikosrpski zadojeni, oni koji su se ogriježili kod svojih susjeda Hrvata i počinili zločine, sada izbjegli Srbi, nažalost, više vjeruju strahu i propagandi nego hrvatskim jamstvima da im se neće ništa dogoditi, da će im biti zajamčena sva prava. Taj problem nepovjerenja, međutim, ne može se riješiti tako što će se Hrvatskoj prijetiti i od nje ultimativno tražiti da učini nešto što prelazi granice njene moći. Hrvatska u ovim trenucima ne raspolaže mehanizmima kako da uvjeri Srbe da im hrvatski Ustav i hrvatski ustavni Zakon jamči na najvišoj razini sva prava, i da je hrvatska vlast spremna to provesti i u djelo. I zato joj se ne može na teret stavljati "de facto etničko čišćenje" kako to u svom upozoravajućem brzojavu Graniću sugerira šef bonske diplomacije Kinkel na primjer.

Već spomenuti Neudeck (koji se usput rečeno prije profilirao kao kritičar nego li zagovornik hrvatske Vlade i hrvatske politike), s pravom je stoga ukazao da međunarodna zajednica umjesto plakativnih osuda i moraliziranja treba pomoći gradnji povjerenja između hrvatskih Srba i hrvatske vlasti.

Slanjem, primjerice, svojih uglednih predstavnika koji uživaju povjerenje sviju strana i koji bi Srbe eventualno mogli uvjeriti u iskrene nakane hrvatske vlasti i istodobno, kao što je Hrvatska već ponudila, nadgledati provedbu Zakona i Ustava.

“HUMANITARNA HISTERIJA” ZAPADA

Na oslobađanje hrvatskih okupiranih područja zapadni su mediji reagirali s nezapamćenom “humanitarnom histerijom”. Srpski egzodus iz tzv. krajine stilizira se takoreći po recepturi kosovske mitologije i mitomanije. Broji se svaki kamen bačen u bijesu na nekog srpskog izbjeglicu, a iz vida ispušta cijeli ratni kontekst kao i činjenica da su Srbi dosad protjerali više od milijun i pol ljudi sa svojih ognjišta, a pobili više od 200.000.

U odnosu na ovu sadašnju “histeriju”, hrvatski egzodus iz Vukovara ili nedavni muslimanski iz Srebrenice i Žepe jedva da su zapekli europsku savjest. Primljeni su samo na znanje, jednako kao što se ne želi vidjeti da - u cjelini gledajući - Srbi iz Hrvatske odlaze na sasvim drugi način i u sasvim drugim okolnostima negoli su to ikada imali mogućnost Muslimani ili Hrvati u Mladićevoj, Karadžićevoj, ili Martićevoj režiji. Da to bude jasnije valja spomenuti da je američka vlada upravo ovih dana podastrijela Vijeću sigurnosti UN dokaze o masovnim likvidacijama Muslimana kod Srebrenice (oko 2.700 strijeljanih i 6.000 nestalih muškaraca!).

Ako se tome dodaju gotovo jednodušne osude hrvatske vojne akcije u Londonu, Parizu i Moskvi, onda zaista nije daleko od istine “Frankfurter Allgemeine Zeitung” kad piše: “Mnogobrojni političari i mediji na Zapadu traže priliku da Tuđmanu i Hrvatskoj naškode. Najgorim boljševičkim vlastodršcima su se dodvoravali, ali demokratsku Hrvatsku progone sa zlobom koja nije daleko od mržnje”.

Samo naivni mogu vjerovati da je takav odnos prema Hrvatskoj motiviran tobože višim i humanitarnim principima.

Oslobađanjem hrvatskih okupiranih područja stvoreni su novi fakti, uspostavljen novi odnos snaga koji bitno zadire u interese velikih sila na Balkanu. Kampanja uperena protiv Zagreba utoliko ima samo jedan cilj: oslabiti politički i moralno hrvatsku poziciju kad se već Zagreb nije mogao i vojno zaustaviti.

Uistinu: može li biti slučajno da baš London, Pariz i Moskva žestoko napadaju Zagreb? Upravo one sile koje su dosad na sve moguće načine štatile Beograd, Pale i Knin i istodobno podupirale stvaranje velike Srbije kao svog žandara, na Balkanu? A da istodobno Washington i Bonn stanu iza Hrvatske i spriječe u više navrata osude Zagreba u Vijeću sigurnosti?

Je li slučajno da upravo u trenutku hrvatskog vojnog trijumfa, baš londonski "Times" lansira priču o tobožnjoj Tudmanovoj karti podjele Bosne između Zagreba i Beograda? I da to gotovo svi europski mediji nekritički prenesu i prezentiraju kao gotovu stvar? Svakako nije. London se već dosad u više navrata na Balkanu pokazao kao uspješan sljedbenik devize: *divide et impera!* Posljednji put uz pomoć svog čovjeka Owena koji je svojim "mirovnim" idejama dobrim dijelom pridonio sukobu između bosanskih Hrvata i Muslimana.

Pariz? Nije li se razotkrila sva hipokrizija tobožnje nove francuske odlučnosti spram bosanskih Srba upravo u oštroj osudi Hrvatske i zahtjevu da Europska unija Zagreb stavi na led jer se usudio osloboditi svoja područja i pomoći bihaćkoj enklavi da izađe iz dugogodišnjega srpskog daveža i obruča. Nije li time Pariz na najočitiiji način potvrdio kontinuitet politike "humanitarne intervencije" što ju je, kao alternativu svakom ozbiljnijem kursu spram srpske agresije, inicirao cinični Mitterrand? Toj alijansi "antihrvatske orijentacije", kako je to formulirao jedan zapadni publicist, pridružila se prema očekivanju i Moskva. Svojim upravo besramnim zahtjevom u Vijeću sigurnosti da se Zagrebu dade rok od 36 sati za povlačenje iz "krajine" ili, ako to ne učini, slijede sankcije. Iako je ta inicijativa propala, jer su joj se suprotstavili Washington i Bonn (čak toliko snažno da uopće

nema "osude", nego je Vijeće sigurnosti izrazilo samo "žaljenje" zbog vojne akcije Zagreba), ona jasno govori o antihrvatskoj orijentaciji Moskve.

1. S druge strane u Bonnu i Washingtonu otvoreno ukazuju na nove šanse za mir u ex-Jugoslaviji, kao izravnoj posljedici oslobađanja hrvatskih okupiranih područja. Američki predsjednik Clinton u četvrtak je to još jednom ponovio na konferenciji za tisak u Washingtonu, govoreći štoviše i o mogućnosti "dobroga mira". Od početka srpske agresije 1991. godine pozicije velikih sila na Balkanu nisu bile toliko jasno suprotstavljene kao danas. To, dakako, ne znači ni novi hladni rat Washingtona i Moskve na tlu bivše Jugoslavije, kao ni lom između samih zapadnih saveznika. Balkan ni Americi a ni Njemačkoj toliko još uvijek nije vrijedan, ali je dugotrajna kriza koja se na uništavajući način odrazila i na NATO i na Europsku uniju, uključujući tu i unutrašnjo-političku stisku u koju je dospio Clinton u odnosu na Kongres, dovela do toga da se konačno jasnije markiraju pozicije. To podjednako objašnjava i novu američku podršku Zagrebu, kao i stare bjesove Pariza, Londona i Moskve na Hrvatsku.

2. U ovim trenucima bi svakako bilo pretjerano ako bi se ustvrdilo da je vrijeme diplomatske konfuzije na Balkanu zauvijek prošlo i da se od sada može računati s jasnom i čvrstom linijom Washingtona s jedne strane i Moskve s druge. Ono što stvar čini neizvjesnom jest okolnost da je Clinton svoju podršku Hrvatskoj zapravo iz nužde pretvorio u vrlinu. Suočen s teškim pritiscima Kongresa i prijetećim sukobom s europskim partnerima u NATO-u, on je praktički odigrao jedinu kartu koju je imao: Hrvatsku.

S obzirom da se Hrvatska pokazala u najboljem svjetlu - i vojno i politički - otvorile su se šanse da iz te podrške iz nužde nastane trajno i ozbiljno savezništvo. Stanovitih znakova već sada ima da Bijela kuća u Hrvatskoj vidi vojno-politički oslonac za svoje interese na Balkanu. Također ima znakova da Clintonova administracija počinje sve više i geopolitički razmišljati. Američka prisutnost u Makedoniji, sve upadljiviji angažman u Albaniji, te snažna podrška Zagrebu

koja "nije samo verbalna" ukazuje na obrise novog i trajnijeg američkog angažmana na ovim područjima. Dio analitičara već govori o Americi kao "jedinoj sili reda" na Balkanu, što je možda pretjerano. No, isto je tako sigurno da se Europa pokazala nesposobnom da riješi problem bivše Jugoslavije. Otprilike je sada situacija kao ona za vrijeme seuske krize, kada su se Francuska i Velika Britanija definitivno politički kompromitirale u arapskom svijetu i kad je došlo do dramatičnog razilaženja između Washingtona i njegovih europskih saveznika. Amerika u najmanju ruku osjeća, slično kao i onda, da ako ona ne ispuni novonastali vanjskopolitički vakuum na Balkanu, ispunit će ga Moskva, a onda je po svemu sudeći neizbježna neka vrst afganistanizacije ili libanonizacije cijele regije.

Riječju: Washington je svakako zainteresiran da spriječi proširenje rata i eventualno zaoštavanje odnosa između Turske i Grčke (obje članice NATO-a). A to je uistinu, s obzirom na važnost NATO-a za Ameriku, njen nacionalni interes. Ono što je sada novo jest, međutim, to da je Bijela kuća dospjela u situaciju da te interese nije više mogla osigurati putem održavanja statusa quo u Bosni i Hrvatskoj, jer se našla i pod pritiskom razvoja situacije u samoj ex-Jugoslaviji i pod pritiskom Kongresa. Brilljantna hrvatska akcija oslobađanja okupiranih teritorija koja je zadivila i zapadne vojne stručnjake, otvorila je put novoj washingtonskoj balkanskoj politici i pozicioniranju.

3. Pokaže li se ta analiza točnom, Hrvatska će doći zaista u poziciju ključne države za Washington u daljnjem raspetljavanju jugoslavenskog gordijskog uzla.

Nije slučajno da je Washington već najavio i nove mirovne ideje. Clinton je svoju prvu glavu za pitanja nacionalne sigurnosti i vanjsku politiku, Anthony Lakea, poslao na europsku turneju. On bi trebao usuglasiti američke stavove s Londonom, Bonnom i Parizom, a možda i s Moskvom. O sadržaju tih ideja zasad kruže samo špekulacije u medijima. Ono što je međutim, prilično izvjesno jest to da nova washingtonska inicijativa ide u dva pravca: s jedne strane u pravcu političkog rješenja koje bi i u teritorijalnom pogledu odgova-

ralo geopolitičkoj logici nove bipolarne konstelacije snaga na tlu bivše Jugoslavije. I drugo, Hrvatska bi u tom rješenju dobila, gledajući iz američko-zapadnog interesnog kuta - središnju poziciju.

4. Takav koncept Pariz i London neće svakako lako progutati. On se, naime, bitno kosi s njihovom idejom o Srbiji kao sili reda na Balkanu i u tom kontekstu amputiranoj i slaboj Hrvatskoj. Određenu ulogu pritom igraju još uvijek prisutni antinjemачki motivi. U Parizu se s pogledom na raspad Jugoslavije, kao i diplomatsko priznanje Hrvatske i Slovenije, otvoreno govorilo kako bi novi međunarodni poredak u toj regiji značio reviziju povijesti. Francuska bi naknadno izgubila Prvi svjetski rat, a gubitnik, Srednja Europa na čelu s Njemačkom, bi ga dobila! Psihološka situacija koju ni sada ne treba potcijeniti.

Međutim, ono pozitivno jest to da su i London i Pariz već iscrpljeni krizom u Bosni, da su vojno i politički poniženi i da su se Srbi pokazali u biti nesposobni - i moralno, i vojno, i politički, za ulogu koja im je bila namijenjena. Ako se uz to nade i rješenje za "onemogućavanje stvaranja islamske države" u Europi, što je također jedan od važnih momenata osobito u francuskoj politici na Balkanu, mogao bi se možda ipak pronaći kompromis s Washingtonom, što bi cijeli proces olakšalo.

5. Pozicija Moskve je nepromijenjena. A to znači dvoznačna. Ona s jedne strane želi surađivati sa Zapadom, a s druge po svaku cijenu zadobiti status velesile. Politički i ekonomski preslaba za takvu ulogu, ona se upravo očajnički lovi za Balkan. Ne samo zato što u toj regiji leže njeni stari imperijalni interesi, nego i zato što je iz svih drugih područja praktički istisnuta.

Poljski list "Gazeta Wyboreza", s pogledom na Jeljcinov poziv predsjedniku Tudmanu i Miloševiću da dođu u Moskvu, egzemplarno je opisao tu situaciju: Jeljcin je time, piše poljski list, Washingtonu zapravo rekao: "Ja određujem rezultate bosanskog rata... Rusi imaju osjećaj da ih se sve više okružuje. Sa Zapada se približava NATO, na Istoku su Kina i Japan stalna prijetnja, na jugu i dalje peku rane afga-

nistanskog poraza, a na Kavkazu gori fitilj bombe. Gdje se može dokazati da je Rusija velika sila? Jeljcin je izabrao Balkan”.

Upravo zbog toga Moskva je na neki način postala i politički talac Beograda. Samo ako ga jednostrano podržava, Moskva može na nj imati stanovit utjecaj, a time i opravdati svoje mjesto u Kontaktnoj skupini i time status velesile. Ako se Beograd odveć razočara u Moskvu, od njena “određivanja rezultata rata” neće biti ništa.

Zbog toga je jasno da Moskva ne može biti, kako bi to rekao Bismarck, “pošteni Makler”. Ona jednostavno nije u poziciji za tu ulogu. Poziv Tudmanu i Miloševiću da dođu u Moskvu u osnovi je bio manevar da Kremlj, nakon što se našao u posljednje vrijeme na balkanskim marginama, opet iskoči u prvi plan.

Jeljcinova prijetnja, izrečena nakon susreta s Miloševićem, kako će Rusija ukinuti privredne sankcije protiv Beograda, ako to uskoro ne učini međunarodna zajednica, na zoran način ilustriraju stvarne “mirovne” motive Jeljcina.

Pri svim tim kalkulacijama treba uzeti u obzir i određenu rusko-srpsku pravoslavnu solidarnost, koja je i te kako važan psihološki činilac. Doduše, dan prije Miloševićeva posjeta Jeljcin je u intervjuu japanskom listu “Nihon-Keizai” odbacio tvrdnju o takvom savezništvu, rekavši kako panslavističke ideje pripadaju prošlosti. Međutim, predsjednik ruske Dume Rybkin, u razgovoru s Miloševićem, samo nekoliko sati kasnije istaknuo je: “Mi (Rusi) smo gledali i gledamo na udaljenu Srbiju kao na brata i to nas rukovodi u našem djelovanju”! Tome treba samo dodati da je Rybkinova osuda hrvatskog oslobađanja okupiranih područja u Dumi dobila podršku *svih* političkih partija.

Usprkos svemu tome čini se da Moskva ipak ne bi bila spremna na odlučujuće suprotstavljanje Washingtonu na Balkanu ako ovaj zaista odluči odlučno povući crtu. Kako je to jedan analitičar ocijenio, netko tko se tako vojno osramotio u Čečeniji i istodobno zavisi od privredne pomoći i suradnje Zapada, nije u stanju ozbiljnije se suprotstaviti Amerikancima i NATO-u.

To tim više što sve ukazuje na to da Washington u traženju "dobrog mira" kani respektirati i srpske nacionalne interese u Bosni. A to otvara mogućnost za kompromis s Moskvom i, dakako, Beogradom. Moskva kao i Milošević i ne želi više od onoga što im je ponudio mirovni plan Kontaktne skupine, jer dobro znade da je i to nagrada srpskoj agresiji.

NEUVJERLJIVE LEKCIJE IZ DEMOKRACIJE I HUMANIZMA

Protuhrvatske propagandističke namjere mnogih zapadnih političara i novinara osobito su došle do izražaja u vezi sa srpskim egzodusom iz netom oslobođenih hrvatskih krajeva. Iako su beogradski mediji (podjednako nezavisni kao i oni režimski), ovih dana pružili dovoljno materijala i argumenata za tvrdnju da je političko i vojno vodstvo pobunjenih kninskih Srba organiziralo i dijelom silom provelo egzodus, ipak se na Zapadu i dalje papagajski optužuje hrvatsku Vladu za “etničko čišćenje” tzv. krajine.

To cinično i licemjerno podmetanje krivnje Hrvatskoj i za ono što su drugi svjesno učinili kako bi likvidiranje jedne zločinačke i okupatorske paradržavne tvorevine pretvorili u humanitarnu dramu stoljeća, različito je motivirano. No, ono što je pritom uistinu nepodnošljivo jest to da taj isti zapadni svijet koji se sada zgraža i poziva na najviše humanitarne principe, ništa nije učinio da spriječi likvidiranje Srebrenice i Žepe te na tisuće njihovih stanovnika. Pacifisti i mirotnorci nisu izašli na ulice, nikakvih ozbiljnijih javnih pritisaka na zapadne vlade nije bilo da se nešto učini i zaustavi srpska agresija. Ako se izuzmu demonstracije i prosvjedi što su ih u europskim zemljama organizirale žrtve srpske agresije (Hrvati i Muslimani), može se mirne savjesti reći da je Europa u ove četiri godine praktički ostala u krevetu. Ta je okolnost moralno diskvalificira, jednako kao i činjenica da su ključne europske zemlje u biti sve ove godine tolerirale, a dijelom i aktivno podupirale srpsku agresiju nadajući se da će od Srba

ponovno napraviti balkanske žandare i time u toj regiji osigurati i svoje nacionalne interese.

Toleriranje "etničkog čišćenja", što su ga Srbi u ove četiri ratne godine tako efikasno proveli u Hrvatskoj, a potom i u Bosni, na Zapadu je bilo olakšano i time što ta i takva politika sređivanja odnosa između naroda i država nije ni izdaleka tako nova kao što se ponekad misli.

1. Na konferenciji u Lausannei (Švicarska) 1923. godine prvi put je međunarodno sankcionirano prisilno preseljenje stanovništva i to između Turske i Grčke. Obje su zemlje 11 godina bile u krvavom sukobu, i to dobrim dijelom zbog manjina: Turaka u Grčkoj, a Grka u Turskoj. Predstavnici Velike Britanije, Francuske i Italije kao i zainteresirane države zaključile su u Lausannei da uz pomoć prisilnog preseljenja stanovništva homogeniziraju vlastito pučanstvo u svojim državama kako bi se okončao sukob između dvije zemlje. Jedino su predstavnici SAD odbili potpisati taj sporazum, tvrdeći kako je on u eklatantnoj suprotnosti s američkim ustavom.

Da bi se predočila opsežnost u Lausannei zaključene "operacije" valja podsjetiti da je u ono vrijeme Grčka brojila pet milijuna stanovnika. Ta i takva Grčka prihvatila je tada jedan i pol milijun iz male Azije istjeranih Grka. Tristo tisuća ljudi pritom je umrlo od posljedica gladi i zaraznih bolesti. Od deset izbjeglih, odnosno prognanih iz Turske, osmero su bili žene i djeca, budući da je jedna cijela muška generacija izginula u krvavom tursko-grčkom ratu.

S druge strane, iz Grčke u Tursku protjerano je oko 350.000 Turaka koji su uglavnom naseljeni na obale Male Azije, gdje su inače Grci živjeli više od 2500 godina. Da karakter tog europskog "transfera stanovništva" bude još jasniji, valja reći da je tada glavni kriterij za određivanje pripadnosti jednoj ili drugoj državi bila religija. Zbog toga je i 20.000 kretskih Turaka silom istjerano iz Grčke, premda su to bili Grci koji su samo primili islamsku vjeru i koji nisu znali ni riječi turski. Ista je sudbina pogodila i tisuće i tisuće muslimanskih Albanaca na sjeveru Grčke.

2. Da to što je sankcionirano u Lausanne i nije bio nikakav izuzetak u novijoj europskoj povijesti kazuje i kasniji razvoj. "Frankfurter Allgemeine Zeitung" koji je toj temi prije tri mjeseca posvetio opsežnu analizu iznio je podatak da je od Lausanne pa do danas zbog etničkih, religioznih ili jezičnih razloga silom preseljeno više od 40 milijuna ljudi na starom kontinentu.

Potsdamska konferencija, čija je 50. obljetnica obilježena ovih dana, svakako je jedan od vrhunaca europskog sankcioniranja "etničkog čišćenja". Posljedica: 12 milijuna Nijemaca protjerano je sa svojih vjekovnih ognjišta iz Poljske, Čehoslovačke i Mađarske. Pritom je ključno to da protjerivanje milijuna Nijemaca nije bilo u prvom redu posljedica razumljivih ispada mržnje i želje za osvetom žrtava Hitlerova terora, nego posljedica "brižljivo izrađenog plana velikih sila". S ciljem da se, kako to danas konstatiraju povjesničari, raščisti "pojas mješovitog stanovništva u Srednjoj i Istočnoj Europi".

Povijesna ironija je pritom u tome da su opet na djelu bile one iste sile koje su poslije Prvog svjetskog rata - kad su nastajale te istočne i srednjoeuropske nacionalne države kao posljedica raspada Austro-Ugarske - namjerno povukle više od 20 tisuća kilometara granice, tako da u novonastalim državama ostane što više izmiješanog stanovništva, dakle što više njemačkog pučanstva. Time se željelo ne samo oslabiti poraženu Njemačku, nego i spriječiti eventualno kasnije pomirenje Berlina s novim državama na Istoku i u Srednjoj Europi. Francuska i britanska politika poslije Prvog svjetskog rata željele su Njemačku zadržati u neprijateljskom okruženju. Rusija, kao vječni njemački takmac, bila je zbog Oktobarske revolucije izbačena iz igre. Njenu ulogu zbog toga su trebale preuzeti novostvorene države. Boljeg sredstva od njemačke manjine u tim državama, i to uglavnom nezaštićene, nije bilo za ostvarenje tog cilja. Koliko je takva politika bila cinična i egoistična, pokazao je Drugi svjetski rat u kojemu su upravo Poljaci i Česi platili cijenu za britanske i francuske interese.

3. Poslije Drugog svjetskog rata to se htjelo "popraviti". Progon 12 milijuna Nijemaca imao je, dakle, poslužiti reviziji Versaillesa i to u pravcu isključivanja svih budućih njemačkih iredentističkih zahtjeva. Sporazum u Potsdamu je tako, uz sve ostalo, odredio da se "mora provesti prevođenje njemačkog stanovništva ili dijelova istog što je ostalo u Poljskoj, Čehoslovačkoj i Mađarskoj u Njemačku".

Winston Churchill, premijer demokratke Engleske, bio je jedan od najvatrenijih pristaša politike "nacionalnog razdvajanja" i stvaranja etnički čistih država. U prosincu 1994. on je u Donjem domu britanskog Parlamenta rekao: "Prema našem mišljenju, progon stanovništva je najprikladnija i najtrajnija metoda. On otklanja izmiješanost stanovništva koje vodi beskrajnim teškoćama".

Churchill (a u dobroj mjeri i Roosevelt) svoje je ideje obrazlagao pozitivnim iskustvima spomenutog sporazuma u Lausannei iz 1923. godine što ga je, usput rečeno, amenovala i ondašnja Liga naroda.

Ni francuska politika, naravno, nije bila daleko od tih i takvih predodžbi i to podosta godina prije same potsdamske konferencije. O tome svjedoči i "L'Epoque" od 19. rujna 1939. Nakon što bude slomljena njemačka okupacija, podučava ovaj desničarski list Čehe i Poljake, najbolje je da svoje države očiste od nacionalnih manjina: "Bit će nužno provesti masovni i potpuni progon elemenata strane manjine", zapisao je u tim danima taj francuski list.

4. Naravno, situacija u današnjoj Europi - barem kad je riječ o međunarodnim dokumentima i proklamiranim standardima - nije više onakva kakva je bila neposredno poslije Drugog svjetskog rata. Povelja o ljudskim pravima (usvojena 10. prosinca 1946.) opisane transfere stanovništva više ne dozvoljava. No, to ipak ne umanjuje odgovornost za masovna etnička čišćenja onih velikih sila koje su je zamislile i dobrim dijelom provele.

Drugo, upravo zato jer su danas - barem verbalno i pravno - standardi drukčiji - velike su se sile ponovno ogriješile, samo ovaj put u Bosni i Hrvatskoj, budući da su godinama mirno promatrale srpsku reprizu Potsdama i Lausanne.

I jer su dozvolile da se u pojedinim slučajevima UN pretvori u tehnički servis Srba prigodom njihova etničkog čišćenja (poglavito u Hrvatskoj).

Treće, nijedan hrvatski političar nikad nije formulirao nešto slično onome što je u britanskom Parlamentu izrekao Churchill. Štoviše, Hrvatska je poduzela sve da zadrži Srbe u Hrvatskoj. To što su oni ipak radije izabrali egzodus nije samo posljedica organiziranog odlaska, pa ni samo straha i nepovjerenja u hrvatsku vlast. Iz izjava mnogih srpskih izbjeglica proizlazi da oni naprosto ne žele živjeti u Hrvatskoj, jer ne žele živjeti u hrvatskoj državi. Osobna i manjinska prava pritom jedva da se spominju kao problem, što je utoliko razumljivo ako se znade da je pobuna kninskih Srba u prvom redu bila pobuna protiv same ideje hrvatske države. Srbi u tzv. "krajini" godinama su naime, odgajani u patološkoj mržnji spram svega hrvatskog, uvjeravani u genocidni karakter hrvatskog naroda i sl. Zato i ne začuđuje, iako je vrijedno žaljenja, što onih 700 staraca koliko ih se sklonilo u vojarnu Uncroa u Kninu sada ipak želi radije u Srbiju negoli ostati u svojim domovima u tom gradu, premda im se jamče sva prava i puna sigurnost.

Utoliko nije nerazumno pitanje zašto recimo Carl Bildt, posrednik Europske unije, ili Stoltenberg, posrednik UN-a, nisu otišli u Knin i tim ljudima pokušali protumačiti da Hrvatska ima jedan od najboljih europskih zakona o manjinama i da je spremna provesti ga u djelo pod strogim nadzorom međunarodne zajednice?

Dok europski demokrati i humanisti ne odgovore na ta i slična pitanja, dok ne objasne zašto su godinama obmanjivali svoju javnost tvrdnjama da je srpsko etničko čišćenje, masovna silovanja i druge zločine nemoguće zaustaviti bez najmanje 500.000 NATO-vojnika, njihove lekcije iz demokracije i humanizma teško mogu zvučati uvjerljivo. To tim više što je "civilizirana Europa" na ovim prostorima godinama vodila politiku koja je na kraju dovela do toga da je u glavama realpolitičara ponovno uskrsnuo duh Lausanne i Potsdama. I to ne samo političara na ovim prostorima.

PREUVELIČAVANJE HRVATSKIH GRIJEHOVA

Odmah nakon uspješnog oslobađanja hrvatskih okupiranih područja londonski Times se potrudio poslati u svijet skicu podjele Bosne što ju je hrvatski Predsjednik tobože narisao prigodom svog boravka u glavnom britanskom gradu prije tri mjeseca. Svi su svjetski mediji objavili tu skicu kao krunski dokaz Tudmanove nakane da s Miloševićem podijeli Bosnu. Sada je, međutim, šef britanskih liberaldemokrata Ashdown, koji je rečenu skicu podmetnuo Timesu, priznao da je na tu navodnu Tudmanovu kartu podjele sam urisao gradove i upisao njihova imena te imena država. On, doduše, i dalje tvrdi da je hrvatski Predsjednik osobno nacrtao liniju razgraničenja u Bosni, no čak da je tako i bilo, posve je jasno da je Ashdown u osnovi učinio falsifikat i cijelu stvar iskonstruirao. To s jedne strane govori o moralu britanskih političara, a s druge o očitoj nakani da se Hrvatskoj naškodi na sve moguće načine.

Napokon, jedino je zasad *Frankfurter Allgemeine Zeitung* objavio kratku noticu o tim Ashdownovim makinacijama. Svi ostali listovi i mediji u Njemačkoj koji su dani-ma bombastično izvještavali o karti i "Tudmanovoj namjeri da s Miloševićem podijeli Bosnu", za nastavak ove prljave političke priče više nisu zainteresirani.

Drugi primjer kako politika može usmjeriti slobodne i objektivne medije na Zapadu, već je zaboravljena pripovijest o nizozemskim vojnicima u Srebrenici. Iako su bili svjedoci najstrašnijih srpskih zločina nad tamošnjim Musli-

manima, oni su, po narednju svoje Vlade, po povratku u Nizozemsku, o tome morali danima šutjeti. Štoviše, neki nizozemski časnici kad su dobili dozvolu da govore, pokušali su obmanuti svjetsku javnost tvrdnjama kako su se Srbi korektno ponašali prema srebreničkim Muslimanima, te da nema nikakvih znakova o zločinima. Njemački političar Stefan Schwarz otvoreno je ukazao na taj problem i to prije no što su Amerikanci predočili Vijeću sigurnosti UN satelitske snimke koje ukazuju na teške zločine Karadžićevih i Mladićevih Srba upravo u Srebrenici. To naknadno otkrivanje, naravno, više nije ni izdaleka imalo učinak kakav bi imalo da su Nizozemci pošteno i otvoreno odmah rekli što su vidjeli u Srebrenici. No, ovdje je bilo važno da se zadovolje prije svega politički interesi a ne istina i pravda.

Ta dva primjera samo su kap u moru svih onih manipulacija i političkih usmjeravanja kroz medije. Po toj istoj logici, i u skladu s istim političkim interesima, sada se i dalje na svaki način želi pritiskati i ocrniti Hrvatsku. U velikom broju medija na Zapadu i dalje se uporno ponavlja kako je Hrvatska u tzv. "krajini" provela "etničko čišćenje", iako to ne odgovara ni činjenicama pa ni samom tijeku događaja. Notorna je činjenica da su Srbi izbjegli prije nego li su uopće došli u kontakt s Hrvatskom vojskom. I to dobrim dijelom pod pritiskom svojih četničkih vlasti kao i na nagovor same Srpske pravoslavne crkve što je i kardinal Kuharić naveo u pismu zabrinutom moskovskom patrijarhu Alekseju. Pritom je svakako indikativno da gotovo ni jedne ovdašnje novine nisu prenijele one tekstove iz beogradske *Politike* ili iz beogradske *Nove Borbe* koji jasno govore o tome kako su Martić i Babić organizirali egzodus samo da politički naškode Miloševiću i Srbiji.

Ne, sve to nisu za mnoge zapadne izjavitelje i komentatore nikakvi argumenti. Pod utjecajem opće humanitarne histerije u zapadnim medijima i pod utjecajem brifinga u zapadnim ministarstvima inozemnih poslova, ponavlja se uporno kako je eto Hrvatska provela etničko čišćenje, jer to očito nekome treba.

Na tom su poslu i mnogi političari i to ne samo iza kulisa nego i javno. Joscka Fischer, bez sumnje je prvi političar zelenih u Bonnu i u slučaju crveno-zelene koalicije eventualno i budući bonksi ministar inozemnih poslova, u jednom je intervjuu doslovno rekao: "Da, sada imate tamo ('u krajini') etničko čišćenje s druge strane. 'Krajina' treba biti oslobođena od Srba i to je daljnji veliki zločin. To je nacionalizam u hrvatskoj varijanti, u varijanti tzv. prijatelja Njemačke"!

Na tu opću kampanju, u kojoj se ni izdaleka toliko pažnje ne posvećuje hrvatskom i muslimanskom egzodusu iz Banja Luke ili hrvatskom iz Vojvodine, pače, jedva da se negdje i spominje kako su Srbi iz hrvatskih krajeva od 1991. pa do danas protjerali na stotine tisuća Hrvata, sada se Hrvatsku pokušava pritisnuti još i novim otkrićima.

Mediji objavljuju i izjave anonimnih UN-ovih glasnogovornika ili vojnika koji svjedoče o tobožnjim hrvatskim zločinima kod Knina, o tobožnjim masovnim grobnicama pobijenih Srba i slično. Piše se i govori o tobožnjem sistematskom pljačkanju i razaranju srpskih kuća sa strane Hrvatske vojske i policije. Međunarodna helsinška federacija je čak objavila podatak da je "svako srpsko mjesto uništeno do 90 posto" i to zato jer Hrvati ne žele da se Srbi ikad više tamo vrate.

U toj atmosferi opće zabrinutosti isključivo za srpske izbjeglice i u pokušaju da se Hrvatskoj pronade bilo kakva teška sramota, njemački radio u ponedjeljak se toliko "zburnio" da je u vijestima Abdićeve Muslimane koji se nalaze kod Vojnića i ne žele natrag u Kladušu pretvorio u "20.000 Srba koje Hrvati silom žele vratiti u Bosnu", a UN sada kao prije toga i Europska unija mole Zagreb da to ne učini!

Predaleko bi, naravno, odvelo spominjanje svih primjera "medijske objektivnosti i korektnosti". Pitanje je međutim, zašto se ta antihrvatska kampanja s toliko žara i upornosti nastavlja? Samo zato što je zapadni svijet toliko human i senzibiliziran na ljudska prava da ne može šutke prijeći preko ovog ili onog incidenta koji se stvarno negdje u hrvatskim oslobođenim područjima dogodio?

Dva se razloga čine ključnim. Udarati po Hrvatskoj na stanovit je način uvijek značilo udarati i po onima koji su iza nje stali ili su joj pomogli. Tu su praksu osobito inaugurirali Francuzi i Britanci, i to ne samo preko svojih moćnih agencija, odmah nakon diplomatskog priznanja Hrvatske 1992. godine. Hrvatsku se tada optuživalo za sve i sva, jer se htjelo u prvom redu pritisnuti Njemačku koja je bila glavni akter priznanja. Tada je i stvoren mit o preranom priznanju Hrvatske te o njemačkoj krivnji za sve što se poslije događalo i u Bosni. Hrvatsku je vlast trebalo ocrniti kako bi se Bonnu i na taj način pokazalo da je pogriješio i to dvostruko.

Danas, kad su zapadni mediji jedinstveni u ocjeni da je hrvatsku "Oluju" politički i moralno podržao Washington (a dobrim dijelom i Bonn), kampanja protiv Tudmana i Hrvatske u osnovi je pokušaj da se u nepriliku dovede Washington, ne bi li se ovaj na kraju distancirao od Zagreba i uskratilo mu eventualno buduću podršku.

Drugo, hrvatska "Oluja" višestruko je postala neugodna za dio svjetskih političkih moćnika. Ona je razotkrila licemjerje Zapada na Balkanu, pokvarila političke račune Parizu, Londonu i Moskvi, te Hrvatskoj vratila samosvijest i vjeru u vlastite snage, što mnogi teško mogu provariti. Zbog toga je kampanja protiv Hrvatske i pokušaj da se politički i moralno oslabi Zagreb. Napokon, kriza na ovim područjima mogla bi ući u završnu fazu. Oni, kojima se čini da je Zagreb previše dobio oslobođanjem "krajine" htjeli bi da se odredne barem istočne Slavonije i Baranje kako bi Milošević lakše pristao na aranžman u Bosni. Taj pokušaj trgovine hrvatskom zemljom i interesima nije ništa novo. Nova su samo izmišljanja i preuveličavanja hrvatskih tobožnjih političkih, humanitarnih i inih grijehova.

HRVATSKA ZGARŠTA VIŠE NITKO NE SPOMINJE

Njemački ministar vanjskih poslova Klaus Kinkel upozorio je Hrvatsku zbog "etničkog čišćenja" u takozvanoj 'krajini' i zaprijetio konzekvencijama. Kinkel to, doduše, nije učinio u formi priopćenja za javnost, već u jednom pismu svom hrvatskom kolegi Mati Graniću.

Minhenski dnevnik *Süddeutsche Zeitung* došao je u posjed tog pisma čije je izvode objavio u četvrtak. Tu se, među ostalim, kaže da se pljačke, paleži, razaranja te klanje stoke (u nedavno oslobođenim područjima) ničim ne mogu opravdati te da su ti događaji u suprotnosti s hrvatskim obećanjem kako će krajinskim Srbima dati mogućnost da se vrate i osigurati perspektivu dostojnu života.

Kinkel se pritom poziva na izvješća međunarodnih promatrača o uništavanju srpske imovine. Šef bonške diplomacije s tim u vezi navodi kako je osobno razočaran zbog svega toga pogotovo što se uvijek na dokazan način zauzimao za Hrvatsku. Bonn apelira na hrvatsku Vladu da spriječi takve postupke koji bi onemogućili povratak krajinskim Srbima. U tom sklopu Kinkel traži da se što prije počnu pregovori s predstavnicima tih Srba, dodajući: "Nasuprot tome razaranja u 'krajini' ne mogu ostati bez konzekvencije za bilateralne odnose s nama i za željeno vezivanje Hrvatske na zapadne strukture".

Kinkel podsjeća da je vojna akcija Hrvatske u 'krajini' već dovela do suspendiranja pregovora o trgovinskom i kooperacijskom ugovoru s Europskom unijom, te da će ovi sadašnji događaji otežati reviziju tog zaključka.

Kinkelovo pismo zasluđuje pozornost jer dolazi od ministra koji se uistinu u kritičnim trenucima zauzimao za Hrvatsku i koji se dosad, usprkos ponekad i neodmjerenim kritikama na račun Zagreba, pokazao kao prijatelj Hrvatske. Napokon, on je i nedavno, kad je počela hrvatska "Oluja", bio jedan od rijetkih koji su otvoreno pokazali razumijevanje za taj hrvatski korak i zbog toga bio oštro napadan i u samoj Njemačkoj.

Drugo, Kinkelovo pismo zasluđuje pozornost i zbog toga što Hrvatska uistinu mora učiniti sve kako ne bi došlo do kompromitiranja svega onoga što je u "Oluji" sjajno učinjeno, to više ako su navodi na koje se bonksi šef diplomacije poziva uistinu točni i ako su dimenzije tih incidenata takve kakve im on pripisuje.

Ono s čime se teško može složiti i objektivan promatrač, jest međutim politički rakurs koji dijelom dolazi do izražaja i u ovom Kinkelovom pismu. Iz pisma proizlazi da je posve normalno što je Europska unija suspendirala pregovore sa Zagrebom o trgovinskom i kooperacijskom ugovoru, jer se Hrvatska usudila vojno osloboditi svoja vlastita područja i to od političke i vojne klike koju je UN sud u Den Haagu optužio za ratne zločine. Klika koja je četiri godine terorizirala cijelu Hrvatsku, pobila na tisuće nedužnih civila i protjerala 300.000 Hrvata iz njihovih domova.

Šteta je da se šef bonnske diplomacije poziva na jednu takvu perverznu odluku Europske unije, do koje je, kao što je poznato, došlo ponajprije na pritisak Francuske, koja je pak sve to isposlovala iz svojih politikantsko-nacionalnih interesa i razloga, a ne zbog principa.

Takoder ima znakova da su incidenti (palež i uništavanje srpske imovine) djelo hrvatskih prognanika koji su se nakon četiri godine progonstva suočili s ruševinama i zgarištima vlastitih domova, pa sada u očaju čine novu nepravdu.

No, prijetiti Hrvatskoj zbog toga konzekvencijama, nije baš odveć uravnoteženo. Napokon u jednoj demokratskoj i dobro organiziranoj Njemačkoj, u kojoj nema ni rata ni pobunjenih Srba, ni spaljenih njemačkih domova, policija

je u Hannoveru punih 17 sati nemoćno promatrala kako nekoliko stotina punkera terorizira cijeli grad i satima pljačka na očigled te iste policije, tamošnja samoposluživanja. Bila je naprosto nemoćna da nešto djelatno protiv toga poduzme.

Hrvatska naprosto nije u stanju preko noći zajamčiti punu sigurnost i kontrolu u svakom selu. Isto je sada više nego pretjerano da se od Hrvatske gotovo ultimativno traži da na vlastitom zgarištu stvori atmosferu "meda i mlijeka" za Srbe koji su izbjegli iz takozvane 'krajine', ne bi li se privo-
ljljeli na povratak.

Najveći broj njih je otišao jer ne žele prihvatiti hrvatsku državu i jer ne žele živjeti po njenim zakonima. To je činjenica koju bi konačno i njemačka politika morala shvatiti, a ne da se, kao i dobar dio ovdašnjih medija, spram srpskog egzodusa odnosi kao da je riječ o ljudima koje je to negdje zadesio nekakav potres.

Osim toga te su izbjeglice upotrijebljene za više-kratne političke ciljeve samih srpskih vođa. Martić ih je htio upotrijebiti protiv Miloševića, a ovaj ih, kako ističu i neki njemački eksperti, želi sada upotrijebiti kao pritisak na međunarodnu zajednicu ne bi li mu ukinula sankcije. Pod mottom: država koja je prihvatila 200.000 novih prognanika ne može biti i dalje mučena sankcijama!

Istog dana kad je "Süddeutsche Zeitung" objavio Kinkelovo pismo Graniću, "Frankfurter Allgemeine Zeitung" je iz pera svog urednika i suizdavača Reissmüllera zapisao: "Pravednost zahtijeva da se glavni krivac za sav taj jad prognanika i izbjeglica istakne prije svih drugih, a to je Srbija koja je od 1991. u svojem susjedstvu povelala osvajački rat i provela 'etničko čišćenje'. Veliki dijelovi Hrvatske su opustošeni, Bosna je pretvorena u ruševine i groblja. Ali u Srbiji (a isto vrijedi i za njenog satelita Crnu Goru) za vrijeme cijelog rata nije razbijeno ni jedno prozorsko staklo"... Sadašnje prihvaćanje srpskih izbjeglica, Srbija "koristi za svoju politiku tlačenja na Kosovu. Oni se tamo trebaju naseliti kako bi tamošnje Albance, koji su većinsko stanovništvo lakše pokorila... i prisilila na iseljavanje. U Bačkoj, samo na štetu tamošnjih Mađara i Hrvata čini se isto".

A koliko su često objektivni međunarodni promatrači, kazuje na daleko poznata afera s nizozemskim plavcima u Srebrenici. Njima je najprije zabranjeno da išta kažu o tamošnjim zločinima, a kasnije su neki nizozemski časnici čak otvoreno lagali kako su se Srbi tobože korektno ponašali prema srebreničkim Muslimanima. Zastupnica Zelenih u Bundestagu, Marieluse Beck, teško je optužila te iste Nizozemce. Nakon što je posjetila Tuzlu i tamo razgovarala s mnogim prognanim Muslimanima, ona je ovih dana izjavila da ima dokaza kako su nizozemski 'plavci' u Potočarima srpskim osvajačima srdačno stiskali ruke. Osim toga, prema navodima samih predstavnika UNHCR-a nizozemski su 'plavci' s Mladićevim osvajačima čak imali jednu noć i zajedničku "svečanu party". A za srebreničke civile nisu naravno učinili ništa baš kao što ni UN nisu poduzeli, kako je to rekla gospođa Beck, sistematsko traženje 6.000 nestalih srebreničkih muškaraca.

To, na žalost, nikoga mnogo ne brine, kao što se malo tko uzbuđivao zbog višegodišnjeg egzodusa Hrvata iz njihovih vlastitih domova. A istodobno se od Hrvatske ponekad traži da bude jedina zemlja na svijetu koja se u ratu treba ponašati kako se nijedna druga zemlja nikad nije i neće ponašati.

SKANDALOZNI ODNOS MEDIJA NIJE SLUČAJAN

Jedan njemački komentator ovih je dana konstatirao da se Jo egzodusu Srba iz Hrvatske u zapadnim medijima uglavnom pisalo kao da je riječ o *potresu*. Pažnja reportera i izvjestitelja isključivo je bila koncentrirana na nepregledne kolone traktora i osobnih automobila, na patnju i sudbinu izbjeglih. Gotovo niti jedne riječi o političkom i ratnom kontekstu. O tome da su mnogi od izbjeglih Srba aktivno podržavali oružanu pobunu Martićevih terorista protiv Hrvatske. Da nisu podigli ni mali prst kako bi se zaustavilo etničko čišćenje njihovih susjeda Hrvata što je trajalo pune četiri godine. Ni riječi o tome da je Martićeva paradržava sravnila sa zemljom gotovo sva hrvatska sela i hrvatske kulturne i sakralne spomenike i objekte. Ni riječi o tome da je ta izbjegla "krajina" četiri godine granatirala civile u dalmatinskim gradovima kao i u kontinentalnoj Hrvatskoj. Da su odbacili svako političko rješenje, da su na "referendumima" glasovali za otcjepljenje od Hrvatske. Da su izbjegli prije nego što su uopće došli u kontakt s Hrvatskom vojskom i vlastima, i to na poziv same Srpske pravoslavne crkve kao i po naređenju Martićevih terorista.

Dakle, ništa od toga nije bilo u iole ozbiljnijoj mjeri prisutno u izvješćima najvećeg broja zapadnih medija. Samo "kolone nesretnih" kojima je Hrvatska eto sada "oduzela" i domovinu.

Razloga za takav pristup ratu i njegovim posljedicama ima dakako mnogo. Politički interesi i motivi svakako pri tom igraju značajnu ulogu i na njih nije imuno ni

novinarstvo. Pogotovo što su mnogi novinari, koji izvještavaju iz bivše Jugoslavije, upućeni na ministarstva svoje zemlje koja im serviraju sliku Hrvatske sukladno svojim interesima na Balkanu. Većina od njih još do koji dan nije imala gotovo pojma da su u Jugoslaviji uopće postojali nekakvi Hrvati, Slovenci ili Muslimani, a kamoli da su nešto više znali o povijesti tih naroda pa i cijele regije. Ako se tome doda da većina zapadnih izjestitelja ne poznaje jezik zemlje iz koje izvještava, da nisu u stanju pratiti tamošnje medije, te da su upućeni dobrim dijelom na informacije koje im serviraju UN i druge zainteresirane strane, jasno je kakve se sve teškoće javljaju.

Dugogodišnja antihrvatska propaganda tu svakako igra posebnu ulogu. Jedan izjestitelj njemačke televizije (ARD) koji je godinama bio dopisnik iz Beograda i koji je nešto naučio o prilikama u bivšoj Jugoslaviji, ovih je dana ipak, pod utjecajem očito dugogodišnjeg beogradskog obrađivanja, mirne savjesti u jednoj reportaži za sadašnju hrvatsku zastavu rekao da je "ustaška", a za samu hrvatsku državu da je "ustašoidna".

Moglo bi se navesti bezbroj takvih propagandističkih primjera, ili pak onih koji pokazuju skandalozno nepoznavanje stvari.

Pristup ratu u bivšoj Jugoslaviji kao nekoj vrsti "humanitarne katastrofe" ne može se ipak do kraja objasniti samo tim i takvim političkim motivima, pa ni novinarskim neznanjem i površnošću.

Iako politika raspolaže i mehanizmima kako da usnjeri medije u ovom ili onom pravcu, pogotovo kad je riječ o vanjskoj politici, novinarstvo je na Zapadu ipak toliko nezavisno i slobodno da se ne može reducirati na produženu ruku tamošnjih ministarstava vanjskih poslova.

Riječ je o dubljem problemu. Radi se o duhovnoj i moralnoj klimi u zapadnim društvima koja najvećim dijelom određuje i optiku tamošnjeg novinarstva.

1. Zbigniew Brzezinski je to zapadno društvo definirao kao *permisivno obilje*. Dakle, kao društvo koje počiva na maksimi da je sve dozvoljeno i da se sve može zadobiti.

Za taj konzumentski mentalitet je karakteristično da je u toliko više koncentriran na materijalne i tjelesne užitke što više propadaju moralne i duhovne vrijednosti. Krilaticu tog, u prvom redu individualnog hedonizma, istakli su američki juppys u poviku "požuda je dobra"! Shodno tome država i društvo onoliko su dobri koliko osiguravaju pojedincima zadovoljenje upravo tih i takvih požuda. Pri tom je karakterističan gubitak moralnih orijentira. Pojedinci, pa i društvo u cjelini, zbog toga se više ne pita što je "pravedno" i "nepravedno", nego što je "legalno" i "nelegalno". Pravni sistem na neki je način postao nadomjeskom za moral. Građanska sloboda, a to znači u prvom redu sloboda pojedinca i društvenih grupa, podignuta je na rang apsolutne vrijednosti po sebi. Brzezinski ističe s pogledom na takozvane prisilne *utopije* fašizam i komunizam da je danas situacija, nakon sloma komunizma i okončanja hladnog rata, takva, da se može reći kako je "utopističkog fanatika potisnuo nezasićni konzument".

Ono što je za takvo duhovno stanje karakteristično jest, dakle, diviniziranje prava i potreba pojedinca na račun kolektiva, odnosno većine.

Iz takve duhovne klime izrastao je i posebni senzibilitet za probleme i prava manjinskih grupa. Demokracija se isključivo definira kao zaštita manjine, što nerijetko doводи do potpunog nijekanja prava većine.

2. Jedan svježiji njemački primjer to zorno ilustrira. Bavarska je, kao što je poznato, pokrajina s jakom i dugotrajnom katoličkom tradicijom. U ustavu te pokrajine, između ostalog, stoji da se djeca u školama trebaju odgajati na kršćanskim temeljima. Taj je ustav svojedobno kao sukladan saveznom ustavu potvrdio i njemački Ustavni sud.

U Bavarskoj, međutim, nije uveden nikakav obvezatni ili prisilni vjeronauk ili školska molitva. Jedino što je uvedeno kao obveza jest to da u bavarskim učionicama mora visiti raspelo.

Jedna bavarska obitelj sa šestoro djece godinama je vodila pravi križarski rat protiv tih raspela, tvrdeći da ona provociraju i izazivaju njihovu djecu koja nisu vjernici te da

se zbog toga osjećaju zakinutim u svojim pravima. Stvar je na kraju dospjela i na ustavni sud. Ovaj je donio jednu od svojih najprijeponih presuda: dao je za pravo rečenoj obitelji! To je, naravno, podiglo strahovitu buru, prije svega u samoj Bavarskoj. Od kancelara Kohla do bavarske CSU, uključujući i mnoge druge institucije svi su kritizirali tu presudu. Za nju su bili međutim oni u Njemačkoj koje je Brzezinski opisao kao "nezasitnog konzumenta" a koji svoj politički izraz nalazi u lijevo liberalno kozmopolitizmu, anacionalizmu, pacifizmu i slično.

Predaleko bi nas odvelo analiziranje svih konzekvencija te "kruzifix afere" iz svih pozicija - od crkvenih do sindikalnih koji su u vezi s tim zauzete. Ono što je bitno i ključno je ovo: dajući pravo jednoj nezatnoj manjini u Bavarskoj, ustavni je sud previdio da time oskvrnjuje pravo većine, za koju Kristovo raspelo nije samo religiozni simbol, nego i kulturno-tradicijska vrijednost koja svakako nadilazi usku konfesionalnu pripadnost.

To da je inače ugledni njemački ustavni sud mogao pravo manjine, odnosno pojedinca, u tako gruboj formi pretpostaviti interesima većine, ne govori o profesionalnoj nesposobnosti sudaca, nego o mentalitetu, o duhovnim tendencijama jednog društva, o njegovu permisivnom karakteru.

3. Upravo iz takvog mentaliteta je i moguće na srpski egzodus gledati isključivo i jedino iz "humanitarne perspektive" i iz perspektive isključive brige za manjinu. Tome pridolaze još dva momenta. Država u zapadnim društvima - upravo zbog tog raširenog konzumentskog mentaliteta - odavno se više ne doživljava kao okvir za kolektivni život i kao mjesto nacionalne identifikacije bez čega je u krajnjoj liniji pojedinac duhovni, pa i moralni apatrid.

Postmoderna država se doživljava kao neka vrst servisa za zadovoljavanje i osiguravanje u prvom redu materijalnih potreba. Iz te perspektive svaki drugačiji odnos prema državi odmah se denominira kao nacionalizam, pa čak i političko barbarstvo koje ne paše u kontekst "civilizirane Europe". U mnogim zapadnim državama ljudi nerijetko s

ponosom ističu kako ništa ne drže do nacionalne zastave ili drugih nacionalnih simbola i kako uopće nemaju odnos prema nacionalnom. Takav "internacionalizam" nerijetko nailazi i na otvoreni pljesak publike u raznim televizijskim rundama i šouima.

Ono što je pritom cinično jest to da ti isti imaju svoju nacionalnu državu, pa makar i samo u postmodernom smislu kao "servis za požudu", i da se iz te pozicije sitog odnose prema onome koji je nema ili je želi imati, dakle, prema gladnom.

4. Taj kontekst objašnjava zašto je bilo moguće problem rata u Hrvatskoj prije svega svesti na problem prava srpske manjine. Ako se ostave po strani politički motivi i interesi zbog kojih se nije htjelo priznati da je riječ o osvajačkom ratu Beograda, jer bi se time Hrvatskoj moralo priznati i pravo na vojno oslobađanje okupiranih područja, upravo je opisana duhovna orijentacija bila humus na koji je bilo moguće posijati mit o ugroženosti Srba. Usprkos tome što je u Hrvatskoj prvobitno bilo ugroženo većinsko stanovništvo i što je srpska agresija na Hrvatsku to i zorno dokumentirala. No, beogradskoj je propagandi uspjelo da bez mnogo napora cijeli problem prikaže kao tobožnju borbu hrvatskih Srba za njihova etnička i ljudska prava. Da su, figurativno rečeno, srpsku manjinu smetala raspela kao takva, a to znači samo postojanje hrvatske države, gotovo nitko nije htio vidjeti ni priznati.

Koliko je pritom problem za Hrvatsku bio i jest težak, kazuje okolnost da je na toj istoj crti apsolutizacije prava manjina, nekritički prihvaćen i pojam "krajina". Ne samo u medijima, nego i u najvišoj politici. Iako područja što su ih Srbi 1991. godine okupirali nikad nisu bila identična s povijesnom "vojnom krajinom", a još manje s nekakvom nepostojećom "srpskom krajinom", taj je termin naprosto prihvaćen iz dva razloga. S jedne se strane politički nije htjelo govoriti o okupiranim područjima, a s druge se taj pojam udomaćio jer je pristajao u kontekst zabrinutosti za "ugrožene manjine". Time je za mnoge na Zapadu stvorena zabluda kao da je riječ o Hrvatskoj i "krajini". Ta situacija je navela "Frank-

furter Allgemeine Zeitung" da za vrijeme "Oluje" objavi pravno-politički tekst o tome zašto Hrvatska jest država a zašto "krajina" to nije i ne može biti, te zašto hrvatsko oslobađanje "krajine" nije agresija nego akt obrane.

5. Svemu tome valja dodati još neke momente: budući da je Hrvatska mala zemlja, da je bila izložena teškim kušnjama i opasnostima, mnogi nisu presretni što se nisu obistinila njihova katastrofična proročanstva. Hrvatska nije ni pokleknula ni propala, štoviše, izrasla je u respektabilnu vojnu pa i političku silu na ovim prostorima. Jedna izreka kaže: svaki je čovjek dovoljno snažan da može podnijeti tuđu nesreću. Tome valja samo dodati da su, nažalost, mnogi preslabi a da bi mogli podnijeti tuđu sreću i uspjeh.

Povrh toga, na Hrvatskoj se izživljavaju svi oni borci za ljudska prava koji iz stanovitih nacionalnih i inih interesa nemaju hrabrosti reći recimo jednom Parizu što bi ga išlo i što ga ide u odnosu na Korzikance. Svi oni koji su šutke mjesecima promatrali rusko brutalno pospremanje u Čečeniji ili oni koji zbog nekoliko milijardi dolara što ih trgovina s Kinom donosi samo ispod stola govore o pravima Tibetana... Svi oni koji su ostali iskreni prijatelji Amerikancima i za vrijeme i poslije Vijetnama, jednako tako i Francuzima poslije teških zločina u Alžiru, a koji ni sada nisu podigli glas na Pariz koji je nesumnjivo moralno i politički odgovoran za tragediju u Ruandi, za tamošnji genocid i 2 milijuna prognanika.

Za razliku od tih i drugih primjera i država, Hrvatska nije ratovala na tuđem tlu, ona je, treba to otvoreno reći, od fašističke okupacije oslobodila svoj vlastiti teritorij. Oni koji su u Potsdamu 1945. godine kao pobjednici nad fašizmom legalizirali etničko čišćenje 12 milijuna Nijemaca iz istočnih i srednjoeuropskih država sada prolijevaju krokodilske suze nad Srbima koji su iz nepodnošljivosti spram hrvatske države kao takve zapravo sami sebe "etnički očistili".

EUROPA KAO SUDBINA

Iako je Europska unija još jednom pokazala nerazumijevanje za Hrvatsku i njene vitalne nacionalne interese, ipak bi bilo krajnje loše ako bi se sada u nas raširio nekakav antieuropski duh.

oduše, hrvatski čovjek ima mnogo razloga da se pita kakva je ta Europa, koja smjesta kažnjava njegovu domovinu suspendiranjem pregovora o trgovinskoj suradnji i kooperaciji samo zato jer se usudila osloboditi svoja okupirana područja?

Kakva je ta Europa, koja je godinama Zagreb prisiljavala na status quo, koji je u osnovi značio petrificiranje srpskih osvajanja i svodenje Hrvatske na "ostatke ostataka"?

Takvih i sličnih pitanja moglo bi se postaviti još. No, dovoljno je ponoviti ono što je zaključio jedan njemački publicist: Europska je unija, sve u svemu, od izbijanja krize i rata na ovim prostorima, u osnovi vodila prosrpsku politiku. To je osobito došlo do izražaja u naporima i planovima njenih ključnih članica Francuske i Velike Britanije. Usprkos svemu tome Hrvatska se ipak ne može i ne smije odreći Europe. Prvo zato što u politici i odnosima među državama ništa nije vječno, pa ni aktualni negativni sentiment i suprotstavljeni interesi. Sve će to s vremenom proći i to utoliko prije što će Hrvatska biti snažnija i stabilnija. Drugo, Europa (u smislu svoje integracije i tradicije) na neki je način hrvatska sudbina. Slično kao obitelj kojoj pripadaš bez obzira kakva bila i kako se spram tebe odnosila. Pritom nije samo riječ o geografiji, kao jedinoj konstanti vanjske politike. Pripadati Zapadu znači u prvom redu očuvati svoj kulturno-

povijesni, vjerski, pa i politički identitet. Identitet na kojem je jedino moguće izgraditi državu i oblikovati društvo vrijedno svih palih hrvatskih žrtava.

Iako ima podosta onih na Zapadu koji na Hrvatsku još gledaju kao na nekakvu tobožnju "balkansku državu", Hrvatska nikad to nije bila, jer Balkan je prije svega pojam za mentalitet, kulturu, stil života i razmišljanja.

No, nezavisno od te i takve kulturno-povijesne "metafizike", za Hrvatsku su danas prije svega odlučujući politički, sigurnosni i gospodarstveni aspekti i interesi.

Europa se danas nalazi u procesu geopolitičkog konsolidiranja koje je jednim dijelom još otvoreno, ali čije se konture već naziru. Problem prije svega leži na istoku i jugoistoku. Jedino tamo ta buduća Europa nema jasnih ni definiranih granica, a na sjeveru, zapadu i jugu konačno je omeđena Sjevernim morem, Atlantikom i Sredozemljem.

S obzirom na zemljopisne, kulturno-političke i privredne momente, te s obzirom na veličinu država (jer integrirana Europa ne smije biti ni prevelika ni premala ako želi funkcionirati), danas prevladava mišljenje da ni Ukrajina a ni Bjelorusija ne dolaze u obzir kao članice buduće proširene Europske unije. Na istoku bi to bile samo baltičke države, te tzv. višegradske države (Poljska, Mađarska, Češka i Slovačka), dok je jugoistok zbog još uvijek neriješenog stanja u ex-Jugoslaviji nedefiniran. Rumunjska i Bugarska, iako su na listi potencijalnih članica EU i NATO-a, za dobar dio analitičara, ipak u konačnici ne dolaze u obzir jer su po svemu više Istok nego Zapad.

Slovenija i Hrvatska su jedine, uz već spomenute države, koje mogu ispuniti sve uvjete za Europu i koje bi u tom slučaju tvorile jugoistočnu granicu te i takve Europe.

Dakle, takva Europa, na sjeveru omeđena Sjevernim morem, na zapadu Atlantikom, na jugu Sredozemnim morem, na jugoistoku istočnom hrvatskom granicom, dok bi se na istoku ta granica protezala uzduž bivše granice Sovjetskog saveza (minus baltičke države), bila bi ne samo geopolitički kompaktna nego bi tvorila savez država koji bi prilično točno odgovarao europskom području obilježenom

latinicom i katoličko-protestantskom tradicijom. To bi područje bilo takoreći identično sa starom sržnom Europom, i svakako sposobnom za visok stupanj homogenosti.

Bez obzira na sve aktualne političke probleme, za sva podmetanja nogu i slično, Hrvatska jest i mora biti dio te i takve Europe, što se stvara. Sve drugo značilo bi njeno potiskivanje u "međusvijet", iz kojeg je s toliko krvi i muke upravo izišla.

PRVI PUT POSLIJE KRALJA TOMISLAVA

Uz to što je oslobodila tzv. "krajinu", hrvatska "Oluja" spasila je predsjednika Clintona (u gotovo već izgubljenom bosanskom hrvanju s Kongresom), omogućila oslobađanje Bihaća te uspostavila novi odnos snaga na tlu bivše Jugoslavije, koji je opet stvorio pretpostavke za sadašnju mirovnu inicijativu, uključujući tu zračne napade NATO-a na bosanske Srbe.

Uz te, često isticane, aspekte, "Oluja" je polučila još dva važna momenta. U psihološkom smislu ona je bila neka vrsta renesanse hrvatskog identiteta. Poslije "Oluje" Hrvati prvi put nakon Tomislavovih vremena imaju osjećaj da su jednako vrijedni ostalim evropskim narodima. Da ih više nitko ne može ponižavati i da ih nitko ne treba sažalijevati. Iza njih i zajedno s njima stoji njihova država, koja više nije nekakav torzo ili provizorij, već punokrvena i - u evropskim relacijama - jednako vrijedan okvir i instrumentarij za život u slobodi, za razvoj demokracije i blagostanja.

Ako je 1991. bila godina teških iskušenja i reklo bi se biblijskih patnji hrvatskog naroda, koje su u prijatelja izazivale sućut i solidarnost, a u onih drugih oholost pa i prezir, 1995. svakako je godina kad su hrvatski čovjek i hrvatska država, kao i njezino političko vodstvo zadobili normalitet, a to znači respekt. Poslije "Oluje" Hrvatska se može i dalje napadati, protiv Hrvatske se može raditi, ali je se više ne može tretirati ni kao pacijenta, a ni kao invalida.

Drugi moment je više političke naravi. Dok god je tih 12.000 četvornih kilometara "krajine" bilo pod okupacijom, postojala je nemala opasnost od pokušaja da se Hrvatsku

ugura u nekakvu treću Jugoslaviju, svejedno u kakvom obliku - konfederalnom ili kojem drugom. Ta ideja nije bila privlačna samo onim inozemnim čimbenicima koji su, poslije diplomatskog priznanja Hrvatske i Slovenije, pokušali spasiti onoliko Jugoslavije koliko se spasiti moglo i koji su u to ime godinama blokirali svaku razumnu politiku međunarodne zajednice i u Bosni i kad je riječ o hrvatskim okupiranim područjima. Ta se ideja motala po glavi i dobronamjernima, jer su bili uvjereni da Hrvatska nikad neće moći vratiti "krajinu" i da će stoga ostati vječno talac velikosrpske politike i shodno tome u stanju nekakve "međudržave", nesposobne da se ikad posve uspravi na vlastite noge, a istodobno prejake, zbog volje hrvatskog naroda, da definitivno potone. U tim i takvim okolnostima rat i kriza u Bosni zajedno sa statusom quo u "krajini" stvarali su idealan okvir za "rješenje problema" na crti "srpskoga mira", odnosno stvaranja nekakve nove jugoslavenske, jadranske ili balkanske zajednice u kojoj bi Hrvatska u najboljem slučaju zauzimala mjesto "mlađeg partnera".

Ta opasnost, koja je bila veća negoli se ponekad u hrvatskoj javnosti to htjelo priznati pa i uvidjeti, sada je, poslije "Oluje", zauvijek izbrisana. Nikakav plan Z-4, koji je trebao biti politički instrument za podrezivanje hrvatskog suvereniteta i nezavisnosti, više ne dolazi u obzir. "Oluja" je svaku institucionalnu zajednicu Hrvatske sa Srbijom, makar i u najlabavijoj formi, zauvijek i konačno zbrisala. Kao što orkan odnese lišće s drveća. Zbog toga, kao i svega ostalog, nije pretjerano reći da je tek poslije "Oluje" Hrvatska doista Hrvatska, a hrvatski narod opet normalan evropski narod kome više nikad drugi neće krojiti sudbinu.

GOSPODO, HRVATSKA JE TO UČINILA SAMA

U dijelu zapadnih medija (od, primjerice, njemačkog tjednika Der Spiegela do američkog Washington Timesa) pojavili su se antihrvatski tekstovi koji su toliko karakteristični da zaslužuju posebnu pozornost. Ne samo zato što su primjer za *antihrvatsku političku patologiju*, nego i zato što korespondiraju onim interesima i gledištima na Zapadu kojima ne odgovara nikakva (nezavisna i slobodna) Hrvatska, pa je zato za njih svaka (pa i ova demokratska) Hrvatska već po definiciji loša i problematična.

Dok je Hrvatska bila slaba, ponižena i okupirana, ti isti krugovi i te iste novine sa sadističkim cinizmom su propovijedali nemogućnost njezina opstanka. U stilu: Hrvatska je ionako izgubljen slučaj oko kojeg ne treba trošiti energiju. Zbog toga je bolje podržati agresora (Srbe) kako bi svoj posao lakše i brže okončali. Na toj je crti nastala i ona poznata pasivnost tzv. međunarodne zajednice u vezi s (neispunjavanjem) Vanceova plana, poduprta sramotnom i kukavičkom tezom brojnih europskih i američkih generala, vojnih stručnjaka i političara, kako je, tobože, potrebno najmanje 500.000 NATO vojnika za discipliniranje pobunjenih Srba s ove i one strane Une i Save.

Sada, kad je Hrvatska vojska, kako netko s pravom reče, u produženom vikendu učinila ono za što je gotovo cijeli Zapad tvrdio da nije moguće, dakle, oslobodila okupirana hrvatska područja u tzv. "krajini", deblokirala Bihać i uopće bosanskim Muslimanima omogućila novu vojno-

stratešku poziciju, uključujući tu i stvaranje pretpostavki za NATO napade, kao i američku mirovnu inicijativu (što su uostalom otvoreno istaknuli i ključni bonski kao i američki političari) - sada, poslije svega toga, Hrvatska za stanovite krugove postaje ne samo problem, nego i tobožnja opasnost na koju treba upozoriti cijeli svijet.

Der Spiegel, koji je godinama trošio svoju razornu energiju na omalovažavanje sadašnjega njemačkog kancelara Kohla (dok mu Kohlovo povijesno djelo - njemačko ujedinjenje - nije začepilo usta), sada tu svoju energiju preusmjerava na hrvatskog predsjednika Tuđmana i samu Hrvatsku. Gotovo nema lista u ovom dijelu Europe koji s toliko zlobe i političke konstrukcije piše o potezima Zagreba i o hrvatskoj stvarnosti. U najnovijem broju, od prošlog ponedjeljka, pod aluzivnim naslovom "Kroatien über alles" (što bi trebalo Nijemce podsjetiti na refren iz njihove himne koji je zahvaljujući nacističkoj propagandi postao ominožan) ne samo da Tuđmanovoj Hrvatskoj podmeće tobožnju želju da stvori "veliku Hrvatsku do Drine", nego čak tvrdi da su Hrvati u tome već tako daleko odmakli da se već sada "bosanski predsjednik Alija Izetbegović brine za manjinska prava za svoje podanike u (takvoj) proširenoj Hrvatskoj".

Der Spiegel je zahtjev Izetbegovića u poznatom pismu Tuđmanu da Muslimani koji danas kao manjina žive na hrvatskom teritoriju (dakle u ovoj međunarodno priznatoj Hrvatskoj!) u buduću u hrvatskom Saboru dobiju jednog zastupnika - interpretirao kao tobožnju brigu Izetbegovića za manjinska prava Muslimana u Bosni koja bi navodno imala postati ili je već dijelom postala velika Hrvatska! Nije li to više od političke podvale i želje da se - u trenucima kad jugoslavenska kriza ulazi u završnu a time i u najosjetljiviju fazu - hrvatskom narodu i njegovu političkom vodstvu nanese šteta s ciljem da ih se oslabi?

Tekst u Washington Timesu (od 28. o.mj.) još je brutalniji, a time i prozirniji u svojim političkim nakanama. Harry Summers (bivši visoki časnik u američkoj vojsci) ne samo da Hrvatsku ocrnjuje, nego je pokušava i omalovažiti, jer mu se očito čini da je nakon "Bljeska", "Oluje", "Maes-

trala", kao i akcija prije toga na Dinari, uključujući tu i zauzimanje Glamoča i Grahova, postala previše samosvjesna i odveć na svojim nogama.

On čak pritom izmišlja ono što bi Der Spiegel objavio kao poslasticu prvog reda, da je od toga samo zrno istine: naime, Amerikanac u Washington Timesu tvrdi da je Njemačka Hrvatskoj tobože dala novac za naoružanje njezine vojske, što je izmišljotina koja je za svakoga tko iole poznaje njemačku politiku i psihologiju posve nevjerojatna. Istina je suprotna: iako je Bonn pomogao Hrvatskoj, osobito u procesu diplomatskog priznanja, on do dana današnjeg nije dao ni jednoga jedinog pfenniga za hrvatsku obranu!

Summers, naravno, ne izmišlja zato što mu se čini da bi tako možda ipak moglo biti, nego zato što želi "dokazati" da Hrvatska nije svojom vlastitom snagom učinila ono što je učinila. Zbog toga on tvrdi da su i uspjesi HVO-a i HV-a u Bosni prije svega usputni rezultat NATO zračnih napada na Srbe, dakle zasluga Amerikanaca. A to je netočno i faktički i kronološki. NATO napadi slijedili su tek pošto su HVO i HV ove zime i ovog proljeća stvorili strateške pretpostavke i za "Oluju" i za "Maestral", pa ako će trebati i za ono što će doći.

Na sreću, na Zapadu ima i poštenih analitičara koji argumentirano dokazuju da NATO napada ne bi bilo da Hrvati nisu prije toga, kako se Der Spiegel ovog puta točno izrazio, "dramatično" promijenili odnos snaga u bivšoj Jugoslaviji i to na štetu Srba.

Možda Summers, kao jedan od vojnih stručnjaka koji su godinama tvrdili kako se protiv Srba ne da ništa učiniti, jer su tobože na svojem bunjištu nepobjedivi, ima potrebu da sada opravda svoje zablude i da se izbori za nešto bolju (stručnu) prošlost.

Za to bi se još i imalo razumijevanja kad on istodobno ne bi sadašnju - dakle demokratsku Hrvatsku - kvalificirao kao praktički profašističku, a njezinog Predsjednika u biti izjednačavao s Pavelićem. Po Summersu, Tuđman danas, naime, ostvaruje ono o čemu je Pavelić sanjao i što je započeo. Ta opscena povijesna paralela apsurdna je već i stoga što današnja Hrvatska i njezin Predsjednik nisu ničije politi-

čke marionete. Tuđmana nitko nije doveo na vlast do li sam hrvatski narod i to na demokratski način. Hrvatska nije nastala ničijom političkom voljom i milošću, nego u krvi hrvatskog naroda i to pomirenog i jedinstvenog preko svih ideoloških i inih razlika i interesa.

Uostalom, protiv takvih podvala nepotrebno se je braniti. Dovoljno je podsjetiti da poneki britanski i francuski novinari ne zaostaju za Summersom kad je riječ o Njemačkoj i o kancelaru Kohlu, tvrdeći kako Kohl danas čini isto ono što je želio učiniti i Hitler, samo drugim, tj. miroljubivim sredstvima!

Na toj istoj crti su, dakako, i ona podmetanja Zagrebu po kojima on želi podjarmiti bosanske Muslimane i učiniti ih nekom vrstom hrvatskih vazala. Prije utemeljenja bosanske Federacije na istom se valu govorilo da upravo nepostojanje takvog zajedništva dokazuje kako Tuđman ima opskurne nakane. Sada, kad je Federacija tu, ti isti tvrde da ona nije ništa drugo doli instrument za istu "onakvu" Tuđmanovu politiku!?

Pritom se, naravno, prešućuje da su i Europa i Amerika godinama mirno promatrale genocid nad bosanskim Muslimanima, dobrim dijelom i zbog toga što nitko nije želio muslimansku državu na ovim prostorima. A po principu "drž'te lopova", kad god je to nekom trebalo, optuživala se Hrvatska. Ponekad i s ciljem da se unese razdor između Zagreba i Sarajeva, odnosno između bosanskih Muslimana i Hrvata, u čemu su osobito 1993. bili uspješni Britanci i njihova obavještajna služba, kao i svi oni koji su u ime Europske unije i UN-a predlagali sve moguće teritorijalne podjele Bosne, pripisujući potom konzekvencije koje su iz toga slijedile na konto Zagreba.

Bilo bi naivno ne vidjeti kako i ovi sadašnji primjeri imaju svoj sasvim precizan timing. I, dakako, cilj - oslabiti i diskreditirati Hrvatsku, ne bi li joj se eventualno nametnulo takvo rješenje kojim bi u prvom redu drugi bili zadovoljni. Na sreću, takva su vremena prošla s "Olujom"!

HRVATSKA NEMA ODVIŠE VREMENA

Takozvani ministar vanjskih poslova isto tako takozvane "republike srpske", Aleksandar Buha u nečemu bi mogao imati pravo. On je dan uoči potpisivanja sporazuma o primirju u Bosni izjavio: "Ako su se SAD iz unutrašnjopolitičkih razloga odlučile da okončaju rat u Bosni, onda će to svakako i učiniti".

Iako sporazum o primirju tek u utorak treba stupiti na snagu, ipak se već sada može reći da su šanse da uspije prilično velike. Ne samo zato što je okončanje rata toliko potrebno predsjedniku Clintonu, nego stoga što si, kako je to formulirao Hans Koschnick, strane u sukobu ne mogu bez ozbiljnih posljedica dozvoliti da izigraju Ameriku koja je tako snažno angažirana.

Napokon, predsjednik Clinton ne bi sâm objelodanio vijest o primirju kada ne bi bio prilično siguran da će ono stupiti na snagu i da će se održati. Za to su, u ostalom, stvorene i sve nužne pretpostavke. Muslimani su se uvjerali da bez hrvatske vojne podrške ne mogu vojno ništa postići protiv Srba. Dapače, mogu samo izgubiti. Drugo, Palama i Beogradu je jasno da mogu zadržati samo ono što im nudi američka mirovna inicijativa, odnosno plan Kontaktne skupine, a to je praktički pola Bosne. Povrh toga, po prvi put je situacija na terenu u skladu s mirovnim idejama: svaka strana naime drži pod kontrolom svoju polovicu teritorija!

Budući da oko te i takve teritorijalne podjele Bosne postoji konenzus unutar Kontaktne skupine, a to znači između Amerikanaca, Europljana i Rusa, jasno je da ni jedna strana koja bi htjela nešto povrh toga nema šanse na uspjeh.

Čak i kad bi to vojno i mogla postići, a što nije slučaj ni kad je riječ o bosanskim Srbima, a ni kad je riječ o bosanskim Muslimanima.

Naravno, primirje još nije mir, a pogotovo ne konačno mirovno rješenje. Do tog potonjeg još će proteći dosta vode unatoč tome što je predsjednik Clinton najavio za kraj ovog mjeseca trojne pregovore u blizini Washingtona (na tajnom mjestu), a potom i završnu međunarodnu konferenciju *3 plus 5* u Parizu. Brzi mir, da se to tako rekne, moguć je jedino u obliku primirja, dakle kao prestanak rata. Mirovno rješenje pak, stvar je procesa, koji bi mogao na neki način nalikovati onom iz Camp Davida (između Egipta i Izraela).

Pa ipak, unatoč tomu, samo primirje je od daleko-sežnog političkog značenja. Dode li do njega u cijeloj Bosni, a to valja očekivati, ukupni razvoj situacije u bivšoj Jugoslaviji dobit će novu kvalitetu. Ne samo zbog toga što je primirje put prema konačnom pregovaračkom rješenju, nego i zato što bi njegovo kršenje značilo i izravnu povredu Amerike!

1. Iako je Hrvatska zainteresirana za mir u Bosni i za definitivno sređivanje odnosa na ovim prostorima među ključnim narodima i državama, bosansko primirje moglo bi pod stanovitim okolnostima suziti manevarski prostor Zagreba u rješavanju njegovog najvitalnijeg pitanja: oslobađanja preostalih okupiranih područja. Hrvatska, doduše, ima američka jamstva da će se problem mirne reintegracije Baranje, istočne Slavonije i zapadnog Srijema rješavati u sklopu bosanskog paketa, što drugim riječima znači da bi trebao biti dio konačnog cjelovitog rješenja.

No, Hrvatska nema nikakvih jamstava da će to biti učinjeno do određenog vremenskog roka, a pogotovo ne, da će rješenje na kraju biti onakvo na kakvo bi hrvatsko političko vodstvo moglo pristati. U prilog potonjeg govore i pritisci na Zagreb, što u posljednje vrijeme dolaze s raznih strana, a sve u cilju ne bi li se za Miloševića iznudile koncesije kako bi se s njim onda lakše sklopio bosanski aranžman (što je i glavni problem Amerike i međunarodne zajednice u cjelini).

Osim toga, pregovori sa pobunjenim Srbima u Erdutu prošlog tjedna očito su pokazali - usprkos stanovitim znacima srpske elastičnosti - da ni Beograd a ni njegovi tamošnji vazali nisu spremni na to da konačno priznaju kako je rečeni teritorij integralni dio hrvatske države. A dok to ne učine, sve je ostalo neka vrst Vanceova plana broj dva (kako je jedan zapadni komentator s pravom primijetio) koji može lijepo zvučati, ali za kojeg nema nikakvih čvrstih jamstava da će biti i proveden.

U toj situaciji za Hrvatsku je od vitalne važnosti i druga opcija: vojno rješenje ako drukčije ne bi išlo. Hrvatsko političko vodstvo to je stalno ponavljalo. S jedne strane zbog toga što je zainteresirano da se problem riješi bez žrtava, dakle mirnim putem, pa je držanjem otvorenim i te opcije praktički vršilo politički pritisak i na tamošnje Srbe, i na Beograd, a još više na Međunarodnu zajednicu kojoj nikakvo vojno rješenje ne ide u račun.

Drugo, Zagreb je zaista ozbiljno računao, i računa s vojnim rješenjem ako na njega bude prisiljen novom pasivnošću ključnih sila, ili pak otezanjem Beograda. "Oluja" je pokazala da je to svakako u stanju. A nijedna država ne odriče se sredstava što joj stoje na raspolaganju ako su u pitanju njeni vitalni interesi, u ovom slučaju cjelovitost i teritorijalni integritet zemlje.

2. Za Zagreb problem dodatno "komPLICIRA" i to što hrvatska javnost poslije "Oluje" više nema razumijevanja ni za kakvo bjelosvjetsko diplomatsko taktiziranje, a pogotovo ne na račun Hrvatske. Vrijeme poniženja, nesigurnosti i ovisnosti o tome što će reći ili učiniti drugi, psihološki je otpuhano s "Olujom". Običan hrvatski čovjek, a to se nipošto ne bi smjelo zaboraviti ni u diplomatskim promišljanjima, danas proživljava preporod koji se može usporediti s elanom i sa samosviješću iz vremena Francuske revolucije ili velikih revolucija iz 1989. godine u istočnoj i srednjoj Europi. Ta silna energija, kanalizirana novom samosviješću i identitetom nije međutim nikakav *novi hrvatski militarizam*, nego naprosto prirodna želja i pravo jednog naroda da napokon riješi sve enigme oko svojih granica kako bi upravo tu silnu

energiju mogao uporabiti za izgradnju i obnovu zemlje, a time i za mir i suživot na ovim prostorima. Zbog toga okupirani hrvatski istok nije samo pitanje bogatog hrvatskog teritorija (nafta, poljoprivreda), nije samo problem vezan za još stotinu tisuća hrvatskih prognanika, ili pak pitanje statusa Hrvatske kao podunavske zemlje. Sve je to naravno od velike važnosti i zbog toga Hrvatska ne može ni predugo čekati, a još manje prihvatiti nekakav truli kompromis a la Vance II. No, psihološko stanje samo po sebi je međutim takvo da Hrvatska čak da sve to i nije do te mjere značajno, ne može još dugo ostati u stanju nekakvog torza.

3. Onog trenutka kad se u djelo provede bosansko primirje i hrvatska ratna opcija dospjeva u drugi kontekst. Čak i sama prijetnja vojnim mjerama tada bi mogla biti okarakterizirana kao ugrožavanje *pax americana*, kao narušavanje svega onoga što je tzv. međunarodna zajednica s toliko muke eto postigla u Bosni.

Takvu novonastalu situaciju mogli bi iskoristiti i pobunjeni Srbi i Beograd, postavljajući neprihvatljive zahtjeve i otežući s rješenjem. Pritom bi od male praktične koristi bilo priznanje svijeta da je "to naravno hrvatski teritorij". Uostalom i za nedavno oslobođena hrvatska područja međunarodna zajednica je isticala da su hrvatska, ali istodobno nije činila ništa da to stvarno i budu. Zašto bi sada bilo drukčije? Pogotovo kad postoji tendencija da se skrpa mir u Bosni, ako treba i na račun hrvatskih nacionalnih interesa.

Naravno, do takvog razvoja ne mora nužno i doći, ali te i takve mogućnosti valja biti svjestan. Pogotovo ako se ima u vidu da je cijeli mirovni proces baziran na proturječnim i kratkoročnim interesima, a to znači i na stanovitom potkusurivanju ključnih aktera.

Osim toga Amerika i Rusija ulaze u vrlo osjetljivo izbornu razdoblje. Uzajamni obziri stvar su fair playja i nešto od toga već je vidljivo i u vezi s proširenjem NATO-a na Istok. Cijeli taj proces oko kojeg je bilo toliko nade i toliko galame, ovih je dana praktički, tihim konsenzusom u samom NATO-u, stavljen na led dok ne prođu izbori u Rusiji i Americi. Dakle, prije kraja 1996. ni Poljska, ni Češka, kao ni

ostale višegradske države ne mogu ništa konkretnije ni znati a ni očekivati!

Zbog toga ni Hrvatska nema mnogo vremena. Ono što ne učini ili ne osigura sada, poslije vjerojatno ne bi bilo moguće bez teških vanjskopolitičkih posljedica. Oslobođanje hrvatskog istoka u vrijeme parlamentarnih izbora u Rusiji (prosinac ove godine) toliko bi moglo stvoriti neprilika ionako već uzdrmalom Jeljcinu sa strane ruskih nacionalista i komunista, da bi se vrlo lako i Bonn i Washington mogli naći u ulozi "posredno ugroženih".

4. Kad je riječ o samoj Bosni, primirje za nju svakako je korak prema miru. Kako će na kraju taj mir izgledati, nitko ne može sa sigurnošću predvidjeti. Jer nitko zapravo i ne zna čime Holbrooke "kupuje" konstruktivnost Beograda, Pala i Sarajeva. U svakom slučaju, jedno se čini izvjesnim: u bivšoj Jugoslaviji pravi utjecaj na sve tri strane imaju jedino Amerikanci. Svi ostali igraju više ili manje sporedne uloge. Napokon tako je i moralo biti nakon što se je pokazalo da je Europa toliko interesno podijeljena, da nije sposobna ni za kakvu zajedničku akciju, osim za međusobne vanjskopolitičke blokade. I nakon što su se Rusi, željni prestiža i starog vanjskopolitičkog utjecaja, suviše jednostrano vezali za interese Beograda.

Amerika je, kako je to nebrojeno puta već primijećeno, ušla iz svojih motiva u igru, ali toliko snažno da si jednostavno ne može dozvoliti neuspjeh. U mjeri u kojoj je, naime, Bosna postala simbolom slabe i kolebljive Amerike te isto takvog njenog Predsjednika, Bosna sada treba postati, kako je to primijetio jedan zapadni analitičar, "najveći Clintonov vanjskopolitički uspjeh". Pritom, otvoreno govoreći, glavni cilj i nije konačno rješenje, nego u prvom redu prekid sukoba (dakle okončanje krvoprolića) i otvaranje mirovnog procesa koji bi na neki način postao ireverzibilan. A to drugim riječima znači da rat ni za jednu stranu ne bi više mogao biti prihvatljiva alternativa.

U tom smislu i za te ciljeve bit će upotrijebljena sva sredstva, pa i sam NATO! To da on u Bosni treba preuzeti nadgledanje i ostvarenje mirovnog rješenja, samo je dokaz

da će mir na ovaj ili onaj način biti iznuden i da će NATO, bude li potrebno, udariti po prstima svaku stranu koja ga prekrši.

To je, u najmanju ruku, intencija Washingtona, koji doduše mora postići još o svemu tome koncenzus unutar šesnaestorice, te naći modus kako da se u cijelu igru uključe i Rusi, a da pritom režija ostane u rukama Amerike.

5. Koliko je Clintonu stalo da uspije u ex-Jugoslaviji, kazuje i argumentacija kojom se njegov šef diplomacije poslužio kako bi uvjerio kritički raspoložene kongresmene (u prvom redu republikance) da je nužno da SAD u sklopu multinacionalnih snaga pod okriljem NATO-a u Bosnu pošalju i 25.000 svojih vojnika. On je rekao da bi izostanak Amerikanaca bio moralni udarac za NATO, s uništavajućim djelovanjem na ključne europske partnere, što bi opet u konačnici moglo dovesti do raspada tog vojno-političkog saveza!

Zbog toga, unatoč svih razlika koje trenutno postoje u NATO-u u vezi s njegovom budućom misijom u Bosni (osobito između Amerikanaca i Francuza, te Zapada u cjelini i Rusije) ipak valja očekivati da će Washington i za ta otvorena pitanja iznuditi kompromis. Stanovito udobrovoljavanje Francuske vidljivo je i u Clintonovoj najavi kako će se završna međunarodna konferencija *3 plus 5* održati u Parizu. Za uzvrat Pariz bi morao prihvatiti to da se uloga UN u Bosni svede samo na donošenje rezolucije kojom bi se NATO-u dale slobodne ruke, te da glavnokomandujući cijele buduće operacije bude Amerikanac.

A što se pak Rusa tiče, oni su trenutno u situaciji da se moraju odlučiti između dva zla: ili da se mir u Bosni, ma kakav bio, sklopi bez njih, ili pak s njima ali u ulozi Rusije kao "mladeg partnera".

ŠTO JE TUĐMAN IZABRAO?

Iako je Vanceov plan za Hrvatsku već odavno prošlost, ipak se vrijedi na nj podsjetiti. Prvo zato što su mnogi u Hrvatskoj njime bili duboko nezadovoljni, a drugo stoga što se još donedavno tvrdilo kako se taj plan - koji je praktički cementirao srpsku okupaciju - mogao izbjeći da je hrvatsko političko vodstvo bilo upornije i diplomatski spretnije.

Znači, da je hrvatski Predsjednik u to vrijeme povuкао "pravi potez", zemlji bi tobože bile prištedene sve one godine muke, progona i poniženja koje su poslije, kao posljedica Vanceova plana, uslijedile.

Za poznavaoce političkih prilika s kraja 1991. godine, prije svega u samoj Europskoj zajednici, odavno je bilo jasno da iza tih i takvih prigovora ne stoji nikakva ozbiljna argumentacija, nego uglavnom nepoznavanje stvari i pokušaj da se politički profilira na jednom - za naciju - uistinu teškom i bolnom pitanju.

Ovih dana, s izlaskom Genscherovih memoara (Hans Dietrich Genscher: "Erinnerungen", Berlin, Siedler 1995.) na cijelo to pitanje bačeno je kompetentno svjetlo. Genscher je u to vrijeme, kao što je poznato, bio najaktivniji zagovornik politike diplomatskog priznanja Hrvatske i Slovenije i svaka-ko je do u detalje poznao prilike i situaciju u ondašnjoj Europi. Napokon, Njemačka je prva od svih značajnijih država diplomatski priznala Zagreb, i to još 23. prosinca 1991., dakle tri tjedna prije Europske zajednice!

Genscher u svojim "Sjećanjima" sada piše da je predsjednik Tuđman 11. prosinca 1991. "bezuvjetno prihvatio" Vanceov plan za Hrvatsku. Dodajući kako Tuđmanu "taj

pristanak nije lako pao", jer je to praktički značilo prihvaćanje srpske vlasti u okupiranim područjima. S druge strane, drži Genscher, Vanceov plan imao je tu pozitivnu stranu što je predviđao razoružanje "srpskih oružanih snaga", povratak "prognanih hrvatskih izbjeglica" te uspostavu lokalne policije prema etničkoj strukturi stanovništva kakva je bila prije rata. "U mnogim telefonskim razgovorima uvjeravao sam predsjednika Tuđmana da Hrvatska (...) mora prihvatiti plan", piše Genscher i podsjeća kako je prije toga Tuđman dao jednu ne posve jednoznačnu i jasnu izjavu u vezi s Vanceovim planom. Zbog toga ga je američki posrednik zamolio da pokuša uvjeriti hrvatskog Predsjednika u nužnost prihvaćanja plana. Genscher je to učinio, a Vance mu je pismeno zbog toga zahvalio 6. veljače 1992., dakle nakon diplomatskog priznanja Hrvatske.

Iako Genscher iz političkih obzira i motiva nije jasno napisao da je prihvaćanje Vanceova plana bio faktički uvjet za diplomatsko priznanje Hrvatske, to je jasno i iz kronološkog slijeda događaja kao i iz nekih Genscherovih usmenih izjava. Podsjetimo: Genscherovi telefonski razgovori s hrvatskim Predsjednikom kulminirali su 11. prosinca 1991. godine. Pet dana iza toga u Bruxellesu se održava povijesna sjednica Ministarskog vijeća Europske zajednice na kojoj je Genscher - u prilično dramatičnim okolnostima - izvojevao diplomatsko priznanje Hrvatske i Slovenije, što je potom sa strane Njemačke uslijedilo tjedan dana poslije, a sa strane Europske zajednice 15. siječnja 1991. godine.

Onima koji znaju kakav je odnos snaga tada bio u Europskoj zajednici, jasno je da hrvatski Predsjednik nije prihvatio Vanceov plan zato što ga je netko tobože "prešao", ili zato što mu je to Genscher sugerirao kao tobože dobru stvar. Tuđman je tada stajao pred teškom dilemom: ili prihvatiti Vanceov plan, kako je bio formuliran, ili dovesti u pitanje diplomatsko priznanje Hrvatske. Genscher mu je u biti samo tu okolnost jasno predočio. Hrvatska je naime, kako to na jednom mjestu ističe Genscher, morala pokazati da je spremna dati doprinos mirnom rješenju, pogotovu što su se Genscherovi argumenti za nužnost diplomatskog priznanja

svodili na to da je upravo Srbija ta koja ne želi prekid rata, koji je i započela, i da je stoga diplomatsko priznanje još jedino preostalo političko sredstvo kojim se može zaustaviti krvoproliće u Hrvatskoj.

Koliko su to bila teška vremena za Hrvatsku i za njeno političko vodstvo, svjedoči i ovaj pasus iz Genscherovih "Sjećanja". Nakon što je Milošević 9. siječnja 1991. (dakle pošto je Njemačka već diplomatski priznala Hrvatsku, a Europska zajednica najavila da će to uskoro učiniti) jednostrano objavio kraj rata u Hrvatskoj i za Hrvatsku, ministri vanjskih poslova Europske zajednice 2. veljače 1992., na prijedlog Francuske izjavljuju: "Zajednica i njene članice (u tome) vide konstruktivno držanje Srbije"! Genscher tome dodaje kako mu je teško palo što se taj postupak Miloševića tako pozitivno ocijenio, "jer mi se nastavak okupacije trećine hrvatskog teritorija činio kao sve drugo samo ne 'konstruktivan'". Genscher dodaje da je na takvu formulaciju ipak pristao, jer nije htio ugroziti odnose s Francuskom!

Sve to, dakle, kazuje da je hrvatski Predsjednik učinio jedino što je u tim trenucima učiniti mogao i trebao: izabrati diplomatsko priznanje Hrvatske, bez kojeg ne bi bilo svega ovoga što danas imamo.

DOBAR KOMPROMIS

Sporazum o mirnoj reintegraciji Baranje, istočne Slavonije i zapadnog Srijema, koji je u nedjelju potpisan, kompromisno je rješenje. I time, već po definiciji, nije ono najidealnije. Ali taj kompromis, gledajući sa stajališta bitnih hrvatskih nacionalnih interesa, nije loš, nego dobar kompromis!

Glavni domet sporazuma je u tome što je on u biti izjava u bankrotu svake zamisli o stvaranju velike Srbije na hrvatskom teritoriju. Srbi su njime nedvojbeno, iako stisnutih zuba, prihvatili neumitnost povratka pod puni suverenitet Zagreba.

Za uzvrat su pak dobili pristojan rok za političko-psihološku pripremu za život u novim okolnostima, te jamstva da mogu ostati gdje jesu i da će im biti garantirana sva ljudska i manjinska prava. I uz to, kao i u svakom ovako teško postignutom kompromisu, i nekoliko nejasnoća te nepreciznosti koje bi mogle izazvati zabrinutost a i neodumice prije svega hrvatskih prognanika i hrvatske javnosti.

Iako nema nikakve sumnje da je cijeli proces, involviran u sporazumu, usmjeren na potpunu reintegraciju tih područja u ustavno-pravni sustav Hrvatske, i da Srbi tamo neće imati nikakvu državu u državi, ili autonomiju koja bi na to ciljala, ipak je, zbog otvorenosti niza detalja, moguće da u provođenju sporazuma dođe do blokada i zastoja kakve je Hrvatska svojedobno iskusila s nesuđenom provedbom Vanceova plana.

Dakle, hoće li Vijeće sigurnosti UN biti dovoljno ekspeditivno i brzo donijeti rezoluciju koja će biti dovoljno

precizna i energična da se stvari na terenu počnu mijenjati u duhu potpisanog sporazuma? Hoće li srpske paravojne postrojbe biti bezodvlačno i do kraja razoružane i hoće li međunarodne snage htjeti i moći jamčiti punu sigurnost hrvatskim prognanicima kada se počnu vraćati? Hoće li se i tko će rješavati probleme što će sigurno nastati kada se hrvatski ili mađarski povratnik nade pred svojom kućom u koju su se uselili Srbi? Tko će te Srbe iseliti iz tih kuća i u kojem roku?

Držim da je postignuto kompromisno rješenje dobro. Hrvati su prolili previše krvi i pretrpjeli preteška razaranja a da bi im se, da tako grubo kažem, više isplatilo "čisto ratno" rješenje od ovakvog sporazumnog.

Drugo, za hrvatski međunarodni politički ugled vrlo je važno da je Zagreb pokazao da je spreman prihvatiti mirno rješenje ako ono u konačnici jamči ono isto što bi se ratom eventualno brže postiglo. Time je Hrvatska ostavila otvorena vrata i za međunarodnu financijsku i inu pomoć u ponovnoj izgradnji upravo tih opustošenih krajeva, od čega će u konačnici najviše koristi imati sami prognanici, odnosno povratnici u Baranju, istočnu Slavoniju i zapadni Srijem, kao i oni u druga oslobođena područja.

Treće, hrvatska politika, unatoč nametnutom ratu i groznim zločinima što su ih nad Hrvatima počinili četnici, nikada nije imala za cilj odmazdu nad srpskom manjinom, nego je u njoj uvijek vidjela i potencijalnu mogućnost da bude most za normalizaciju odnosa sa Srbijom. Srbi u Baranji, istočnoj Slavoniji i zapadnom Srijemu, ako im uspije politička i psihološka metanoja u smislu same srži potpisanog sporazuma, mogli bi postati takav most. Napokon, normalizacija odnosa sa Srbijom neizbježna je ako se na ovim prostorima želi stabilan mir i blagostanje. Hrvatska je danas, doduše, u stanju, i u ovakvim nenormalnim prilikama, vojnim putem zaštititi svoje granice i svoje građane, ali to na dugi rok fizički i materijalno iscrpljuje naciju. Biti dugoročno u ulozi nekakvog drugog Izraela na ovim prostorima, uistinu nije primamljiva opcija, pogotovu ako se baci pogled na sadašnje događaje i tragedije što potresaju Bliski istok.

Na kraju, Hrvatska se ovim sporazumom nije ničega odrekla, ona je samo dala šansu miru i političkom rješenju. Zbog toga je ovaj kompromis, da to tako formuliram, izravna pobjeda hrvatske diplomacije, ali i indirektna pobjeda hrvatskog oružja. Dogodi li se, međutim, da Srbi ili pak sama međunarodna zajednica ne izvrše preuzete obveze, sami će legalizirati onu drugu opciju, koju si Zagreb i dalje za slučaj nužde pridržava.

DAYTON - KRAJ ILI POČETAK
BOSNE?

ZBOGOM, BOSNO!

Samo još politički fantasti (u nas) i cinici (na Zapadu) govore o tome kako treba spasiti teritorijalni integritet BiH. Činjenice, međutim, govore da Bosne odavno nema i da je - kao cjelovite države - neće niti biti. Štoviše, za taj prostor ne može se pronaći ni političko rješenje. Srbi se osjećaju sigurnim pobjednicima i žele diktirati uvjete. Međunarodna zajednica napustila je sve principe i sada još pokušava sklepati kakvo-takvo primirje. Nedavni posjet Kontaktno skupine Palama pokazao je svu njezinu nemoć i aroganciju Karadžića i njegove klike. S obzirom na dosadašnje brojne političke pogreške i promašaje muslimanskog vodstva, kako je to nedavno rekao jedan zapadni diplomat, Sarajevu opet ne preostaje drugo nego da i dalje "precjenjuje svoje mogućnosti i šanse".

U takvim okolnostima rat u Bosni moguće je još uvijek držati pod kontrolom, ali nitko ozbiljan više ne računa na skoro i konačno rješenje.

Šef bonnske diplomacije Klaus Kinkel, prije svog posjeta Sarajevu (danas), to je na svoj način potvrdio kad je rekao da se protivi postavljanju ultimatumu bosanskim Srbima (koji je predložio Izetbegović u vezi s prihvatanjem mirovnog plana) jer ne vjeruje da se on može efikasno provesti!

Taj zbogom Bosni na poseban je način prošli tjedan izrazio Van den Broek, komesar u Komisiji Europske unije zadužen za inozemne poslove. Pozvao je Muslimane da pokažu "više fleksibilnosti" u pregovorima s pobjedničkim Srbima. Izjava koja u najmanju ruku pokazuje odakle počiju puhati vjetrovi. A pušu odande gdje se počinju "hladiti"

prema bosanskim Muslimanima i njihovoj stvari, jer oni sve više, čak i u očima diplomata iz njima inače sklonih zemalja, i sve sigurnije postaju ona strana u Bosni koja "sada pravi najviše problema"!

O svojevrsnom rekvijemu Sarajevu, a time i cijeloj Bosni, ovih dana pišu i europske novine. U povodu obilježavanja 1000 dana opsade Sarajeva, bosanska Vlada htjela je prirediti spektakularnu akciju svjetske solidarnosti. Pozvane su stotine gradonačelnika iz cijeloga svijeta. Gotovo nitko od imena i ugleda nije došao. Ni pariški gradonačelnik Chirac, iako je pozvan! Ni newyorški gradonačelnik Giuliani, ni gradonačelnici iz njemačkih olimpijskih gradova Münchena i Berlina. Štoviše, nije došao ni jedan njemački gradonačelnik koji je trenutačno na funkciji, već samo jedna mala delegacija na komunalnoj razini s bivšim gradonačelnikom Mainza na čelu.

Francuski filozof Bernard-Henri Levy, koji je svojim zalaganjem za bosanske Muslimane uvećao i ugled i slavu, pa i imetak, ovako je prokomentirao taj tužni sarajevski jubilej: "Bosna još nikad nije bila tako sama kao danas".

Može li što tu promijeniti jedan Klaus Kinkel, koji danas stiže u Sarajevo kako bi demonstrirao svoju "solidarnost" s ljudima koji su tolike godine pod opsadom? Može li što na tome promijeniti izjava jednog Juppéa (od prošlog tjedna) kako plan Kontaktne skupine ostaje i dalje osnova za pregovore? Ili slična uvjeravanja Amerikanaca?

Predsjednik bosanske Vlade Silajdžić ovih je dana inozemnim novinarima priznao da su "izgledi za budućnost njegove zemlje tako slabi da ih radije ne bi komentirao". Sve to, kao i toliko drugih stvari, jasno ukazuje na brutalnu činjenicu da su od Bosne praktično odustali i njezini najvjerniji "prijatelji i saveznici".

Oni s povijesnim pamćenjem govore da je sada Bosna na neki način prvi put prepuštena samoj sebi. Da se uredi iz sebe same i osposobi za zajednički život. I tu je sva njezina tragedija!

Povijesno gledano, narodi u Bosni živjeli su u kakvojtakvoj snošljivosti i miru samo dok su njima vladali drugi:

Turci, Austrijanci i dva puta Beograd. A tome je tako jer u Bosni, bez obzira na sva propagandna uvjeravanja, nema Bosanaca ili ih je suviše malo. Tamo su praktično samo Hrvati, Srbi i sada Muslimani i, dakako, srpska agresija koja je i ono malo zajedničkih spona uništila, istodobno otevši Bosni vrijeme potrebno da se eventualno nauči vladati sama sobom i živjeti u miru.

Te činjenice kao da postaju sve više svjesni i u europskim i svjetskim političkim metropolama podjednako oni koji su zdušno radili na propasti Bosne, kao i oni koji su je htjeli spasiti. Sada i jedni i drugi mogu zajednički, sa zadovoljstvom ili uzdahom, slegnuti ramenima i reći: Zbogom, Bosno!

NATO I FUNDAMENTALIZAM

Iranski šef države i vlade Rafsanjani ovog je vikenda u Teheranu prigodom proslave 16. godišnjice iranske revolucije poručio Zapadu: "Priznajem da je islam zapreka za vaše (zapadne) arogantne ciljeve i da vi mislite na pravi islam kad govorite o fundamentalizmu, ali griješite kad usporujete islam s komunizmom i kad na isti način želite konfrontaciju s islamom kao prije s komunizmom."

Rafsanjani, kad je izgovarao te riječi, pred očima je imao generalnog tajnika NATO-a Willyja Claesa te jednog člana njemačke vlade zbog njihova upozorenja kako Zapadu prijeti opasnost od islamskog fundamentalizma.

Claes je u prošlih desetak dana više puta rekao: "Fundamentalizam je u najmanju ruku jednako opasan kao što je to prije bio komunizam... Ne vidim kako bi se on mogao dovesti u sklad s demokracijom". Dodavši kako se NATO obvezao da će braniti temeljne vrijednosti Zapada. A to, drugim riječima, znači da jedna od njegovih glavnih zadaća treba biti obrana europsko-američke civilizacije od prijetećeg islamskog fundamentalizma.

Claes je u tom pravcu poduzeo već i prve konkretne korake: Na njegovu inicijativu NATO sada želi ući u "dijaog" s onim državama u kojima je islamski ekstremizam osobito aktivan. S Egiptom, Alžirom, Marokom, Tunisom, Mauritanijom i Izraelom.

Isti cilj, ali drugim sredstvima, želi postići i Europska unija svojim "proširenjem" na jug, tj. ponudom tijesne privredne suradnje manje-više istim državama. U uvjerenju da samo jasna ekonomska perspektiva i uklanjanje siro-

maštva može mlade ljude odvratiti od islamskog ekstremizma.

Iz te perspektive, koja sve više poprima konture novoga globalnog ideološkog sučeljavanja valja gledati i na aktualnu problematiku ukidanja embarga na isporuke oružja bosanskim Muslimanima. Odluka o tome, ako ikad bude donijeta, svakako će zavisi, među ostalim, i od procjene bi li takav korak povećao, odnosno smanjio, opasnost od islamskog fundamentalizma na europskom tlu. Europa je, čini se, već dala odgovor na to pitanje. Kad su prije dvije godine Kohl i Kinkel pledirali za ukidanje embarga, Pariz i London su lupili šakom po stolu i rekli: "ne"! Među ostalim i zato što nisu željeli, čak ni u primisli, stvaranje neke islamske države u Bosni te s tim povezane rizike. Kohl je ovih dana priznao da je ishod te rasprave u kojoj je Bonn u biti htio učiniti "i uslugu" Washingtonu bio 11:1. Dakako, u korist protivnika ukidanja embarga.

Europska unija to svoje gledište nije promijenila i danas, što potvrđuje i to da se njemački kancelar u Washingtonu ovih dana trudio da na europsku liniju pridobije i američki Kongres.

"Okanite se opasnog soliranja na Balkanu. Ukidanje embarga na isporuke oružja Bošnjacima bila bi teška pogreška. Stavite to na led!", rekao je Kohl na Capitolu.

Da je time htio olakšati život svom prijatelju Billu, izvan je svake sumnje, jer i Clinton nije za jednostrano ukidanje embarga. A Kongres? Kako s njim uistinu stoji stvar? Jedan je komentator program konzervativne većine ovako opisao: "Gingrich, Helms i Co, žele podrezati državne izdatke i istodobno povećati sredstva za obranu. Što bi se time imalo postići također nije jasno. Jer republikanci odbacuju mirovne misije UN-a i najradije bi napustili svjetsku organizaciju. Ali, s druge strane, ne planiraju ni nikakve unilateralne vojne akcije. Uglavnom imaju manje interesa za Europu, ali bi, s druge strane, htjeli proširiti NATO na Istok. Kritika republikanaca na račun Clintonove vanjske politike često je opravdana, ali oni nisu ponudili nikakvu alternativnu strategiju.

Njihova je politika, politika iz trbuha: - uvijek je popularno biti protiv UN-a."

Tome valja dodati i najnoviju izjavu Newta Gingricha. On je podržao ocjenu generalnog tajnika NATO-a o opasnosti od islamskog fundamentalizma za Zapad, zatraživši istodobno od američke vlade da se u svojoj sigurnosnoj politici koncentrira na "svjetski fenomen islamskog terorizma".

Rafsanjani bi rekao: Na fenomen pravog islama.

NITI HRVATA, NITI FEDERACIJE...

I ma znakova koji ukazuju na to da Amerikanci u posljednje vrijeme uviđaju da su učinili pogrešku time što su zapostavili bosansku federaciju. Godinu dana Washington praktički nije učinio ništa u pravcu poticaja i podrške implementaciji Federacije. Clintonova administracija bila je koncentrirana na *cjelovito rješenje* bosanske krize, spremna da tek poslije toga ozbiljnije podrži federaciju. U međuvremenu se pokazalo da od takvog cjelovitog rješenja nema ništa, jer Milošević vara Zapad svojom lažnom blokadom na Drini. Istodobno se i Federacija poprilično opasno zaljuljala.

Zbog toga su posljednjih tjedana uslijedili užurbani koraci i Washingtona i Bonna kako bi se spasila i potom učvrstila federacija za koju se *sada* drži da je jedini temelj na kojem još počiva mirovni plan Kontaktne skupine za Bosnu. Dakle, federacija je shodno tome, neka vrst alfe i omega za rješenje bosanskog pitanja.

Od sastanka u Münchenu i pregovora na Petersbergu kraj Bonna, do ovih aktualnih razgovora u Washingtonu, uključujući tu i Izetbegovićev posjet Bonnu, čine se užurbani naponi da se, koliko je to moguće, održi i ojača solidarnost među žrtvama srpske agresije i implementira Ustav federacije.

Na toj se crti ovih dana najavljuje i "nova" politika Washingtona na Balkanu koja bi se s jedne strane svodila na "snažniju podršku federaciji", a s druge na oštrij kurs prema Beogradu. U tom sklopu američki diplomati već najavljuju da će tražiti od Vijeća sigurnosti da Srbiji vrati sankcije što su sada suspendirane na rok do 22. travnja ove godine.

Izetbegovićev posjet Bonnu (četvrtak i petak) također je bio u znaku takve užurbane podrške federaciji. Barem iz njemačkog interesnog kuta. Naime, jasno je: ako bi se raspala federacija od mirovnog plana Kontaktne skupine ne bi više ostalo ni slovo na papiru. Bosna bi potonula u opći rat i kaos, Unprofor bi morao van, a Zapad, preko NATO-a, unutra. Scenarij od kojeg i Amerikanci i Nijemci jedva da mogu zamisliti nešto gore, budući da bi se u tom slučaju i jedni i drugi tamo morali vojno angažirati.

1. Izetbegović je u Bonnu primljen kao "umjeren" Musliman s kojim Zapad može graditi svoje bosanske planove i na kojeg može postaviti svoje nade. No, sudeći po onome što je Izetbegović govorio pred vanjskopolitičkim odborom Bundestaga, a još više kako je postavio prioritete, teško je reći hoće li ta suradnja biti okrunjena i zajedničkim uspjehom.

Izetbegovićev govor pred vanjskopolitičkim odborom Bundestaga svakako je bio planiran kao jedan od vrhunaca njegova posjeta Bonnu. Kinkel je svojedobno najavio da će se založiti da Izetbegović dođe u Bonn kako bi mu se dala prilika da upravo u tom gremiju govori o "patnjama svoga naroda".

Iz svega, pak, što je Izetbegović pred Odborom iznio, ostalo je posve "nejasno" do čega mu je u prvoj liniji stalo. Zalaže li se on za očuvanje (stare) Bosne i Hercegovine koje više nema, jer su je Srbi odavno i definitivno pokopali. Ili pak za bosansku federaciju, kao za novi model suživota bosanskih naroda koju međutim, u svom statementu uopće nije spomenuo.

2. Federacija je nešto što Izetbegović očito s mukom izgovara. U statementu o situaciji u Bosni i Hercegovini koji je uključivao i viđenje rješenja problema, Izetbegović ni jednom riječju nije spomenuo federaciju. Štoviše, on ni jednom riječju nije spomenuo ni Hrvate, već je samo govorio o Srbima, i to kao o agresorima.

Koliko je bosanski predsjednik u tome bio uporan kazuje i to da nije odgovorio ni na pitanje o federaciji što mu ga je nakon njegova izlaganja postavio predstavnik soci-

jaldemokrata (Gansel). Predstavnik zelenih (Poppe) također je pitao o federaciji, no Izetbegović je i preko tog drugog pitanja prešao šutke. Tek kad je liberal Imer postavio pitanje po treći put, bosanski je predsjednik našao za shodno da kaže ovo:

Vjerujem da će se federacija održati, premda je godinu dana stagnirala. Mislimo da na hrvatskoj strani postoji nekoliko centara moći koji se međusobno paraliziraju. Tu postoji opiranje, jer federacija znači kraj paradržave Herceg-Bosne. Zato oni osporavaju proces oživljavanja federacije kako bi što dulje na životu održali Herceg-Bosnu. Dogovor na Petersbergu je korak naprijed, ali od jučer ima novih znakova kočenja, jer je HVO izmislio nekakav depozit od 25 posto na sve transporte pa zato ne propušta više konvoje kroz svoje područje!

Sporazum koji su na Petersbergu sklopili Zubak i Ganić pokazao je međutim da su problemi nešto drukčije naravi. Da su Hrvati spremni ugasiti Hrvatsku Republiku Herceg-Bosnu onog časa kad se uspostave institucije vlasti federacije. Dakle, kad se izgradi federacija od općine, preko kantona do vlade i ministarstava. Taj proces, međutim, podrazumijeva (i to je Petersberškim sporazumom izričito i naglašeno!) odumiranje i institucija vlasti Republike Bosne i Hercegovine. Iz Izetbegovićeva statementa, međutim, dade se zaključiti da Sarajevo želi sačuvati postojeću republičku vlast, a ukinuti samo Herceg-Bosnu i to čak i prije nego li se uspostavi federacija. Time bi Muslimani praktički politički posve marginalizirali Hrvate kao subjekt i očuvali otvorenom opciju eventualno "gradanske Bosne".

Koliko Izetbegović pritom nije korektan prema Hrvatima kazuje i njegova opaska o "jučerašnjoj blokadi sa strane HVO". Ispada kao da to Hrvati čine iz čistog mira jer žele narušiti Petersberški sporazum. Taj jednostrani prikaz na svu je sreću istog dana korigirao I. program njemačke televizije ARD, pa se valja nadati da su to zastupnici kasnije i vidjeli. Izvješćujući o blokadi s hrvatske strane ta je tv-postaja navela da je to zapravo odgovor na otmicu i vjerojatno ubojstvo načelnika Glavnog stožera HVO generala

Vlade Šantića, iza čega očito stoje bosanski Muslimani. Povrh toga, ako se već hoće govoriti o tome tko narušava Petersberški sporazum onda je otmica Šantića bila u svakom slučaju prvi odgovor na sporazum između Zubaka i Ganića.

Koliko međutim, Izetbegoviću sve to s federacijom na svoj način teško pada, kazuje i to da ga je njegov ministar vanjskih poslova Ljubijankić pred svima morao podsjetiti, što se jasno čulo preko mikrofona: "No, recite da podržavate sporazum postignut na Petersbergu!" Tada je Izetbegović to i rekao.

3. Izbjeglice su bile drugi primjer za Izetbegovićevo shvaćanje implementacije federacije. On se požalio da Hrvati sprječavaju i povratak izbjeglica u njihove domove. Međutim, upravo je Petersberški sporazum pokazao da je pitanje povratka izbjeglica i prognanika moguće tek onda riješiti kada se uspostave institucije vlasti federacije. Zato je s jedne strane fiksirano da se u mješovitim kantonima (srednjo-bosanski i neretvanski) mora poštivati demografska struktura stanovništva kakva je bila prije rata, što dosad Muslimani nisu htjeli. To je uostalom, i jedan od najtežih problema u Mostaru, kamo je došlo oko 30.000 izbjeglica iz istočne Hercegovine.

Vareš je klasičan primjer zašto povratak izbjeglica i prognanika nije moguć prije no što se uspostavi federacija u svim svojim stupnjevima i formama. U tom su gradu Hrvati pobijedili na izborima, ali trenutnu vlast i dalje drže Muslimani, jer su svojedobno "osvojili" Vareš. Hrvati se ne vraćaju jer nemaju povjerenja u one koji su ih iz Vareša prognali i zasigurno se neće vratiti dok tamo ne bude hrvatski gradonačelnik, što je također jedan od momenata oživljavanja i provođenja u djelo Ustava federacije. Utoliko povratak izbjeglica i prognanika bio je i još uvijek jest onemogućen i takvim blokadama s muslimanske strane kao i pokušajima da se u mješovitim kantonima takoreći ozakoni zatečena demografska struktura stanovništva što bi za Hrvate praktički značilo početak njihova kraja u federaciji.

4. To inzistiranje na održanju hrvatsko-muslimanskog statusa quo najjasnije dolazi do izražaja u pitanju za-

jedničke vojske. Predsjednik federacije Krešimir Zubak u više je navrata izražavao spremnost hrvatske strane na stvaranje zajedničke vojske federacije. Muslimanska strana to međutim, do danas odbacuje, jer želi sačuvati svoju vojsku, tj. Armiju BiH. Nedavno je to Nijemcima Ganić ovako protumačio: Dijelovi Armije BiH bi se fuzionirali sa HVO i stvorili bi vojsku federacije, a uz to bi onda još postojala i vojska Republike Bosne i Hercegovine! Toj potonjoj vrhovni bi komandant naravno bio i ostao Alija Izetbegović. Ta želja da se sačuva "muslimanska vojska", a HVO istodobno utopi u zajedničku (drugu vojsku) govori da Muslimani nisu odustali od svojih prijašnjih političkih ciljeva i istodobno nabačuje sumnju da u federaciji vide samo prijelaznu formu u borbi za "građansku Bosnu".

Napokon, posve je jasno: kad bi se iz Armije BiH i HVO napravila jedna vojska, sa zajedničkom komandom, onda bi njeni vrhovni zapovjednici bili Zubak i Ganić. Drugo, to bi bio i najupečatljiviji znak da Hrvati i Muslimani u Bosni imaju iste i zajedničke političke ciljeve, i treće, što je najvažnije, svi problemi koji sada stoje na putu oživotvorenja federacije, brzo bi se riješili. Hrvati su, sudeći po izjavama njihovih predstavnika, spremni ući u takvu jedinstvenu vojsku, ali nisu spremni utopiti HVO u vojsku federacije koja bi bila na neki način potčinjena vojsci Alije Izetbegovića. Upravo zbog toga pitanje zajedničke vojske nije riješeno ni sporazumom na Petersbergu.

Da je tome tako pokazao je i sam Izetbegović u vanjskopolitičkom odboru Bundestaga. On je, govoreći o otporu srpskom agresoru od početka rata (od 6. travnja 1992.) do danas govorio samo o svojoj vojsci koja danas broji po njegovim riječima 200.000 naoružanih ljudi, ali ni jednom riječju nije spomenuo ni Hrvate, ni njihov doprinos u obrani Bosne od srpske agresije.

5. Što je dakle, Izetbegovićev cilj? U svom statementu on je to ovako predočio: *Naš je cilj cjelovita Bosna i Hercegovina u postojećim granicama i kao demokratska zemlja. Drugi je cilj multikulturalna Bosna.*

Bosanski predsjednik pritom naravno nije uopće spominjao federaciju u smislu novog modela za suživot bosanskih naroda jednako kao ni to da bi u toj njegovoj cjelovitoj Bosni i Hercegovini narodima morala biti zajamčena potpuna ravnopravnost. Umjesto toga on je govorio o "našem narodu", misleći pritom na cijelu Bosnu. Dakle, o narodu u jednini. Ta sintagma neodoljivo podsjeća na jugokomunističku sintagmu "naš narod" (također u jednini) koja nije bila tada nikakva zabuna ili omaška, nego izraz konstitucionalnih stremljenja Beograda kada je riječ o tome kakva ima i treba biti ondašnja Jugoslavija.

Zbog svega toga je posve razumljivo zašto Izetbegović ni jednom riječju nije spomenuo ni konfederaciju s Hrvatskom. Zagreb inače stalno ističe svoju privrženost Washingtonskom sporazumu i u tom sklopu i onom njegovom dijelu što se odnosi na konfederaciju hrvatske i bosanske federacije. Na stranu pitanje koliko je takva konfederacija Hrvatske s bosanskom federacijom realna i koliko je poželjna. No, to su fakti.

Izetbegović u Bonnu federaciju je spomenuo tek kada je na to bio, da se to tako kaže, prisiljen. Konfederaciju je posve zaboravio, što je i razumljivo iz njegove formulacije po kojoj je glavni cilj "borbe našeg naroda cjelovita i demokratska Bosna i Hercegovina". Definicija koja je ne samo problematična zbog stanja u Bosni i osjetljivosti tamošnjih naroda (osobito Hrvata) na bilo čiju majorizaciju, nego i stoga što u Europi postoje i dan-danas mnoge demokratske države u kojima nacionalni problemi zbog toga uopće nisu riješeni. Turska je također u osnovi demokratska zemlja, ali što Kurdi od toga imaju?

RADIKALIZAM 'UMJERENOG'

IZETBEGOVIĆA

Zamislimo što bi se dogodilo da su Hrvati ubili jednog muslimanskog generala, i to odmah nakon petersberškog sporazuma između Zubaka i Ganića, u koji je Njemačka uložila dosta autoriteta i napora kako bi se napokon s mrtve točke pokrenula bosanska Federacija.

Zamislimo dalje da je odmah iza toga predsjednik Tudman došao u službeni posjet Bonnu i da je tamo optužio Muslimane kako "opet blokiraju", oživotvorenje Federacije. A na novinarsko pitanje o ubojstvu muslimanskog generala da je samo usput rekao kako je riječ o nekoj privatnoj svadi.

Zamislimo da je predsjednik Tudman u Bonnu potom prijetio kako sa Srbima ne kani produljiti primirje i da je rat neizbježan ako oni do određenog roka ne vrate otete teritorije.

Zamislimo da Tudman pri svemu tome uopće nije spominjao bosansku Federaciju i Washingtonski sporazum (osim kad su ga na to natjerali novinari ili sugovornici), da je posve prešutio postojanje srpske manjine u Hrvatskoj i njezina ustavna prava, te da je umjesto svega toga samo govorio o tome kako smo mi "fanatici demokracije". I zamislimo da je na sve to njegov domaćin, ministar Kinkel, manjeviše zadovoljno kimao glavom i na kraju konstatirao: ovaj posjet bio je ne samo "koristan, nego i uspješan"! I da su tako reagirale i njemačke novine.

Jasno je da tako što ne bi bilo moguće i da za tu tvrdnju uistinu ne treba drugih dokaza od recentnih doga-

đaja. Utoliko se postavlja pitanje zašto Izetbegović u Bonnu može prijetiti i ratom, pokazivati slabu ili nikakvu volju za ostvarivanje Federacije, ispod žita gurati "građansku" Bosnu, koja u osnovi računa s muslimanskom demografskom eksplozijom, i sve to još s političkim ubojstvom jednog hrvatskog generala na leđima (uostalom, gdje se to generali druge strane ubijaju zbog privatnih nesporazuma?).

Jedan od motiva za takvo držanje Bonna svakako je i u njegovoj principijelnoj podršci žrtvama srpske agresije. Zbog povijesno-političkih, pa i psiholoških razloga njemačka vanjska politika ne može si dopustiti da se, kao na primjer Francuska, svede na čistu real-politiku, lišenu svakog idealizma, tj. zauzimanja za humanističke principe i međunarodna pravila igre. U tom kontekstu razumljivo je da se "glavnu žrtvu" rata u Bosni donekle drukčije čuje, pa i razumije.

Drugi je razlog svakako taj što Njemačka i zbog velikog broja Muslimana u vlastitoj zemlji, kao i zbog svojih eksportnih interesa, želi sačuvati inidž prijatelja i partnera islamskog svijeta.

Poziv Izetbegoviću da dođe u Bonn, sa svim državnim protokolarijama, uz to što je trebao biti signal islamskom svijetu, na određen je način bio i promišljena potpora samom Izetbegoviću. Njega se ovdje drži "umjerenim Muslimanom", koji može zaustaviti otklizavanje Bosne u fundamentalizam i eventualno kasniji terorizam. Napokon, događaji u Zenici, kao i mudžahedini u redovima bosanske Armije, ovdje nisu nepoznati. Uz to, vjeruje se da je Izetbegović i čovjek Federacije. To potonje utoliko je važnije jer su i Washington i Bonn sada uvidjeli da od Miloševićeva mirotvorstva nema ništa, pa užurbano pokušavaju graditi hrvatsko-muslimansko savezništvo.

Koliko su takva očekivanja opravdana? Ako se ostave po strani Izetbegovićeve deklarativne izjave (i to na neki način iznudene) u korist Federacije, ostaje dojam da njemu pred očima u prvom redu lebdi jedinstvena i građanska Bosna, u kojoj bi bosanska Federacija bila samo prolazna faza.

Pritom je paradoksalno da je još uvijek na Zapadu prisutna slika koja već dugo ne odgovara stvarnom stanju stvari u Bosni. Naime, ako se zanemari nekoliko vrućih hercegovačkih glava, nema nikakve sumnje da su Hrvati u Bosni i Hercegovini većinski, kako je to nedavno u jednom iskrenom razgovoru potvrdio i sam Zubak, stvar prelomili preko koljena i iskreno žele Federaciju. I to stoga što im washingtonski Ustav jamči "potpunu ravnopravnost". Ipak, Hrvatima se to ne vjeruje, ali se vjeruje Izetbegoviću, koji postojeću republičku vlast želi nametnuti Federaciji i tako je praktično učiniti privjeskom sasvim druge politike. Dakle, vjeruje se čovjeku koji svjesno iznosi neistine o "multikulturalnoj Bosni" vodeći sa sobom Ivu Komšića (Hrvata) i Mirka Pejanovića (Srbina), kao onu vrst "svjedoka" na kakve se nekada oslanjala bivša komunistička Jugoslavija u širenju "svoje istine" o bratstvu i jedinstvu.

Napokon, valja se podsjetiti da je Bonn, a uostalom i drugi na Zapadu, svojedobno polagao slične nade i u "humanista" Ćosića, pa potom u političkog komedijaša Panića, primajući ga čak i u samom Bonnu. A odnedavno i u samog Miloševića. Kontaktna je skupina, štoviše, cijeli svoj mirovni projekt skrojila prema Miloševiću, koji je trebao u ovoj režiji Zapada, od čovjeka s američke liste ratnih zločinaca, postati europski golub mira. Sada je očito u političkoj modi Izetbegović, pa je gotovo posve svejedno što i kako govori i koliko iskreno misli to što govori. Ako Zapadu uistinu u ovom trenutku nešto treba, to je oslobođenje od vlastitih iluzija i trezveni pristup problemima i ljudima na tlu bivše Jugoslavije.

PRIBLIŽAVAJU LI SE SARAJEVO I BEOGRAD?

Procjene zapadnih diplomata i vojnih stručnjaka govore da Bosni predstoji nova ratna runda. Sadašnja ofenziva Armije BiH kod Tuzle i Travnika samo je uvertira u ono što se očekuje poslije formalnog isteka četvećromjesečnog primirja 30. travnja.

S kakvim ishodom? Sarajevsko "Oslobodenje" ovih je dana s poprilično optimizma napisalo da četvrta ratna godina počinje s novom fazom, jer vojska bosanskih Srba proživljava motivacijsku krizu, nakon što je Srbima stalno govoreno da je rat već dobijen. Premijer Silajdžić, međutim, u isto vrijeme izjavljuje da bi rat zbog ravnoteže snaga, mogao potrajati i sljedećih 10 godina! Drugim riječima: Armija BiH nije u stanju bogzna što osvojiti, ali Srbima isto tako neće biti lako održati i obraniti osvojeno.

Ako je to potonje točno to bi značilo da rat u Bosni ulazi u svoju *izrazitu političku fazu*: dakle, kao sredstvo pritiska na drugu, u ovom slučaju, srpsku stranu.

Istodobni pregovori Izetbegovićeva emisara Filipovića s Miloševićem ni u kom slučaju nisu u koliziji s razvojem ratne situacije u Bosni. Dapače, oni su dio istog aranžmana!

1. Čini se da je jedna od najvećih političkih zabluda pothranjivanje nade kako je Milošević konačno stavljen pred dilemu: ili velika Srbija, ili ukidanje sankcija i povratak u međunarodnu zajednicu. Upravo je obrnuto slučaj: Milošević je prvi put u poziciji da dobije i jedno i drugo! Mirovni

plan Kontaktne skupine za Bosnu, iako formalno inzistira na očuvanju BiH kao međunarodno-pravnog subjekta, u osnovi cilja na podjelu Bosne na srpski i muslimansko-hrvatski dio.

Doduše, bosanski bi Srbi formalno ostali u "zajedničkoj" državi s Hrvatima i Muslimanima, ali bi istodobno dobili i pravo na konfederalne odnose sa Srbijom. Iz te pozicije oni bi u drugoj ili trećoj rundi takoreći "parlamentarnim sredstvima" mogli iznuditi otcjepljenje i priključenje Beogradu.

U međuvremenu bi Beograd bio oslobođen sankcija pod pretpostavkom da diplomatski prizna BiH u njenim međunarodno priznatim granicama koje ionako postoje samo na papiru.

S obzirom na karakter "autonomije" koju bi bosanski Srbi imali i s obzirom na mogućnosti koje bi ostale otvorene za ujedinjenje sa Srbijom u kasnijoj fazi, diplomatsko priznanje BiH za Miloševića ne bi trebalo značiti veći politički i psihološki problem. U toj točki upravo i korespondiraju interesi Sarajeva i Beograda, jer se Izetbegović nada da bi diplomatskim priznanjem Bosne i prihvaćanjem mirovnog plana Kontaktne skupine, mogao perspektivno konsolidirati vlast na "svojih" 51 posto teritorija i u drugoj rundi, onemogućiti otcjepljenje bosanskih Srba. Iako se u ovoj posljednjoj točki Milošević i Izetbegovićev interesi razilaze, nedvojbeno je da je u ovom trenutku i jednom i drugom glavna smetnja Karadžić.

2. Karadžićeva fanatična nepopustljivost, njegov politički i teritorijalni maksimalizam posve su blokirali svako moguće rješenje za Bosnu. Milošević je zbog njega i dalje pod stanovitim političkim pritiskom Zapada. Sankcije i međunarodna izolacija sve više nagriza njegovu vlast u Srbiji. S druge strane Izetbegović također sve više dolazi pod pritisak Zapada, jer velike sile nisu zainteresirane ni za kakav dugotrajan muslimanski oslobodilački rat, budući da se boje da bi mogle izgubiti kontrolu nad ovom, kako je to formulirao njemački ministar vanjskih poslova Kinkel, "regionalnom krizom".

Na toj osnovi došlo je do izravnih kontakata između Sarajeva i Beograda. Za Miloševića je Bosna pritom mnogo jednostavniji problem od Hrvatske jer je mirovnim planom Kontaktne skupine bosanskim Srbima zajamčen ratni plijen u opsegu koji je zadovoljavajući. Utoliko je za Miloševića i politički i psihološki, barem u ovom trenutku, mnogo lakše postići sporazum sa Sarajevom nego sa Zagrebom.

Ofenziva Sarajeva protiv Karadžićevih Srba strateški se uklapa u Miloševićev plan. Ratno iscrpljivanje bosanskih Srba trebalo bi na njih djelovati odgojno, kako bi u konačnici ipak odustali od svog političkog maksimalizma i prihvatili podjelu u omjeru 49:51 posto.

S druge strane, Miloševićovo priznanje BiH vjerovatno bi uslijedilo u trenutku najpogodnijem za tvrdnju kako je tim aktom "zaustavljen rat". Milošević bi za to bio oslobođen sankcija i u pregovore s Hrvatskom mogao bi ući iz mnogo jače pozicije negoli je to slučaj sada.

3. S na odnos s obzirom naga u Bosni za Beograd objektivno ne postoji opasnost da bi Muslimani mogli povratiti previše izgubljenog teritorija. Ali ono za što je Beograd svakako zainteresiran jest to da se Karadžića oslabi koliko je god to moguće. Porazi na vojnom polju, ma kako bili mali, odnosno stalno držanje bosanskih Srba u psihozi novih ratnih izazova, zato su svakako najprikladnija sredstva. Jer, dok se god Karadžić može profilirati kao konačni vojni pobjednik u Bosni, kao čovjek koji je Srbima osigurao dva i pol puta veći teritorij nego što bi im pripao s obzirom na njihov udio u sveukupnom stanovništvu, on je za Miloševića isuviše opasan.

Čak da je to danas i moguće, Milošević vjerovatno ne bi imao nikakav interes za ujedinjenje s Karadžićevom "dvo-trećinskom Bosnom", jer bi u tako stvorenoj velikoj Srbiji dobio opasnog političkog konkurenta. Karadžić, s aureolom ratnog vođe i pobjednika jedini je Srbin koji bi na izborima mogao pobijediti Miloševića. Zbog svog rojalizma i antikomunizma on je mnogo prihvatljiviji Srpskoj pravoslavnoj crkvi negoli jedan komunistički funkcionar tipa Miloševića. Osim Srpske pravoslavne crkve, Karadžića podržava i većina

srpske inteligencije, kao i najveći dio srpske opozicije. Iza njega stoji i njegova do zuba naoružana armija. S njim Milošević ne bi ni u snu mogao postupati kao s jednim Draškovićem ili čak Šešeljom. Osim toga, iza njega stoje i bosanski Srbi, koji bi u slučaju da Karadžiću uspije ujedinjenje sa Srbijom pod sadašnjim okolnostima u njemu vidjeli neku vrst novog Pašića.

Utoliko je Miloševićev prirodni interes maksimalno oslabiti Karadžića, štoviše po mogućnosti ga dovesti u poziciju gubitnika. Budući da se Karadžić svojom političkom intranzigentnošću sam izmanevirao u slijepu ulicu, za njega je objektivno sve poraz što je manje od sadašnjih 70 posto teritorija. Prihvatanje mirovnog plana Kontaktne skupine utoliko bi za Karadžića bilo ravno katastrofi. Zato je Milošević i mogao s lakoćom prihvatiti taj mirovni plan i zato ga sada pokušava, i uz pomoć Izetbegovića, baciti na koljena. Ako se tome dodaju i pritisci međunarodne zajednice i politička karantena u koju su stavljeni bosanski Srbi, onda se čini izvjesnim da vrijeme ne radi za Pale.

4. Iz Izetbegovićeva kuta cijela stvar naravno izgleda nešto drukčije. On je životno zainteresiran da Beograd prizna Bosnu i Hercegovinu u njenim međunarodno priznatim granicama, jer se nada da bi na taj način mogao spasiti "cjelovitu (i perspektivno građansku) Bosnu". Konfederacija bosanskih Srba s Beogradom pritom ne bi bila ozbiljniji problem, jer do nje Izetbegović vjerojatno drži kao i do same bosanske Federacije. I jedno i drugo samo su međufaze, sredstva za postizanje glavnog cilja: cjelovite i građanske Bosne od koje muslimanski vođa nije odustao i ne može odustati ako ne želi iznevjeriti vlastite političke, vjerske i ideološke principe. Kao što danas Izetbegović više ne govori o Federaciji hrvatskog i bošnjačkog naroda (nego pokušava progurati termin federacija kantona) tako će sutra vjerojatno na isti način pokušati reinterpretirati eventualno postignut sporazum sa Srbima. To tim više što bi Muslimani, ako bi Srbi prihvatili podjelu Bosne u omjeru 49:51 posto, došli u mnogo bolju vojnu i demografsku poziciju, jer bi se, u sve ostalo, i velik broj njihovih izbjeglica imao kamo vratiti.

Osim toga, ne može se posve isključiti ni još jedan razvoj. Izetbegović je naime uvijek bio sklon ostanku u bivšoj Jugoslaviji. Dok su Hrvati i Slovenci inzistirali na konfederaciji, on i njegov makedonski kolega nudili su prijedloge o federalnom ustroju treće Jugoslavije. Kad su Hrvati i Slovenci proglasili nezavisnost, Izetbegović je tvrdio da on ne želi neovisnu Bosnu i Hercegovinu. Kad su Hrvatska i Slovenija dospjele na prag međunarodnog diplomatskog priznanja, on je pisao pismo De Cuellaru da to spriječi jer bi moglo imati neželjene posljedice po Bosnu. U Bonnu je 1991. u jeku rata u Hrvatskoj javno istakao da je Hrvatska "izabrala konfrontaciju" i time praktički sama skrivila svoju sudbinu, dok se Bosni takvo što po Izetbegoviću, neće dogoditi jer Bosna vodi mudru politiku i uzdaje se u pravednost JNA.

I sada prigodom posljednjeg posjeta Bonnu (u ožujku) Izetbegović je posebno istakao da srpski narod nije nipošto odgovoran za rat u Bosni, da je to stvar jedne političke i vojne klike. Ako se uzme u obzir da je Hrvate prešutio, a većinu Srba amnestira od svake odgovornosti, onda nije nemoguće da se u sarajevskim planovima možda kuha i kakva konfederacija BiH u cjelini s ostatkom Jugoslavije tj. Srbijom i Crnom Gorom. Muslimani bi za to imali interesa zbog Sandžaka i zbog dugoročne demografske prednosti, a Srbi zbog izlaza na hrvatsko more.

5. U svakom slučaju pregovori između Sarajeva i Beograda nisu bezopasni za hrvatske nacionalne interese u Bosni, a i kad je riječ o samoj Hrvatskoj. Prvo zato što je Izetbegović uspio, marginalizacijom bosanske Federacije faktički politički marginalizirati i bosanske Hrvate. On s Miloševićem pregovara i u "njihovo ime", jer je u poziciji predsjednika Bosne, a oni na to nemaju nikakva utjecaja. Oni čak ne znaju ni dokle sežu eventualni ratni aranžmani s Miloševićem protiv Karadžića.

Osim toga nema nikakve sumnje da Milošević ove pregovore s Izetbegovićem koristi i da razori s mukom stvoreno savezništvo između bosanskih Muslimana i Hrvata. Napokon, Izetbegović u tako kratkom vremenu nikad nije dao toliko problematičnih izjava (u to spadaju i geste prešu-

ćivanja) vezanih za bosansku Federaciju kao i za same bosanske Hrvate, kao u vrijeme pregovora s Miloševićem i što je još indikativnije u vrijeme zeničko-travničke ofenzive.

ISLAM - KOMPLIKACIJE I OPASNOST?

Prigodom svog oproštajnog govora u Bruxellesu 1988., dakle, u vrijeme kad se već nazrijevao kraj komunizma u Europi, glavnokomandujući NATO-a John Galvin je rekao: "Hladni rat smo dobili. Nakon 70-godišnje zbrke vraćamo se napokon istinskom konfliktu posljednjih 1300 godina. Velikom sučeljavanju s islamom!"

Da to nije bila nikakva eskapada jednog generala, potvrdio je novopečeni generalni sekretar NATO-a Willy Claes. Sedam godina nakon Galvina, on je islamski fundamentalizam označio glavnim ideološkim neprijateljem Zapada, ne manje opasnim od komunizma! I to u više intervju-a što ih je početkom ove godine dao njemačkim i britanskim listovima.

Štoviše, čak je i jedan tako iskusan državnik i političar kao što je to kancelar Kohl dao znati koliko je Zapad zabrinut zbog širenja militantnog islama. Prigodom rasprave u Bundestagu o ruskoj intervenciji u Čečeniji, prije nekoliko mjeseci, Kohl je svoj mekani stav prema Moskvi i Jeljcinu pokušao protumačiti i opravdanim strahom da bi Kavkaz mogao postati žrtvom fundamentalista, što bi izravno ugrozilo Tursku, zemlje Magreba i u konačnici samu Zapadnu Europu. Rusko pravljenje reda u Čečeniji, dakle, nije lišeno ni aspekata suzbijanja "zelene opasnosti".

Ako se pritom baci i pogled na Bosnu, gdje Srbi uz izdašnu pomoć Rusije, Francuske i Velike Britanije već tri godine pokušavaju decimirati tamošnje muslimane i onemogućiti stvaranje bilo kakve funkcionirajuće islamske države (što je, dakako, samo jedan aspekt srpske agresije!), pos-

tavlja se pitanje: stojimo li doista na pragu velikog sučeljanja s islamom, na pragu civilizacijskog sukoba svjetova? Bez obzira kako će tko odgovoriti na to pitanje, jedno se čini sigurnim: i islamski, kao i zapadni (kršćanski) svijet osjećaju onu drugu stranu u najmanju ruku kao problem.

1. Potkraj ožujka u glavnom sudanskom gradu održan je sastanak 300 delegata iz gotovo cijelog islamskog svijeta na kojem se razmatrao položaj islama. Shodno zapadnim izvjestiteljima, NATO i zapadne obavještajne službe u Kartumu su optužene za pokretanje "novog križarskog rata protiv islama". A Zapad u cjelini, u očima većine delegata, glavni je neprijatelj islama.

Ali ne više zbog toga što bi se muslimani bojali *kristijanizacije*, nego zbog toga što mnogi drže da je Zapad kao takav moralno posrnuo, da je nazadnjački jer je desakraliziran, jer je na Zapadu religija privatna stvar čovjeka, a država sekularizirana. Islamski svijet, međutim, bitno je drukčiji. Društvo je tamo religiozno strukturirano, religija je okosnica i same države, pa se zapadnjačka civilizacija u svojim sekulariziranim oblicima čak i umjerenim muslimanima čini kao neki oblik svetogrđa. U tom smislu danas se i fundamentalizam definira kao jedna vrst odgovora na krizu identiteta samog islamskog svijeta nagriženog utjecajima te i takve zapadne civilizacije.

Jedna legenda koja se do današnjeg dana zadržala u turskim selima u tom je pogledu prilično ilustrativna: jer jedu svinjsko meso, kaže legenda, kršćani su nemoralni i seksualno razuzdani, budući da su svinje jedine životinje koje po prirodi ne poznaju ljubomoru.

Ortodokсни muslimani i islamski fundamentalisti, uistinu se osjećaju moralno nadmoćni zapadnom svijetu. Oni taj osjećaj nadmoći ne crpe samo iz činjenice da je zapadni svijet s islamskog vidika posve desakraliziran, nego iz samog Kur'ana. Isus je u Kur'anu samo jedan u nizu Alahovih proroka, pa zato kršćanstvo za muslimane po definiciji ne može biti potpuna i konačna istina o jedinom i svemogućem Bogu.

Konzekvence su jasne: obnova islama kakvu posljednjih desetljeća proživljava dobar dio islamskog svijeta, nije

samo militantna prema unutra (dakle, prema prozapadnjačenim muslimanima i režimima) nego i prema van (prema kršćanskom svijetu).

2. Mnogo je primjera koji to potonje dokumentiraju. Homeinijeva smrtna presuda otpadniku od islama Salmanu Rushdieu, slučaj liječnice i književnice iz Bangladeša Taslime Nasrin, koju u mnogim aspektima podsjeća na Rushdiev. U Bangladešu je islam 1988. i ustavno fiksiran kao državna religija i od tada je ta hrabra i talentirana spisateljica izložena najstrašnijim progonima i prijetnjama smrću.

Pojava fundamentalističkih režima u Iranu i Sudanu. Prema podacima iz 1994. u Sudanu je kao posljedica građanskog rata koji fundamentalistički režim u ime Alaha vodi protiv kršćanskih Nuba na jugu zemlje, spaljeno tisuću kršćanskih crkava i ubijeno na desetke svećenika. Džihad kartumskih vlastodržaca dosad je u Sudanu odnio oko dva milijuna života, a tri do četiri milijuna ljudi natjerao u bijeg. Tamo je šerijatsko pravo (islamski zakonik) nametnut i kršćanima, a nisu ni rijetka prisiljavanja na prelazak u islamsku vjeru.

Događaji u Alžiru svojevrсни su nastavak te pripovijesti. Tamo su fundamentalisti na najboljem putu da tu zemlju učine trećom državom u islamskom svijetu u kojoj su militantni islamski vjernici preuzeli vlast.

No, čak i u umjerenim islamskim državama, kao što je to Egipat, događaju se teško shvatljive stvari. Godine 1984. četvorica Egipćana završila su u zatvoru jer su s islama prešli na kršćanstvo. Dvije godine kasnije jedan je egipatski nacrt zakona za takve "delikte" predvidio čak doživotnu robiju. Iste godine u Egiptu je uhićena i jedna grupa kršćana pod optužbom da su misionirali!

U tom sklopu valja spomenuti u "slučaj" Bhutrosa Ghalija, sadašnjeg generalnog sekretara UN. On je prije toga bio zamjenik egipatskog ministra vanjskih poslova. Općenito je poznato da je glavni arhitekt egipatsko-izraelskog mira upravo bio Ghali, a ne ondašnji ministar vanjskih poslova. Pa, ipak, Ghali nikad nije mogao postati i ministar vanjskih poslova i to samo zato jer je Kopt (kršćanin). Čak i u Egiptu vrijedi, naime, pravilo da na najviše političke funkcije mogu

samo muslimani, jer je i iz teološke argumentacije muslimanima neprihvatljivo da bi na svom vlastitom području bili podvrgnuti političkom autoritetu nemuslimana. To prožimanje religije i politike, ta simbioza tih dviju stvarnosti u islamskom je svijetu toliko samorazumljiva, da čak i u socijalističko-lenjinističkim režimima kakav je Asadov u Siriji ili Sadam Huseinov u Iraku (što su inače izuzeci) nema nikakvih antireligijskih resentimenata.

3. Koliko je islam objektivno problem za Zapad kazuje na egzemplaran način i reakcija Zapada na tursku vojnu intervenciju u Sjevernom Iraku. Jedan je njemački političar ovih dana problem sažeo u formulu: Turska je najnedemokratskija država u NATO-u, ali je najdemokratskija u islamskom svijetu!

Turska je doista poseban slučaj. Štoviše, moglo bi se reći da od toga što će se dogoditi u Turskoj zavisi u velikoj mjeri i stupanj eventualne ugroženosti Europe od islamizma. Zbog toga je Zapad životno zainteresiran da Turska ostane država sa "zapadnjačkim ustavom", da ne podlegne sve agresivnijim islamističkim tendencijama. Zbog toga joj je spreman prilično toga progledati i kroz prste, uključujući tu i masovna kršenja ljudskih prava.

Naime, cijeli proces s kojim se danas i islamski i kršćanski svijet suočava počeo je zapravo u Turskoj. Iste godine (1928.) kad je Mustafa Kemal Paša kasnije prozvan Ataturk (otac Turaka) završio sa svojim revolucionarnim reformama u Turskoj, kao reakcija na te događaje, u Egiptu je osnovan prvi moderni fundamentalistički pokret. Osnivač mu je bio učitelj Hassan al Banna. Pokret Muslimanska braća, što ga je osnovao Al Banna danas je u Egiptu formalno zabranjen, ali je i te kako prisutan i na njegov konto idu mnoga ubojstva i teroristički akti. Al Banna je s osnivanjem Muslimanske braće htio ono što je danas zapravo na zastavi svih islamista: spriječiti reforme po uzoru na Ataturkove u islamskom svijetu, jer takve reforme, po Al Banninom mišljenju muslimanske države izručuju na milost i nemilost dekadentnom Zapadu.

Ataturk je zaista svojim reformama šokirao islamski svijet. On je bio uvjeren da je tursko društvo u odnosu na kršćanski Zapad zaostalo upravo zato jer je ostalo religiozno struktuirano. Godine 1924. Ataturk je na toj liniji dao zatvoriti sve islamske škole. Monopol u obrazovanju otada je dan državi, a nastavni planovi su izrađeni po uzoru na zapadne. Četiri godine kasnije šok je bio još veći. Ataturk je tada umjesto arapskog pisma uveo latinicu. Na višim je školama umjesto dotad obvezatnog arapskog (jezik Kur'ana) i perzijskog (jezik klasične islamske literature) uveo francuski, njemački i engleski. Također je ukinuo i vjerske sudove i uveo civilno pravo, koje je omogućilo muslimankama da se po prvi put mogu ženiti kršćanima. Sve u svemu, 1928. godine Ataturk je svečano proklamirao da je Turska sekularna država.

Duboki rez u islamskom svijetu time je bio učinjen. Međutim, Ataturkove ideje nisu se u punom opsegu mogle održati ni u samoj Turskoj, jer se tradicionalno odgojeno pučanstvo nije moglo pomiriti s tako striktnim razdvajanjem vjere i politike. Već pedesetih godina Turska se vraća islamu. Islamske škole dobivaju državnu potporu, muezini ponovno stječu pravo na "vjersku propagandu", a u osamdesetim godinama vlada Turguta Ozala uvela je i religioznu nastavu u državne škole i dopustila izgradnju džamija i u kasarnama. Danas više nema konzekventne odvojenosti religije od politike kao u Ataturkovo vrijeme, a niti se itko od vodećih turskih političara usuđuje javno distancirati od islama.

Ipak, Turska je i danas zemlja sa najzapadnijim ustavom u islamskom svijetu, no ona ipak time nije definitivno dobila bitku protiv islamističkih restauratorskih tendencija i pokušaja. Kurdski problem cijelu stvar još i dodatno komplicira, jer usporava integraciju Turske u Europu (carinska unija CEU), čime se opet otvara mogućnost druge, tj. islamske opcije s kojom dio razočaranih turskih političara indirektno prijete kritičarima na Zapadu.

4. Koliko je cijeli taj problem islama težak i kompliciran za Europu najjasnije se vidi u Njemačkoj, i njenim reakci-

jama na turski rat protiv Kurda. U Njemačkoj naime živi oko dva milijuna Turaka, a Berlin je treći "turski grad" po veličini! Osim u Ankari i Istanbulu ni u jednom drugom gradu nema toliko Turaka.

Zbog svega toga Njemačka je potencijalno i najugroženija. Svi poremećaji i sukobi u Turskoj izravno se prenose na njemačko tlo: od tursko-kurdskog sukoba do sukoba između turskih alevita i islamista. Turska intervencija u sjevernom Iraku utoliko je mnogo kompleksniji problem za Bonn nego li recimo za Washington. Njemački političari međutim, uopće nisu jedinstveni u strategiji spram Ankare. Konzervativni političari (CDU/CSU) skloniji su Turskoj štošta progledati kroz prste, samo da ne skrene odveć s Atatürkove linije. Političari lijeve provenijencije (SPD i dijelovi FDP) u prvi plan opet ističu problem ljudskih i manjinskih prava. No, i u jednom i u drugom lageru ima onih koji iskaču iz redova što samo potvrđuje da u Bonnu nema jasne i konzistentne linije.

5. Rat u Bosni na poseban je način aktualizirao problem islama i na tlu bivše Jugoslavije. Nema nikakve sumnje da su bosanski muslimani (na ovom prostoru i - Muslimani) do izbijanja rata većinom bili neka vrst "sekularizirane zajednice", a danas su pretežno "religiozna zajednica". Nema nijednog muslimanskog političara koji bi se danas u Sarajevu usudio, recimo, distancirati od islama ili čak reći da je ateist. Svojevrсна islamizacija je ušla i u školski sistem i u nove običaje i navike u gradovima što ih kontroliraju Muslimani. To sve skupa nabacuje već sada pitanje je li uopće realno očekivati Bosnu koja bi bila uređena na Atatürkovim principima, pogotovo ako rat i dalje potraje, a sve govori da će tako i biti. Štoviše, ako bosanski Muslimani odu putem samo umjerenih islamskih država, kakva je recimo Egipat, znači li to da će, shodno islamskoj vjeri i ideologiji, na ključnim političkim pozicijama nužno morati biti samo i jedino muslimani! Kao što je to već sada slučaj u političkom vodstvu BiH i njenim diplomatskim predstavnicima u svijetu.

Jedno se čini nedvojbenim: dio europske politike (u prvom redu Francuska) od prvog dana nastoji uz sve ostalo

i onemogućiti stvaranje islamske države u Bosni, pa zato u stvaranju velike Srbije vidi stanovitu "povijesnu nuždu" protiv koje ništa ne želi poduzeti. No, kako ni oko tog pitanja nema konsenzusa, velike se sile međusobno blokiraju, što samo pokazuje da na Zapadu, ako već i postoji strah od islama, nipošto ne postoji zajednička strategija protiv "zelene opasnosti".

IZ SLIJEPE ULICE BEZ ILUZIJA

Situacija u Bosni nikad nije izgledala politički bezizlaznijom, što svakako opterećuje i mirovni proces u Hrvatskoj. Iz te slijepe ulice međunarodna zajednica sada pokušava izaći novim besmislenim prijedlozima i idejama. Obnovljena je ideja o nekakvoj južnoslavenskoj konfederaciji, u koju bi se ugurale Bosna i Hrvatska i kojoj bi, dakako, pripadale Srbija i Crna Gora.

Ta ideja, na kojoj intenzivno rade i strane obavještajne službe (prije svega pokušava se destabilizirati Hrvatsku kako bi se eventualno prisilila na novi južnoslavenski brak!), apsurdna je već zbog toga jer hrvatskom narodu nameće rješenje koje se protivi njegovim vitalnim nacionalnim interesima koje nema šanse, niti bi ovim prostorima donijelo trajan i stabilan mir. Uostalom, kako sada stvari stoje, konfederacija nije ni konačan cilj srpskih težnji, što znači da je vrijeme konfederacije nepovratno prošlo s 1990. i 1991. godinom.

Druga činjenica od koje valja poći želi li se bilo kakvo produktivno rješenje za krizu bivše Jugoslavije jest ta da za Bosnu nema izlaza ako velike sile, ili neke među njima, i dalje budu inzistirale na njezinoj cjelovitosti i teritorijalnom integritetu. Bosna kao cjelovita država odavno više ne postoji. Nju su razbile srpska agresija i politika muslimanskog vodstva. Muslimani su, to treba jednom otvoreno i javno reći, svojim inzistiranjem na građanskoj (a time i na unitarnoj) Bosni u biti pokušali učiniti isto ono što je s Jugoslavijom htio učiniti Milošević. Samo s tom razlikom što su vojno bili slabiji od Srba, pa su izgubili rat.

Treće, povijest je pokazala da u Bosni ne može biti ni mira, ni reda ako njome ne vlada netko četvrti: Turci, Austrijanci ili Beograd. Zbog toga je Bosna po definiciji neodrživa kao samostalna država jer implicira konsenzus triju naroda koji nije moguć i za koji ne postoje nikakve interesne pretpostavke.

Četvrto, velike sile u Bosni vode politiku koja cijeli taj problem još više zaoštrava i pridonosi libanonizaciji te države. Francuska i Velika Britanija od početka su tolerirale i podržavale srpsku agresiju, jer, uza sve ostalo, nisu htjele nikakvu muslimansku državu u Europi, koja bi svakako nastala da su Muslimani uspjeli u svojim nakanama. Pariz i London bili su protiv podjele Bosne na tri etnička teritorija (Owen-Stoltenbergov plan) jer im se preopasnom činila čak i tako reducirana muslimanska država. Nasuprot tome, Amerikanci i Nijemci zbog svojih interesa u islamskom svijetu, kao i zbog nekih drugih razloga, pa i zabluda, podržavali su i još donekle podržavaju Muslimane u njihovu inzistiranje na cjelovitoj Bosni, "nesvjesni" da time praktično produljuju rat i razaranja, kao i destabilizaciju cijele regije. Rusi se, pak, koriste nejedinstvom Zapada i svojom jednostranom potporom Srbima čine nemogućim svaki kompromis na liniji očuvanja cjelovite Bosne.

Pritom je jasno da Srbi nikad neće pristati ni na kakav mirovni plan bude li im o nametao život u zajedničkoj državi s Muslimanima, jer su suviše pod dojmom kosovske demografske drame, jer psihološki i politički jednostavno nisu u stanju, poslije toliko krvi i zločina, pristati na bilo kakvo dalekosežno uzmicanje.

Osim toga, neriješeni bosanski problem onemogućava i rješenje hrvatskog pitanja. Bez povijesnog sporazuma Hrvatske i Srbije neće biti trajnog mira na ovim prostorima, ni bilo kakvog rješenja. Njegova je alternativa jedino veliki srpsko-hrvatski rat sa svim posljedicama.

Zbog toga je važno osloboditi se iluzija: ili velike sile moraju vojno disciplinirati Srbe (a to znači potući ih do nogu), što očito nitko ne želi, ili moraju prihvatiti podjelu Bosne na hrvatsko-muslimansku federaciju, koja bi kon-

federirala s Hrvatskom, i na srpski dio, koji bi se priključio Srbiji. S jasnom linijom razgraničenja, koja bi morala voditi računa o kompaktnosti teritorija, što znači da bi se moralo računati i s preseljenjem stanovništva, pa i zamjenom većih gradova (primjerice, Banjaluke za Tuzlu). Na istoj osnovi našlo bi se vjerojatno i rješenje za hrvatska okupirana područja. Sve to, naravno, nije ni elegantno, a ni posve čisto, no, svakako nije povijesni presedan. Prednost takvog rješenja jest u tome što vodi računa o geopolitičkoj logici, što omogućava rješenje hrvatsko-srpskog spora, što vodi računa i o srpskim interesima, ma kako se to nekome činilo strašnim, i što Muslimanima jamči sigurnu egzistenciju i zapadnu opciju.

Sve drugo, zbog stvorenih okolnosti i ponašanja međunarodne zajednice, vodi u neku vrstu 30-godišnjeg rata i opasnosti da na ovim prostorima dođe s vremenom do takve kolizije interesa velikih sila što bi i ovakvo rješenje učinilo nerješivim.

MILOŠEVIĆ NASTAVLJA POKER BEZ LIMITA

Unatoč tome što je Karadžić francuske i britanske plavce *stavio na lanac* i unatoč tome što su bosanski Srbi dobili epitet *terorista*, u prijestolnicama velikih sila i dalje nema političke volje da se bilo što ozbiljnije promijeni u njihovoj politici na Balkanu.

Briga za vlastite vojnike, pomiješana s glasnim i napadnim zveckanjem oružja svakako nisu ni nova politika pa čak ni naznake za nju. To je samo prirodan refleks političkih elita koje su se našle u nezgodnom položaju pred vlastitim biračima. Tako to u ostalom vide i ključni svjetski listovi. "Le Figaro" primjerice je zapisao: "Nema nikakve stvarne promjene u politici petorice. Amerika šalje brodove koji očito neće imati drugog posla nego da prave krugove na vodi. A Rusija si i dalje daje vremena..." "Washington Post" drži da Zapad (i dalje) nema nikakve politike za Bosnu, osim pukih želja i dobre volje. Münchenski "Süddeutsche Zeitung" objašnjava i zašto: "Ne, problem nije u nedostatku opcija, nego kao i dosad, u nedostatku volje. Amerikanci se drže po strani, Britanci i Francuzi (dijelom i zbog takvog američkog ponašanja) klata se amo i tamo, a Rusi se ne mogu odlučiti da li da djeluju kao sila reda zajedno sa Zapadom, ili da djeluju protiv njega kao konkurentska sila".

Zbog svega toga, uključujući tu i želju da se radi Bosne ne zaoštre odnosi s Moskvom, a time i ishod pregovora o proširenju NATO-a na Istok, ugovor o konvencionalnom razoružanju kao i pregovori o (ruskim) atomskim poslovima s Iranom, britanski "Independent" preporučuje kao praktički

jedinu suvislu politiku Zapada "nastavak pregovora s Miloševićem" o priznanju Bosne!

Takva preporuka naravno ima svoju logiku. Budući da velike sile nisu spremne ni na kakav ozbiljniji zaokret u Bosni, one taj nedostatak političke volje i novih ideja nečime moraju kaširati. Upravo je upadljivo s koliko udvorništvu i samoprijedora američki (a dijelom i ruski) diplomati pokušavaju iz Miloševića iscijediti priznanje granica jedne države koja praktički postoji samo na papiru. Pritom se svjesno ili nesvjesno potiču iluzije kako će diplomatsko priznanje Bosne tobože preokrenuti tijek stvari. Tu stvarnu ili hinjenu naivnost ovih je dana egzemplarno formulirao bosnički šef diplomacije Klaus Kinkel, rekavši: Miloševića se mora navesti na to da prizna granice Bosne i Hercegovine jer bi tada "velikosrpski zahtjevi za vlašću bili odstranjeni"!

1. Zapad je sa svojom politikom dospio takoreći do samoprezira: i kolektivnog i pojedinačnog. Njegova vjerodostojnost je niža nego ikada. I njegova samodefinicija kao "zajednice vrijednosti" dovedena je u pitanje. S druge strane Milošević sve to dobro vidi pa nastavlja pokret u kojem može samo dobiti. Sudeći po izjavama zapadnih političara i najavama u medijima, čini se da uopće više nije pitanje hoće li Milošević priznati granice BiH, nego samo jedino još to, koliku cijenu za to Zapad treba platiti. Dosad se pokazalo da što dulje traju pregovori to se i dobit na beogradskom političkom kontu potencijalno uvećava.

Zapadne su se sile još ne tako davno zaklinjale da ukidanje sankcija protiv Beograda dolazi "tek onda u obzir" ako bosanski Srbi prihvate mirovni plan Koštackne skupine i povuku se na granice područja što im po tom planu pripada (49 posto teritorija).

Uz to su osobito Bonn i Washington jamčili Zagrebu da sankcije neće biti ukinute ako se prije toga ne pronade i političko rješenje za hrvatska okupirana područja. S vremenom se od toga odustalo pa se Miloševiću ponudilo "suspendiranje" sankcija (osim onih što se odnose na naftni embargo i oružje) ako diplomatski prizna sve države nastale

raspadom bivše Jugoslavije, a u prvom redu Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu.

Kontaktna je skupina potom i od toga reterirala, tražeći od Miloševića da prizna samo Bosnu i Hercegovinu. Za to bi mu bile skinute sankcije na 200 dana. Ako bi se pokazalo da uistinu respektira granice BiH i da je spreman priznati i Hrvatsku, sankcije bi bile ukinute za stalno, uključujući tu naravno i naftni embargo.

U petak je "Frankfurter Allgemeine Zeitung" međutim javio da američki specijalni opunomoćenik Robert Frasure sada nudi Miloševiću za priznanje Bosne "u osnovi uklanjanje većine međunarodnih sankcija, uključujući tu i embargo na uvoz nafte"!

2. Sudeći po svemu tome uistinu se čini da je samo još pitanje kad će Milošević osjetiti da je dobio sve što se dobiti moglo i proklamirati priznanje Bosne.

Napokon, i razvoj situacije u Bosni u tom smislu politički ide na ruku. Karadžićevi Srbi toliko su (barem trenutno) demontirali i diskreditirali image Srba u Europi i Americi, da je i distanciranje od njih - kroz akt priznanja bosanskih granica, za pučanstvo u Srbiji psihološki probavljivije negoli prije.

S druge strane, ako se trijezno gleda, Beograd zapravo ništa i ne daje za ono što dobija. Milošević je odavno prihvatio mirovni plan Kontaktne skupine za Bosnu, a to znači dvoje: podjelu tamošnjeg teritorija u odnosu 49 naprama 51 posto te prihvaćanje Bosne i Hercegovine kao unije triju naroda, a to znači i kao međunarodnog subjekta. Dakako, s mogućnošću kasnijeg stvaranja konfederacije između Beograda i bosanskog dijela Bosne. Prihvaćanjem dakle tog plana, Milošević je implicite priznao granice Bosne i Hercegovine. Ono što sada treba učiniti nije više negoli da to i glasno izrekne. Jedini stvarni problem u vezi s tim je psihološke naravi a ne strateško-politički, jer Beograd se nije odrekao velike Srbije kako to sada pokušavaju prodati na Zapadu. Za to naime nema nijednog jasnog znaka ili signala. Naprotiv, Miloševićev bliski suradnik, beogradski ministar vanjskih poslova Vladislav Jovanović u najnovijem

broju hamburškog tjednika "Der Spiegel" to na svoj način i potvrđuje. Iako je kritizirao Karadžićeve Srbe zbog njihovih "paranoidnih reakcija", on je istodobno zatražio *prostorno razdvajanje* neprijateljskih etničkih grupa u Bosni! Nije li to prikriveni pledoaje za veliku Srbiju?

Drugo, ne treba imati iluzija da su se Moskva i Beograd razljutili na Pale zbog toga što su odustali od velike Srbije. U vezi s najnovijim zaoštavanjem situacije u Bosni, izvjestitelji iz Moskve ovih su dana javljali da je Kremlj ljut na Karadžićeve Srbe jer su odbili "vrlo povoljan" mirovni plan koji u biti osigurava sve interese srpstva. Faktički veliku Srbiju. Zbog istih razloga je i Milošević u konfliktu s Karadžićem, pri čemu naravno stanovitu ulogu igra i međusobni rivalitet.

3. Priznanje granica Bosne utoliko ne bi bilo više od simbolike. Unatoč tome što mnogi to već sada pokušavaju prodati kao zaokret u beogradskoj politici i kao definitivnu i konačnu izolaciju bosanskih Srba. Čini se da na Zapadu, svjesno ili nesvjesno, ne razlikuju dovoljno osobni rivalitet i animozitet između Karadžića i Miloševića od strateških političkih ciljeva Beograda. Milošević može biti zainteresiran za slabljenje pa čak i rušenje Karadžića, jer mu se ovaj oteo kontroli i jer bi mu mogao postati opasan politički konkurent u eventualno zajedničkoj državi ili konfederaciji. Napokon iza Karadžića stoji i jaka srpsko-bosanska vojska i utjecajna Srpska pravoslavna crkva kao i rojalističko-četnički krugovi i grupe. Sve ga to čini (za razliku od jednog nemoćnog Draškovića) opasnim političkim konkurentom Miloševiću.

No, odreći se Karadžića pa čak i njegovih metoda, još uvijek ne znači odreći se i velike Srbije. Milošević čak kad bi to i htio ne bi mogao jer bi sam sebe pritom politički demontirao. Ne samo zato što je on započeo rat za veliku i etnički čistu Srbiju (pa na kraju nešto od toga mora pokazati kao rezultat!), nego i zato što su Srbi u Srbiji još uvijek bznadno velikosrpski senzibilizirani. Jedna nedavna ulična anketa njemačke televizije to je vrlo zorno potvrdila.

Utoliko je posve u pravu ugledni njemački novinar J. G. Reissmüller, kad je na račun Zapada napisao: "Tko polaže

nade u Miloševića, polaže nade u državu koja bosanske Srbe opskrbljuje oružjem. A Rusija, čijoj se pomoći Zapad nada, najveći je pouzdani saveznik svih Srba”.

4. Sama činjenica da je Milošević spreman priznati granice države koja faktički postoji samo na papiru i u kojoj njegovi Srbi imaju svoju paradržavu na 70 posto teritorija, a ne i stvarnu i pravu državu Hrvatsku u kojoj Srbi pod okupacijom drže tri puta manji teritorij, govori o pravim namjerama Beograda.

S druge strane, jasno je da formalno priznanje granica još ništa ne mora značiti, pogotovo kad je riječ o *bizantinskoj* politici, za koju sporazumi i ugovori toliko dugo vrijeđe dok korespondiraju s njenim ključnim interesima.

Štoviše, priznanje u sebi nosi daleko veće rizike nego li sadašnja situacija. Kad se jednom skinu sankcije s Beograda, više nikad neće biti vraćene, jer za to će se brinuti Rusija sa svojim vetom u Vijeću sigurnosti odnosno ucjenama u Kontaktnoj skupini. Napokon, i sadašnja suspenzija dijela sankcija bila je najavljivana kao uvjet za beogradsku blokadu granice na Drini. Zapadne obavještajne službe međutim već mjesecima raspoložu podacima da opskrbljivanje bosanskih Srba i dalje ide manje-više kao i prije! I nikom ništa!

Budući da znade koliko je Zapadu stalo do njegova priznanja Bosne, Milošević se kani posve osigurati od svake mogućnosti povratka na staro. Najprije je tražio za priznanje potpuno ukidanje sankcija, no kako to ipak nije probavljivo za Amerikance, čini se da je sada spreman prihvatiti, kako kazuju najnovije indiskrecije, “suspendiranje sankcija” ali pod uvjetom da se, ako bi se ponovo htjele uvesti, obavezno prije toga mora konzultirati Vijeće sigurnosti. A to drugim riječima znači da bi i Rusi morali dati suglasnost. Rusi koji već mjesecima ponavljaju kako je Beograd odavno ispunio sve uvjete za konačno i definitivno skidanje svih sankcija!

Kad bi bilo točno da je Milošević spreman odreći se velike Srbije, zašto bi se bojao ponovnog vraćanja sankcija?

5. Ne treba pri svemu tome zaboraviti da su ratovi u Europi dobrim dijelom bili legitimirani željom i potrebom da se zaštiti svoja nacionalna manjina u drugoj državi.

Štoviše, poslije Prvog svjetskog rata u novonastale države namjerno su uključene etničke manjine kako bi se sačuvalo konfliktni potencijal za kasnija vremena. Danas su mnogi povjesničari suglasni u ocjeni da su Francuska i Britanija Versailleskim ugovorom namjerno Čehoslovačkoj i Poljskoj priznale granice kojima je u nove države uključen i velik broj Nijemaca, i to samo zato da se onemoguću eventualno kasnije približavanje Berlina, Praga i Varšave, a time i razbijanje okruženja u kojem se Njemačka našla nakon poraza. Hitlerov kasniji napad na Čehoslovačku i Poljsku opravdan je, između ostalog, i potrebom oslobađanja njemačke manjine u tim državama.

Nije li Beograd na sličan način pokušao opravdati i svoj osvajački rat u Hrvatskoj 1991. godine? I nije li za takvu "brigu" za hrvatske Srbe čak naišao na razumijevanje onih krugova na Zapadu koji na jugoistoku Europe još uvijek pokušavaju spasiti ostatke "Versaillesa"? I zašto Beograd, kad jednom bude oslobođen sankcija, ne bi mogao, ako zatreba, ponovo zaigrati na staru kartu zaštite srpstva?

U toj mogućnosti jest ključni problem. Ako se to dogodi Zapad tada neće više imati nikakav instrument za discipliniranje Beograda. Štoviše, ukidanje sankcija za priznanje samo Bosne (i to u sklopu ovako problematičnog aranžmana) neće riješiti problem u Bosni, ali bi moglo otežati hrvatsko-srpsku normalizaciju. Baš zbog ovakvog naopakog reda i redosljeda poteza, pod vrlo nepovoljnim okolnostima moglo bi čak doći do stvaranja pretpostavki za novi srpsko-hrvatski sukob ukoliko se Beograd osjeti ponovno toliko jakim i sigurnim da pokuša aktivno Hrvatsku držati u šahu uz pomoć kninskih pobunjenika. Nedavno bombardiranje srpskih skladišta u Bosni, i ono što se kasnije dogodilo s plavcima, pokazuju da na Zapadu ima malo onih koji razmišljaju o posljedicama poteza što se u jednom trenutku čine produktivnim ili nužnim. Taj nedostatak koncepcije, strategije i jasnih ciljeva i jest najopasniji dio aranžmana s Miloševićem koji inače još uvijek nije na uvjerljiv način pokazao da je spreman odustati od svojih dugoročnih planova koji su i bili uzrok cijelom ovom ratu.

BORBA ZA STATUS QUO

Britanci i Francuzi povremeno nisu bili lišeni simpatija za srpsku stranu. Ali svatko znade da će te dvije nacije vrlo tvrdo reagirati ako su izazvane na ovakav način. To je ovog vikenda u jednom novinskom intervjuu izjavio njemački ministar obrane Volker Rühle. Prevedeno na nediplomatski jezik, njegova bi izjava glasila: Pariz i London dosad su podržavali Srbe, Beograd, Pale i Knin, no budući da ih je Karadžić sada izvrgao ruglu i ponizio, bosanski će Srbi dobiti svoje!

Nema nikakve sumnje da je njemački ministar obrane u pravu kad je riječ o francusko-britanskom bijesu na Pale. No isto je tako sigurno da ta ljutnja ne znači promjenu politike tih dviju država u Bosni, odnosno na Balkanu.

Štoviše, ono što je u subotu zaključeno u Parizu, na kriznom sastanku ministara obrane NATO-a i EU prije je potreba kontinuiteta te i takve politike. Osnivanje trupa za brze intervencije pod francusko-britanskom komandom samo je očajnički pokušaj da se u Bosni spasi misija UN a time i tamošnja vojna prisutnost Pariza i Londona.

Te su dvije države upravo zahvaljujući najsnažnijim vojnim kontingentima u Bosni faktički bile u poziciji da određuju odnosno da bitno utječu na tijek razvoja situacije u bivšoj Jugoslaviji.

Osobito je Mitterrandova Francuska bila zainteresirana za to da na tlu bivše Jugoslavije spasi što je više moguće od versajskog poretka. U tom cilju Pariz je, kad god se činilo da bi Amerikanci možda nešto ozbiljnije htjeli učiniti u Bosni, blokirao te namjere u želji da Washington zadrži

izvan igre. Iz tih razloga, demonizirana je i njemačka politika priznanja Hrvatske i iz istih motiva Pariz je na tlu bivše Jugoslavije faktički ostvario savezništvo s Moskvom i Londonom - neku vrstu okrnjene posthladnoratovske antante.

Chirackova Francuska ničim nije dosad pokazala da je spremna na strateški zaokret u Bosni. Svi dosadašnji potezi, uključujući i sam prijedlog da se obrazuju trupe za brze intervencije, usmjereni su samo na uspostavu (francuske i britanske) časti u Bosni i na pokušaj da se zadrže sadašnje vojne a time i političke pozicije.

Šef njemačke diplomacije Kinkel u nedjelju je navečer rekao da je sve što je zaključeno u Parizu pokriveno dosadašnjim mandatom UN u Bosni, što drugim riječima znači da nije učinjeno ništa senzacionalno novo.

Naprotiv. Iako u ovim trenucima izgleda da su francuska i britanska koplja okrenuta isključivo prema Srbima, ima znakova koji govore da bi trupe za brze intervencije kad jednom stignu u Bosnu (a bilo je najava da će dio biti stacioniran i u Hrvatskoj!), mogle praviti teškoće i žrtvama srpske agresije.

Dosad su, naime, Francuzi i Britanci bili isključivo zainteresirani za očuvanje statusa quo i u Bosni i u Hrvatskoj. Kad se jednom srede računi s Karadžićem, Pariz i London opet bi mogli postati zagriženi čuvari te i takve politike. Štoviše i prijetiti žrtvama srpske agresije ako bi htjele osloboditi komad vlastite zemlje. I to pod izlikom da ugrožavaju plavce!

Napokon, i Pariz i London ovih su dana zorno demonstrirali da, usprkos formalnoj nadređenosti UN-a, u Bosni vode svoju nacionalnu politiku. Chirack je osobno, kako je otvoreno ovih dana pisala europska štampa, izdao narednje francuskim plavcima u Sarajevo da vojnim putem vrate izgubljene pozicije na Vrbanja-mostu (što su ovi učinili). Britanci su opet poslali svoja pojačanja u Bosnu kao da je riječ o nekoj njihovoj prekomorskoj koloniji, bez ikakve formalne konzultacije sa Sarajevom!

Najnovije srpsko zaoštavanje u Bosni jasno je pokazalo da je misija UN-a pod takvim okolnostima posve

neodrživa, a time i nade koje su upravo u takav mandat položene. Spasiti dakle posljednje ostatke te i takve politike prije svega znači uspostaviti status quo ante. U konačnici to bi bila jedina stvarna zadaća trupa za brze intervencije pod francusko-britanskom komandom.

BRIGADA ZA MIZERIJU

O d francusko-britanskih prijetnji bosanskim Srbima nije ostalo ništa. Zastrašivanje *trupama za brzu intervenciju* pokazalo se kao trik za smirivanje vlastite javnosti i kao još jedno *kukavičje jaje* europske politike na Balkanu.

Poslije redovitog proljetnog zasjedanja ministara obrane NATO-a u Bruxellesu, potkraj prošlog tjedna, to je jasnije no ikada. Rijetko kad su se ministri najmoćnijeg vojnog saveza na svijetu toliko silno i jednodušno trudili da razbiju svaku iluziju kako bi s trupama za brzu intervenciju moglo doći do promjene odnosa Zapada spram bosanskih Srba.

Njemački ministar obrane Volker Rühle otvoreno je rekao da od *novih trupa* ne treba "očekivati previše", dodavši kako će one djelovati u okviru postojećeg mandata UN u Bosni, te da će biti "nepistrane"!

Štoviše, ostaje veliko pitanje hoće li ta - u početku s toliko galame najavljivana francusko-britanska brigada od 10.000 ljudi - uopće biti angažirana. Jer da bi to mogla biti, pristanak moraju dati sve tri strane u bosanskom sukobu. To znači i Srbi! Münchenski dnevnik "Süddeutsche Zeitung" tu je okolnost istakao u podnaslovu na prvoj stranici: "Ali samo uz odobrenje Srba"! Jedan austrijski list cijelu je stvar okarakterizirao kao "vic", dok je bivši NATO-general, grof Kielmansegg ocijenio kako će slanje francusko-britanske brigade u Bosnu samo "produljiti mizeriju sadašnje situacije".

1. Pa ipak, unatoč tomu što trupe za brzu intervenciju ne znače apsolutno nikakvu promjenu politike ključnih eu-

ropskih sila u bivšoj Jugoslaviji, ostaje pitanje: Zašto je Francuzima i Britancima toliko stalo da ostanu u Bosni?

Na već spomenutom sastanku NATO-a u Bruxellesu svi su ministri bili suglasni u ocjeni da su trupe za brzu intervenciju "posljednji pokušaj da se spasi misija UN u Bosni". Pri tom je taj "posljednji pokušaj" opravdavan strahom da bi povlačenje Unprofora zasigurno dovelo do "humanitarne katastrofe" i do "sigurnog proširenja rata i na druge regije".

Kad se malo dublje pogleda u stvar vidi se da su to manje-više samo propagandna izgovaranja. Kad je riječ o humanitarnoj strani, nove trupe neće ni za jotu poboljšati sadašnje stanje žrtava srpske agresije, koje već jest katastrofalno, osobito u muslimanskim enklavama i u samom Sarajevu. Unprofor, a s njim i nove trupe, i dalje će biti upućeni na milost Karadžićevih Srba u izvršenju svojih humanitarnih zadaća. Osim toga, mnogi su eksperti vrlo uvjerljivo argumentirali kako odlazak Unprofora uopće ne bi ugrozio opskrblijvanje stanovništva, jer bi tu zadaću "bolje i svrsishodnije" mogle izvršiti humanitarne organizacije koje su ionako već aktivne u Bosni.

Jednako je dvojbeno i teza o sigurnom proširenju rata ako bi Unprofor otišao iz Bosne. To tim više što njegova prisutnost nije zaustavila rat, nego mu je samo dala drugi tijek, tijek koji je u mnogim aspektima povoljniji za agresora negoli za žrtve agresije.

2. Francuzi i Britanci često su se prijetili kako će povući svoje plavce iz Bosne ako "strane u sukobu" ne učine ili učine ovo ili ono. Sada, kad su Karadžićevi Srbi učinili sve da Pariz i London mogu takoreći mirne savjesti povući svoje vojnike, odjednom poduzimaju posljednje napore da spase jednu operaciju koja je po ocjenama objektivnih promatrača i stručnjaka ionako već propala.

Ta je politika, nema nikakve sumnje, u kontinuitetu Mitterrandova iznenadnog posjeta Sarajevu 1992. godine. Posjet koji je bio utoliko ključan jer je odredio sudbinu Bosne. Mitterrand je tada forsiranjem "humanitarne intervencije" spriječio svako razmišljanje o "vojnoj intervenciji",

koja bi u ondašnjim političkim i inim okolnostima i u skromnom opsegu dala rezultate. Posljedica te politike je dvojaka: Zapad i NATO dovedeni su u cjelini u nemoguću situaciju i pokazali su se kao "tigar od papira" s posljedicama koje nikako neće biti male ni za budućnost. Unprof for je pak jednako doveden pred zid, nesposoban čak da, kako to već posprdno govore, "dostavi pakete pomoći".

Pariz (u prvom redu) iz tog naravno ne želi izvući nikakvu pouku, jer se o zabludi i ne radi, nego o stvarnim (a dijelom i uništenim) strateškim interesima. U ovom je trenutku, bez obzira na žrtve i rizike, strateški interes Pariza da se, ako se to ikako može, spasi misija UN u Bosni.

3. Ako se baci pogled na diskusiju u Americi u vezi s Bosnom, onda je jasno da povlačenje Unprofora iz Bosne (na čemu osobito inzistira konzervativna većina u Kongresu) za sobom takoreći automatski povlači i ukidanje embarga na isporuke oružja Sarajevu. Kandidat za budućeg američkog predsjednika, konzervativni senator Dole ovih je dana rekao da bi odlazak Unprofora iz Bosne značio i početak rješenja tamošnje krize! Za konzervativnu većinu u Kongresu je izvjesno da dok god Francuzi i Britanci u Bosni imaju na tisuće svojih vojnika, praktički nikakvo rješenje nije moguće osim održanja *statusa quo*.

Pri tom je vidljivo i to da Amerika na Balkanu nema takve strateške interese da bi mogla (i htjela) vojno intervenirati. Ona isto tako ne vidi ni to da rat u Bosni bitnije ugrožava europsku sigurnost a time i svjetski poredak. Zbog toga je jedino logično rješenje - gledajući iz američkog kuta - uspostavljanje vojne ravnoteže među sukobljenim stranama u Bosni. A to znači ukidanje embarga i odlazak Unprofora. Clinton i jest i nije za tu politiku, već prema tome tko ga savjetuje: Perry, Lake ili Christopher. Ono što se, međutim, dade razabrati jest to da je službeni Washington u ovom času skloniji ostanku Unprofora u Bosni, jer to za njega nije nikakav rizik, a s druge strane otpada obećani angažman američkih kopnenih trupa. S obzirom na relativno skore predsjedničke izbore (u jesen 1996.), upetljavanje u eventualno novu Somaliju (ili čak Vijetnam) nije

poželjno ni pod kojim okolnostima. S druge strane Clintonova administracija i dalje moralno-politički podržava bosanske Muslimane, što joj osobito zamjeraju u Parizu, gdje se smatra da to otežava političko rješenje na tlu bivše Jugoslavije.

4. Iz svega toga se kao vrlo vjerojatan nameće zaključak: francusko-britanske trupe za brzu intervenciju imaju prije svega *političku zadaću i značenje*: s jedne strane blokirati svaki proces koji bi vodio prema ukidanju embarga na isporuke oružja Sarajevu (a time praktički i Zagrebu) te, koliko se može, potisnuti i ograničiti američki utjecaj na tijek događaja u bivšoj Jugoslaviji. U skladu s motom: *Koliko vojnika toliko i političkog utjecaja i prava na riječ!*

Američko kolebanje na Balkanu i stalno podsjećanje Europljana kako je Bosna zapravo njihov a ne američki problem, za takav su manevar svakako stvorili dobro političko i psihološko tlo.

Naravno, ne bi trebalo zaboraviti još jedan, globalni aspekt. Francuska politika, osobito poslije okončanja hladnog rata, usmjerena je na osamostaljivanje Europe u odnosu na Ameriku. Dakako pod političkom egidom Pariza. Francuska politička elita pred očima ima "Europu kao svjetsku silu ravnopravnu s Amerikom" (Heinz Brill "Geopolitik heute", Ullstein, Frankfurt/M 1994.). U tom sklopu Pariz je za razliku od Bonna, zainteresiran za "europski obrambeni identitet u sklopu Europske unije", dakle bez Amerike kao "europske sile". U tom smislu valja u Bosni, kao i u cijeloj bivšoj Jugoslaviji, uz geopolitičke aspekte vidjeti i to *po-prište* nove orkestracije svjetskih sila. Zbog toga se Pariz najmanje brine za image NATO-a koji je uvijek u biti značio vodeću ulogu Amerikanaca i njihov image.

Nakon što se ponovno pojavilo "njemačko pitanje" (s ujedinjenjem) francuska ključna briga je kako da se očuva njena stara pozicija na kontinentu. To drugim riječima znači: kako da se onemogućí *partners in leadership* između Bonna i Washingtona, a time i politička dominacija Njemačke u Europi. Približavanje Pariza i Londona, a na neki način i oba

ova partnera s Moskvom, ubrajaju se u pokušaje upravo sprječavanja takvog razvoja.

Utoliko je pomalo naivno vjerovati kako su Francuzi i Britanci pod pritiskom Rusije odustali od oštrijeg kursa u Bosni (redefiniranjem prvobitnog "mandata" trupa za brzu intervenciju). Između Pariza, Londona i Moskve u ovom trenutku, usprkos svih razlika, postoji veća podudarnost u Bosni nego li između Pariza i Londona s jedne i Washingtona s druge strane.

5. Njemačka je pri svemu tome u specifičnoj situaciji. Ona se još nije konačno opredijelila na što će staviti akcent: na *partners in leadership* s Amerikancima ili na *europsku političku uniju*. Bonn doduše u političkoj uniji vidi rješenje svih svojih ključnih problema, ali europski obrambeni identitet zamišlja bitno drukčije od Pariza i tu i jest problem. Taj obrambeni identitet Bonn prije svega vidi u sklopu NATO-a i SAD kao "europske sile", budući da vjeruje da samo američka prisutnost u Europi može osigurati ravnotežu snaga na starom kontinentu, a time i spriječiti stvaranje antinjemačkih koalicija i saveza.

Zbog te delikatne i komplicirane situacije Bonn s jedne strane ne skriva da je u mnogim aspektima bliži stajalištima Washingtona, nego li Europljana, ali i s druge strane osjeća stalnu potrebu da demonstrira "solidarnost" s Parizom i Londonom. I sada u vezi s trupama za brzu intervenciju. Međutim, u pozadini su i drugi motivi. To što je Bonn tako brzo najavio da će iz "solidarnosti" sa svojim europskim partnerima i prijateljima operativno podržati trupe za brzu intervenciju, slanjem svojih tornada u Bosnu, motivirano je željom da se očuva politička pozicija u respektivanju balkanskog uzla. Da je Bonn kojim slučajem ostao sjediti kod kuće ne bi imao "moralno" pravo na riječ u Bosni, a time ni u Hrvatskoj.

Ako se dakle, ostave po strani svi oni trenutni momenti (uzimanje talaca, ponižavanje francuske i britanske vojne časti i slično), sva prašina koja se podigla oko trupa za brzu intervenciju, nije drugo nego dobrim dijelom prašina u oči žrtvama srpske agresije. S obzirom na mandat kakav

imaju, odnosno kakav će imati, može se očekivati da njihova glavna zadaća neće čak biti ni zaštita Unprofora, nego pokušaj da se sačuva bosanski *status quo*, koji je za žrtve srpske agresije apsolutno neprihvatljiv. Zbog toga bi trupe za brzu intervenciju pod francusko-britanskom komandom u konačnici, i shodno dosadašnjem tijeku stvari, mogle jedino biti neprilika i opasnost Hrvatima i Muslimanima. Nedavne prijetnje HVO-u zračnim napadima NATO-a stanovit su predznak za to.

6. Budući da namjere i realitet nisu isto, danas nitko ne može sa sigurnošću reći što će se u Bosni za par mjeseci dogoditi. Utoliko su u pravu oni koji u trupama za brzu intervenciju vide i neku vrst prethodnice za slučaj povlačenja Unprofora iz Bosne, ako stvari ipak postanu nemoguće. U Bruxellesu je o tome također bilo riječi, s naznakom da je NATO za takvu operaciju već obavio sve pripreme. Američki ministar obrane Perry s tim u vezi je rekao: "Ako do ljeta stvari ne budu štimale, tada će se mirovne snage u jesen povući". Manje diplomatski stvar je formulirao već spomenuti SZ: "Ako Srbi do početka kolovoza ne dadu suglasnost (za slanje trupa za brzu intervenciju) Pariz i London će povući svoje snage iz Bosne".

NA BALKANSKI NAČIN

Da je timing u politici jedna od najvažnijih stvari, izvan je svake sumnje. Odluka koja nije donijeta i provedena u "pravom trenutku" ne vrijedi ništa. Zbog toga uspješni političar mora imati instinkt za vrijeme, za pravi trenutak.

Ako bi se taj kriterij primijenio na ključne aktere u međunarodnoj politici na Balkanu, onda bi ocjena za njih ispala poražavajućom. U bivšoj je Jugoslaviji sve bilo ili prerano ili prekasno. Amerika i ondašnji EZ prekasno su shvatili da bivšu Jugoslaviju nije moguće spasiti pa su je zato podržavale i u vrijeme kada je više nitko od njezinih naroda nije želio.

Kada se Jugoslavija konačno raspala, velike sile počele su se međusobno optuživati za tobože prerano priznanje Hrvatske i Slovenije, a da nitko nikada ozbiljno nije rekao koje bi to bilo pravo vrijeme za jedan takav korak.

Slična se pripovijest ponovila i ponavlja se s Bosnom. Osobito kada je riječ o ukidanju embarga na isporuke oružja žrtvama srpske agresije. Tko se još ne sjeća svih onih "prijetnji" europskih i američkih ministara kako će se "razmisliti" o ukidanju embarga ako Srbi ne učine ovo ili ono. Uz, dakako, obvezatni dodatak: Doduše, za taj je korak još "uvijek prerano", ali...

A onda je odjednom za to postalo prekasno! Jer, eto, situacija se toliko promijenila da ukidanje embarga više ne bi imalo smisla.

Ovog se vikenda ta žalosna diskusija ponovno rasplamsala u Njemačkoj. Kinkelovi su liberali na svom kon-

gresu u Mainzu iznenada donijeli zaključak u korist ukidanja embarga na isporuke oružja "legitimnoj bosanskoj vladi". Točnije, izjasnili su se za ultimatum Srbima. Ako do određenog roka Srbi ne prihvate mirovni plan Kontaktne skupine, treba ukinuti embargo na isporuke oružja Sarajevu, a "plavci" moraju otići kući.

Klaus Kinkel, koji je na tom kongresu i službeno prestao biti partijskim šefom, pokušao je u ulozi ministra vanjskih poslova spriječiti taj zaključak, a kad u tome nije uspio, izjavio je da se na nj neće obazirati. Svoj je stav objasnio na opisani "balkanski način": Sad je, rekao je K. Kinkel, za ukidanje embarga prekasno pa bi, ako bi do toga došlo, to imalo "uništavajuće" posljedice. Dobacivši pritom i retoričko pitanje: "Vjerujete li ozbiljno da će se svjetska politika ravnati prema onome što se ovdje zaključiti?"

Naravno da se svjetska politika neće ravnati prema zaključcima kongresa u Mainzu, ali bi se moglo pitati zašto se njemačka politika ne bi ravnala prema tim zaključcima? To više što ima znakova da i u Kršćanskoj uniji sve više političara naginje takvoj opciji.

Problem je, međutim, u nečem drugom. U osnovi je riječ o tome da Bonn nema i ne želi imati nikakvu svoju aktivnu balkansku politiku. On je u najboljem slučaju spreman samo na reaktivnu politiku, na sprečavanje potpuno otvorene prosrpske orijentacije, čemu su barem tri od pet velikih sila više ili manje sklone.

Uz to, odlučujuće je i ovo: Njemačka ne želi zbog Bosne (pa ni zbog Hrvatske) svađu sa svojim ključnim europskim partnerima. Zbog toga je "razumljivo" da je za ukidanje embarga ili prerano ili prekasno. Jedino za što je uvijek pravo vrijeme jest to da se sukob u bivšoj Jugoslaviji izvana treba tako preparirati da ne dopusti nikakvu ozbiljnu koliziju nacionalnih interesa velikih sila.

Stanovita opomena u tom smjeru je i očito, pa i "demonstrativno približavanje Londona i Pariza" ("Frankfurter Allgemeine Zeitung") na čitavom nizu ključnih pitanja za europsku budućnost. Ono što je pritom na svoj način otužno jest činjenica da bi to, ako bi Bonn podržao ideju o ukidanju

embarga, sigurno vodilo još demonstrativnijem približavanju Francuske i Engleske. Približavanju koje je uvijek povijesno ciljalo na neku vrstu potiskivanja ili čak izolacije Njemačke. Pogotovo ako se uz to našao još i zajednički jezik s Moskvom.

IZDAJA I CINIZAM VELIKIH

Pad Srebrenice u dvostrukom je smislu povijestan. On s jedne strane markira konačan neuspjeh UN misije u Bosni, a s druge ukazuje na takav moralni pad međunarodne zajednice, kakvog vjerojatno od Münchena 1938. nije bilo.

Srebrenica nije bila samo jedna od zaštićenih zona. Ona je još od Morillonovih vremena bila neka vrst *simbola* barem minimalne zaštite nedužnih civila, žrtava jedne brutalne i zločinačke agresije. Otprilike u skladu s Pascalovom mišlju kako je zadaća velikih i moćnih da slabima pruže sigurnost i zaštitu.

Veliki i moćni (Amerika, europske sile i UN) sada su međutim na najgrublji način iznevjerili tu svoju zadaću. Štoviše, oni su, kako je to ovih dana mahom pisala europska štampa, bukvalno *izdali* one koji su u njih položili sve svoje nade. Izdaja je utoliko gora što su UN praktički razoružale Muslimane u Srebrenici kako bi se stvorila demilitarizirana zona koju su se obvezali štititi. Dakle, oni su žrtvama smanjili čak i mogućnost samoobrane i potom ih ostavili na cjedilu.

Pritom je uistinu čisti cinizam sve ono što se sada čuje i govori o razlozima zašto se nije mogla braniti Srebrenica. Ona se je mogla obraniti, kao što se mogao obraniti i Vukovar, da je međunarodna zajednica za to imala volju i pokazala odlučnost.

Utoliko zvuči kao neukusan vic ono što sada predlaže francuski predsjednik Chirac: ponovno osvajanje Srebrenice i protjerivanje bosanskih Srba iz te enklave. Kao da Francuska (uz zdušnu potporu Velike Britanije) nije bila

ona ključna zapadna sila koja je svim mogućim sredstvima sprečavala bilo kakav oštiri kurs spram Beograda, Pala i Knina, dok se on činio mogućim i efikasnim. Sila koja je iz mnogih razloga potpomagala stvaranje velike Srbije, odnosno onemogućavala one koji su to (pa makar i samo s pola srca) pokušavali spriječiti.

Ono što je u ovom trenutku moralno nepodnošljivo jest upravo ta lažna i cinična retorika koja je ponovo na djelu u europskim glavnim gradovima i New Yorku. Utoliko je mnogo pošteniji jedan generalni sekretar NATO-a koji je barem smogao snage da prizna kako je Srebrenica "definitivno izgubljena". Ili jedan zapadni izvjestitelj koji se usudio reći - da usprkos tome što to sada može zvučiti kao nepodnošljivi cinizam - da je ipak pri svemu tome dobra stvar u tome što će sada Srbi osvojiti muslimanske istočne enklave oko kojih su se strane u sukobu mjesecima prepirale na pregovorima u Ženevi bez ikakva rezultata. Riječju, sada je i taj problem skinut s dnevnog reda!

Ne samo dio novinara, nego i dio političara (recimo njemački socijaldemokrati) dali su znati da se iza srebreničke tragedije skriva možda i kakva hladna i promišljena politička režija kako bi se - dajući Srbima što žele - napokon "riješio" bosanski problem.

Jedan ekspert za Balkan u tom je smislu postavio krajnje pesimističku prognozu: kad Karadžićevi Srbi osvoje istočne enklave (ostale su još Žepa i Goražde) na redu je Sarajevo. Tek poslije pada Sarajeva Karadžić i Mladić sjesti će za pregovarački stol!

Generalni sekretar UN Boutros Ghali, potrudio se da to čak prvi na neki način i anticipira, rekavši kako si može predočiti da Srbi jednog dana zauzmu i Sarajevo.

1. Iako samo naivni izjednačuju politiku s moralom, ipak je politika, lišena svakog morala, ili pače, zasnovana na svjesnoj obmani, nešto što bi se moglo označiti kao *civilizacijski rak*. I zato se na to mora upozoriti, jer ono što međunarodna zajednica već četiri godine čini u bivšoj Jugoslaviji nije drugo nego neka vrst *zločina zavodenja* egzistencijalno ugroženih pa i politički naivnih ljudi.

Svojevrsni primjer za to je i najnovija rezolucija VS UN o Srebrenici. U njoj se pozivaju bosanski Srbi da se smjesta povuku iz te muslimanske enklave premda ni sami sastavljači rezolucije ne vjeruju da za to postoje ikakve šanse. Jednaka je floskula i traženje da generalni sekretar UN Ghali upotrijebi "sva sredstva što mu stoje na raspolaganju" kako bi se ponovo uspostavio status Srebrenice kao zaštićene zone. Premda su pritom "teorijski" mišljenja i vojna sredstva (poglavlje 7 Povelje UN), jasno je da od toga u praksi neće biti ništa, i da je to tako formulirano samo da bi se koliko toliko sačuvao obraz i još jednom potaknule jalove nade u svjetskoj i bosanskoj javnosti.

I to ne samo zato što je provedba rezolucije stavljena u isključivu nadležnost Ghaliju, a ovaj se već izjasnio za nastavak *pacifizma i neutralizma* u Bosni, nego i zato što već i vrapci na East Riveru znadu da za vojnu opciju u VS uopće nema suglasnosti. Rusi su to jasno stavili do znanja, a ni druge zapadne sile nisu na takvo što spremne.

Upravo zato jer to dobro znade, Pariz sada tako glasno koketira s idejom ponovnog osvajanja Srebrenice. S idejom za koju je jasno da nema pokriće ni u sadašnjoj rezoluciji VS a ni u prijašnjim rezolucijama VS te da se za nju neće naći pobornika u glavnim gradovima drugih velikih sila. Ta francuska ideja prije bi se mogla razumjeti kao pokušaj odvratanja američkog Kongresa od njegove nakane da ukine embargo na isporuke oružja Sarajevu.

Francuski ministar vanjskih poslova de Charette u četvrtak je to jasno dao znati kad je rekao da je svom američkom kolegi Christopheru "više nego jasno" priopćio da je Pariz protiv ukidanja embarga, a ako to Amerika ipak učini, da će tada povući svoje trupe iz Bosne i to "u roku od jednog dana"!

Drugi motiv za tu francusku galamu jest vjerojatno u tome što Pariz želi sa sebe skinuti svaku krivicu za eventualni pad ostalih muslimanskih enklava, u skladu s motom: mi smo to htjeli spriječiti, ali drugi nisu dali! I dakako, Pariz si želi ostaviti otvorenu mogućnost za koliko-toliko "časno" povlačenje vlastitih plavaca ako se pokaže da su poniženja i demontaža ugleda *grande nation* preveliki.

2. No, svi ti manevri i pranje ruku ne uklanjaju ključno pitanje: kako dalje u Bosni? Sa Srebrenicom je zaista dostignuta točka poslije koje ništa više ne može biti kao što je prije bilo. I to stoga što su UN praktički izgubile svaki razlog za daljnju prisutnost u toj državi. Zaštićene zone, koje su sada definitivno kao koncept propale bile su sam temelj na kojem je počivao mandat Unproforu. Budući da se sada nedvojbeno pokazalo da UN nisu u stanju jamčiti status tih zona te čak ni zaštititi vlastite vojnike, više nitko razuman ne vidi što plavci još imaju činiti u Bosni. Njemački ministar obrane Rühle to je egzemplarno formulirao rekavši: ili će UN morati progovoriti posve jasnim jezikom ili je to kraj njihova mandata u bivšoj Jugoslaviji.

U sličnom tonu se izjasnio i američki predsjednik Clinton, pa i sam Chirac dijelom cilja u istom pravcu.

3. Jedna od mogućnosti bila bi da UN dadu mandat međunarodnim trupama koje bi pod vodstvom jedne sile (slično kao i u ratu protiv Iraka u Perzijskom zaljevu), vojno intervenirale protiv Karadžićevih Srba. Takva bi intervencija, uz to što bi bila sasvim sigurno brutalna i krvava, morala kao mogući cilj napada uključiti i samu Srbiju. No, da bi uopće imala smisla, intervencija bi morala imati jasno postavljene političke ciljeve. Problem je, međutim, u tome da takav politički koncept za bivšu Jugoslaviju jednostavno ne postoji, jer su interesi mjerodavnih sila suviše različiti.

Drugo, nitko razuman ne računa da bi Rusi u VS odobrili jednu takvu intervenciju. Iz posljednjih reakcija moskovskog ministarstva vanjskih poslova vidljivo je da su Rusima i francusko-britanske trupe za brzo djelovanje trn u oku. Rusi, naime, Balkan doživljavaju kao svoju interesnu sferu i zato ne žele da im tamo previše ureduje Zapad.

Treće, čak kad bi se postigao konsenzus oko političkog koncepta i kad bi Vijeće sigurnosti kojim čudom dalo mandat jednoj takvoj *antisrpskoj međunarodnoj koaliciji*, države koje bi ju tvorile ne bi tu ideju mogle realizirati iz unutrašnjo-političkih razloga.

U Americi javnost naprosto ne vidi ni jedan razlog zašto bi Amerikanci ginuli u Bosni, to više što je Amerikan-

cima godinama usađivano u svijest kako na Balkanu nisu dodirnuti nikakvi američki vitalni interesi te da je on u prvom redu problem starog kontinenta. Uz to, u Americi su iduće godine predsjednički izbori i Clinton bi morao uistinu djelovati iz samoubilačkih motiva ako bi se odlučio na jednu takvu operaciju, budući da bi ona sasvim sigurno značila i žrtve.

Iz povijesno-političkih motiva Njemačka uopće za takvu operaciju ne bi došla u obzir. Britanci su već pokazali da ne žele ni brzu uspostavu "brzih trupa". Michael Williams, bivši glasnogovornik Unprofora u ex-Jugoslaviji i sadašnji suradnik londonskog instituta za strateška istraživanja, to je ovih dana otvoreno potvrdio. A u četvrtak je, kako su javile agencije, britanski premijer Major svom francuskom kolegi Chiracu jasno rekao kako Britanija nije spremna na vojno sučeljavanje sa Srbima. Dakle, ostaju eventualno Francuzi koji dakako nisu u stanju bez ključnih partnera izvesti jednu takvu intervenciju.

4. Druga mogućnost bilo bi povlačenje Unprofora iz Bosne te ukidanje embarga na isporuke oružja sarajevskoj vladi. Koliko god taj scenarij izgledao vrlo vjerojatan poslije srebreničke tragedije i samodemontaže Unprofora, on gotovo nikome ne odgovara. Ne samo zato što bi to značilo otvoreno priznanje da su UN i velike sile katastrofalno pogriješile sa svojom politikom "pregovaranja s agresorom" i ekvidistance prema "sukobljenim stranama", nego i zato jer bi se time izgubila kontrola nad razvojem situacije u toj regiji. S ozbiljnom mogućnošću proširenja rata koji bi pod stano vitim okolnostima mogao zahvatiti i Makedoniju a time u sukob uvući i same članice NATO-a, Tursku i Grčku. Posljedice bi bile katastrofalne ne samo po NATO (a time i po strateške američke interese u Europi) nego i po odnose s Moskvom koja bi se u tom slučaju sasvim sigurno stavila posve otvoreno na stranu Srba.

Bosna bi u tom slučaju postala nekom vrstom afganistanskog nadmetanja Zapada i Moskve, sa svim globalnim rizicima koji bi mogli iz toga posljedično proizaći (zahlađenje odnosa, okretanje Rusije islamskim i terorističkim

režimima, nekontrolirano širenje nuklearne tehnologije i slično). U fazi kad se Rusija nalazi u krajnje delikatnoj situaciji (bolesni Jeljcin, predsjednički izbori iduće godine), nije nikakvo čudo da je američki ministar vanjskih poslova Christopher i nakon pada Srebrenice za ostanak Unprofora u Bosni rekao da je to "zasad najbolja opcija".

I francuski ministar vanjskih poslova je izjavio (u četvtak, dakle, nakon pada Srebrenice i otpočinjanja srpske ofenzive protiv Žepe) da "povlačenje plavaca iz Bosne ne bi bilo poželjno". Iz francuskog kuta to je razumljivo: Pariz je podržavao Srbe i zbog toga što je vjerovao da su oni jedini sposobni za ulogu žandara u tom dijelu Europe. U Bosni prije svega u odnosu na Muslimane. Diskusije oko proširenja Europske unije zorno pokazuju koliko se Pariz osjeća ugrožen od islamskog fundamentalizma (slučaj Alžir) i koliko je snažno zainteresiran za njegovo marginaliziranje. Crta te politike u Bosni očituje se u onemogućavanju stvaranja bilo kakve za život sposobne muslimanske države. Odlazak Unprofora i ukidanje embarga stvorili bi, međutim, perspektivno mogućnost za takav nepoželjan razvoj i zato je razumljivo da to Pariz želi spriječiti. S tim u vezi valja reći još i ovo: ako Pariz doista misli ozbiljno s ograničenom vojnom intervencijom protiv Srba u Srebrenici, onda je to motivirano upravo time da se spriječi ovakav nepoželjan razvoj, to jest prepuštanje obrane Muslimana njima samima (kroz ukidanje embarga) i islamskom svijetu.

Povrh toga sama operacija povlačenja Unprofora iz Bosne toliko bi mogla biti rizična da je nitko u ovom času ne želi. Washington bi morao dati do 25.000 svojih vojnika a Nijemci bi se upustili u akciju za koju zemlja iz psiholoških i političkih razloga jednostavno nije do kraja spremna... Osim toga eventualno proširenje rata, ili njegovo intenziviranje, dovelo bi i do novih izbjegličkih valova, do dramatičnih humanitarnih problema koji bi mogli u prvom redu "destabilizirati" Njemačku i Austriju.

5. Kao najvjerojatnija ostaje stoga mogućnost da, nakon što prođu "zaprepaštenja" i općenita politička galama, sve ostane manje-više po starom. Nakon što Srbi zauzmu

istočne enklave, Unprofor će se povući u sigurnija područja, i neće biti toliko ranjiv i izložen, što dakako svima odgovara. U skladu s geslom - bez Unprofora bi sve bilo još i gore - UN će se u Bosni ograničiti isključivo na humanitarne zadaće, koje bi Srbi, dok se stvar malo ne smiri, u početku mogli "velikodušno" i podržati. Napokon, Boutros Ghali je otvoreno rekao da UN u Bosni nisu u stanju ispuniti svoj mandat.

Kontaktna skupina će pak još neko vrijeme govoriti o svom mirovnom planu za Bosnu (49:51 posto u korist muslimansko-hrvatske federacije!!!) za koji je već odavno jasno da od njega neće i ne može biti ništa. U tom smislu prije će se ostvariti Mladićeva prognoza po kojoj će granice bivše Jugoslavije biti povučene krvlju.

Zbog svega toga Srebrenica je i pouka za Hrvatsku. Od Zapada se ne može očekivati nikakva ozbiljnija pomoć. Jedini oslonac u konsolidaciji hrvatske države i u osiguranju njenih istočnih granica, Hrvatska je vojska. Svi mirovni planovi Zapada i njegove političke inicijative, upravo zato što su lišeni stvarne političke volje i odlučnosti, nisu ništa drugo nego puki pokušaji da se dobije na vremenu i to preko leđa žrtava srpske agresije. Zato je jedan njemački list s pravom napisao, u povodu produljenja ublaženih sankcija Beogradu, da je to Miloševiću nagrada za prijevaru. Aludirajući time na otvoreno slanje vojne pomoći bosanskim Srbima, o čemu uostalom Zapad ima sve podatke!

DA ŽRTVE OSTANU ŽRTVE

Ono što se ne bi usudio učiniti ni jedan njemački političar učinio je britanski ministar vanjskih poslova Rifkind. On je oštro kritizirao francuskog predsjednika Chiraca zbog njegovih teatralnih poziva Zapadu da se vojno usprotivi Karadžićevim Srbima u Srebrenici, Žepi, Goraždu, Sarajevu. Rifkind je prebacio Chiracu ne samo da širi "ratne parole" nego i prazna obećanja. Chiracove ideje iz više razloga zvuče sumnjivo. Ponajprije Zapad je znao što Karadžić kani s istočnim muslimanskim enklavama, a time i svakako i Pariz. Jedan ugledni njemački dnevnik u ponedjeljak piše da je sada obznanjeno da je britanski general Smith (glavnokomandujući Unprofora u Bosni) još 26. lipnja poslao povjerljivo izvješće UN i britanskoj Vladi, u kojoj javlja da se Srbi spremaju napasti zaštićene zone u istočnoj Bosni. To je upozorenje međutim ostalo u ladicama. Nitko ništa nije poduzeo, premda se sve znalo i premda bi bilo logičnije braniti Srebrenicu a ne, kako sada predlaže Chirac, ponovno je osvajati. Pritom se čini najnepodnošljivijom "nevinost" koju su hinili zapadni državnici, praveći se da su duboko iznenađeni padom Srebrenice.

Drugo, što također upada u oči, jest okolnost da ni Chirac, a ni drugi ključni političari na Zapadu, uopće ne osuđuju Beograd, a kamoli da predlažu oštrije sankcije ili kakve druge kaznene mjere, premda je svakom jasno da je odgovornost Miloševića za ovakav razvoj u Bosni nedvojben. Ne samo zato što njegova Srbija i dalje vojnim i inim materijalom opskrbljuje bosanske (hrvatske) Srbe nego i zato što je Milošević jasno pokazao da je njegov utjecaj na

Pale mnogo veći negoli to njegovi prijatelji na Zapadu javno žele priznati. To je osobito došlo do izražaja prigodom krize s taocima, a također i u nedavnom intervjuu "Timesu", kada je Milošević istaknuo da će za šest mjeseci uspostaviti mir u Bosni ako mu Zapad skine sve sankcije. Bi li to mogao a da nije siguran da ima utjecaj na Karadžića?

Iako dio promatrača danas ocjenjuje da je svada između Londona i Pariza zbog Bosne odnose dviju država spustila na najnižu razinu od dolaska Chiraca na vlast, ipak te napetosti ne bi trebalo precjenjivati. Ni Francuzima ni Britancima nije do ljudi u Bosni, nego do vlastita imagea i interesa. Ono što Britance u prvom redu smeta to je Chiracova retorika, koja nije iskrena jer odgovornost za tragediju u Bosni želi svaliti isključivo na tuda leđa. Povrh toga, Chirac uistinu nije ponudio ništa što bi bitno promijenilo situaciju u Bosni. On traži multinacionalne trupe za "ograničenu intervenciju" koja je u osnovi sračunata isključivo na očuvanje statusa quo. A to drugim riječima znači nastavak "humanitarne intervencije" što ju je umjesto vojne inaugurirao Mitterrand svojim posjetom Sarajevu 1992. godine. Sadašnja Chiracova ideja da se "sačuva" Goražde i otvori opskrbeni put za Sarajevo nije drugo nego upravo to! No, ta ideja nije toliko "humanitarna" da bi je žrtve srpske agresije olako mogle i smjele prihvatiti.

Na vijest da će se sastati predsjednici Tudman i Izetbegović, sarajevski izvjestitelj Drugog programa njemačke TV (ZDF) u prošlu subotu reagira ocjenom da će tom prigodom jedna od ključnih tema biti: trebaju li hrvatska i bošnjačka strana uopće dopustiti pristup takvim multinacionalnim trupama na svoj teritorij? Izvjestitelj je to objasnio time što je posve jasno da bi takve multinacionalne trupe mogle djelovati ne samo protiv Srba nego i protiv žrtava srpske agresije. Istaknuvši da su Britanci dosad uvijek naglašavali da će upotrijebiti silu protiv svake strane u sukobu ako učini ovo ili ono. On je još dodao da Hrvatska koja "mjesecima priprema ofenzivu protiv pobunjenih Srba" nikako ne bi mogla pristati na prisutnost takvih multinacionalnih trupa, koje bi joj eventualno mogle stati na put.

Iako je Chiracova retorika umotana u moralno-humanistički celofan, iz svega što se dosad odigravalo ima razloga vjerovati da je pri intervenciji koju predlaže u prvom redu riječ o osiguranju isključivo francuskih interesa. Zato drugi i nisu toliko oduševljeni s pariškim poticajima i pritiscima. Pariz (a to bi moglo biti i u interesu Londona) spreman je Srbima na sasvim ograničen način pokazati zube samo zato da bi ih (a to znači svoje interese) spasio od goreg scenarija. Recimo ukidanje embarga na isporuku oružja Sarajevu, uključujući tu i moguće proširenje rata te gubitak političke kontrole nad njime. Grubo rečeno: Pariz je spreman "ratovati" za žrtve srpske agresije samo ako pritom žrtve i dalje ostanu žrtve, dakle, bez mogućnosti da same uzmu stvar u svoje ruke i eventualno jednog dana okrenu ploču u svoju korist.

Na toj bi crti, usprkos svim sadašnjim političkim nape-
tostima i turbulencijama sa svojim zapadnim partnerima Pariz
možda i mogao postići minimalni konsenzus. Za status quo
su, naime, manje-više svi zainteresirani. Nevolja je samo u
tomu što ga više nije moguće održati bez stanovitih vojnih
koraka jer su Srbi s jedne strane pretjerali, a s druge strane
pozicija ključnih zapadnih sila postala je toliko prozirna da
više moralno nije održiva.

VELIKA PREDSTAVA ZA SPAS PROPALÉ POLITIKE

Nešto se moralo učiniti, ali tako da se ništa ne dogodi! Ta ironična opaska jednog zapadnog promatrača čini se da pogađa samu bit londonske konferencije. Iako je najavljivan s mnogo političke pompe i vojne odlučnosti, prošireni sastanak Kontaktne skupine, koji je trajao punih osam sati, dao je tako mršav rezultat da se može reći: Kontaktna skupina, koja je okupila svu vojnu i političku pamet svijeta, odigrala je u petak veliku predstavu samo zato da bi u posljednji čas spasila svoju propalu politiku u Bosni.

Od najavljivanog političkog i vojnog zaokreta u bivšoj Jugoslaviji nije ostalo ništa. Ono što je u petak navečer britanski ministar vanjskih poslova Rifkind priopćio novinarima jedva da je više od uobičajenih prijetnji Zapada bosanskim Srbima. On je doslovno rekao: "Konferencija upozorava Srbe da na svaki način želi spriječiti napad na Goražde. Ako napadnu Goražde, mi ćemo na taj neprijateljski čin reagirati snažno i odlučno. Postoji velika podrška zračnim napadima iako postoje i rezerve..."

Kad su novinari britanskom šefu diplomacije rekli kako to sve zvuči nekako poznato pa ga stoga mole da pojašni u čemu je *novum* londonskog sastanka, Rifkind je odgovorio: "Ono što je sada 'drukčije' jest to što sada svi znaju, da ako padne Goražde, s Unproforom u Bosni je gotovo, a svi žele da plavci tamo ostanu".

To objašnjenje otkriva stvarne nakane ključnih zapadnih sila: njima je u prvom redu do toga da sačuvaju

kakav-takav status quo u Bosni, da rat ne eskalira, da krizu i dalje drže pod kontrolom. Spremnost na obranu Goražda u tom smislu znači jedino odlučnost da se ne dozvoli takva promjena na terenu koja bi politiku "prigušivanja sukoba" moralno, politički ili vojno dovela u pitanje.

"Frankfurter Allgemeine Zeitung" tu je temeljnu inscenaciju zapadne politike apostrofirao već prije londonskog sastanka, napisavši: "Vojna intervencija Zapada u korist Goražda značila bi nastavak stare politike Zapada u Bosni".

1. Nema nikakve sumnje da su se tri ključne sile, SAD, Francuska i Velika Britanija (plus veoma suzdržana Njemačka) sporazumjele oko najmanjeg zajedničkog nazivnika, koji ne pruža nikakve sigurne garancije da će NATO zaista masovno bombardirati Srbe ako napadnu Goražde, a još manje zaštitu drugim ugroženim muslimanskim enklavama.

Šef bonske diplomacije Kinkel u tom je pogledu bio veoma precizan. Nakon završenog londonskog konferencijskog maratona, on je rekao da zračni napadi NATO-a dolaze u obzir samo u "slučaju nužde", dakle, kao "reakcija na (eventualnu srpsku) agresiju". Drugim riječima, oni su samo prijetnja koja ovog puta želi biti nešto vjerodostojnija negoli dosad. Ipak, Kinkel je i u tom sklopu morao priznati da nema nikakve garancije da će stvarno i doći do masovnih zračnih napada na Srbe ako oni zaista napadnu Goražde. Dodavši kako se nada da će Karadžićevi Srbi ovaj put prijetnju ozbiljno shvatiti i da stoga zračni napadi ni u prošlosti nisu doprinijeli ničemu pozitivnom već su samo zaoštrili sukob.

S obzirom na to, postavlja se ključno pitanje: ako bi se Srbi kojim slučajem ipak odlučili za opsadu Goražda, bi li NATO uistinu izvršio londonsku prijetnju i masovno bombardirao srpska skladišta municije, benzina, uključujući tu i njihova komandna mjesta i protuzračnu obranu? I time riskirao lom s Moskvom što bi objektivno značilo ugrožavanje vlastitih strateških interesa? Bi li Amerikanci zbog Bosne, u kojoj osim moralnih ne vide nikakve druge vitalne nacionalne interese, riskirali ruske ispade na Srednjem istoku kao

odgovor na zapadnu intervenciju u Bosni? Recimo, nuklearne poslove s Iranom i slično? Rusi, naravno, mogu do određenog stupnja biti "kooperativni" (kako to voli isticati Kinkel) spram Zapada. Dokle god NATO bombardira prazna srpska skladišta oružja, ili pogodi kakav napušteni tenk, a Srbi istodobno bez ikakvih sankcija mogu provoditi etnička čišćenja kakva Europa nije vidjela od Drugog svjetskog rata, dotle stvari još funkcioniraju. No, drastični napadi na Srbe za Ruse su neprihvatljivi iz jednostavnog razloga što bi ih to izbacilo iz pozicije zaštitnika Beograda, Pala i Knina a time i uloge njihovog advokata na međunarodnoj sceni. Time bi Moskva izgubila poziciju u Kontaktnoj skupini, a to je s političkim aspiracijama Moskve nespojivo. Osim tih *macht-političkih* aspiracija, Moskva je i iz privredno-vojničkih motiva zainteresirana za suradnju s Beogradom, koji je uvijek bio njen važan trgovinski i ini partner. Ta i takva konstelacija odnosa svakako određuje i granice onome što je zaključeno u petak u Londonu.

4. Sljedeći važan ograničavajući faktor je taj da Francuska i Velika Britanija, uz Ameriku svakako glavni akteri na Balkanu, nisu odustale od Srbije kao *sile reda* u tom dijelu Evrope. O tome europski i američki politolozi i eksperti otvoreno govore. Doduše, ta se tvrdnja ne da dokazati iz pariških i londonskih izjava, ali se daje vrlo jasno očitati iz konkretnog ponašanja Francuske i Velike Britanije na Balkanu.

I jedna i druga država, primjerice, ogorčene su protivnice ukidanja embarga na isporuke oružja ne samo vladi u Sarajevu nego, dakako, i u Zagrebu. Zapravo, bilo bi ispravnije reći da su od prvog dana krize u ex-Jugoslaviji bile najvatreniji zagovornici embarga na isporuke oružja bivšoj Jugoslaviji, znajući da će to samo i jedino pogoditi žrtve srpske agresije i time Beogradu olakšati posao u stvaranju velike Srbije, dakle, u instaliranju Srba kao balkanskih žandara.

Danas i Pariz i London svim silama - od ucjena do spremnosti da čak "ograničeno interveniraju u korist žrtava srpske agresije" - nastoje suzbiti svaku inicijativu u pravcu eventualnog ukidanja embarga. S obrazloženjem da bi to

produljilo rat i izazvalo nove žrtve. A što znači produljenje rata? Samo to da Srbi ne bi mogli brzo završiti posao i da bi žrtve dobile šansu da se s vremenom oslobode. Eto, zašto Pariz želi odjednom braniti Goražde i zašto je i London na to (u blažoj varijanti) pristao! Jer obrana Goražda u osnovi znači nastavak politike getoizacije Bosne i vojno tutorstvo nad žrtvama srpske agresije s ciljem da ih se dugoročno zadrži u tom položaju, dakle, položaju žrtve. Vojna intervencija Zapada u korist Goražda (ako ikada do toga dođe) nipošto nije zamišljena kao vojna konfrontacija s bosanskim Srbima na širokoj liniji fronte, a još manje s ciljem da ih se toliko vojno oslabi da napokon pristanu na političke compromise a time i na kakav-takav produktivan mir u Bosni.

Ona je zamišljena kao kratkoročni izlaz iz *moralnog dezastra* u koji je Zapad, zajedno sa svojim institucijama, dospio nakon što je u Srebrenici i Žepi djelatno pokazao da ne drži riječ, da je u svakom trenutku spreman na kukavičku reakciju ako izravno nije pogođen te isto tako i na izdaju ljudi i principa.

5. U toj su se točki poklopili interesi slabe Clintonove vlade s interesima Chiracove Francuske i Majorove Velike Britanije. Svi su oni našli zajednički interes (uključujući tu i nesigurnu Kōhlovu Njemačku) da zaustave američki Kongres u pokušaju jednostranog ukidanja embarga na isporuke oružja sarajevskoj vladi. Plan obrane Goražda uz umirivanje svjetske javnosti ima za cilj da eventualno pokoleba kongresmene u njihovoj nakani. Napokon, ako bi Kongresu uspjelo s dvotrećinskom većinom izglasati Doleov zakon, to bi za Clintona bila ne samo vanjskopolitička pljuska, nego i opasno sučeljavanje s bosanskom stvarnošću uz istodobno otežane odnose s evropskim saveznicima i Rusijom.

Za Francuze i Britance to bi značilo odlazak iz Bosne i gubitak političkog utjecaja u tom dijelu svijeta sa svim ostalim psihološkim i političkim konzekvencijama koje bi iz toga proizašle za "ocvale imperije". Za Kōhlovu Njemačku to bi značilo sučeljavanje s dubokim političkim i psihološkim frustracijama i neku vrst skoka u hladnu vanjskopolitičku vodu, budući da je Bonn obećao podršku

NATO-u u akciji izvlačenja plavaca, ako do njihovog povlačenja dođe.

S obzirom na takvu konstelaciju interesa velikih sila, jasno je zašto se u Londonu moralo nešto učiniti, ali tako da se ništa ne dogodi!

POLITIČKI PRITISAK S CAPITOLA

Američki Senat je, nakon višemjesečnih najava i odgoda, prošli tjedan velikom većinom glasova (69 prema 29) prihvatio tzv. Doleov zakon koji bi, ako postane izvršni, obvezao Washington da unilateralno (jednostrano) ukine embargo na isporuke oružja bosanskoj vladi. Kao što je poznato, UN su u jesen 1991. godine za onda još postojeću Jugoslaviju uvele embargo na isporuke oružja, što je u konačnici olakšalo posao Beogradu i srpskim pobunjenicima u Bosni i Hrvatskoj, dok je žrtve te agresije dovelo u krajnje neravnopravan vojni položaj.

Iako je ta potonja činjenica osobito došla do izražaja nakon međunarodnog diplomatskog priznanja Hrvatske i Bosne i Hercegovine, i premda su obje te države primljene u UN, embargo je za njih ostao vrijediti, čime im je zapravo, protivno Povelji UN, oduzeto legitimno pravo na samobranu. Zapadne sile, osobito Francuska i Velika Britanija (Njemačka je u početku bila za ukidanje embarga!) striktno i odlučno odbijale su svaku pomisao na ukidanje embarga, tvrdeći da bi to dovelo do proširenja sukoba a time i do ugrožavanja mira u cijeloj Europi. Pritom su stalno prijetile povlačenjem svojih plavaca iz Bosne, što je slaboj Clintonovoj vladi olakšalo da se prikloni politici održavanja statusa quo i da se i sam okrene protiv unilateralnog ukidanja embarga.

Utoliko je, nema sumnje, odluka američkog Senata politička pljuska Clintonovoj nerazumnoj politici u Bosni, te svakako šok za Pariz i London, a pogotovo Moskvu koja se uza sve osjeća i povrijeđenom u svojim "pravima" i aspiracijama kao velika sila.

Reakcije na odluku Senata to zorno potvrđuju: Francuska i Velika Britanija, kao i neke druge države koje imaju plavce u Bosni, zaprijetile su povlačenjem svojih snaga ako Doleov zakon postane izvršni. Rusija je zaprijetila kontramjerama, jednostranim ukidanjem embarga na isporuke oružja Srbima. Njemačka ne ucjenjuje, ali je stavila do znanja da tu odluku ne smatra ispravnom i da ostaje na istoj liniji sa svojim europskim partnerima. Generalni sekretar NATO-a Willie Claes također je kritizirao senatsku odluku, držeći da bi stvarno ukidanje embarga moglo dovesti do proširenja rata na cijeli Balkan.

Osim Turske, islamskih država te same bosanske vlade, praktički nitko na Zapadu ni na Istoku nije pozdravio iskorak američkog Kongresa prema ukidanju embarga. Štoviše, i dio nezavisnih promatrača ocjenjuje kako je to zapravo "medvjeda usluga" i NATO-u i UN koji su se ovih dana silno naprezali da ipak nešto učine za Bosnu. Osim toga, kaže se dalje, to je nerazuman potez i zato što je s jedne strane zabio klin između Clintona i njegovih europskih saveznika, a s druge isprovocirao Rusiju, za koju je upravo nakon londonske konferencije važno da ne pravi probleme i da "ostane konstruktivna".

1. Pritom je svakako, barem na prvi pogled, začudujuće da i iskreni zagovornici ukidanja embarga na isporuke oružja Hrvatskoj i Bosni jednako oštro kritiziraju odluku američkog Senata samo, naravno, s drugim predznakom. Ugledni njemački publicist i sjajan poznavalac zapadne politike kao i prilika na Balkanu, J. G. Reissmüller, ocijenio je da je potez Senata samo "udarac u vodu" od kojeg neće biti ništa! Ili, kako je to u petak zapisao "Süddeutsche Zeitung": "Time je većina na Capitolu signalizirala Bošnjacima: borite se za vaše živote, ali nemojte računati na Ameriku!"

O čemu se dakle radi? Je li potez Senata samo još jedan u nizu političkih blefova, još jedno zavaravanje žrtava srpske agresije, motivirano unutrašnjopolitičkim rivalitetom jednog od vjerojatnih predsjedničkih kandidata, senatora Dolea i vanjskopolitički slabog i dezorijentiranog predsjednika Clintona? Ili pak, kako je to formulirao sam Clintonov

glasnogovornik McCurry, "samo izraz frustracije senatora" zbog rata u Bosni? Dakle, moralna gesta bez ozbiljnijih praktičkih konzekvencija?

O motivima se naravno može špekulirati, no neovisno od toga, same činjenice jasno govore da praktične koristi od Doleova zakona, po svemu sudeći neće biti, barem ne tako skoro. Ne samo zato što se Senat ničim nije obvezao da u slučaju izvršnosti zakona uistinu i počne s isporukama oružja Sarajevu, nego i iz mnogih proceduralnih razloga.

2. Iako je Senat velikom većinom glasova prihvatio zakon o ukidanju embarga, time stvar ni izdaleka nije svršena. I drugi dom Kongresa (Predstavnički dom) mora također odobriti Doleov zakon. Kad se to dogodi (u što praktički nitko i ne sumnja) Clintonu ostaje deset dana da stavi svoj veto na izvršnost zakona. Bijela je kuća to i najavila. Tada ukidanje embarga ponovo ide na glasovanje u Kongres, ako ovaj želi preglasati predsjednički veto i deblokirati zakon. No, to Kongres može učiniti samo pod pretpostavkom da u oba doma zakon dobije dvotrećinsku većinu.

Promatrači drže da Clinton pritom nije bez šansi, osobito u Senatu, gdje bi nekolicina demokratskih senatora, koji su sada glasovali za ukidanje embarga, mogli promijeniti mišljenje kako svog predsjednika ne bi izložili prevelikom poniženju i ugrozili američke interese u NATO-u. Osim toga, sada su mnogi senatori bili pod utjecajem tragedije u Srebrenici i Žepi, što psihološki svakako nije za potcijeniti.

No, čak da se to i ne dogodi, da Clinton na kraju zaista bude preglasan, to još uvijek ne znači da će u događaj budućnosti i doći do stvarnog ukidanja embarga.

Dole i utjecajni demokratski senator Lieberman već su u nacrtu zakona prilično cijelu stvar razvodnili kako bi ga učinili prihvatljivim što većem broju senatora. Shodno usvojenom tekstu, do ukidanja embarga može doći ili ako se kompletan Unprofor povuče iz Bosne, ili 12 tjedana nakon što bosanska vlada formalno otkaže gostoprimstvo UN. No, pritom je američkom predsjedniku dana mogućnost da

odgada izvršenje zakona svaki put po 30 dana ako mu se učini da je to potrebno kako bi se zajamčilo sigurno povlačenje Unprofora. Riječju: Clinton može praktički odgadati stupanje na snagu zakona koliko dugo želi.

Povrh toga Senat je predsjedniku olakšao situaciju i time što ga je obvezao da prije stupanja zakona o ukidanju embarga mora pokušati u Vijeću sigurnosti iznuditi multilateralno ukidanje embarga. Ako u tome ne bi uspio (što je posve izvjesno zbog ruskog veta), onda se mora založiti da tu temu izgura na dnevni red Generalne skupštine UN!

Dakle, sve u svemu toliko zapreka i uvjeta da je gotovo izvjesno da čak kad bi sve išlo kao po loju, još prilično dugo od svega neće biti ništa.

3. Osim toga, na putu do operacionalizacije Doleova zakona stoje i mnoge političke zapreke. Dole and Company u Senatu su ukidanje embarga motivirali isključivo moralnim razlozima a ne nacionalnim interesima Amerike, dakle, prije svega u skladu s američkom misionarskom tradicijom. Zbog toga su u isto vrijeme jasno stavili do znanja da im ne pada ni na kraj pameti da u Bosnu šalju američke vojnike ili da Ameriku na bilo koji način involviraju u eventualno drugi Vijetnam. A u tome i jest proturječnost cijele te inicijative.

Ukidanje embarga: neizostavno pretpostavlja povlačenje Unprofora, bilo da sam ode, bilo da ga bosanska vlada potjera. U tom slučaju Amerika je, shodno danom obećanju, dužna sudjelovati u NATO akciji izvlačenja plavaca s 25.000 svojih vojnika. Vojnika koje tamo nitko ne želi poslati, a pogotovo ne uoči predsjedničkih izbora iduće godine. To više što je dosadašnji razvoj prilika u Bosni pokazao da povlačenje plavaca svakako ne bi bilo bez problema i u prijateljskom okolišu, već naprotiv, povezano s mnogim rizicima i ratnim opasnostima, a to znači i s mogućnošću da mnogi Amerikanci tamo ostave svoje kosti.

Drugo, reakcije europskih saveznika (koje su doduše senatori optužili za kukavičluk s obzirom na genocid u Bosni!) pokazuje da bi provedba Doleova zakona zaista mogla izazvati teške potrebe u samom NATO-u. Nema sumnje da je dio američkog političkog establishmeta sklon izola-

cionizmu a time i "previdanju" američkih nacionalnih interesa u Europi. Clintonov predčasnik Bush, to je ovih dana, prigodom posjeta Berlinu, otvoreno i rekao kao upozorenje. No, s obzirom na potrebnu dvotrećinsku većinu u oba doma Kongresa, veliko je pitanje hoće li se takvih izolacionista naći u dovoljnoj količini.

Treće, jednostrano ukidanje embarga u korist bosanskih Muslimana izazvalo bi kontrareakciju Moskve, što su mnogi tamošnji političari ovih dana dali do znanja. Moskva je već nezadovoljna i mlakim zaključcima londonske konferencije. Ne sviđa joj se ni to što je Ghali delegirao autorizaciju zračnih napada na mjesne komandante Unprofora, jer želi izbjeći svaki oštiri kurs spram Srba. Čak i simboličan.

Rusija se, naime, grčevito bori za status velesile i za uvažavanje njenih stavova u svim ključnim europskim pitanjima. Pokušaj da se kao odlučujući faktor instalira na Srednjem i Bliskom istoku (primjerice u korist ukidanja embarga protiv Sadama Husseina) nije uspio. Jedino gdje je prisutna kao "nezaobilazni čimbenik" jest, na žalost, Balkan. I to opet tako dugo dok Moskva ima kakav-takav utjecaj na Beograd. A utjecaj na nj može imati samo ako ga bezrezervno podržava. Iz tog je konteksta jasno da je Moskva, čak kad to i ne bi htjela, zbog svoje psihologije i aspiracija praktički postala Miloševićev talac na Balkanu. A to dalje znači da zaoštavanje kursa Zapada (američko ukidanje embarga) po svemu sudeći neizbježno vodi u zaoštavanje i sa strane Moskve. Izazov za koji bi bio potreban jedan Reagan ili jedna Thatcher, no takvih državnika i političara danas na Zapadu nema, pa je vjerojatnije da u taj rizik sukoba s Moskvom Amerika neće ući. Ne samo zato jer bi to značilo neku vrst afganistanizacije Bosne i to u okolnostima kad bi europski saveznici bili bliže Moskvi nego Washingtonu, nego i iz straha od ruskog približavanja Iranu (eksport nuklearne tehnologije), dakle, zbog nepovoljnog razvoja u regiji u kojoj Amerika mnogo više ima nacionalnih interesa negoli na Balkanu.

Američko faktično ukidanje embarga imalo bi za posljedicu i dodatno ohrabriranje Turske koja je i inače na

putu da, shodno najnovijim najavama, proglasi sa svoje strane embargo ništavnim. A to bi otvorilo put izravnom turskom vojnom angažmanu u Bosni, što bi, s obzirom na napete odnose Ankare i Atene, te na grčko savezništvo s Beogradom, moglo izazvati nove napetosti i u regiji pa i u samom NATO-u.

4. Iz svega toga ipak bi bilo možda pogrešno zaključiti da potez američkog Senata ne znači baš ništa. On možda neće završiti u stvarnom ukidanju embarga, i tu bi Sarajevo trebalo biti realnije u očekivanjima, ali je svakako politički signal od određene vrijednosti. Taj je potez pritisak na Clintona da u vezi s Bosnom konačno zauzme barem razumnu liniju, a isto tako i upozorenje prosrpski orijentiranom Londonu i Parizu da konačno negdje povuku crtu.

Ako se uzmu u obzir i sve snažniji pritisci iz islamskog svijeta, te okolnost da je Bosna za mnoge islamiste (fundamentaliste) danas isto ono što su Palestinci bili 70-tih i 80-tih godina, jasno je da čuvanje statusa quo u Bosni i Hercegovini, na čemu je dosad radio Zapad, može završiti samo u političkom, ideološkom i ratnom kaosu s nesagledivim posljedicama po cijelu regiju i Europu.

Utoliko, ako će nešto pozitivno proizaći iz odluke američkog Senata, onda bi to mogla biti svijest da je konačno vrijeme za razuman i provediv mirovni plan za Bosnu koji bi morao uvažiti i realitet i geopolitičku logiku i barem minimum pravednosti. To drugim riječima znači da Zapad mora prestati fantazirati o multikulturnoj i multietničkoj Bosni, pogotovo u situaciji kad je spreman mirno promatrati Mladićevo i Karadžićevo etničko čišćenje Srebrenice, Žepe, bihaćke regije...

Bosna, a sve kazuje da je tako, kao cjelovita država više ne postoji i to bi trebalo konačno sankcionirati, ma kako to inače bilo bolno. Bolja su i preseljenja stanovništva, nego barbarska etnička čišćenja, bolja je i podjela Bosne na srpski i muslimansko-hrvatski dio (Federacija) nego klanje bez konca i kraja uz ciničnu i licemjernu asistenciju Zapada i Moskve.

Ako dakle Zapad nije spreman išta učiniti da vojnim putem efikasno zaustavi stvaranje velike Srbije, onda jedino što može učiniti jest to da nastavi s dosadašnjom politikom i dovede do stvaranja neke vrsti Libanona na europskom tlu. Događaji u Europskoj uniji i NATO pokazuju da to Europa ne bi na dugi rok mogla izdržati. Druga mogućnost je sankcioniranje podjele Bosne i to takvo koje bi Hrvatima i Muslimanima omogućilo normalan život u njihovoj federaciji i to na kompaktnom teritoriju prirodno oslonjenom na Hrvatsku i svakako ne manjem od 50 posto.

OLUJA PROBUDILA BIJELU KUĆU

Kako vrednovati najnoviju vojnu akciju NATO-a u Bosni? Je li ona prekretnica prema trajnom i sveobuhvatnom mirnom rješenju na tlu bivše Jugoslavije? Ili je samo riječ o upečatljivoj demonstraciji sile iza koje i dalje nema jasnog plana i predodžbe kako da se riješi prije svega bosanski problem?

Nema nikakve sumnje da je bombardiranje bosanskih Srba najveća vojna akcija što ju je NATO izveo od svog osnutka 1949. godine. No ta okolnost, koja se ovih dana toliko isticala upravo u zapadnim medijima, sama po sebi još ništa ne govori. Razmjeri razaranja i uništenja Mladićeve vojne sile još nisu dokraja poznati. Ono što se dosad znade prije govori o relativno podnošljivim gubicima koji ni iz daleka nisu dostatni dovesti u pitanje sveukupnu vojnu snagu bosanskih Srba.

Drugo, s obzirom na motive i političke ciljeve zbog kojih se NATO odlučio na masovna bombardiranja, moglo bi se reći da se ipak u prvom redu radi o *političkom signalu*, a ne o želji da se vojnim putem preokrene situacija u Bosni, a pogotovo ne o tome da se Srbe vojno baci na koljena.

Utoliko bi bilo naivno očekivati nekakav politički i vojni sumrak srpstva, odnosno rješenje koje bi isključivo išlo u korist žrtava srpske agresije?

1. Za razliku od političara koji svaku situaciju i događaj interpretiraju u skladu sa svojim izbornim interesima, analitičari na Zapadu su uglavnom bili jednodušni u ocjeni da se NATO odlučio na ovu spektakularnu zračnu inter-

venciju prije svega zbog samog sebe. Poniženja sa strane bosanskih Srba bila su preteška i preduga. NATO je, poslije pada Srebrenice i Žepe, bio doveden na sam rub potpunog gubitka svoje vojno-političke vjerodostojnosti. Hrvatska "Oluja" je, uz to, pred očima cijelog svijeta pokazala koliko su smiješni generali tog najjačeg vojnog saveza u povijesti čovječanstva, koji su godinama uvjerali kako bi za vojno discipliniranje Karadžićevih Srba bilo potrebno ni manje ni više nego 500.000 teško naoružanih vojnika. I koji su u ime te i takve tobožnje vojne sile Srba šopali svoje političare argumentima kako bi ovi mirne savjesti mogli ostati pasivni i prihvatiti srpski genocid.

Suočen sa svim tim, te općim moralnim prosvjedima, NATO je, poslije ponovnog sarajevskog masakra, dospio u situaciju iz koje zapravo i nije imao drugog izlaza. Ako nije želio svoju potpunu demontažu i definitivni status tigra od papira, s dugoročnim posljedicama na mnogo širem planu od same bivše Jugoslavije, on je morao intervenirati. I to vidljivije i snažnije nego li je to bio slučaj kad je bombardirao stare i napuštene tenkove, odnosno prazna srpska skladišta municije.

2. Povrh toga i političke su okolnosti za takvu operaciju postale manje riskantne nego li prije. Hrvatska je, serijom briljantnih vojnih uspjeha, stvorila sasvim novi odnos snaga na tlu bivše Jugoslavije. Milošević je definitivno shvatio da je u Zagrebu dobio rivala kojem više ne može vojno prijetiti ili mu čak diktirati rješenja, već se s njim mora, htio to ili ne, politički sporazumjeti. Karadžić se u tom novom kontekstu pokazao kao neka vrst *bosanskog Martića*. Čovjeka koji bi svojom nepopustljivošću mogao dovesti u pitanje sve do čega je Beogradu stalo u Bosni. Bombardiranje bosanskih Srba, s obzirom na očito ograničeni opseg i domet te operacije, svakako je utoliko i u interesu samog Miloševića. Ne samo zbog toga što će NATO po svemu sudeći uspjeti politički urazumjeti bosanske Srbe, nego i zbog toga što će sve to skupa toliko oslabiti Karadžića da ovaj Miloševiću više neće biti ozbiljna konkurencija u sklopu unutar srpskog rivaliteta.

To dokazuje i činjenica da Milošević u Beogradu mirno pregovara s američkom delegacijom, dakle s predstavnicima države koja je najviše učinila da dođe do ozbiljnijeg bombardiranja bosanskih Srba, koja je od svih zapadnih država, spremna na tome najdulje i ustrajati.

3. Unatoč tome što je Amerika podržala Hrvatsku za vrijeme "Oluje", i usprkos tome što apsolutno vodi igru u Bosni, iz svega toga ipak ne bi trebalo izvlačiti predalekosežne zaključke. Slično kao i u slučaju NATO-a, i Washington sve to čini u prvom redu iz unutar američkih razloga i motiva. Predsjednik Clinton je naprosto bio prisiljen da nešto efikasnije poduzme na tlu bivše Jugoslavije ako nije želio da ga američki Kongres (s konzervativnom većinom) vanjskopolitički potpuno demontira i time dobrim dijelom porazi još prije samih izbora iduće godine.

Clinton, naime, nije uspio uvjeriti kongresnu većinu da ne izglasa zakon o ukidanju embarga na isporuke oružja Sarajevu. Iako je taj zakon vrlo zakomplicirao proceduru stvarnog ukidanja embarga, on je ipak u svom karakteru bio jasan signal da je Kongres duboko frustriran i nezadovoljan mlakom, pa i bijednom Clintonovom politikom u Bosni. Američki je predsjednik zbog toga morao nešto poduzeti, ako ne želi da Kongres preglasa njegov veto i time Clintonu stvori vanjskopolitički problem koji bi ga proganjao i za vrijeme samih izbora. Uz to, ako bi došlo do ukidanja embarga, ili ako bi se iz Bosne demonstrativno povukli britanski i francuski plavci, Clinton bi morao tamo poslati američke vojnike (jer je to obećao) a to bi u izbornoj godini bilo ravno političkom samoubojstvu.

U toj situaciji američki predsjednik uistinu nije imao kuda. Jedino na koga se u toj stisci mogao osloniti, kao na neku vrstu vojno-političke sile - bila je Hrvatska. Utoliko su se i poklopili politički i vojni interesi Zagreba i Bijele kuće. Amerika je moralno-politički podržala Hrvatsku i time amortizirala rusko-francusko-britanske pritiske i prijetnje. Hrvatska je svoju zadaću izvela toliko sjajno da je Clinton ne samo bio na trenutak izbaavljen (sjetimo se bihačke krize i oklijevanja NATO-a!), nego mu se iznenada otvorio i pros-

tor za diplomatsku ofenzivu. Novi odnos snaga to mu je omogućio. Štoviše, Zagreb ga je, oslobađanjem takozvane "krajine" i indirektno, zajedno s Dudakovičevim bihaćkim korpusom, cijele tamošnje enklave praktički katapultirao u situaciju u kojoj je mogao demonstrirati i vodeću ulogu Amerike u jednom važnom europskom pitanju. Bosanski rat je bio upravo onaj argument kojim su kritičari dosad tukli Clintona predbacujući mu da je svojom kolebljivošću doveo u pitanje sposobnost Amerike da vodi i predvodi, kao što je to uvijek dosad činila, od hladnoratovskog sučeljavanja s Moskvom pa sve tamo do rata u Perzijskom zaljevu.

Taj kontekst i te nove okolnosti objašnjavaju zašto se Washington tako naglo probudio na Balkanu i zašto s toliko opornosti nastavlja sa svojom diplomatskom inicijativom.

4. No, sve to ima i svoje naličje. Svi ti američki naponi na Balkanu nisu u prvom redu, kako se po svemu vidi, motivirani geopolitičkim interesima i strateškim promišljanjima, nego prije svega unutarameričkim kontekstom i željom da se očuva vjerodostojnost NATO-a.

To se prije svega ogleda u činjenici da Bijela kuća nema nikakav precizno izrađen plan za pacifikaciju Bosne, a da se o geopolitičkom sređivanju cijele te regije i ne govori. Američka mirovna inicijativa, kako se može razabrati, sastoji se iz starih ideja Kontaktne skupine te iz političke želje da se skrpa nekakav mir kako Bosna ne bi opteretila američku izbornu kampanju, a time i bitno umanjila Clintonove šanse na ponovni uspjeh. Utoliko i nakane Amerikanaca ne idu dalje od toga da s ponešto batina iz zraka privole bosanske Srbe (ali i Beograd, koji dosad nije pokazivao iskrenu želju za mirom) da konačno sjednu za pregovarački stol.

Pritom Amerikanci svoj mirovni plan pokušavaju uskladiti s preostalim članicama Kontaktne skupine, što cijelu stvar dodatno razvodnjava, i pokazuje da zaista iza svega nema koncizne i konzistentne ideje, budući da su interesi ključnih sila na Balkanu još uvijek dobrim dijelom kontrirani. Samo su komplementarni u jednoj točki: u želji da se sukob ne proširi, da ostane pod kontrolom i da se po

mogućnosti smanje troškovi njegovog političkog i humanitarnog servisiranja.

5. Zbog svega toga je prilično teško predvidjeti konačan ishod ove kombinirane vojno-diplomatske operacije. Iako je vjerojatno da će bosanski Srbi na čelu s Miloševićem sjesti za pregovarački stol, bilo bi naivno očekivati nekakvu njihovu kapitulaciju. Tome ne teže ni sami Amerikanci, a još manje europski i moskovski sponzori Srba.

Kad je riječ o preostalom okupiranom hrvatskom teritoriju - istočnoj Slavoniji, Baranji - stvari su po svemu sudeći najjasnije. Hrvatska se tog teritorija ni po koju cijenu ne odriče. Amerikanci to dobro znaju kao i sâm Beograd. Najviše što bi Zagreb mogao učiniti jest da pristane na neko kraće prijelazno rješenje, ali s jasnim ciljem potpune državno-pravne integracije tih područja u Hrvatsku. Ne pokaže li Beograd u tom pogledu razum, i ne uspiju li Amerikanci uvjeriti Miloševića u apsurdnost aspiracija na hrvatski teritorij, sasvim sigurno će uslijediti nova hrvatska "Oluja". Zagreb je to danas i politički i vojno u stanju, jer je svjestan svoje ugaone pozicije u cijelom mirovnom procesu.

6. S Bosnom će međutim stvari ići mnogo teže, jer ono što je predvidio plan Kontaktne skupine, a što je u biti temelj i nove američke inicijative, toliko je geopolitički konfuzno i politički, pa i pravno zbrkano, da ne može biti osnova za neko stabilno i trajno rješenje. Osnovna dilema naime nije riješena: ostaje li Bosna cjelovita ili ne?

Za cjelovitu Bosnu, otvoreno govoreći, nema nikakvih političkih pa ako se hoće ni kulturnopsiholoških pretpostavki. Konsenzus triju tamošnjih konstitutivnih naroda oko tog pitanja nad pitanjima jednostavno ne postoji, i ne vidi se da bi mogao nastati. Srbe se jednostavno ne može navesti na to da prihvate cjelovitu Bosnu, a to znači zajednički život s Muslimanima i Hrvatima, osim dakako silom i terorom, a to nije vjerojatno.

S druge strane, Muslimani (Bošnjaci) ne prihvaćaju nikakvu podjelu Bosne (koja je faktički zapravo već tu) iako se ni vojno a ni politički nisu u stanju nametnuti kao državotvorni narod na kojem bi cjelovita Bosna mogla

počivati. Kissinger je to potonje u svojim posljednjim analizama upečatljivo argumentirao, pokazujući zašto Bosna, koja bi sama sobom vladala, kao cjelovita država naprosto nije moguća.

Dodatni je problem i u tome što Amerika, a slično je i s europskim silama (osobito Njemačka) nema nikakvu jasnu predodžbu što zaista želi na dugi rok u bivšoj Jugoslaviji. Nitko u ovom trenutku na Zapadu zbog toga nema ni hrabrosti a ni dovoljno poticaja da otvoreno predloži trajno i provedivo rješenje za Bosnu, jer se to kosi s dosadašnjim moralno-političkim zaklinjanjima kako ne smije biti sankcionirano ni jedno rješenje koje bi bilo na račun najslabije strane, a to znači bosanskih Muslimana.

Pritom je najparadoksalnije to da te iste sile nemaju ni snage a ni političke volje nametnuti rješenje koje bi na dugi rok osiguralo cjelovitost i suverenost bosanske države. Napadi NATO-a na Srbe, kao i američka diplomatska inicijativa nipošto pred očima nemaju taj cilj, a nisu tu ni da iznude bilo kakvo rješenje u smislu optimalnih sarajevskih želja i ciljeva.

Utoliko Bosna i dalje ostaje gordijski uzao u ex-Jugoslaviji samo bez šanse da ga se eventualno razriješi neka kvom neojugoslavizacijom. Otkako je, naime, Hrvatska oslobodila tzv. "krajinu", više nema nikakvih šansi da ju se, preko njenih okupiranih područja i neriješene bosanske dileme ugura u neku treću Jugoslaviju, a to istodobno znači da više nije moguće, svakako ne na dugi rok ni neko "međurješenje" ni za samu Bosnu!

ZAŠTO SU ZABORAVILI NA CLAUSEWITZA

To je američka, isključivo američka igra! Taj stav na najsažetiji način opisuje ono što se u ovom trenutku diplomatski, a i vojno, događa na Balkanu, odnosno u bivšoj Jugoslaviji.

Amerika je gotovo četiri godine više-manje stajala po strani, prepuštajući krizu na ovim prostorima najprije Europskoj uniji, a potom i Ujedinjenim narodima. Dakle, uglavnom *čistoj diplomaciji*, iza koje nije stajala ni jedinstvena politička volja, a kamo li vojna odlučnost.

Ako se ostave po strani nacionalni interesi pojedinih ključnih sila, kao i povijesne i druge simpatije, te animozitete spram ove ili one strane u sukobu, ostaje nedvojbeno da je Međunarodna zajednica, čak i u trenucima kad je iskreno htjela okončati rat, postupala mimo svakog diplomatsko-političkog rezona. Jedan zapadni komentator to je ovih dana formulirao u obliku tvrdnje da je na Balkanu naprosto bio zaboravljen Clausewitz. Riječ je o glasovitom pruskom generalu i vojnom piscu (1780.-1831.) koji je izrekao mnoge povijesno potvrđene istine o ratu i diplomaciji. Jedna od njih glasi da onaj tko se oslanja samo na diplomaciju, iza koje ne stoji i vojna sila, odnosno prijetnja silom, na kraju mora propasti u svojim nakanama. Ali isto tako mora propasti i onaj koji se oslanja samo na vojnu silu iza koje ne stoji jasan i dugoročan politički cilj!

Washington je nakon hrvatske "Oluje" (koja je američkom predsjedniku otvorila novi manevarski prostor!) ponovo "otkrio" Clausewitza što je raspletu situacije na ovim pros-

torima dalo jednu do sada sasvim *novu dimenziju*. Stvorena je, naime, situacija koja u nekim aspektima podsjeća na rat u Perzijskom zaljevu, dakle na rat protiv Iraka. Amerika je opet u vodećoj ulozi, opet je stvorena zapadna vojna koalicija i opet su napadi isključivo iz zraka. Glavni teret tih napada snosi ponovno Amerika, ali u njima sudjeluju i druge ključne sile (ovog puta posredno i sama Njemačka).

Naravno, bilo bi prenaivno ne vidjeti i bitne razlike. Bosna nije Kuvajt, a Srbi nisu ni izdaleka takva vojna prijetnja široj regiji kao što je to bio Saddam Husein, što se ovih dana potvrdilo i u izvješćima o njegovu nuklearnom programu, uključujući tu i kemijsko-biološko oružje.

A to u prvom redu znači da američki interesi na Balkanu ni izdaleka nisu tako snažni kao što su bili i jesu u Perzijskom zaljevu. Zbog toga ni intenzitet bombardiranja bosanskih Srba nije ni približan onome kakav je bio na Bagdad. Zbog toga Washington i ne teži potpunom vojnom porazu Srba, pogotovo ako se uzme u obzir da je politička i vojna glava bosanskih Srba zapravo Beograd.

Utoliko nova američka mirovna inicijativa u kombinaciji sa zračnim napadima NATO-a zaista jest nova kvaliteta i pruža ozbiljnije šanse za okončanje rata u Bosni, ali istodobno nosi u sebi i niz slabosti koje bi se mogle razbuktati ako se cijeli ovaj proces brzo ne okruni uspjehom.

1. Kad je riječ o američkim interesima na ovim područjima oni su, kako je to svojedobno formulirao Kissinger, u prvom redu moralne naravi, a ne sigurnosno-političke. Clintonova vlada aktualne poteze na tlu bivše Jugoslavije ne vuče primarno iz jasno ocrtanih geopolitičkih i geostrateških razloga (recimo jasno razgraničenje s Rusijom) ali ni zbog želje da se uspostave međunarodni principi i pravila igre što ih je srpska agresija tako brutalno narušila. Za takvu ulogu (u ovom slučaju europskog policajca) Clinton nema podršku u biračkom tijelu, jer je još uvijek presvježa vijetnamska trauma kao i somalijski fijasko.

Nova američka uloga na Balkanu posljedica je dvaju faktora. Clinton je došao u tešku situaciju u odnosu na Kongres koji je dvotrećinskom većinom izglasao zakon o uki-

danju embarga na isporuke oružja bosanskoj vladi. Prošli tjedan Kongres je trebao glasovati o Clintonovom vetu na taj zakon. To je glasovanje, upravo zahvaljujući novoj washingtonskoj odlučnosti, sada odgođeno. U protivnom moglo se lako dogoditi da frustrirani kongresmeni preglasuju predsjednika i time ga praktički vanjskopolitički demontiraju. Bosna je u tom smislu za Clintona bila mora. Ona je bila krunski svjedok za optužbu da je američki predsjednik kolebljiv i nesposoban da Americi osigura vodeću ulogu u svjetskoj politici. Pritom valja imati na umu da ta "vodeća uloga" nije nikakva prazna politička insignija, nego, kako uči politologija, prije svega pozicija iz koje se mogu zaštititi i osigurati privredni interesi Amerike. U skladu s geslom: koliko vojno-političke moći, toliko i privredne koristi i utjecaja.

Naravno, sasvim je točno da nikakav vanjskopolitički uspjeh nije sam po sebi dovoljan da se dobiju predsjednički izbori u Americi. To je na najupečatljiviji način osjetio Clintonov predšasnik Bush, koji je bio slavljen i obožavan zbog briljantne pobjede nad Irakom, da bi potom iz unutrašnjopolitičkih razloga propao na izborima. Ali je isto tako točno da je neuspjeh u vanjskoj politici dovoljan da se izbori sigurno izgube (Carter je primjer za to).

Zbog toga je Clintonu nužno potreban uspjeh u Bosni, odnosno na tlu bivše Jugoslavije i to isključivo kao *američki* uspjeh, a ne kao uspjeh tzv. međunarodne zajednice. S jedne strane to je potrebno kako bi demonstrirao toliko osporavanu sposobnost vođenja, i to u jednom važnom pitanju koje godinama opterećuje savjest Europe i svijeta, a s druge strane to je potrebno i zato kako bi se Bosna mogla posve isključiti iz predsjedničke izborne kampanje koja za par mjeseci počinje.

2. Iz te pozicije Amerike proizlaze i nade ali i teškoće. Jedna od teškoća vezana je i za sadašnju zapadnu koaliciju, koja se samo uvjetno (analogno onoj antiiračkoj) može nazvati anti(bosansko)srpska. Veliko je naime pitanje koliko ta koalicija može izdržati, s obzirom da je rođena iz motiva koji nisu ili ne moraju biti dugog vijeka.

Spasavanje vjerodostojnosti NATO-a svakako je jedan od tih motiva. Poglavitito kad je riječ o Britancima, kojima inače teško pada bombardiranje bosanskih Srba i koji su se cijeloj toj akciji priključili prije svega iz solidarnosti spram Washingtona. S Francuskom je situacija još kompleksnija. Chirac je također velikim dijelom "iz desetih razloga" zaoštrio odnos spram bosanskih Srba. S jedne strane zbog toga što su povrijedili čast francuskog vojnika i teško ga pritom ponizili. Chiracova intencija pritom međutim nije bila usmjerena na radikalnan zaokret francuske politike na Balkanu, nego prije na discipliniranje bosanskih Srba unutar konteksta postojeće politike. Osim toga Chirac je - neinteligentnom odlukom o obnovi atomskih pokusa na Pacifiku dospio u međunarodnu izolaciju kakva se ne pamti. U Australiji i Novom Zelandu nazivaju ga već "paciifičkim Hitlerom". Francuska je i u Europi dospjela pod pritisak kakav jedva da ima presedana. Čak se i u jednoj suzdržanoj Njemačkoj čuju glasovi o bojkotu francuske robe i proizvoda. Zbog toga je za Chiraca u ovom trenutku od vitalnog interesa da taj vanjsko-politički dezaster kašira nekim vanjskopolitičkim, po mogućnosti bombastičnim uspjehom. Odlučna linija u Bosni (otuda i toliko inzistiranje na aktivnosti francusko-britanskih trupa za brzo djelovanje) psihološki je svakako najprikladnija.

Francusku poziciju provizornom čini još jedna okolnost. Pariz ni na koji način nije sretan sa sadašnjom vodećom ulogom Amerike. To je za degolističko razumijevanje politike i Europe tako reći oskrvnuće. Da Amerikanci vode glavnu riječ na terenu grande nation, dakle upravo tamo gdje su francuske ambicije za vodećom ulogom najizraženije, Chirac svakako neće predugo trpjeti. To se već na neki način i vidi u njegovim recentnim gestama: u medijski vješto izrežiranom prijemu bosanskog predsjednika Izetbegovića, u isto takvom razgovoru s hrvatskim ministrom vanjskih poslova Granićem, kao i u pozivu hrvatskom predsjedniku Tuđmanu da posjeti Elizejsku palaču. Francuska time u biti poručuje: na Balkanu ništa bez nas, ali ni s nama kao "s mladim partnerom" Amerikanaca!

3. To je svakako jedan od razloga zbog kojih Washington ili mora brzo uspjeti, ili od njegove mirovne inicijative neće mnogo ostati. Jedan je zapadni analitičar taj problem ovako opisao: da su bosanski Srbi pametni ispunili bi zahtjeve NATO-a, povukli se na traženu razdaljinu i čekali dok ne počne izborna kampanja u Americi ili dok ne dode do kuhanja u sadašnjoj zapadnoj koaliciji.

Dodatni otežavajući faktor je i Rusija. Moskva je u ovom trenutku uvrijeđena i istodobno se osjeća izoliranom. To se vidi po Jeljcinovim i Kozirjevljevim reakcijama - od njihovih osuda zračnih napada pa do prijetnji mogućim raskidom odnosa s NATO-om (otkazivanje partnerstva za mir). Čak ni njemački kancelar Kohl, koji je s Jeljcinom prijatelj i s njime na "ti", nije mogao Borisa pridobiti za sadašnju američku liniju. Ne samo zbog toga što je za političke ambicije Moskve kao velike sile upravo nepodnošljiva takva vojna aktivnost Zapada na tlu bivše Jugoslavije, nego i zbog sve snažnijeg političkog pritiska sa strane ruskog parlamenta. Ovih dana zbog Bosne je zatražena i ostavka Kozirjeva. Sve to kazuje da Jeljcin (nakon što mu je neslavno propao summit u Moskvi s Miloševićem i Tuđmanom) nema više ni puno vremena a ni prostora za igru. Možda još jedino nadu da bi se zaključna mirovna konferencija 5 + 3 mogla ipak održati u glavnom ruskom gradu. No to je, s obzirom na Clintonove ambicije, više nego malo vjerojatno.

4. Uz taj okvirni kontekst, posebna je teškoća sam mirovni plan. Njegova je najlošija strana što nije zasnovan na jasnoj geopolitičkoj ideji. On počiva na starom mirovnom planu Kontaktne skupine, koji je u sebi proturječan i kao takav neprovediv. Taj mirovni plan s jedne strane predlaže teritorijalnu podjelu Bosne na srpski i hrvatsko-muslimanski dio, a s druge strane želi formalno očuvati Bosnu kao cjelovitu državu, dakle kao međunarodno priznati subjekt. Da to u praksi ne može funkcionirati jasno je već i stoga što između konstitutivnih naroda u Bosni nema konsenzusa oko zajedničke države, a i ne vidi se kako bi se on mogao uspostaviti. Osim da međunarodna zajednica totalno porazi Srbe i da ih na taj način prisili da žive u zajedničkoj

državi s Muslimanima i Hrvatima. Za takvu Bosnu međutim nitko ne želi ratovati, a i neće ratovati.

Osim toga ta ista međunarodna zajednica - jer nije vođena jasnim geopolitičkim interesima, kao ni zajedničkim interesima - nema hrabrosti odustati od načela na koja se sve ovo vrijeme pozivala. Zbog toga se i u sadašnjoj mirovnoj inicijativi miješa real-politika s političkim *moralizmom*, što cijeli mirovni projekt u osnovi čini prijelaznim, odnosno privremenim rješenjem.

U praksi to izgleda ovako: Holbrooke Sarajevu obećava cjelovitu Bosnu i na toj liniji u Bonnu (prigodom nedavnog posjeta Kinkelu) izjavljuje kako bosanski Srbi neće imati pravo na konfederalne odnose sa Srbijom. Istodobno Beogradu i posredno Palama stavlja u izgled upravo te i takve konfederalne odnose, koje međutim u Bonnu naziva "paralelnim" odnosima s onima kakve će imati bosanska Federacija s Hrvatskom. A bosanska Federacija s Hrvatskom može imati, kao što se znade, samo konfederalne odnose, dakle, nije šija, nego vrat!

Ono što bi na neki način u prvom redu u toj situaciji trebalo omekšati Sarajevo kako bi prihvatilo konstrukciju koja u perspektivi vodi - svidalo se to nekome ili ne - kraju cjelovite Bosne, najava je privredne i financijske pomoći i to u prvom redu bosanskoj Federaciji. Ta najava je toliko bombastična da timing zaista nije slučajan, baš kao ni izjave kako naravno bosanski Srbi od tog novog Marshallovog plana neće dobiti ni pfenniga. Zaista, kakva bi to cjelovita Bosna morala biti u kojoj polovica te države ne bi dobila ništa, dok bi druga polovica dobila sve?

Riječju: mirovni plan će biti moguć ako bosanska vlada prihvati takvu ustavnu konstrukciju koja će Srbima omogućiti "paralelne odnose", a to praktički znači konfederaciju s Beogradom i u perspektivi kraj cjelovite Bosne.

Ako do takvog razvoja u sljedećem razdoblju dođe, on ipak neće značiti i konačno razrješenje exjugoslaven-skog uzla. I to zato što sadašnja teritorijalna podjela ne slijeđi geopolitičku logiku na kojoj bi bio moguć trajan i stabi-

lan mir i što je jednako važno, stabilan novi međunarodni poredak na ovim prostorima.

5. Što se same hrvatske pozicije tiče, ona je danas takva da se bez ikakve prepotencije može reći: koliko Hrvatska treba podršku Amerike, toliko i Amerika danas u Hrvatskoj traži partnera na kojeg bi se mogla osloniti. Holbrooke je to prigodom posljednjeg posjeta Zagrebu rekao na način koji ne zahtijeva nikakav komentar. On je rekao da (Amerika) smatra potrebnim da svaki put kad (on Holbrooke) razgovara u Beogradu ili Sarajevu, iza toga dođe u Zagreb na konzultacije! U konačnici to znači: Ako dođe do mirnog rješenja za Bosnu Amerikanci će sigurno ozbiljno podržati rješenje za preostali dio hrvatskih okupiranih područja. To znači da bi moglo doći do mirne reintegracije u hrvatski državno-pravni sustav pri čemu bi prijelazno razdoblje do punog hrvatskog suvereniteta trajalo najdulje jednu ili dvije žetve.

HRVATSKA ODLUČUJE O KONAČNOM RJEŠENJU

Petnaestodnevni NATO napadi na bosanske Srbe u prvom su redu nanijeli štete njihovim komunikacijama. A to je olakšalo posao HVO-u i Armiji BiH u zapadnoj Bosni. Oslobođenje Drvara, Jajca, Donjeg Vakufa, Bosanskog Petrovca., i to u samo nekoliko dana, vojni su uspjesi o kojima se još do prije koji mjesec nije moglo saznati. To više što su oni stvorili i sve strateške pretpostavke za napad na Banja Luku i potiskivanje srpskog agresora s onu stranu rijeke Bosne. Ako se uzmu u obzir svi uspjesi hrvatskih snaga od zapadne Slavonije preko jugozapadne Bosne do "Oluje" uključujući tu i ove recentne, onda nema nikakve sumnje da je snaga Hrvatske vojske i HVO-a danas takva da Karadžić i Mladić nemaju nikakvih ozbiljnijih izgleda obraniti zapadnu Bosnu. Ako bi došlo do jednog takvog 'blitzkriega' i ako bi u njemu - shodno Splitskom sporazumu između predsjednika Izetbegovića i Tuđmana - sudjelovale i regularne postrojbe Hrvatske vojske, on bi najvjerojatnije bio dobijen za svega nekoliko desetaka sati.

Dakle, vojno ne bi bilo većih problema a niti bi takav rat za zapadnu Bosnu doveo do bilo kakve eskalacije sukoba. Beogradska vojska niti bi intervenirala a niti bi stigla intervenirati ako bi to i htjela.

S druge strane takav bi ishod u mnogo čemu olakšao političko rješenje, jer bi stvorio logičnije geopolitičke pretpostavke za "unutrašnju" podjelu Bosne. To više što priznae "republike srpske" kao posebnog teritorijalnog entiteta,

u biti ne znači drugo nego - u perspektivi - kraj cjelovite bosanske države.

Za Hrvatsku bi takav razvoj značio strateški dobitak jer bi srpska država bila potisnuta na istok, dok bi za bošnjačko-hrvatsku federaciju to značilo ne samo kompaktni i funkcionirajući teritorij, nego i jasnu geopolitičku pripadnost Zapadu.

Sve postaje još jasnije ako se baci pogled na geopolitičku kartu što ju je u srpnju ove godine objavio ruski časopis "Ogonjok". Na toj su karti kao ruske *utjecajne zone* obilježene ne samo Ukrajina i Bjelorusija, odnosno Moldavija te Kavkaz (bez Azerbejdžana), ali s Kazahstanom, nego i Mongolija, Bugarska te ostatak Jugoslavije (to jest Srbija i Crna Gora)! Bosna, isto kao i na sjeveru Estonija, označene su na toj karti kao "mješovite" interesne zone (analogno jaltskoj podjeli bivše Jugoslavije). Srednja Europa, a time i Hrvatska, ističe se, više ne pripada takvoj ruskoj utjecajnoj zoni, a ako istočna Europa pristupi NATO-u (riječ je o tzv. višegradskim državama) "željezna će se zavjesa premjestiti na prirodnu granicu između katoličkog i pravoslavnog svijeta"!

1. Karta u jednom listu sama po sebi naravno još ne znači i političku realnost, no ako se uzme u obzir sve ono što je ovih dana rečeno u Kremlju, a osobito u ruskom Parlamentu u vezi sa Bosnom i općenito krizom u ex-Jugoslaviji, onda je svakako nedvojbeno da Moskva u toj regiji vidi svoje geopolitičke interese. Prigodom rasprave u ruskoj Dumi to je još više došlo do izražaja: riječ "utjecajna sfera" bila je redovita poštapalica u govorima zastupnika.

Napokon, i najnoviji plan za demilitarizaciju Sarajeva - shodno onome što je o njemu procurilo u javnost - ne predviđa stacioniranje ruskih vojnika u toj zoni samo zato da bi se Srbi u "srpskom dijelu grada" osjećali sigurnije, nego i zato jer je to ustupak moskovskim geopolitičkim apetitima na Balkanu.

2. Iako geopolitička logika govori za nastavak hrvatsko-bošnjačke ofenzive u zapadnoj Bosni, i premda bi njen konačni uspjeh olakšao teritorijalnu podjelu u zacrtanom omjeru 49:51 posto u korist Bošnjačko-hrvatske federacije,

ostaje pitanje hoće li se ona, s obzirom na sve međunarodne okolnosti, moći nastaviti.

NATO je prilično iznenađeno u četvrtak najavio da obustavlja - doduše privremeno - sve zračne napade na bosanske Srbe. Formalni povod za to je najava spremnosti Karadžića i Mladića da pod stanovitim uvjetima povuku teško oružje na traženu razdaljinu i time ispune glavni uvjet postavljen od međunarodne zajednice.

S obzirom na karakter najavljenog sporazuma za Sarajevo (ruska vojna prisutnost, svojevrsno zapečaćivanje podjele grada, stavljanje muslimanskog teškog oružja pod kontrolu UN) nema dvojbe da je riječ o nekoj vrsti kompromisa, pa i ustupaka Srbima. U međunarodnim diplomatskim krugovima posljednjih se dana šuškalilo o tome da NATO zapravo traži načina kako da obustavi zračne napade a da pritom ne izgubi obraz. Situacija je za zapadni vojni savez postala u dvostrukom smislu delikatna. Budući da Mladić nije htio popustiti, NATO je bio prisiljen intenzivirati zračne napade, bez da se pritom moglo vidjeti gdje je kraj akciji kažnjavanja zbog sarajevskog masakra i diplomatskog discipliniranja, a gdje počinje rat protiv bosanskih Srba. To više što za to potonje uopće nema konsenzusa i među samim zapadnim partnerima. Slučaj talijanskog odbijanja prihvata američkih "šišmiša" tipa F-117A, kao i francuske frustracije zbog washingtonskog vojnog soliranja (ispaljivanje krstarećih raketa tipa tomahawk), bjelodani su dokazi koliko je postala krhka zapadna vojno-politička koalicija.

Osim toga, nastavak bombardiranja bosanskih Srba na vrlo vidljiv način opteretio je i odnose s Moskvom. I kad je riječ o samom NATO-u i kad je riječ o američko-ruskim pa i njemačko-ruskim odnosima. Kritike i prijetnje iz Moskve poprimile su hladnoratovski ton, a dijelom i odgovori na njih. Iako se, doduše, posljednjih dana i jedna i druga strana trude da stvari izglađe, jasno je da nastavak bombardiranja bosanskih Srba sa sobom donosi šire političke probleme od onih što se tiču bivše Jugoslavije.

3. Tome valja dodati i još jednu važnu okolnost. Zračni napadi na bosanske Srbe nisu imali za cilj njihovo

vojno slamanje, već samo političko-vojno discipliniranje na crti nove američke mirovne inicijative. Cijela NATO akcija (iza koje u prvom redu stoji Washington) tako je i prezentirana. Osobito je Moskva umirivana tvrdnjom da NATO nije strana u ratu i da ne vodi rat za bosanske Muslimane, a još manje za tamošnje Hrvate. Sadašnji vojni uspjesi HVO-a i Armije BiH tu su poziciju NATO-a objektivno doveli u pitanje. Svjetski tisak najnovije uspjehe žrtava srpske agresije vidi prije svega u kontekstu petnaestodnevne NATO akcije i njenih rezultata, a i političari od Bonna pa do Washingtona na više ili manje otvoren način kritiziraju to "iskorištavanje prilike" a time i "ugrožavanje mirovnog procesa".

Dio zapadnih promatrača drži da je generalni sekretar NATO-a Willy Claes u četvrtak objavio privremeni predik zračnih napada najvećim dijelom pod pritiskom američke i francuske diplomacije. U stanovitom smislu, a to je jedan od bosanskih paradoksa, uspješna vojna akcija HVO i Armije BiH u zapadnoj Bosni pridonijela je obustavi zračnih napada na bosanske Srbe i to vjerojatno više nego li sama najava Miloševića kako je Mladić spreman na popuštanje.

Drugi je paradoks u tome što, ako je stvarno došlo do promjene u poziciji bosanskih Srba, onda je do nje došlo u prvom redu zbog tih vojnih uspjeha hrvatsko-bošnjačkih snaga, koje sada međunarodna zajednica kritizira i očito nastoji obuzdati.

U tom sklopu valja podsjetiti da se Moskva mnogo više razgalamila zbog NATO akcije u Bosni, nego li sam Beograd. A to znači da je Miloševiću do stanovite mjere odgovaralo vojno slabljenje Karadžića i Mladića, jer je to bio jedini način da ih se privede razumu. Dakle, političkom rješenju koje za Srbe u konačnici znači dobitak pola Bosne! Na toj real-političkoj crti svakako valja vidjeti i ocjenu nacional-fašiste Šešelja, koji je Miloševiću predbacio da zajedno s NATO-om pravi posao u Bosni, s ciljem da se Hrvatima i Muslimanima "prepusti" teritorij koji bi im po novoj podjeli trebao pripasti.

Premda se Amerika u svom mirovnom angažmanu na tlu bivše Jugoslavije velikim dijelom oslanja na Hrvatsku,

ona ipak zbog svega toga mora voditi računa i o interesima Beograda ako želi proces okončati nekom vrstom *pax americana*. A to znači da zbog navedenih razloga po svemu sudeći neće biti i zelenog svjetla za ozbiljniji nastavak hrvatsko-bošnjačke ofenzive. Prvo zato što ni Francuska, a ni Velika Britanija (o Rusiji da se i ne govori) ne žele previše oslabiti Srbe, jer bi to značilo preveliku dominaciju Hrvatske u regiji i narušavanje novostvorene bipolarne ravnoteže snaga između Zagreba i Beograda kao temelja za uspostavu mira u regiji. Drugo, s obzirom da je sada dobar dio karata bačen na Miloševića, sva rješenja i potezi moraju voditi računa o njegovoj poziciji unutar Srbije. Dakle, ni njega se ne smije oslabiti kako ne bi dospio u poziciju iz koje više ne bi mogao autoritativno vući sve srpske konce. A to indirektno smanjuje manevarski prostor bosanskim Hrvatima i Muslimanima.

Povrh toga, Americi se žuri skrbati mir. Vremena je sve manje i na vanjskopolitičkom kao i na unutrašnjepolitičkom planu. Clinton je i dalje pod pritiskom Kongresa koji u Bosni traži rezultate, a u protivnom prijeti preglasavanjem predsjedničkog veta na Zakon o ukidanju embarga na isporuke oružja Sarajevu. I Moskva je zainteresirana za što skorije rješenje, jer bi to Jeljcinu i Kozirjevu olakšalo situaciju u zemlji i Bosnu kao temu isključilo iz skorih parlamentarnih izbora. Europa, umorna, dijelom politički ponižena i narušenih odnosa unutar sebe same zbog rata u ex-Jugoslaviji, također je zainteresirana za skidanje ove mučne i teške teme s dnevnog reda, što sve skupa kazuje da na kraju valja računati s relativno brzim političkim kompromisima a ne s vojnim rješenjem koje u ovom momentu Hrvatima i Muslimanima može izgledati mnogo probitačnije.

4. Politički maksimalizam u ovako teškim i kompliciranim krizama nikad nije dobar savjetnik. To je na najzorniji način pokazala sudbina beogradske memorandumske politike. Stoga gledajući iz tog ugla, može se reći da je sa stajališta hrvatskih nacionalnih interesa praktički postignuto gotovo sve što se postići moglo, a možda čak i ponešto preko toga. S izuzetkom dubrovačkog zaleđa, hrvatska je

obala praktički posve strateški zaštićena iz Bosne, zahvaljujući HVO i obranjenom teritoriju. Jedini veći problem vezan je za reintegraciju Baranje, istočne Slavonije i zapadnog Srijema u ustavno-pravni poredak zemlje. Iako će oko mirne reintegracije još biti političkih natezanja, pa i pritisaka na Zagreb, jedno se čini sigurnim: ili će do takve reintegracije doći u relativno kratkom roku i sukladno nacionalnim interesima Hrvatske, ili će taj teritorij biti vraćen vojnim putem. Hrvatska je, sudeći po svemu, i u političkoj i u vojnoj poziciji da to može jamčiti. Jer konačnog mirovnog rješenja na ovim područjima može biti samo s njom, a nikako protiv nje. Treba se nadati da to se više uvida Beograd, da je to jasno Washingtonu, Bruxellesu a vjerojatno i Moskvi.

NITKO NE ŽELI POTPUNI SLOM SRBIJE

Bliži li se rat u Bosni svome kraju ili novoj eskalaciji? Hoće li hrvatsko-bošnjačke snage osloboditi i Banja Luku? Je li još aktualna teritorijalna podjela u omjeru 49:51 posto? Što će biti s preostalim hrvatskim okupiranim područjima...?

Na ta i slična pitanja ovih su dana u svjetskoj javnosti davani najrazličitiji odgovori i čule su se kojekakve špekulacije. Jedino oko čega postoji stanovita suglasnost jest uvjerenje kako šanse za političko rješenje nikad nisu bile veće. To dakako ne znači da su one i vrlo velike, pogotovo stoga što su ostala neriješena još mnoga teška pitanja.

S druge strane, koliko su god stvari donekle olakšane otkako je uspostavljen novi odnos snaga na tlu bivše Jugoslavije, toliko su s druge strane i kompliciranije.

Nakon hrvatskih vojnih uspjeha od svibnja pa do ovih najnovijih u zapadnoj i sjeverozapadnoj Bosni situacija se na vojnom planu toliko izmijenila da se čini da bi najčišće rješenje bilo nastavak hrvatsko-bošnjačke ofenzive u Bosni (dok se Srbi ne potisnu uz samu Drinu) te novi *blitzkrieg* u okupiranoj Baranji, istočnoj Slavoniji i zapadnom Srijemu.

1. Takva opcija ne bi bila samo izraz želja ili precjenjivanja vlastitih snaga. Hrvatska vojska, zajedno sa HVO, danas je zaista respektabilna sila, koja je pokazala da ratuje brzo, čisto i efikasno, a to znači po najvišim uzusima "zanata". Zapadni vojni stručnjaci, uključujući tu i političare (recimo američki ministar Perry) otvoreno govore o toj i takvoj hrvatskoj vojnoj snazi. Čak i u odnosu na vojsku takozvane

Jugoslavije, Hrvatska više nije - sve u svemu uzevši inferiorna.

Zbog toga i prijetnje iz Beograda - u slučaju da se Zagreb odluči na vojno rješenje u Baranji, istočnoj Slavoniji i zapadnom Srijemu - treba uzeti *cum grano salis*. Koliko god ima naime argumenata za uvjerenje da bi Milošević u takvom slučaju mogao vojno intervenirati, toliko ima i razloga za mišljenje da se on na to ipak ne bi odlučio i to iz straha da ne doživi vojni poraz, ali ovog puta na tlu same Srbije.

Napokon, kao i u svemu, i u ratu psihologija igra golemu ulogu. Tko je jednom posjetio neku hrvatsku postrojbu na prvim crtama obrane, mogao se uvjeriti o upravo nevjerojatno visokom moralu i vjeri u vlastite snage. To se dakako ne može objasniti samo dosadašnjim briljantnim uspjesima od zapadne Slavonije preko Knina do jugozapadne i zapadne Bosne, nego i činjenicom da su Hrvati, u odnosu na Srbe, u poziciji onoga koji brani svoje! A kao što se znade, oslobodilački ratovi nikad se ne gube.

Nasuprot tome, Srbi su ne samo *objektivno* u poziciji okupatora, nego su to i *subjektivno*. Oni su svjesni te svoje uloge i zato su, da se spomene samo jedan primjer, i mogli kolektivno napustiti "krajinu", ili, da se to tako kaže, sami sebe etnički očistili kad su uvidjeli da od njihove okupacije neće biti ništa.

Zbog toga su Srbi na svim područjima što su ih etnički očistili i okupirali u potpunoj psihološkoj nesigurnosti i strahu i u nepodnošljivom iščekivanju novih "Oluja" i "Maestrala". Uz to, oni su se i u Bosni, kao i u Hrvatskoj, pokazali kao slabi vojnici čim naiđu na protivnika koji nije goloruk, ili bespomoćan. Njihovi najveći uspjesi u ratu (i to ne samo u ovome) bili su isključivo nad civilima, ženama, starcima i djecom.

Važno je pripomenuti da je Milošević, iz unutrašnjo-političkih razloga, oslabio jugoslavensku vojsku u korist svoje policije, što također pridonosi stanovitom vojnom slabljenju Srba. Iako srpsku vojnu snagu ne treba posve ni podcijeniti, ona zbog tih, kao i zbog discipliniranih (pa ako se hoće i kulturno-civilizacijskih razloga), nije više onaj bauk koji je

bila u danima beogradske agresije na takoreći goloruku Hrvatsku i Bosnu. Pogotovo ako se uzme u obzir da je Srbija danas privredno iscrpljena, socijalno rastrojena i politički posvađana pa i dezorijentirana.

U toj i takvoj situaciji, postavlja se pitanje: Zašto se svim silama ne nastavi s ofenzivom u Bosni, zašto se Srbi jednostavno ne bace preko Dunava i Drine i okonča njihovo memorandumsko fantaziranje?

2. U teoriji o pravednom ratu (od Tome Akvinskog pa do danas) između ostalog se navodi da je rat pravedan onda ako se njime uspostavlja stanje koje će biti pravednije i moralnije nego li ono koje je bilo povod takvom pravednom ratu. Hrvati, a treba se nadati i Muslimani u Bosni, vode i žele voditi samo takav pravedan rat. A to u prvom redu znači da se žele osloboditi, a ne uništiti i posve dotući svog neprijatelja (bez obzira na zločine koje je počinio).

Iako su Srbi i okupatori - agresori, ipak se mora uvidjeti da u stanovitom smislu postoji i njihov problem. To znači da ih se ne može u Bosni naprosto etnički očistiti ili potisnuti na tako mali prostor na kojem neće moći preživjeti, a što bi ih objektivno iz uloge agresora i okupatora dovelo u poziciju onoga koji trpi i koji se želi osloboditi.

Na taj način rat se ne bi definitivno okončao, već bi se odgodio. Osim toga, takav bi razvoj imao i krajnje nepoželjne međunarodne posljedice. Na Zapadu ne postoji suglasnost oko potpunog vojnog poraza Srba. Takav konsenzus još manje postoji između Zapada i Moskve. Američki ministar obrane Perry, govoreći o eventualnom izbijanju globalnog rata između Hrvatske i Srbije, ovih je dana rekao da bi on za Ameriku bio ravan mori, jer bi se u takvom slučaju Srbija oslonila na Rusiju, a Hrvatska na Ameriku. Time bi zapravo i jedna i druga sila, vodile neku vrst zamjenskog rata (slično kao i u Afganistanu), što bi dovelo u pitanje niz američkih interesa. Cijela istočna i srednja Europa dospjele bi u opasno gibanje. Situacija bi bila kaotičnija i rizičnija nego li u doba *hladnog rata*, jer onda u Europi nije bilo takvog otvorenog ratnog žarišta. Vladao je mir, ponekad i intervencijski kao u Čehoslovačkoj ili Mađarskoj (ali ipak stabilan mir).

3. Drugi važan momenat zbog kojeg Zapad nije zainteresiran za potpuni poraz Srba geopolitičke je naravi. Sada je na ovim područjima uspostavljena bipolarna ravnoteža snaga. Beograd i Zagreb jedini su ozbiljni vojnopolitički čimbenici, između kojih, ako se želi trajni mir i novi međunarodni poredak, valja uspostaviti i stanovitu ravnotežu interesa.

Srbija koja bi bila bačena na koljena, bila bi Srbija kaosa, potpune političke, vojne i socijalne nestabilnosti. Time bi se, s obzirom na niz potencijalnih žarišta (od Kosova preko Sandžaka i Vojvodine pa i šire) stvorila zona vojnopolitičkog vakuuma. Tko bi taj vakuum tada ispunio? Netko bi to morao učiniti ako bi se ta zona htjela stabilizirati. Rusi? Međunarodna zajednica (po uzoru na poraženu Njemačku u Drugom svjetskom ratu)? Hrvatska kao neka vrst nove sile reda na ovim područjima? Nijedno od tih rješenja ne bi bilo ni poželjno, a ni dobro, a još manje trajno.

Zbog toga zapadne sile, bez obzira na njihove različite interese i preferencije na Balkanu, nisu zainteresirane za destabilizaciju Miloševića, jer bi to u ovoj fazi značilo i početak općeg srpskog rasula i potonuća u kaos. Takav razvoj ni za Hrvatsku ne bi bio poželjan, jer bi Hrvatska na svojim istočnim granicama imala jednog frustriranog, poniženog i civilizacijski zaostalijeg susjeda koji bi bio stalni izvor prijetnji i sukoba - pa makar samo i u formi hajdučko-terorističkih prepada. S takvim susjedom države jednako teško žive i razvijaju se kao i obični građani u svojim kućama ili stanovima.

4. Zbog svega toga interes je Hrvatske da se u Bosni uspostavi mir i pronade rješenje koje će zadovoljiti interese tamošnjih Hrvata, sigurnosne interese hrvatske države (što je dobrim dijelom već ostvareno), te interese Muslimana ali i bosanskih Srba. Ovo potonje mora biti naravno reducirano na njihove vitalne interese a nikako na memorandovsku megalomaniju.

Danas je situacija u Bosni takva da šanse za mir uistinu postoje. Srbi su, čini se, ipak shvatili da ne mogu dobiti

više od onoga što im nudi plan Kontaktne skupine (odnosno američka mirovna inicijativa).

Doduše, ima onih koji drže da je mirovni plan Kontaktne skupine posve zastario jer je formuliran prije godinu dana kad su fakti na terenu, te vojni odnos snaga, bili posve drukčiji. To je nesumnjivo ozbiljan argument i mogao bi u konačnici možda dovesti i do teritorijalne podjele 55 do 60 naprama 45 do 40 posto u korist hrvatsko-bošnjačke federacije.

To ne bi bilo nerealno jer su bosanski Srbi (zajedno s Beogradom) danas u takvoj situaciji da više ne mogu predugo otezati s političkim rješenjem, a pogotovo ne mogu postavljati nerealne uvjete. Pitanje vojnog zauzimanja Banja Luke - usprkos svim navedenim razlozima i usprkos svim međunarodnim pritiscima na Zagreb i Sarajevo - ipak lebdi poput Damoklovog mača nad glavama Karadžića i Mladića, a time i samog Miloševića.

5. U tom sklopu valja vidjeti hrvatsku odluku o obustavi ofenzive u sjeverozapadnoj i zapadnoj Bosni. To nije izraz slabosti ili popuštanja, nego političke mudrosti. Osim toga to je i način da se i međunarodnu zajednicu a i sam Beograd pritisne kako bi u bosanskom paketu prihvatili i rješenje za preostala hrvatska okupirana područja. Time su za Hrvatsku, u slučaju nužde - ostale otvorene sve opcije, shodno geslu: Ako Beograd i međunarodna zajednica nisu spremni za cjelovito i izbalansirano rješenje (koje za Hrvatsku uz sve ostalo znači bezuvjetnu cjelovitost i suverenitet u međunarodno priznatim granicama!) onda je vojni poraz Srba još jedina preostala politička alternativa.

U ovoj fazi, dok još postoje šanse za cjelovito političko rješenje, hrvatsko zaustavljanje u Bosni važno je zbog još jednog razloga. Bošnjačke snage same po sebi, dakle Armija BiH preslabe su za šira ofenzivnija djelovanja. Zaustavljanjem hrvatske ofenzive, po logici same stvari, zaustavlja se i bošnjačka, a eventualno mirno i uravnoteženo rješenje, s naznakama i novonastajućeg geopolitičkog balansa, dobiva svoju posljednju šansu.

NJEMAČKI STRAHOVI ZA BOSNU

Sedamdesettrogodišnja orijentalistica Anemarie Schimmel ovogodišnja je dobitnica mirovne nagrade Njemačkih knjižara, priznanja koje se dodjeljuje u sklopu frankfurtskog sajma knjiga, i to u tamošnjoj Pauluskirche, nekoj vrsti "mitskog" mjesta njemačke nacije. Sve što je od imena i ranga u njemačkoj kulturi i politici, obavezno je tu, u Pauluskirche, a tako je bilo i ove nedjelje. Laudatio gospodi Schimmel izgovorio je Roman Herzog, predsjednik države, što kazuje koliko je prestižna rečena nagrada.

Ono, međutim, što ovogodišnju dodjelu nagrade njemačkih knjižara čini osobitom, atmosfera je u kojoj je nagrada dodijeljena. Njemačka intelektualna i politička elita podijelila se u dva suprotstavljena tabora, što se na neki način "materijaliziralo" i pred vratima frankfurtske Pauluskirche. Na sam dan ceremonijalne dodjele nagrade, tamo se naime okupilo dvjestotinjak protivnika, ali i zagovornika gospode Schimmel, stvarajući buku i galamu neobičnu i za priliku i za mjesto.

O čemu se radi? Nakon što je prije nekoliko mjeseci obznanjeno da je gđa Schimmel dobitnica nagrade Njemačkih knjižara, ona je u jednom radijskom intervjuu u najmanju ruku pokazala razumijevanje za one krugove u islamskom svijetu koji su se našli duboko pogođeni Rushdijevom uvredom islama u djelu "Sotonski stihovi". Djelo koje je navelo negdašnjeg revolucionarnog vođu Irana imama Homeinija da tog indijsko-britanskog književnika osudi na smrt.

Dio intelektualne i političke Njemačke zgrozio se nad takvim gledištima gđe Schimmel, predbacujući joj još i njene navodne simpatije za ulogu i položaj žene u islamskom

svijetu, riječju za "simpatije spram islamskog fundamentalizma".

Zagovornici pak drže da je sve to krivo shvaćeno i da je ta ugledna orijentalistica puno učinila za razumijevanje islama a osobito za zbližavanje različitih kultura pokušavajući pomiriti temeljne islamske vrednote s europskim principom ljudskih prava.

U ovom, kao i u drugim sličnim disputima, nema konačnog pobjednika, osim ako se pod tim ne misli na činjenicu da je gđa Schimmel ipak dobila nagradu iako su mnogi tražili da joj se ona oduzme.

Taj slučaj, međutim, pokazuje koliko je zapadni svijet u biti osjetljiv na islam i koliko ga se u konačnici boji. Predsjednik države Herzog u tom je sklopu osjetio potrebu da pri dodjeli nagrade ne samo zatraži od islamskih vođa da javno povuku svoju smrtnu prijetnju Rushdiju nego i da istakne kako islamski svijet nije monolitan, a pogotovo nije nekakav fundamentalistički blok.

U toj formulaciji nije samo sadržana želja i potreba za prosvjećivanjem sugrađana, nego i želja da se s islamom ostane - koliko je to moguće - u miru i dijalogu. U Njemačkoj naime, živi oko dva milijuna Turaka, od kojih je najveći broj islamske vjere. Tome valja pridodati i stotine tisuća drugih islamskih vjernika koji su ovdje ili kao gastarbajteri ili kao azilanti. Svako zaoštavanje s islamom, ideološke ili političke prirode, lako može dovesti do dramatičnih posljedica i po unutrašnje prilike u Njemačkoj. To je svakako jedan od razloga zbog kojih se Bonn trudi da s islamskim državama bude u dobrim odnosima, a pogotovo da ne dođe na metu islamskih fundamentalista. Svakako, tu su i privredni interesi Njemačke, no teroristička trauma iz 70-ih i 80-ih godina ima jednako važnu ulogu.

U tom kontekstu valja vidjeti i dio motiva za snažan angažman Bonna i kad je riječ o bosanskim muslimanima. Bilo bi, dakako, prekratko ako bi se cijeli taj angažman sveo samo na "problem islama" za Njemačku, ali i taj aspekt igra važnu ulogu.

S druge strane, njemački angažman za Bosnu nije i bez stanovitih problema i granica. Europa u principu strahuje od eventualnog stvaranja islamske države u Bosni i taj je strah dobrim dijelom doveo i do neprincipijelnog odnosa prema agresoru i ratu u toj državi. Ove nedjelje je dobar poznavalac balkanskih prilika u "Welt am Sonntag" napisao tekst koji tu situaciju lapidarno rezimira: "I muslimanska strana (u Bosni) pridonijela je netoleranciji i ratnom zaoštavanju. Do dana današnjeg raspačavaju se novotiskani primjerci one 'islamske deklaracije' u kojoj je predsjednik Alija Izetbegović ustvrdio da je islam više od religije: 'Islamski poredak jedinstvo je vjere i društveno-političkog sistema. Islamski preporod ne može početi bez religije, ali on se također ne može dovršiti bez političke revolucije... Islamski pokret mora doći na vlast u državi čim postane moralno i brojčano toliko jak da može srušiti postojeću i neislamsku vlast".

Detlef Kleinert autor rečenog teksta u "Welt am Sonntagu", dodaje da je dodatni problem u tome što "Bošnjaci tek moraju postići vlastiti (nacionalni) identitet" te da bi se, budu li se osjećali ostavljeni na cjedilu od zapadnog svijeta u tom smislu mogli orijentirati na svoju islamsku braću, a to bi u konačnici moglo značiti "stvaranje islamske države na Balkanu". Prije rata, dodaje Kleinert, u Bosni gotovo i nije bilo fundamentalizma, a danas postoje njegove naznake. Samo velikodušna pomoć Zapada u obnovi zemlje može okrenuti tu tendenciju, zaključuje autor.

KISSINGEROVI STRAHOVI

U oči skorih trojnih mirovnih pregovora u Americi sve se češće iz kompetentnih krugova čuju glasovi kako je američki mirovni plan u sebi nedosljedan pa i proturječan, a to pothranjuje sumnje da bi mirovni sporazum (koji se očekuje) mogao biti samo neka vrsta provizorija (za američku unutarnjopolitičku upotrebu) i još k tome i vrlo koban za NATO pa i samu Ameriku.

S tim posljednjim aspektom pozabavio se ovih dana bivši američki ministar vanjskih poslova Henry Kissinger, inače jedan od najuglednijih vanjskopolitičkih stručnjaka uopće. Njegova opsežna analiza objavljena je u *Los Angeles Times Syndicateu*, a prošle nedjelje objavio ju je i njemački list *Welt am Sonntag* i to pod vrlo znakovitim naslovom: "Cjelovita bosanska država značila bi beskrajn rat"!

Kissinger upozorava da bi slanje američkih postrojbi u Bosnu bez "jednoznačne specifikacije ciljeva operacije" i u uvjetima neriješenih odnosa između NATO-a i, recimo, Rusije, moglo "stvoriti brdo teškoća, koje bi vremenom postojale sve teže". Zbog toga on preporučuje američkoj vladi, Kongresu te NATO-u da pojasne svoje ciljeve i strategiju vezanu uz rješenje bosanskog problema, dodajući da je u tom slučaju čak i bolje odgoditi pregovore u Daytonu, nego li doživjeti "slom" NATO-ovih napora u osiguranju mira "pod težinom unutarnjih proturječnosti ili pak pod pritiskom unutarnjopolitičke situacije u samoj Americi".

Kissinger podsjeća da se upravo zbog nejasno definiranih ciljeva nešto slično dogodilo u Somaliji, i da bi ponavljanje takvog iskustva u Bosni "trajno oštetilo poziciju SAD u

svijetu jednako kao i njenu vodeću ulogu u NATO-u". Iako se slaže da su dosadašnji američki mirovni naponi u Bosni bili "konstruktivni", on upozorava da američka diplomacija, prije nego učini sljedeći korak, "mora propitati oba potencijalno kobna obećanja što ih je dao predsjednik Clinton".

Prvo obećanje odnosi se na jamstva Amerike da će, u slučaju da dođe do povlačenja francuskih i britanskih mirovnih snaga što su sada stacionirane u Bosni, tamo poslati 10.000 svojih vojnika koji bi tu akciju povlačenja osiguravali. Drugo obećanje odnosi se na slanje 25.000 vojnika koji bi u sklopu NATO-snaga od 50.000 ljudi nadgledali provedbu budućeg mirovnog sporazuma u Bosni. Jedno i drugo znači da Amerikanci u svakom slučaju dolaze u Bosnu. Kissinger analizira rizike prve opcije i zaključuje da bi osiguranje povlačenja francuskih i britanskih trupa za Ameriku bila "najopasnija opcija".

S druge strane, ako bi Amerika odbila poslati svoje vojnike u sklopu NATO-ove akcije nadgledanja i provedbe budućeg mirovnog sporazuma u Bosni, došlo bi do povlačenja Francuza i Britanaca, dakle do "najopasnije opcije", što u konačnici za Clintona znači da mora iznuditi podršku Kongresa za drugu opciju, a to pretpostavlja "jasno definiranje američkih političkih ciljeva" u Bosni.

Kissinger smatra da se pritom mora odgovoriti na dva odlučujuća pitanja: "Što točno moraju štiti mirovne snage? I na temelju kojih kriterija će se mjeriti njihov uspjeh?"

Do sada je američka Vlada, kako drži Kissinger, pri opisivanju svojih političkih ciljeva bila ekstremno općenita i zbrkana. On priznaje, doduše, da je višeznačni karakter njene pozicije mogao biti od pomoći u mirovnim pregovorima (u smislu da je svakoj strani nudeno ono do čega joj je najviše bilo stalo, op. N.I.), "ali sada kad se radi o određivanju što naše trupe trebaju štiti, mnogoznačnost je opasna i potencijalno kobna".

U vezi s tim on podsjeća da postoje "dvije škole mišljenja koje dominiraju u diskusiji o našim političkim ciljevima" na Balkanu. Prva škola vidi Bosnu "kao žrtvu srpske agresije" i stoga zahtjeva kolektivni odgovor bilo svjetske

zajednice, bilo NATO-a ili same Amerike, o čemu inače ne postoji potpuna suglasnost. Budući da je ta škola uvjerena "da Srbija treba biti kažnjena, ona bi pozdravila ako bi se bosanskim Muslimanima pomoglo američkim oružjem, vojnim instruktorima i čak američkom zračnom podrškom u njihovom otporu neprijatelju te u ponovnoj uspostavi cjelovite, multietničke bosanske države". Zbog toga je za sljedbenike te škole primirje isto što i odobravanje agresije, pa su oni za stacioniranje američkih mirovnih snaga jedino za slučaj da te snage stvore "sigurnu osnovu" za to da se "otpadničke Srbe i Hrvate prisili na povratak u ponovno ujedinjenu Bosnu".

Druga škola mišljenja vidi "bosanski rat kao etnički sukob koji je izazvan nepromišljenom odlukom NATO-a iz 1991. godine po kojoj se Bosna tretira kao jedinstvena država što "niti je danas, niti je ikada bila". Jer, dodaje Kissinger, "u novoj državi, konstitutivne etničke grupe - Hrvati, Srbi i Muslimani - jedino su bili jedinstveni u svojoj odlučnosti da nikada ne dopuste drugoj grupi da njima vlada i upravlja".

U međuvremenu su "sve strane u sukobu učinile isuviše velika krvoprolića a da bi se mogla smatrati realnom opcija njihove koegzistencije pod jedinstvenom vladom". Zbog toga Kissinger smatra da bi takav projekt uspostave cjelovite Bosne značio samo "nastavak ubijanja", odnosno da bi "stremljenje ka cjelovitoj bosanskoj državi bilo recept za beskonačan rat i nastavak patnji".

Kissinger ocjenjuje da je američka Vlada do sada "pokušala dati za pravo objema spomenutim školama mišljenja". To je razlog zašto je u primirju, do kojeg je dovela američka politika, sadržana i ideja o podjeli zemlje. "Ipak verbalno američka se Vlada i dalje zaklinje na cjelovitu multietničku Bosnu, koja se bez nastavka rata ne može ostvariti. No postupci američke Vlade u konkretnim situacijama međutim nisu sinhronizirani s njenim proklamacijama", ocjenjuje Kissinger, dodajući da bi to moglo imati za posljedicu "da se mirovne snage ponovno nađu u intelektualno i politički ničijoj zemlji".

Zbog toga "trebamo prestati s potiskivanjem ključne teme: naime s time da bi nezavisna, multietnička Bosna bila moguća samo ako Zapad izradi za to odgovarajuću strategiju, u sklopu koje bi masovan angažman zapadnih trupa s isporukama oružja, s programom vojne obuke i školovanja bio povezan s ustavnim pravom i ustavnom praksom. Za provedbu takve strategije ne bi smjelo biti nikakvog vremenskog roka. Jesmo li mi i naši saveznici spremni preuzeti jedan takav program koji ide mnogo dalje od pukog osiguranja mira i koji kao cilj postavlja izgradnju jedne cijele države?"

Kissinger podsjeća da Amerika za takvo što nije bila spremna u Somaliji i pita: "Jesmo li to sada spremni prihvatiti, uključujući tu i žrtve koje bi bile nužno povezane s jednim takvim programom? I kako bi on funkcionirao? Kako bi druge države, recimo Rusija, na to reagirale? Da li bismo, na primjer, bili spremni upustiti se zbog Bosne u dugogodišnju konfrontaciju s Rusijom? Kissinger podsjeća da su "sve tri etničke grupe" provele etnička čišćenja i time se odvojile jedne od drugih. U tom sklopu on i za hrvatsko-muslimansku federaciju kaže da je "obmana"!

Zbog toga, drži Kissinger, prvo razjašnjavajuće pitanje glasi: "Što trebaju štiti mirovne snage? Sada postojeće crte razgraničenja između etničkih grupa ili granice jedne cjelovite Bosne? Ako prvo ima biti slučaj tada je podjela Bosne naš politički cilj. Ako se radi o posljednjem, tada se trebamo orijentirati na brutalan konflikt bez sagledivog kraja".

Po Kissingerovom mišljenju, stoga "jedini put koji daje malu šansu" da se u najavljenom roku od godine dana postigne kakav-takav uspjeh "jest podjela Bosne". Pa i ta opcija, po Kissingeru, ima "male šanse za uspjeh unutar roka od godine dana" što ga je obećao Clinton (riječ je o tome da je američki predsjednik Kongresu i američkoj javnosti obećao da 25.000 američkih vojnika neće biti dulje od godine dana stacionirano u Bosni, računajući to od trenutka potpisivanja mirovnog sporazuma).

Kissinger na kraju ističe: "Ja sam za ukidanje embarga na isporuke oružja. On nije spriječio Hrvate, a kroz njih ni

Muslimane, da razviju značajnu vojnu udarnu snagu. Nikakav vojni program pomoći, čak ni američki vojni savjetnici koji bi u sklopu takvog programa pomoći djelovali, ne mogu promijeniti demografski realitet u regiji: broj Srba i Hrvata gotovo je deseterostruko veći nego broj Muslimana”, kaže Kissinger i dodaje da pritom još i američki saveznici očito smatraju kako vojna pomoć za samo jednu stranu u sukobu nije spojiva s ulogom nadgledanja mirovnog sporazuma. Dakle: “Ako Amerika želi jedinstvenu multietničku Bosnu, tada mora biti spremna za to platiti i cijenu. U takvom slučaju, američke snage ne bi bile u ulozi mirovnih snaga, nego bi se stavile na stranu jedne strane u građanskom ratu”.

TKO PLAĆA POLITIKU KUPOVANJA RUSKE DOBRE VOLJE?

U ovom trenutku još se ne može sa sigurnošću reći hoće li i kada će doći do susreta trojice predsjednika (Tudmana, Miloševića i Izetbegovića) s Jeljcinom u Moskvi. Ruski predsjednik se po povratku iz Amerike razbolio, no još je uvijek nejasno koliko je to ozbiljno. Dok jedni govore o srčanoj ishemiji, drugi ističu da je Jeljcin samo premoran i iscrpljen, odnosno da je možda previše uzeo tableta ili konzumirao alkohola. Nejasnoće u vezi s njegovim zdravljem postoje stoga što je u Kremlju jednako sada, kao i u vrijeme komunizma, zdravstveno stanje njegova šefa jedna od još uvijek najstrože čuvanih tajni.

Drugi zbunjujući momenat je taj što se Kremlj požurio otkazati Jeljcinov posjet Kini, inače zakazan za 11. studenog, ali još nije (do petka popodne) otkazao susret s trojicom predsjednika u Moskvi do kojeg treba doći već u utorak!!

To drugim riječima znači da je ruskom predsjedniku veoma stalo da do tog susreta na vrhu dođe i da će ga se odreći samo ako uistinu neće moći stajati na nogama. Napokon taj susret nije ni zamišljen kao nekakvi ozbiljni pregovori o miru u bivšoj Jugoslaviji. Njegova je jedina funkcija da popravi raspoloženje u politički frustriranom Kremlju, nakon što je kormilo u rješavanju krize u Bosni isključivo u svoje ruke preuzela Amerika, potiskujući osobito Rusiju na sam rub procesa.

Moskva koja se nije odrekla svojih aspiracija na Balkanu i koja pošto-poto želi status velesile, a to znači i odgovarajuće respektiranje sa strane drugih, našla se u psihološko-

politički teškoj situaciji osobito nakon što je propao Jeljcinov pokušaj da u glavni ruski grad dovede Tudmana i Miloševića.

1. To stanje frustracije, amalgamirano s osjećajem poniženja "još uvijek moćne sile", na svoj je način došlo do izražaja i prigodom američko-ruskog summita u New Yorku prošlog tjedna. Iako su se Clinton i Jeljcin trudili da spase barem atmosferu, susret je u biti pokazao da Amerika i Rusija nikada nisu bile dalje u posljednjih nekoliko godina. Ni u jednom od važnijih pitanja između Moskve i Washingtona nema suglasnosti. Povrh toga obojica predsjednika stoje pod pritiskom predstojećih izbora, pa u takvoj situaciji, čak kad bi i htjeli, ne mogu učiniti jedan drugome koncesije a da to odmah u njihovim zemljama ne bude protumačeno kao njihova osobna slabost.

To stanje hladnoga *mira* u toliko je neugodnije što ne znači ni konfrontaciju, ali nije ni pravo partnerstvo, nego laviranje bez jasne vizije i čvrstih političkih kontura.

U tom kontekstu valja vidjeti i cijeli taj aranžman s "predigrom" u Moskvi. Jeljcin je to postavio kao uvjet za koliko-toliko konstruktivan pristup mirovnom procesu u Bosni. Kako sada stvari izgledaju newyorški aranžman mogao bi ovako izgledati: Amerika je pristala da za jedan dan odgodi početak trojnih pregovora u Daytonu kako bi se trojica predsjednika mogla prije toga s Jeljcinom sastati u Moskvi. Jeljcin bi zauzvrat mogao odustati od većeg i značajnijeg vojnog angažmana u Bosni u sklopu budućih mirovnih snaga. Umjesto najavljene cijele jedne ruske divizije od petnaestak tisuća ljudi Moskva bi sada, kako to otkriva New York Times, bila spremna poslati u Bosnu samo 2000 vojnika i pritom prihvatiti čisto logističke zadaće, što bi joj opet omogućilo da ne bude pod izravnom komandom NATO-a, odnosno Amerikanaca.

Taj je aranžman utoliko lakši što Rusija po svemu sudeći ne bi bila u stanju financirati snage u jačini jedne divizije i što u tom slučaju ne bi uopće bilo načina da se razriješi kvadratura komandnog kruga multinacionalnih mirovnih snaga.

2. Dakle, Jeljcin je nakanio spasiti obraz sebi i Rusiji više vanjskim nego sadržajnim efektima i time donekle umiriti razgoropadene nacionaliste i komuniste uoči skorašnjih izbora za rusku Dumu.

To su najvjerojatniji razlozi zbog kojih su Tuđman i Izetbegović prihvatili u New Yorku Clintonovu argumentaciju i pristali sudjelovati u moskovskoj predstavi, iako im je bilo jasno da se tamo neće ni o čemu sadržajnom raditi.

Nezгода je pritom u tome što je teško pogoditi reakciju Beograda na sve to. Prvo, Beograd principijelno svakako nije zainteresiran za aranžmane na štetu bosanskih Srba, a to znači i svoju vlastitu. Ako susret u Moskvi ima poslužiti tomu da u Bosni na kraju bude što manje ruskih vojnika, a što više onih NATO-ovih i eventualno islamskih zemalja, onda Milošević svakako ne bi bezuvjetno trebao biti oduševljen da tamo i ide. Napokon, on je već bio u Moskvi i tadašnji mu susret s Jeljcinom politički nije donio ama baš ništa.

Utoliko i ne začuđuju glasine koje se sada Moskvom šire u povodu ove iznenadne Jeljcinove bolesti. Dio tih glasina govori da je Jeljcin sve to inscenirao iz straha da ponovno ne doživi poniženje ako bi sastanak trojice predsjednika u posljednji čas propao. Po tim glasinama Jeljcin bi bio tako dugo bolestan dok se ne pokaže da je trojni sastanak u Moskvi stoposto siguran. Ako netko u zadnji čas otkaže, Jeljcin bi uvijek imao izgovor da je to on već prije učinio zbog bolesti.

Može biti da je sve to plod fantazije novinara i diplomata. No ako to jest tako, onda to samo govori o atmosferi koju je u biti Moskva sama stvorila Jeljcinovim inzistiranjem da se na svaki način tamo održi susret Tuđmana, Miloševića i Izetbegovića.

3. Kakve dakle, konzekvencije može imati neodržavanje moskovskog summita, bilo da do njegova otkazivanja dođe zbog Jeljcinove stvarne bolesti, bilo da to učini netko od trojice predsjednika.

U svakom slučaju vrlo ozbiljne, jer se može postaviti da će Moskva, dođe li do toga, potonuti u nove

frustracije i da će još neurotskije reagirati. Amerika s druge strane nije spremna na oštri kurs spram Rusije, jer ne može procijeniti kamo ona zapravo ide i kakvu ulogu pri svemu tome još uvijek igra ruski predsjednik. Stanje je u toliko slično onome neposredno nakon Drugog svjetskog rata kad se Amerika nadala da će popuštanjem Moskvi udobrovoljiti Staljina, koji je po ondašnjim dominantnim interpretacijama zapravo nepopustljiv jedino stoga što ima krivu predodžbu o namjerama Amerikanaca. Dakle, Amerika, govorilo se onda, mora izbjegavati zaoštavanje odnosa i pokušati argumentima i dobrom voljom pridobiti Kremlj za razumnu politiku. Rezultat te američke naivnosti završio je u svom posljednjem činu kao državna i nacionalna katastrofa za narode istočne i srednje Europe.

Teškoće u orijentaciji Clintonove administracije proizlaze iz više izvora. Europa se pokazala ne samo nesposobnom da na vrijeme zaustavi srpsku agresiju, nego je što više, u liku svojih ključnih država, postala njenim ortakom, nalazeći pritom više zajedništva s Moskvom nego li Washingtonom.

Drugo, nema nikakvog razvijenog koncepta za slučaj nove konfrontacije s Moskvom. Poslije pada Berlinskog zida Zapad je zahvatila euforija zbog tobožnjeg "kraja povijesti" koja se danas doduše debelo smirila, ali je istodobno proizvela neku vrst novog šoka i paralize. Sva energija, sve ideje bile su usmjerene na novo partnerstvo s Moskvom, na "novi svjetski poredak" i tome slično. Jeljcin je pritom postao nekom vrstom simbola nove Rusije i novih odnosa sa Zapadom, pa se sve to, kad bi se i htjelo, ne može olako baciti preko palube.

Znakova za novo zaoštavanje svakako ima, i oni nisu vidljivi samo u Bosni, nego osobito dolaze do izražaja u nepopustljivosti Moskve u vezi s mogućim proširenjem NATO-a na Istok.

4. Upravo na dan kad je Jeljcin otputovao u posjet Chiracu, a potom produžio i Clintonu u New York, u Rusiji je objavljeno tajno izvješće/analiza u kojem se preporuča radikalna antizapadna politika. U tom izvješću/analizi što ga

je sastavio Institut za vojna istraživanja u Moskvi, a po svemu sudeći po nalogu vojnog vrha zemlje, Kremlju se preporuča povratak politici atomskog zastrašivanja ukoliko bi se NATO proširio na Poljsku, Mađarsku i bivšu Čehoslovačku. Za tu analizu, što ju je objavio list "Sevodnja", Sergej Jošenkov, inače šef odbora ruskog parlamenta za obranu je istakao da se u potpunosti poklapa s gledištima ruskog vojnog vrha. Između ostalog, u toj se analizi navodi da ako bi se NATO proširio i na baltičke države, onda ruske trupe smjesta moraju umarširati u Litvu, Letoniju i Estoniju!

Ruski ministar vanjskih poslova Kozirjev, s kojim je Jeljcin uoči puta u Pariz i Moskvu postupio kao car sa svojim butlerom ili konjušarem, ovih je dana priznao da u Rusiji postoje vrlo snažni i vrlo utjecajni krugovi koji pokušavaju Jeljcina navesti na potpunu promjenu vanjskopolitičkog kursa, tj. na konfrontaciju sa Zapadom. Dodavši da će dati ostavku ako se to dogodi, što samo kazuje koliko je klima u Moskvi zaoštrena i koliko se sve nalazi na oštrici noža.

S druge strane Zapad znade da je Jeljcin, takav kakav jest, još uvijek jedini na koga se može osloniti u toj i takvoj Moskvi. Pritom problem sve više postaje to da se teško može razabrati koliko je ruski predsjednik još uvijek pouzdan i uračunljiv, odnosno koliko čvrsto još drži konce vlasti u Kremlju.

Mnogi njegovi zadnji potezi nabacuju ozbiljne sumnje. Od eskapade vezane za Kozirjeva, do javnog štipanja jedne suradnice u Kremlju, preko želje da pobije patke u vrtu predsjednika Chiraca, pa do uvrede novinara u New Yorku kad im je u maniri ruske boljarske bahatosti dobacio da su "oni katastrofa", a ne odnosi između Amerike i Rusije.

Tko je u tim trenucima pažljivije promatrao lice predsjednika Clintona, mogao je steći dojam kako je američkom predsjedniku i neugodno i nelagodno, jer ne zna što će biti slijedeći potez njegova gosta i kakav će taj potez biti. Čak i Clintonov smijeh bio je smijeh domaćina koji želi na svaki način prikriti vlastitu nelagodu.

5. U takvoj situaciji opće nesigurnosti i nejasnih odnosa između Amerike i Moskve, potcrtane očitom stagnaci-

jom u odnosima između samih Europljana, najvjerojatnije je očekivati nastavak politike koja se u osnovi svodi na kupovanje dobre volje Rusije.

To je vidljivo prije svega u Bonnu koji bi iz geopolitičkih razloga dospio u najnezgodniju situaciju ako bi doista došlo do radikalne promjene kursa u Kremlju. Zato i ne začuđuje da je upravo Bonn bio taj koji je predložio susret trojice predsjednika s Jeljcinom u Moskvi, a što je onda Washington prihvatio i podržao, a prije toga i Pariz. Kinkel je ovih dana čak osjetio potrebu da to i javno istakne.

Ta politika kupovanja ruske dobre volje ima međutim tu nezgodnu stranu što može imati vrlo negativne posljedice po same narode na tlu bivše Jugoslavije, u prvom redu po žrtve srpske agresije. U krugovima u kojima je govorio Kozirjev, svaki poraz Srba doživljava se i kao uvreda majci Rusiji. A upravo će ti krugovi ponovo podići svoj glas ako propadne moskovska generalna proba pregovora u Daytonu.

Povijest rata i mira na Balkanu, još od vremena Berlinskog kongresa (1878.) pa do naših dana uči naime, da su velike sile sklapale međusobne kompromise uglavnom na račun tamošnjih naroda i da mali narodi u njima mogu imati zaštitnike, ali rijetko kada i prave prijatelje.

Za Hrvatsku to znači da nakon ovih izbora - bez obzira na njihov rezultat - ponovo mora naći snage i razuma da postigne čvrsti nacionalni konsenzus oko svih ključnih pitanja, jer to je jedini način da se u Daytonu ne nađe pod kotačima velikih.

ZAPAD I AUSCHWITZ II

Jedan od vrhunaca moralne hipokrizije Zapada, svakako je bila srebrenička tragedija. Zapadni svijet, koji je inače toliko senzibiliziran na ljudska prava, ne samo da je svjesno prepustio Srebrenicu srpskom nožu, nego je kasnije sve te zločine i zataškao, uključujući tu i sramotno ponašanje nizozemskih plavaca. Cinizam i političko kalkuliranje "civiliziranog svijeta" pokazali su upravo na srebreničkom primjeru kako su mnogi u tom svijetu u svojim porivima i emocijama ponekad i primitivniji, pa i suroviji od onih na Balkanu.

Hamburški tjednik "Der Spiegel" u ponedjeljak je objavio tekst, koji upravo o tome svjedoči, a u kojemu su glavni akteri nizozemski plavci i njihova "srebrenička sramota".

List podsjeća kako su Nizozemci u tim danima zapravo samo mislili na to da spase vlastitu kožu, prepuštajući srebreničke Muslimane njihovoj strašnoj sudbini. Bez ikakva otpora, pa čak i bez protesta, ali zato s otvorenim simpatijama spram Srba i s istim takvim prezirom spram žrtava.

Dana 11. srpnja, piše list, general Mladić je naredio nizozemskim časnicima da dođu u jedan hotel u predgrađu Srebrenice. U prostoriji u kojoj su se okupili nizozemski časnici bila je privezana i jedna svinja. Potom je neki srpski vojnik izvukao nož i na Mladićev mig prerezao nesretnoj životinji grkljan. Mladić je to popratio riječima: Upravo će tako proći oni koje vi štitate u Srebrenici! Civilizirani zapadni časnici, kako piše "Der Spiegel", poruku su smjesta shvatili.

Dan nakon toga Mladićeve horde su ušle u Srebrenicu i održale riječ. Muslimani su ubijani u velikom stilu, a Nizozemci su to prihvatili kao neku vrst elementarne nepogode protiv koje se ništa ne može i ne treba učiniti, i još su na kraju s Mladićem ispili čašu u znak "sjajno vođene operacije", kako se to kasnije izrazio zapovjednik 460 nizozemskih plavaca u Srebrenici Tom Karremans. "Der Spiegel" je sada objavio i tu "slavnu" fotografiju na kojoj se vide Mladić i taj nizozemski časnik s čašama u ruci.

U međuvremenu u Den Haagu su uništeni svi filmovi koji su dokumentirali masovna likvidiranja srebreničkih civila. Tobože je neki nespreni laborant pomiješao kemikalije, pa se je, eto, to dogodilo. Nizozemski ministar obrane Joris Voorhoeve, cinično je s tim u vezi rekao: To se nije dogodilo zato što smo se tako dogovorili sa Srbima, nego su se u toj cijeloj zbrci normalno dogodile "greške i greškice".

Nizozemski plavac Jense Schellens za "Der Spiegel" je izjavio, prisjećajući se svojih srebreničkih dana: "Nakon šest dana Srbi su nas oslobodili. Na Konjević polju naš se autobus zaustavio, jer se jedan veliki kamion ispriječio na cesti. Bio je prepun leševa. Bili su plavi i naduti. Još više ubijenih ležalo je uz rub ceste. Svi su bili u civilnoj odjeći. Užasno je zaudaralo."

Taj europeizirani vojnik, međutim, ničim nije pokazao da ga se to sve skupa dojmilo. Štoviše, priznao je da je volio i simpatizirao Srbe "jer su to tvrdi momci koji dobro piju". Osim toga, dodao je, zašto bi si obični vojnik razbijao glavu zbog ljudskih prava, kada to ne čine njegovi pretpostavljeni?

Je li taj Nizozemac bio izuzetak ili reprezentant vojničkog duha i morala? Glavni zapovjednik nizozemskih kopnenih snaga general Hans Couzy otvoreno je priznao da su svi nizozemski plavci "od najvišeg do najnižeg po činu" bili uvjereni da su "Srbi good guys, a Muslimani bad guys"! I zato su valjda nizozemski vojnici nosili majice na kojima je bio prikazan plavac kako davi jednog Muslimana koji prosjači.

"Der Spiegel" je pružio i svjedočanstvo jednoga netipičnog nizozemskog plavca koji je u listu "Rotterdams Dag-

blad” pokazao barem suosjećajnost: “Sve je bilo selekcionirano... taške, isprave, fotografije završile su na velikoj hrpi... Muslimani su osjećali smrtni strah... Jedan mi je dao novac, njemačke marke i zlatni lanac. To sam mu vratio... Zbog toga je otišao nekom srpskom vojniku, koji je to uzeo. Potom mu je srpski vojnik pljunuo u lice i udario ga kundakom... To je Auschwitz, to je Auschwitz, proletjelo mi je kroz glavu.”

Doista, to je bio Auschwitz, ali Auschwitz koji nije pogodilo ni jedan veliki, utjecajan ili moćan narod, nego srebreničku sirotinju i zato je, kojeg li cinizma, izazvao mnogo manje uzbuđenja i protesta negoli, recimo, svojevoljni odlazak Srba na traktorima i u prepunim automobilima, Srba od kojih su mnogi u tzv. krajini, iz koje su odlazili, učinili slične zločine nad Hrvatima kao u Srebrenici nad Muslimanima, i na koje se tada, kao ni sada, nitko na Zapadu nije ozbiljnije osvrnuo.

A i kako bi, kada je, recimo, kako to izvješćuje “Der Spiegel” i britanski general Rupert Smith, glavni zapovjednik UNPROFOR-a u Bosni, spremno s Mladićem sklopio sporazum u kojemu je jedina briga bila spašavanje nizozemskih plavaca iz Srebrenice. Štoviše, Smith je Mladiću u tom sporazumu potvrdio da muškarci “u dobi za vojsku” ne mogu imati status ratnih zarobljenika! Riječju, može ih se uredno likvidirati! A to je, kako je ovog vikenda izvijestio “New York Times” i učinjeno. I to najmanje nad šest tisuća njih.

AMERIČKO RJEŠAVANJE KVADRATURE BOSANSKOG KRUGA

Sve velike riječi što su ih ovih dana - uoči i prigodom početka pregovora u Daytonu - izgovorili američki dužnosnici (od Clintona preko Christophera do Holbrookea) ne mogu prikriti notornu činjenicu da je uspjeh u prvom redu potreban Bijeloj kući. Clinton je u svom unutrašnjopolitičkom hrvanju s Kongresom sav svoj politički autoritet uložio u bosanski mir i on znade da se u Wright Pattersonu zapravo radi o njegovoj političkoj sudbini.

Zbog toga inscenacija ovih trojnih pregovora trebala je, između ostalog, podsjetiti i na već davno prohujali Camp David, a iskustva iz one daleke 1978. godine pomoći da se eventualno i sada skuha konačan mir. No, osim vanjskih sličnosti, između Camp Davida i Wright Pattersona nema nikakve stvarne unutrašnje paralele. Onda, 1978. godine, kada su Begin i Sadat, uz posredovanje predsjednika Cartera sklopili konačan mir između Izraela i Egipta, u biti je sve bilo jasno. Svi su tada involvirani znali da jedini put ka miru vodi preko potpunog povlačenja Izraela sa Sinaja s jedne strane te preko obaveze Egipta "na vječni mir" s Izraelom s druge strane. U tom smislu, pojednostavljeno rečeno, u Camp Davidu radilo se samo "kako" to izvesti i "kada".

Sada, u američkoj zračnoj bazi u Daytonu nema čak ni minimalnog konsenzusa oko toga "što" treba učiniti. Doduše, američki domaćin je predočio - u obliku više načina radnih sporazuma - mirovni plan koji ima jednu tešku

manu: naime, on je nelogičan u sebi i stoga neprovediv. Nitko razuman naime, ne vidi kako je moguće s jedne strane održati cjelovitu i nezavisnu Bosnu, a s druge teritorijalno je podijeliti na dva posebna političko-etnička entiteta, pri čemu bi ta dva entiteta imala i pravo na posebne (čitaj konfederalne) odnose s Hrvatskom, odnosno sa Srbijom.

Christopher je gotovo sa čuđenjem prigodom otvaranja daytonskih konklava konstatirao kako među sukobljenim stranama nema ni malo bliskosti u gledištima, zaboravljajući očito pritom da je to u konačnici logična posljedica i dosadašnjeg američkog diplomatskog plesa po žici: svakoj strani se obećavalo ono što je najviše priželjkivala: Muslimanima cjelovita Bosna, Srbima država u državi s mogućnošću tijesnih državno-političkih veza s Beogradom, a Hrvatima ravnopravnost u bosansko-muslimanskoj federaciji i iste onakve veze s Hrvatskom.

1. Tu kvadraturu bosanskog političko-ustavnog kruga u Daytonu se pokušava razriješiti na način koji u svim svojim aspektima ne obećava mnogo optimizma. Ne imajući naime, snage presjeći bosansku konstitucionalnu dilemu i napokon reći što je konačan politički cilj Amerike u cijelom ovom angažmanu, Washington sada nastoji pritiscima "urazumiti" sve tri strane kako bi se na kraju skrpao mir koji bi držao barem do kraja predsjedničkih izbora u Americi, a i Rusiji (1996. godine).

U petak su dobro obaviješteni korespondenti zapadnih medija javili da Amerikanci pritišću Izetbegovića, prijeteci mu da će mu uskratiti ubuduće svaku zračnu podršku NATO-a, ako ne popusti u svojim maksimalističkim zahtjevima. Isti izvori navode da je Miloševiću s druge strane jasno stavljeno do znanja da neće biti nikakvih ukidanja sankcija, ako se ne pokaže dovoljno fleksibilnim. Napokon, hrvatskom Predsjedniku se, navodno, reklo da će Hrvatskoj biti nametnute privredne sankcije ako se odluči da vojnim putem riješi problem preostalih okupiranih područja.

Može li jedan u sebi nelogičan i proturječan mirovni koncept, s kombinacijom ovakvih paušalnih pritisaka dovesti

do bilo kakvog trajnog rješenja? Rješenja koje bi preživjelo i nakon što se NATO (nakon godinu dana, koliko je najavljen njegov angažman u Bosni) otamo povuče?

U ovom je trenutku svakako nejasno koliko su ozbiljni i snažni ti pritisci na Hrvatsku. Zanimljivo je da se u gotovo svim zapadnim izvješćima iz Daytona ističe kako je predsjednik Tuđman praktički jedini stvarni pobjednik u "balkanskom ratu", te da je kao takav i došao u Dayton gdje mu se sada, jer je tobože već previše "dobio", pokušavaju potkresati apetiti. Kao da su Baranja, istočna Slavonija i zapadni Srijem nečija tuda, a ne hrvatska zemlja i kao da nisu unutar hrvatskih međunarodno priznatih granica! Pokušaj da se preko pritisaka na Zagreb omekšaju fronte u Bosni, ne samo da je moralno dvojbena, nego je i međunarodno-pravno upitan. Pritom nije problem zabrinutost svijeta za eventualno "proširenje rata" ako bi došlo do reintegracije vojnim putem, nego do krajnje grubog miješanja u unutrašnje stvari jedne suverene zemlje. I to putem prijetnji sankcijama! Osim toga pozicija Tuđmana i Miloševića u tom pitanju dijametralno je suprotna: Milošević je agresor i okupator tuđeg teritorija i druge države, a Tuđman predsjednik te iste napadnute zemlje.

2. Treba li u tom kontekstu podsjetiti da se u završnom helsinškom dokumentu iz 1975. godine, kao (VIII.) temeljni princip na kojemu trebaju biti utvrđeni odnosi u Europi navodi da "svi narodi u svako vrijeme imaju pravo da bez vanjskog miješanja a u punoj slobodi, kada i kako to žele, uredi svoj unutrašnji i vanjskopolitički status, te da prema vlastitim željama imaju pravo oblikovati svoj politički, privredni, socijalni i kulturni razvoj"? Ne daje li, uz sve ostalo, i taj princip pravo Hrvatskoj da, ako se iscrpe svi mirni načini, "odredi svoj unutrašnji status" i drugim sredstvima?

Nema nikakve dvojbe da je hrvatsko pitanje, u odnosu na ono bosansko, mnogo lakše i jednostavnije. Govoreći u kategorijama Camp Davida, tu je načelno svim stranama jasno kako se to pitanje treba i ima riješiti: potpunom integracijom u hrvatski ustavno-pravni sustav zem-

lje. Dakle, riječ je samo o tome kojim putem to postići i kada.

Također je prerano procijeniti domet "izjave o namjerama", što su je, prema jednodušnim izvješćima inozemnih agencija iz Daytona, potpisali Tuđman i Milošević i u kojoj su se obvezali da će težiti "potpunoj normalizaciji odnosa" između dviju država i to na bazi "potpunog poštivanja ljudskih prava te prava izbjeglica na povratak u njihove domove ili prava na adekvatno obeštećenje". U istoj se izjavi ističe da su obojica predsjednika potvrdili nakanu da se "najbrže što je moguće mirno razriješi problem istočne Slavonije".

Pritom je indikativno nekoliko stvari. Do te je izjave došlo, kako se navodi, na izravnu inicijativu američkog ministra vanjskih poslova Christophera. Očito je da je, u odnosu na teško i komplicirano bosansko pitanje, Amerikanac htio u svijet s barem nekim "ograničenim uspjehom", i to čim prije.

Drugo, u Hrvatskoj bi već trebali biti Galbraith i Stoltenberg kojima je dan rok od tjedan dana da pripreme nastavak hrvatsko-srpskih pregovora o mirnoj reintegraciji. Ako se uzme u obzir da su tamošnji Srbi prije tjedan dana odbacili Galbraithov i Stoltenbergov plan reintegracije, koji ne ostavlja nikakvu dilemu čiji je to teritorij i koji je prilično povoljan za Hrvatsku, onda nastavak pregovora može biti samo na bazi tog plana. Hoće li se pri svemu tome tražiti i neki novi ustupci sa strane Hrvatske i u kojem bi pravcu oni mogli ići, to je teško reći. U ovom trenutku većina promatrača je sklonija ocjeni da je Milošević ponešto "omekšao" u odnosu na ovaj hrvatski problem.

Objektivno gledajući, Milošević ima interes za konstruktivno držanje, jer bi za nj mnogo opasnija bila vojna opcija. Ako bi Hrvatska vojno pokušala vratiti okupirane teritorije on bi se našao pred opasnošću da najprije uđe u rat, a zatim da ga po svemu sudeći izgubi i na kraju ostane još i pod sankcijama. Ako ne bi ušao u rat, a ipak politički preživio u Srbiji, sam bi sebe toliko demontirao da bi njegovo "mirotvorstvo" definitivno bilo raskrinkano kao politi-

čka, vojna, privredna i ina slabost Srbije koja je uz se ostalo i posljedica želje da proguta više nego što joj je stalo u usta.

3. Predsjednik Tuđman, unatoč svih pritisaka kojima je izložen ili bi mogao biti izložen, objektivno je u najpovoljnijoj poziciji. Što god tko govorio, istočna Hrvatska je i ostaje, unutarne pitanje naše zemlje. Naravno, da pritom valja voditi računa da se interesi države usuglase, ako to ide, s interesima velikih sila, pogotovo onima koje su nam sklone ili nas "trebaju". Hrvatska politika bila bi kratkovidna kad bi od takvih napora odustala, to više što je upravo takvo povezivanje nacionalnih interesa s međunarodnom konstelacijom snaga i odnosa, ali i ambicija, omogućilo Hrvatskoj da postigne sve ovo što je postigla i da pritom ostane nekažnjena od onih kojima je pomrsila njihove račune.

Iza hrvatskog Predsjednika, što je svakako važna okolnost, stoje i glatko dobiveni izbori za Sabor. Na Zapadu znaju što to znači: znaju da je to prije svega placet izbornog tijela za nacionalne političke prioritete - a to je u ovom slučaju oslobađanje preostalih dijelova zemlje.

Sve ostalo, od pravne države, demokracije do rješavanja nagomilanih socijalnih problema, također je strahovito važno, ali prioritet je u ovom trenutku još uvijek država. Napokon, i sama sintagma "pravna država" kazuje da najprije mora biti države, da bi u njoj bilo i prava! Hrvatska bez svojih istočnih dijelova nije do kraja država i zato to pitanje igra tako važnu ulogu i u svijesti običnog građanina.

4. Christopher je s pravom rekao da će najteža pitanja u Daytonu biti unutarnja podjela Bosne, slobodni izbori, i bosanski ustav. Korespondenti javljaju da je na stolu i zahtjev Srba za izlazom na more (dakako, hrvatsko), kao i budućnost samog Sarajeva. Već iz ovoga se vidi da se zapravo radi o hokus-pokus diplomaciji. Težina tih pitanja proizlazi iz same naravi mirovnog plana koji s jedne strane inzistira na principijelnom održanju cjelovite Bosne u čemu Muslimani prije svega vide šansu za ostvarenje svoje "građanske države", a s druge strane nastoji na etničkom razgraničenju teritorija što je sve zajedno *contradiktio in adjecto*.

Što se hrvatskih interesa tiče, internih kao i eksternih, oni su u Bosni zaštićeni Washingtonskim sporazumom, a isto tako i teritorijem koji je tamo pod kontrolom HVO. Iako je hrvatska strana trenutno najmanje tangirana kvadraturom bosanskog ustavnog kruga, što se vidi i po tome da je hrvatski Predsjednik jedini koji neće cijelo vrijeme biti u Wright Pattersonu, bez Hrvatske ipak nije moguće nikakvo rješenje. A to je svakako diplomatsko politički adut i s pogledom na eventualne pokušaje potkusurivanja Miloševića tempom i načinom mirnog rješenja problema vezanih za preostala okupirana hrvatska područja.

5. Cijelu stvar u Daytonu dakako komplicira i američka unutarnja situacija. Clinton je u svojem natezanju s Kongresom Bosnu po svaku cijenu htio učiniti simbolom svoje vanjskopolitičke uspješnosti, a time i dokazom da je Amerika ipak i dalje vodeća sila u svijetu, i da se te uloge ne odriče. Kongres, u kojem većinu tvore republikanci, i koji stoga već iz tih razloga mnoge stvari vidi drukčije negoli sadašnji američki predsjednik i njegova administracija, predsjedniku je ponovno postavio klip pod noge. Izglasao je novu rezoluciju u kojoj se traži da predsjednik prije nego što donese odluku o slanju 20 do 25.000 američkih vojnika u Bosnu, prethodno za to zatraži pristanak Kongresa. Pristanak, koji dakako, najvjerojatnije ne bi dobio, jer nikako ne uspijeva uvjeriti ni kongresmene, kao ni širu američku javnost, zašto je Bosna toliko važna Americi da bi tamo trebali ginuti njeni vojnici i da bi za sve to još trebala platiti nekoliko milijardi dolara. Problem je tipično američke naravi: Clinton je najprije kritiziran zbog svoje pasivnosti na Balkanu. U istom dahu Kongres je donio odluku o ukidanju embarga na isporuke oružja Sarajevu. Da bi to izbjegao, a time i teška iskušenja u odnosima sa svojim glavnim saveznicima u NATO-u i Rusiji, Clinton se odlučio na akciju, ali bez dovoljno jasnoće u postavljanju ciljeva koje želi postići. To mu se sada opet vraća kao bumerang, jer kako je to dobro uočio Kissinger nije uopće jasno što bi u Bosni trebali štiti američki vojnici: cjelovitost Bosne ili njenu etničku podjelu? A u

takvim okolnostima još je manja šansa da Kongres dade podršku svom predsjedniku.

Zbog toga i ne čudi da je sada Christopher postavio novi uvjet za slanje američkih snaga u Bosnu. On je zatražio političku i vojnu eliminaciju Karadžića i Mladića, čemu može biti udovoljeno, ali što Miloševića isto tako može dovesti i pred vrlo teške probleme s obzirom na podršku koju Mladić uživa u vrhovima tzv. jugoslavenske vojske. No, u svakom slučaju Washington sada inzistira na uklanjanju onih s kojima je još do nedavno tako srdačno pregovarao Jimmy Carter i to s tihim blagoslovom tog istog Washingtona. Sve to kazuje da se u Wright Pattersonu odigrava predstava za koju scenarij nije do kraja još ispisan.

ILI..., ILI...

Kad god u Daytonu stvari zapnu na krucijalnim problemima, Amerikanci se pobrinu za kakvu-takvu umirujuću pilulu. Tako se najprije, kao prvi značajan korak koji je, tobože, postignut u Daytonu, lansirali zajedničku izjavu predsjednika Tuđmana i Miloševića u vezi s "normalizacijom" uzajamnih odnosa, što je trebalo uključiti i mirnu reintegraciju Baranje, istočne Slavonije i zapadnog Srijema u državno-pravni sustav Hrvatske.

Pobunjeni Srbi na taj su "veliki korak naprijed" reagovali najprije nedolaskom na pregovore u Osijek, a potom, u Erdutu, i odbijanjem nacрта mirovnog sporazuma što su ga pripremili američki veleposlanik u Zagrebu Galbraith i posrednik UN-a Stoltenberg.

Samo dan nakon što je vijest o "sporazumu" između hrvatskog i srpskog predsjednika obišla svijet kao neka vrst političkog melema, Amerikanci su se pobrinuli i za novu nadu: svjetskim su agencijama priopćili kako su se predsjednici Tuđman i Izetbegović sporazumjeli o povratku nekoliko stotina muslimanskih i hrvatskih obitelji u njihove domove, prije svega u Jajce i Bugojno.

Nekoliko sati kasnije, pokazalo se da ni to ne prolazi lako na terenu. Zapadni mediji osobito su podigli prašinu oko navodnog sprečavanja povratka Muslimana u Jajce, iako se, kako je kasnije hrvatski Predsjednik izjavio, oko pet tisuća njih vratilo u Jajce, dok mnoge tisuće Hrvata još uvijek čekaju na povratak u gradove koji su pod kontrolom muslimanske vojske.

U interregnumu koji je nastupio, atmosfera se u Daytonu toliko ohladila da su agencije počele javljati o značajnim napetostima i frustracijama, osobito o Miloševiću nezadovoljstvu budući da su Amerikanci i Muslimani od njega zatražili praktički nemoguće: da potezom pera ukloni i Karadžića i Mladića i da se potom, kad u Daytonu sve završi, mirno vrati u Beograd!

1. Da se zbog takvog pesimizma ne bi "urekli" pregovori, domaćin se ponovo pobrinuo za nekoliko dobrih vijesti. Prvo je neki anonimni diplomat izjavio kako stvari u Wright Pattersonu odlično napreduju i kako bi mirovni sporazum mogao biti potpisan "već za tjedan dana". Mediji su to jedva dočekali i odmah objavili na udarnim mjestima. U izvješćima se govorilo štoviše o bitno popravljenoj atmosferi, o "velikoj fleksibilnosti" svih pregovaračkih strana, o općoj težnji prema miru. Na tom se valu otkrilo i to da su predsjednici Milošević i Izetbegović navodno zajedno večerali u nekom luksuznom daytonskom lokalnu. Štoviše, kako su obznanili domaćini, sporazumjeli su se i oko toga da Rusija Srbiji dva mjeseca, u pohvalu njene dobre volje, šalje zemni plin. Tu mjeru, kao isključivo humanitarnu, podržavaju dakako i Amerikanci, to više što se Milošević obvezao da će i dalje propuštati plin za Sarajevo.

Jedva da je predsjednik Tuđman doputovao (drugi put) u Dayton, a Amerikanci su najavili novi pregovarački uspjeh: proširenje sporazuma o hrvatsko-muslimanskoj Federaciji, što bi ga u petak, u prisutnosti američkog ministra vanjskih poslova Christophera, trebali potpisati predsjednici Tuđman i Izetbegović. Sporazum predviđa carinsku uniju, povratak izbjeglica i prognanika u njihove domove te prevladavanje podjele Mostara.

2. Nema sumnje da je to učvršćivanje hrvatsko-muslimanske Federacije veoma bitna stvar, poglavito iz kuta hrvatskih nacionalnih interesa. Taj sporazum, ako se provede u djelo, u biti će značiti jamstvo Hrvatima u Bosni i Hercegovini da neće biti "povučeni preko stola", nego da će ostati svoj na svome, dakle ravnopravni i konstitutivni čimbenik u bosanskoj državi, kakva god ona na kraju bila i kako god se

zvala. To istodobno znači i osiguranje strateških interesa Republike Hrvatske.

Pitanje je, međutim, u nečem drugom: Je li za takav sporazum trebalo odlaziti u Dayton? Tudman i Izetbegović mogli su ga, uz posredstvo Amerikanaca, potpisati i u Splitu, ili u Mostaru, odnosno Sarajevu. Jer bez obzira na sve probleme koji objektivno postoje u funkcioniranju i oživotvorenju Federacije, i bez obzira na još uvijek mnoge otvorene rane i na jednoj i na drugoj strani, u Bosni nema rata između Muslimana i Hrvata. Štoviše, postoje i primjeri dobre suradnje, pa makar ta suradnja počivala isključivo na realpolitičkim interesima. To drugim riječima znači da pomaci u odnosima između Muslimana i Hrvata ne bi trebali biti reklamirani kao neki veliki i značajan pregovarački pomak kad je riječ o bitnim stvarima u Daytonu. A upravo se takav dojam stječe, zahvaljujući propagandističkim metodama domaćina. Pritom se gubi iz vida sljedeće: u Daytonu treba uspjeti nešto sasvim drugo. Treba se s jedne strane postići konačan sporazum između bosanske Federacije i bosanskih Srba, a s druge strane, sporazum između Beograda i Zagreba u vezi s mirnom reintegracijom Baranje, istočne Slavonije i zapadnog Srijema u ustavnopravni sustav Hrvatske.

3. U tim ključnim stvarima, kako se i koliko se može razaznati, u Daytonu zasad nema pomaka i to je pravi problem. U petak su zapadne agencije ponovo javile da Amerikanci nisu previše zadovoljni razvojem događaja za pregovaračkim stolom, pa je i šef washingtonske diplomacije Christopher odlučio ponovo tamo otići i svojom prisutnošću pogurati stvari. No, sama prisutnost Christophera, dakako, neće mnogo pomoći ako Amerika istodobno ne shvati gdje su u ovom trenutku prioriteti.

Amerikanci su doduše vješto inscenirali svoju vodeću i ključnu ulogu u mirovnom procesu na Balkanu, no njihov utjecaj na krizu ipak je, uz svu veličinu i težinu Amerike, ograničen. I to iz više razloga. Amerika na Balkanu nije angažirana prije svega zbog svojih vanjskopolitičkih, a to znači sigurnosnih interesa, nego u prvom redu zbog unutrašnjopolitičke stiske u kojoj se našao predsjednik Clinton,

nakon što mu je Kongres navijestio "rat" oko bosanske politike. Da bi izbjegao diktat Kongresa i iskušenja u odnosima sa svojim europskim partnerima i Rusijom, Clinton se odlučio za kurs kojim sada ide. Drugi ograničavajući moment je u tome da ni tog sadašnjeg kursa ne bi bilo da Hrvatska vojska prije toga nije izvela seriju akcija koje su kulminirale u "Oluji" i koje su, i prema ocjenama objektivnih i stručnih promatrača, toliko promijenile vojno-strateške odnose na tlu bivše Jugoslavije, da je američki angažman, a time i angažman NATO-a, postao moguć, i to stoga što je zbog tako promijenjenih okolnosti implicirao minimum rizika!

I sada, nakon što je, opet uz pomoć Hrvatske vojske, i u Bosni situacija stubokom promijenjena, Amerika, a i NATO, imaju i dalje ograničenu mogućnost djelovanja. Dovoljno je u tom sklopu podsjetiti na teškoće koje Clinton ima s vlastitim Kongresom, ali i s američkim javnim mnijenjem kad je riječ o angažmanu u Bosni, ili pak na obazire koje Zapad ima i želi imati spram Rusije koja se u ovim trenucima nalazi u vrlo delikatnoj, osjetljivoj a možda i eksplozivnoj situaciji.

4. U tom kontekstu, uloga Hrvatske postaje nezaobilazna u mirovnom procesu. Ne zato što bi si Hrvatska umišljala da je nekakva velika vojna sila, nego zato što je doista samo ona na ovim prostorima u stanju obuzdati srpsku agresiju i to brzo, efikasno i čisto. To je djelatno pokazala nizom vojnih pobjeda i to u okolnostima kada su joj izvana dopirale prijetnje i kada ni sa koje strane nije dolazila bilo kakva ozbiljnija djelatna pomoć.

Logika takve situacije nalaže da se hrvatski problem, a to su preostala okupirana područja, ozbiljnije shvati no što je to dosad bio slučaj, i da se pokuša riješiti mirnim putem uz pomoć američkog pritiska na Beograd. Tu Washingtonu, jednako kao ni Bonnu, neće pomoći nikakvi apeli pa ni prigušene prijetnje Zagrebu. Hrvatska se ne može odeći svojih vitalnih nacionalnih interesa samo zato što je, da se to tako grubo formulira, predsjedniku Clintonu stalo da pobijedi i na sljedećim izborima, ili pak da Europa teško bosansko pitanje skine s dnevnoga reda, pitanje koje je

velikim dijelom sama zakuhala svojom pasivnošću i pogrešnom politikom još od vremena srpske agresije na Hrvatsku.

To svakako ne znači da Zagreb ne želi voditi računa i o međunarodnoj konstelaciji interesa i okolnosti, nego samo to da je dovoljno dugo o tome upravo vodio računa. Hrvatska je pune četiri godine trpjela okupaciju protiv koje Zapad apsolutno ništa nije djelatno učinio. Štoviše, htio je osujetiti svaki hrvatski oslobodilački pokušaj. Zbog toga je njegov moralni kredibilitet po tom pitanju danas minimalan.

Dakle, jedino što u ovom trenutku preostaje jest trijezno analiziranje interesa. Zapad želi mir u Bosni. Taj mir nije moguć bez Hrvatske i bosanskih Hrvata, ne zato što bi oni bili protiv, ili jer bi postavljali nerealne zahtjeve, nego zato što je njihova vojno-politička težina takva da bez nje nema nikakve trajne ravnoteže interesa između bosanskih Srba i Muslimana.

Ključni spor u Bosni u ovom je času svakako spor između Izetbegovića i Miloševića. Prvi hoće, kako to ovih dana ponovo otkrivaju zapadni mediji, građansku Bosnu, a drugi nikakvu Bosnu. Zbog toga zapinju i pregovori u Daytonu i zbog toga Amerikanci preko jačanja Federacije pokušavaju naći izlaz iz slijepe pregovaračke ulice.

Dakle, Hrvatska je u tom smislu ključna i zato, da bi se dobio sav potencijal za rješenje bosanske krize koji ona može dati, treba najprije riješiti problem njenih preostalih okupiranih područja.

5. Dio promatrača na Zapadu počeo je polako to i uvidati. Njemački je radio, primjerice, ocijenio da je pitanje okupiranih hrvatskih područja postalo "lakmus papir pregovora u Daytonu". Dodajući kako je ulazak hrvatskih postrojbi (u noći na petak) u tampon-zonu kod Vinkovaca logičan potez Zagreba, jer jedino preko vojnog pritiska na terenu može doći do proboja za pregovaračkim stolom u Daytonu.

Napokon, i do samog Daytonu je došlo uz pomoć vojnih mjera i poteza, uključujući tu svakako i važne zračne napade NATO-a na bosanske Srbe, a ne apelima i mirovnim prijedlozima na adresu Martića, Karadžića i Miloševića.

To znači: Hrvatska u Daytonu želi pregovaračko rješenje za svoja okupirana područja, ali najnovijim vojnim mjerama na istoku zemlje jasno pokazuje što će se dogoditi ako do 30. ovog mjeseca takvog rješenja ne bude. To nisu pritisci u smislu nekakvog povampirenog militarizma, ili nacionalizma, kako to ponekad zlobnici tvrde, to je samo legitimno pokazivanje kako je jednom narodu, koji je protiv svoje volje uvučen u rat, koji je četiri godine ubijan i mrcvaren, i kojem nitko nije htio ozbiljnije priskočiti u pomoć, sada dosta! To ne može biti ni agresija, budući da je riječ o području unutar međunarodno priznatih hrvatskih granica. To nije ni kršenje ljudskih i manjiinskih prava Srba, jer ovima do toga i nije stalo: Srbi su u Dayton iz Erduta poslali protuprijedlog koji implicira ne samo rok od tri godine, nego i referendum o tome kamo će ta hrvatska područja! A to ne znači ništa drugo nego anticipiranje secesije!

6. Riječju: ako Amerikanci nisu u stanju u tom pogledu urazumiti Miloševića, ili ako to iz nekih taktičkih razloga ne žele, onda moraju računati s tim da će Hrvatska učiniti ono što je već učinila ovog ljeta. To je njeno prirodno pravo. Napokon, ako je Washington, a s njime i cijeli Zapad, imao manje-više razumijevanja za Tursku, koja je u pokušaju da pacificira militantne Kurde povela rat i na tuđem teritoriju (u sjevernom Iraku), onda bi, makar i stisnutih zubiju, morali imati slično razumijevanje i za Hrvatsku. To više, što je Hrvatska, za razliku od Turske, mnogo teže izazvana: ona ne lovi par tisuća terorista, nego oslobađa teritorije iz kojih su prognani njeni vlastiti građani, a ukopani tenkovi druge države.

Utoliko i ova prognoza: ili će se sljedećih dana postići mirno rješenje za Baranju, istočnu Slavoniju i zapadni Srijem, ili od božićnog mirovnog rješenja za bivšu Jugoslaviju neće biti ništa!

POLITIKA IZNAD PRAVA

Postupa li Međunarodni sud za ratne zločine u Haagu, počinjene na tlu bivše Jugoslavije, kao nezavisna sudska instanca ili, pak, kao politički instrument velikih sila?

Tu dilemu nabacuje ne samo upadljivo izabran *timing* za podizanje optužnice protiv visokih političkih i vojnih predstavnika HR Herceg-Bosne, nego i optužnice podignute prije toga.

Iako je cijelom svijetu odavno bilo poznato kakve su strašne zločine u Bosni počinili Karadžić i Mladić, i premda su prošlih godina o tome napisane i brojne (dokumentirane) knjige, sud u Den Haagu odlučio se na podizanje optužnice protiv te dvojice tek u onom trenutku kad je bilo jasno da velike sile (u prvom redu Amerika) Mladića i Karadžića više ne trebaju kao pregovaračke partnere nego još samo kao sredstvo za pritisak na Beograd.

Da politički motivi imaju primat nad pravnim, kazuje i to da protiv Miloševića nije, i najvjerojatnije neće ni biti podignuta slična optužnica, iako se on odavno našao na washingtonskoj listi ratnih zločinaca i premda Washington u rukama ima dokaze da je izravno odgovoran i za stravične likvidacije više tisuća Muslimana u Srebrenici, o čemu je iscrpno proteklih tjedana pisao i svjetski tisak.

Napokon, kako objasniti da je gospodinu Goldstoneu tek četiri godine nakon zločina što ih je JNA počinila u Vukovaru, palo na pamet da podigne optužnicu protiv generala Mrkšića i još dvojice oficira jugovojске?

Čini se da samo naivni ne vide kako je to bilo u izravnoj vezi s pregovorima o ponovnoj reintegraciji Baranje, istočne Slavonije i zapadnog Srijema u ustavno-pravni sustav Hrvatske. Dakle, da je to bio pritisak na Beograd, na Miloševića, i istodobno opomena što će se još dogoditi ako se ne urazumi i ne popusti.

To, dakako, ne znači da ta gospoda nisu odgovorna za zločine što im se stavljaju na teret i koji su uistinu u velikom stilu i počinjeni. Ali, to znači i to da Zapad, preko suda u Den Haagu, te zločine upotrebljava kako mu odgovara, a u prvom redu za svoje političke ciljeve, a ne zato što mu je primarno do pravde i principa.

Napokon, nisu li sami zapadni novinari u ovih posljednjih nekoliko godina napisali na stotine tekstova o tome kako su upravo zapadne vlade svjesno prikrivale srpske zločine kako bi osujetili sablažnjavanje svjetske javnosti i kako ne bi morali pomaći ni mali prst da ih spriječe?

U tom kontekstu svakako valja vidjeti i podizanje optužnice protiv Kordića, Blaškića i još četvorice bosansko-hercegovačkih Hrvata. Zanimljivo je da je optužnica podignuta samo nekoliko sati nakon što je postignut sporazum o istočnoj Slavoniji i nakon što je postalo očito da su pregovori u Daytonu dospjeli u slijepu ulicu.

Pritom nije samo riječ o pokušajima da se "uklanjanjem" spomenutih hrvatskih političkih i vojnih čelnika "olakša" funkcioniranje hrvatsko-muslimanske federacije, nego je očito i to da je na djelu i želja da se - iz poznatih psihološko-političkih razloga - krivnja za bosanske strahote podijeli i time Srbima donekle olakša povratak u međunarodnu zajednicu. A to nabacuje i neka sasvim konkretna moralna pitanja.

Recimo odnos pravde prema žrtvi u jednom nametnutom ratu. Hrvati su u Bosni i Hercegovini svakako bili u prvom redu žrtve. Ako su ponegdje i počinili zločine oni ne stoje ni u kakvom omjeru sa zločinima agresora, a u svakom su slučaju trostruko manji od onih što su zapadni saveznici počinili nad civilima Hitlerove Njemačke ili Japana u Drugome svjetskom ratu. Danas nema ni jednog

poštenog povjesničara koji ne priznaje da je američko-britansko bombardiranje Dresdena, kada je tamo u nekoliko desetaka sati ubijeno najmanje 30.000 nedužnih civila, bio prvorazredni ratni zločin. Jednako kao i bacanje atomske bombe na Hirošimu i Nagasaki. Američki predsjednik Clinton, usput rečeno, čak se nije htio o 50-godišnjici završetka Drugog svjetskog rata ni ispričati za ta ubojstva stotina tisuća ljudi.

Napokon, ne bi li po logici suda u Den Haagu trebalo suditi i državicima Velike Britanije, Amerike, Rusije i Francuske koji su u Potsdamu, nekoliko mjeseci nakon Drugog svjetskog rata sankcionirali etničko čišćenje oko 12 milijuna Nijemaca iz istočnoeuropskih država? Dakle, progone u kojima su stradale mnoge stotine tisuća posve nedužnih ljudi.

Naravno, sve se to ne može mjeriti sa zločinima Hitlerova režima i svakako je, makar i tragična, reakcija na te zločine. A zar isto tako nije sve to bilo i u Bosni i Hercegovini? Zar Srbi nisu počinili sistematske i planirane zločine o kojima je argumentirano svjedočio i Mazowiecki, čovjek koji je otišao sa svog mjesta u UN-u jer je uvidio tu ciničnu igru Zapada, Svjetske organizacije i suda u Den Haagu oko "otkrivanja-prikrivanja" zločina i izjednačavanja odgovornosti žrtve i agresora.

Uistinu je više nego morbidno da sud u Den Haagu podiže optužnicu protiv šestorice Hrvata, a istodobno ni protiv jednog Muslimana. Ako je već htio izjednačiti nedjela i zločine (koji, dakako, u slučaju Kordića, Blaškića i ostalih nisu još ničim dokazani!), onda je trebao barem spretnije formulirati optužnicu. Kordić, Blaškić i ostali su, naime, optuženi za progone i deportacije Muslimana u srednjoj Bosni i u tom sklopu za smrt stotinjak civila.

Dakle, upravo u onom dijelu Bosne u kojemu su Hrvati bili izloženi napadima muslimanskih snaga, što je svojedobno, kao prvi od zapadnih ministara vanjskih poslova, priznao i Klaus Kinkel, rekavši da se u srednjoj Bosni Hrvati brane, a da su Muslimani ti koji provode ofenzivu.

Frankfurter Allgemeine Zeitung pišući ove srijede o problemima u vezi s oživotvorenjem bosanske federacije, a

posebno o prilikama u Mostaru, u članku koji nipošto nije prohrvatski orijentiran, iznosi i ovaj podatak: "Prema procjenama, iz srednje je Bosne, za vrijeme hrvatsko-bošnjačkog 'rata u ratu', između proljeća 1993. i veljače 1994., moralo pobjeći ili je od Bošnjaka protjerano 200.000 Hrvata. A u Hercegovini, što ju kontroliraju Hrvati, izgubilo je svoje domove 'samo' oko 50.000 Bošnjaka (Muslimana)!!!!

I u knjizi koja je ovih dana izišla u Njemačkoj, a čiji su autori novinar *Süddeutsche Zeitung*a Jens Schneider te mostarski administrator Hans Koschnick, može se pročitati slična ocjena. U knjizi koja opisuje prilike u Mostaru od dolaska Koschnicka do danas, među ostalim, konstatira se: "U ostalim dijelovima Bosne i Hercegovine - osobito u srednjoj Bosni - sve je više hrvatskih civila postajalo žrtvom muslimanskih progona"! I da stvari budu jasnije, ta je knjiga pisana iz pozicije koja je sve samo ne razumijevanje za hrvatsku stranu i njezine probleme u ovom ratu.

Dakle, ako je tome tako, kako je sud u Den Haagu mogao najprije podignuti optužnicu protiv onih koji su u toj srednjoj Bosni bili žrtve i u poziciji branitelja, a ne i protiv onih za koje i njihovi simpatizeri i zaštitnici tvrde kako su bili u ulozi objektivno etničkih čistača? Odgovor se, na žalost, nameće sam od sebe!

PODJELA BOSNE "ISPOD STOLA"?

Pisati o konferenciji u Daytonu postao je uistinu riskantan novinarski posao. Ne samo zbog premalo sigurnih informacija, nego i zbog toga što je na djelu - kako je to formulirao njemački ministar obrane Volker Rühle - "dramatično hrvanje", pa su u svakom trenutku mogući radikalni zahvati i zaokreti, ali isto tako i dugotrajan klinč te pat pozicija.

Daytonska konferencija odavno nije mjesto na kojem pravda i principi imaju primat. To je ovih dana jasno signalizirao i New York Times, citirajući jednog američkog vladinog predstavnika koji je rekao: "Sada smo na točki kad se mora odlučiti između apsolutne pravde i puta ka miru".

Zbog toga su za pregovaračkim stolom u igri sva sredstva: od principijelnih do neprincipijelnih pritisaka na sukobljene strane, preko teritorijalnih i inih nagodbi na svoj, a još više na tudi račun, pa sve tamo do taktiziranja i prikupljanja garancija za vrijeme nakon Daytonu, a to znači za najvažniju fazu, fazu provedbe mirovnog sporazuma i onog što iza toga slijedi.

Svemu tome valja pridodati i činjenicu da Amerikanci, a s njima i Europljani te Rusi, žele mir, sada već, reklo bi se i po svaku cijenu. To je i razlog zbog čega se stalno izmjenjuju optimistične najave o skorom potpisivanju sporazuma s vijestima o blokadi pregovora, štoviše o njihovoj mogućoj propasti.

Za ovaj vikend ponovno je najavljeno "moguće potpisivanje sporazuma". Te nade pothranjuje iznenadna odluka američkog ministra vanjskih poslova Christophera da

skrati svoju azijsku turneju i da se vrati u Dayton kako bi konferenciju, koja je, eto sada pred ciljem, priveo sretnom kraju.

Drugi su opet skloni u Christopherovu povratku na lice mjesta vidjeti još jedan pokušaj Amerikanaca da svim sredstvima i silama pritisnu Miloševića i Izetbegovića kako bi spasili pregovore koji su po mnogim ocjenama opet opasno zapeli. Da bi taj pritisak bio što uvjerljiviji, s Christopherom su u Dayton stigli i američki ministar obrane Perry, Clintonov savjetnik za sigurnost Lake te glavni zapovjednik budućih međunarodnih (NATO) mirovnih snaga za Bosnu general Joulwan.

Dakle, sasvim je moguće da dok ovaj tekst bude pred čitateljem, stigne i vijest kako je Dayton konačno prošao kroz cilj, ali i obrnuto: vijest da se pregovori nastavljaju i sljedeći tjedan.

1. Glavni problem u Daytonu - i tu se svi slažu - nepomirljivi su zahtjevi Miloševića i Izetbegovića. Oni se prije svega odnose na teritorijalna pitanja. Sudeći prema najnovijim vijestima, oko ustavnih pitanja nema više značajnijih kontroverzi, jer su Amerikanci ipak uspjeli "slomiti" Muslimane i progurati "faktičku podjelu" Bosne.

Holbrooke je navodno uspio nagovoriti bosanskog premijera Silajdžića, koji se pokazao najtvrdim zagovornikom građanski jedinstvene Bosne, da odustane, kako je to formulirao jedan zapadni list "od svoje vizije multietničke i jedinstvene bosanske države". Pritom se navodi da je Izetbegović po tom pitanju pokazao znatno veću "fleksibilnost", te da s njim nije bilo većih problema.

Na toj su crti vijesti od subote po kojima "američki kompromisni prijedlog predviđa faktičku podjelu Bosne na dva dijela uz principijelno održanje cjelovite države". Ako je ta formulacija točna, odnosno ako zaista precizno opisuje ono što je dosad iznjedrio Dayton, onda to znači da će cjelovitost Bosne biti samo prividno očuvana, kako bi se formalno zadovoljili međunarodni principi, dok dugoročno valja računati s njenom konačnom podjelom na srpski dio te na muslimansko-hrvatsku Federaciju.

To bi mogao biti razlog zbog čega tolika nepopustljivost oko teritorijalnih pitanja i statusa Sarajeva. Očito postaje jasno da će razgraničenje koje se sada postigne između "dva entiteta" biti i buduća granica koja se više neće mijenjati.

Zato su Srbi ovih dana i zaprijetili prekidom pregovora jer su Muslimani navodno tražili 66 posto bosanskog teritorija, dakle, znatno više od onoga što predviđa plan Kontaktne skupine, a time i američki plan. Ali otprilike onoliko koliko Muslimani i Hrvati imaju udjela u cjelokupnom bosanskom stanovništvu! Nije li to još jedan signal da se u Daytonu "ispod stola" zaista kuha konačna podjela Bosne?

I srpski zahtjevi su na istoj crti. Srbi traže podjelu Sarajeva, posavski koridor širine 20 kilometara, i što je najindikativnije izlaz na more! Također traže i Goražde, dok Muslimani opet inzistiraju na povratku Srebrenice i Žepe. Zapadni mediji javljaju i o tome da Srbi traže i područja koja su ovog ljeta izgubili u zapadnoj Bosni, što sve skupa govori o tome da je luk teritorijalnih zahtjeva nategnut do samog pucanja.

Mogu li Christopher, Perry i co. uspjeti presjeći taj gordijski čvor, pitanje je o kojem najvećim dijelom ovisi i sudbina samih pregovora.

2. Da pri svemu tome ima i krajnje neprincipijelne trgovine, te da bi moglo doći i do neugodnih iznenađenja, kazuje i Zubakov "memorandum" Holbrookeu u kojem protestira protiv prijedloga teritorijalne podjele, jer se po tom prijedlogu hrvatska Posavina dodjeljuje Srbima a ne Federaciji. Nema nikakve sumnje da su u Daytonu postignuta i dva važna hrvatsko-muslimanska sporazuma, što otvaraju vrata boljoj suradnji između dva naroda te njihovu tješnjem vezivanju uz Hrvatsku.

Sporazum o jačanju bošnjačko-hrvatske Federacije, iako po svom sadržaju nije nikakav poseban novum, važan je utoliko što je potvrđen uz najautoritativnije svjedoke, Amerikance, Europsku uniju, a tu posebno Nijemce, te što su iza njega sada "demonstrativno" stali predsjednici Izetbegović i Tuđman.

Da je oživotvorenje Federacije ovog puta ozbiljnije mišljeno, kazuje i vijest po kojoj je ministar vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, Muhamed Šaćirbegović najavio svoju ostavku nakon potpisivanja daytonskih sporazuma, s obrazloženjem kako je sada na Hrvatima da dadu ministra vanjskih poslova!

Naravno, s teškoćama u odnosima između Federacije i vlade BiH treba i dalje računati kao i s problemima u oživotvorenju same Federacije. To je proces koji je opterećen ne samo psihološkim zaprekama, nego i različitim političkim ambicijama pa i interesima.

3. S druge strane, na bosanskoj je Federaciji, kao na nekoj vrsti kamena temeljca postavljen i cijeli ovaj mirovni sporazum. Toga se mora biti svjestan. Iza bosanske Federacije čvrsto stoje i Amerika i Europska unija, pri čemu opet osobito Njemačka. Ona za Zapad, usprkos svim njegovim političkim, a još više geopolitičkim nedosljednostima, nesumnjivo ima strateško značenje u smislu vojnopolitičke ravnoteže bosanskim Srbima. Ali i u pogledu konačnog razgraničenja! Bez obzira na određene nelogičnosti unutar bosanskog razgraničenja, s dobrim argumentima se već sada može reći da će to biti, kad-tad, i geopolitička granica između Istoka i Zapada, koja će u perspektivi možda postati i most između ta dva svijeta ako jednog dana Europa zaista postane zajedničkom kućom svih svojih naroda i država.

Psihološko-političkih gledano, to treba otvoreno reći, Federacija je bila jedini način da se Muslimani privole na rješenje koje ne bi vodilo u radikalizaciju islama na ovim prostorima i koje im pruža šansu da kulturno-politički prežive kao narod.

Ali, Federacija je i Hrvatima donijela političke koristi, kao i osiguranje strateških interesa matične države. Ona možda ne odgovara idealnim političkim predodžbama jednog dijela bosansko-hercegovačkih Hrvata, ali je svakako izraz političkih realnosti. Federacija i njeno povezivanje s Hrvatskom, o čemu je također u Daytonu potpisan važan sporazum, garancija su da će bosansko-hercegovački Hrvati ostati konstitutivan narod u Bosni te da će njihova prava i iden-

titet biti očuvani i da će ostati i dalje u prirodnoj i tijesnoj vezi s hrvatskom državom. Drugog puta niti je bilo a niti ga ima, osim ako se ne želi konfrontacija s cijelom međunarodnom zajednicom, što bi, kako to pokazuje primjer bosanskih Srba, u konačnici vodilo u političku katastrofu.

Iz te perspektive bi trebalo gledati i na Dayton. Idealnog rješenja tamo ni za kog neće biti. Stanoviti kompromisi će se morati učiniti, pri čemu Hrvati jedino ne smiju dopustiti da plate račun za drugoga, a takvih tendencija, na žalost, ima.

Na toj su crti i pritisci koji, očito politički sinhronizirani, idu i preko Međunarodnog suda za ratne zločine u Den Haagu. Pritom je uistinu apsurdno da se upravo sada podiže optužnica protiv Kordića, Blaškića i još četvorice Hrvata, a to za progone i ubojstva Muslimana u srednjoj Bosni, dakle upravo tamo gdje su Muslimani, a ne Hrvati bili agresori. FAZ ovih je dana objavio podatak da su Muslimani u tom "ratu u ratu" od ožujka 1993. do ožujka 1994. protjerali iz srednje Bosne oko 200.000 Hrvata, dok su Hrvati iz Hercegovine, gdje su imali vlast, protjerali "samo" 50.000 Muslimana!

Već i taj podatak kazuje da je sud u Den Haagu krenuo putem koji bi ga mogao diskreditirati kao nezavisnu pravnu instancu, odnosno kompromitirati kao politički instrument velikih sila.

Koliko se u tom daytonskom "dramatičnom hrvanju" udara ispod pojasa, kazuje i to što Amerika očito dozira podatke i činjenice na temelju kojih Haaški sud dobrim dijelom podiže optužnice, ali istodobno nije htjela Goldstoneu zajamčiti da će inzistirati na tome da u mirovni sporazum u Bosni uđe i klauzula po kojoj se Haaškom sudu moraju izručiti osumnjičeni za ratne zločine. I pravda je očito dio daytonske trgovine, čemu se, uostalom, poslije svega što se u ove četiri godine događalo na prostorima bivše Jugoslavije, uključujući tu i reakcije Zapada, ne treba čuditi.

4. Ako se sve to ima pred očima, onda se može dati za pravo onim zapadnim komentatorima koji su ocijenili

kako je hrvatski Predsjednik u Daytonu postigao svoj glavni cilj: mirnu reintegraciju još uvijek okupiranih istočnih područja u državnopravni sustav Hrvatske. Sporazum koji je u vezi s tim postignut u biti je izraz realnih okolnosti i iste takve politike. Svakako ima onih u nas koji vjeruju da bi vojno rješenje bilo mnogo "čišće" i sigurnije od sporazuma, koji je ipak samo temeljan i koji će svakako još zahtijevati puno strpljenja, političkog takta i diplomatskih napora kako bi se proveo u djelo.

No, nekoliko ključnih argumenata govore u prilog ovoj ozbiljnoj šansi da se problem riješi mirnim putem. Svatko tko misli da bi vojno rješenje bilo bolje mora se iskreno zapitati: je li spreman dati svoj vlastiti život i život svoje djece samo zato da se nešto postigne prije nego što će se, po svemu sudeći, postići za godinu-dvije dana? I treba li Hrvatska i dalje krvariti ako to nije krajnja nužda?

Svi mi znamo što je naša vojska u stanju i kolika je njena vojna snaga danas, ali pritom se ne smije zaboraviti da su u toj vojsci i naša djeca, dakle živi i konkretni ljudi koji u ovoj Hrvatskoj prije svega trebaju živjeti.

Drugo: namjera je hrvatske politike uvijek bila normalizacija sveukupnih hrvatsko-srpskih odnosa. Bez te normalizacije nema na ovim prostorima ni trajnog mira, ni prosperiteta ni za koga. Sporazum potpisan u Erdutu i Zagrebu olakšava tu normalizaciju, a sada vidimo da ju je i predsjednik Tuđman najavio kao praktički već "skuhanu" stvar. U tom smislu, mirna reintegracija Baranje, istočne Slavonije i zapadnog Srijema, šansa je i Srbima u Hrvatskoj da se iz pozicije kosti u grlu hrvatske države i hrvatskog naroda, preobrazu u most preko kojeg će se olakšati kontakti i odnosi između dviju država, između Hrvatske i Srbije.

Ma kako to iz pozicije žrtava i prognanika u Domovinskom ratu bilo gorko, ali u povijesti je uvijek ista neizbježnost: ratovi, bez obzira koliko bili brutalni i nepravedni, na kraju uvijek završavaju s mirom i normalizacijom života i odnosa među nekadašnjim neprijateljima.

Pritom ne treba zaboraviti još jednu okolnost: još do nedavno bilo je pokušaja da se oživi plan Z-4, po kojem bi

se Srbima, makar su otišli iz Banije, Korduna, Like i Knina omogućio ne samo masovni povratak, nego i široka politička i ina autonomija. Sa sada potpisanim sporazumom i to je skinuto s dnevnog reda. Htjeti dakle kruha preko pogače bilo bi politički kratkovidno i sa stajališta državnih interesa štetno.

5. Hrvatska niti može a niti želi živjeti u izolaciji, izvan Europe da se to tako rekne. Sloboda i nezavisnost koji bi svršili u civilizacijskom i privrednom kamenom dobu svakako ne bi bili vrijedni žrtava palih za nju. Zbog toga, ma kako se to nekima možda i ne sviđalo, hrvatska politika mora svoje poteze usklađivati s međunarodnim interesima i standardima, čak i kad oni nisu uvijek "na razini principa". Ono što Hrvatska dosad nikad međutim nije učinila, a za to ima materijalnih dokaza od "Bljeska", "Oluje" pa do "Maestrala", ona nije nikad s tim međunarodnim interesima paktirala na štetu temeljnih nacionalnih interesa!

Napokon, put u slobodu iz komunističke Jugoslavije u kojoj je hrvatski narod takoreći bio uhvaćen u paukovu mrežu srpskog hegemonizma, bio je posut trnjem i teškoćama da se ponekad čak činilo da na kraju neće biti ni Hrvata a ni ove države. To nikada ne bismo smjeli zaboraviti, jer narod koji izgubi tu vrst pamćenja, izgubio je i osjećaj za mjeru a to znači i za vlastitu sudbinu, za vlastitu budućnost. To više što je Hrvatska, samo četiri godine od najstrašnije agresije koja se na nju sručila, ne samo nezavisna i međunarodno priznata država nego, s ovim najnovijim sporazumom, praktički i cjelovita.

Tko bi u to mogao povjerovati još prije četiri godine, nakon one očajne usamljenosti u kojoj smo se našli kad je hrvatski Sabor proglasio nezavisnost (25. lipnja 1991.), i nakon što su pobunjeni Srbi i Beograd okupirali gotovo trećinu hrvatske zemlje, a svijet je to sve skupa mirno promatrao i čak prijetio ozbiljnim kaznama i mjerama ako se s time ne pomirimo. Riječju: ne samo iz ovoljetnog trijumfalizma, nego i iz te naznačene perspektive valja ocjenjivati domete postignutog ako želimo biti realni u prosudbama.

HRVATSKA NIJE MOGLA IZBJEGNUTI DAYTON

Je li mirovni sporazum iz Daytonu uspjeh za hrvatsku politiku? Ili je ona previše popustila, "odričući se" hrvatske Posavine te Mrkonjić Grada i Šipova?

Prije nego li se odgovori na to pitanje valja postaviti drugo: Je li se Dayton uopće mogao izbjegnuti? Odnosno što bi se dogodilo da hrvatsko političko vodstvo nije htjelo pregovarati ili na kraju prihvatiti kompromisnu formulu iza koje su čvrsto stali Amerikanci, ključne europske sile, a dobrim dijelom i Rusi?

Za odgovor se ne treba previše domišljatosti. Jasno je da bi velike sile reagirale svim raspoloživim političkim sredstvima, pri čemu, u ekstremnom slučaju, ne bi trebalo isključiti ni ona vojna. Hrvatska bi sasvim sigurno dospjela u političku i privrednu izolaciju iz koje bi mogla izaći samo uz novi mnogo teži diktat velikih sila što bi u konačnici bilo mnogo gore od svakog kompromisa učinjenog u Daytonu.

Na takav scenarij zorno podsjeća i situacija s bosanskim Srbima kao i s Miloševićevom Srbijom koja je gospodarski i civilizacijski na dnu i kojoj, po ocjeni mnogih kompetentnih promatrača, neće ni ukidanje sankcija pomoći da se relativno skoro izdigne iznad "standarda i razine jedne Albanije".

Dakle, gledajući sa stajališta temeljnih nacionalnih interesa, u Dayton se moralo ići i moralo se pregovarati. To više što je Hrvatska za razliku od Srbije, zbog kulturno-povijesno-civilizacijskih razloga, mnogo osjetljivija pa i ra-

njivija na svaku eventualnu izolaciju. Za razliku od prosječnog Srbina, hrvatski čovjek znade i osjeća da pripada u svakom pogledu srednjoj Europi i Zapadu te da bi stoga svako isključivanje iz međunarodne zajednice doživio na način na koji su nekoć stari Rimljani doživljavali izgon u barbarsku provinciju.

Povrh toga Hrvatska bi na kocku stavila i svoje sigurnosno-političke interese. Ona bi se, bez obzira kakve vojne uspjehe u međuvremenu eventualno postigla, našla u zoni kaosa i nestabilnosti. Dakle, u nekoj vrsti *Medueurope*.

Amerikanci, koji su se upravo kroz daytonske pregovore konačno profilirali ne samo kao sila reda u Bosni, nego i kao strateški partner Hrvatske, bili bi za nas u takvom slučaju izgubljeni.

1. Može izgledati kao sarkazam to da su Amerikanci otkrili svoje interese na Balkanu tek kad je predsjednik Clinton ocijenio da bi zbog pritiska Kongresa u vezi s Bosnom mogao izgubiti sljedeće izbore.

Može se činiti problematičnim i to što su Amerikanci u Hrvatskoj "otkrili" partnera tek onda kad se pokazalo da je ona toliko vojno snažna da može okrenuti odnos snaga ne samo u Bosni, nego i na širem prostoru, te da je to i učinila i time stvorila pretpostavke za razvoj koji je kasnije doveo i do Daytonu.

Može izgledati kao moralni cinizam činjenica da su velike sile, na čelu s Amerikancima, isforsirale mirovne pregovore upravo u trenutku kad su bosanski Srbi bili pred vojnim slomom i kad je Hrvatskoj vojsci i Armiji BiH trebalo još samo nekoliko dana pa da oslobode i Banja Luku.

Sve to valja imati pred očima kad se ocjenjuju dometi Daytonu. Zbog interesne situacije velikih sila, jednostavno se nije htjelo dopustiti da bosanski Srbi budu poraženi, a Srbija bačena na koljena. Koliko god to sa stajališta pravde i morala bilo skandalizirajuće, ta i takva politika nisu i bez svoje unutarnje logike.

Treba se podsjetiti da su Francuzi i Britanci, uz sve-srdnu pomoć Rusa, nekoliko godina pokušavali pomoći Srbiji da se na ovim područjima instalira kao sila reda, kao neka

vrst neoversajskog žandara koji će ostale narode držati u pokornosti kako bi Europa imala mir i kako bi se ograničili utjecaji nepoželjnih sila na ovim područjima.

Taj su koncept vanjskopolitički opstruirali Amerikanci i Nijemci, time što su podržavali žrtve srpske agresije, dok im je smrtna udarac zadala Hrvatska nizom svojih vojnih pobjeda i činjenicom da se preobrazila u relevantni vojno-politički čimbenik na tlu bivše Jugoslavije.

Poslije "Bljeska", "Oluje" te vojnih operacija u zapadnoj Bosni koncepcija po kojoj je velika Srbija trebala postati silom reda urušila se sama od sebe. Pokazalo se da Srbi tog uložili nisu dorasli ni vojno, ni politički ni kulturno-civilizacijski, što se osobito vidjelo u načinu na koji su bosanski Srbi postupali s vojnicima UN, a još više po njihovim zločinima nad Hrvatima i Muslimanima.

Tada i tek tada rada se ideja koja je u Daytonu i provedena: naime uspostava mira na bazi ravnoteže snaga i interesa i to prije svega između Hrvatske i Srbije. Tko je pratio diskusije u Americi nakon Daytonu, mogao je uočiti da u njima dominira neka vrst straha kako bi neuspjeh u implementaciji mogao dovesti i do konfrontacije između Rusa i Amerikanaca. Jer u tom slučaju Rusi bi čvrsto poduprijeli Srbiju a Amerikanci Hrvatsku. Na tu opasnost ukazao je i sam Kissinger.

2. Dakle, iako su motivi što su doveli do Daytonu vrlo različiti, u Daytonu se vodilo računa i o stanovitoj geopolitičkoj i geostrateškoj ravnoteži na ovim prostorima, kao i ravnoteži interesa pa ako se hoće i ambicija. Iza svega toga stajao je čvrst interes velikih sila da ne dozvole da zbog bivše Jugoslavije dode do ozbiljne konfrontacije među njima: bilo da je riječ o američko-ruskim odnosima, ili pak o odnosima među europskim partnerima. To više što se kriza u bivšoj Jugoslaviji tendencijski počela razvijati u tom smjeru.

To je razlog zašto je u Daytonu skrpano mirovno rješenje koje se ne može moralno opravdati, ali je politički i interesno obrazloživo. Tamo se htjelo, a to se na kraju i postiglo, pomiriti gotovo nespojivo: interese (iako reducirane) agresora s interesima i opravdanim zahtjevima žrtava

agresije. To drugim riječima znači da su Amerikanci, kao glavni makleri, svjesno išli na to da se politički sankcionira ono što je do tog trenutka manje-više na terenu ostvareno vojnim putem, uključujući tu i samo etničko čišćenje. Koliko god se Zapad inače zgražao nad etničkim čišćenjem i koliko god se pozivao na "multietničku" Bosnu, u Daytonu se dogodilo takoreći isto ono što se dogodilo i nakon dugogodišnjeg tursko-grčkog rata s početka ovog stoljeća kao i poslije poraza Hitlerove Njemačke: međunarodno je sankcioniran princip nacionalno-homogenog teritorija!

U tom smislu nema nikakve sumnje da je Bosna ne samo teritorijalno, nego i etnički podijeljena u Daytonu. To je točka oko koje se slažu svi objektivni analitičari. Ustavna rješenja i konstrukcije kojima se pokušava očuvati cjelovitost Bosne u uvjetima njene faktičke i sankcionirane podjele, nisu drugo nego pokušaj zamazivanja očiju naivnima i široj javnosti.

Tome u prilog govori i ovo: međunarodne snage za implementaciju mirovnog sporazuma pod komandom NATO-a bit će rasporedene uzduž crta teritorijalnog razdvajanja, dakle na liniji podjele između bosanske Federacije i srpske republike. Time se objektivno fiksira unutrašnja granica, s tendencijom da se pretvori i u vanjsku.

Osobito je znakovito da multinacionalne snage nemaju zadaću štiti vanjske - dakle - međunarodno priznate granice Bosne i Hercegovine, što samo po sebi govori kako zapravo stoji stvar s cjelovitom Bosnom. Analitičari su već i prije Daytonu upozoravali na tu okolnost, govoreći da će od toga gdje će biti prostirana glavna NATO snaga zavisiti i to ide li se na konačnu podjelu ili na teritorijalno očuvanje bosanske države. Utoliko nije pretjerano reći da će Bosna, po dolasku NATO-a, na neki način nalikovati Njemačkoj poslije Drugog svjetskog rata: bit će pod nekom vrstom protektorata velikih sila, teritorijalno podijeljena, s krajnje ograničenim suverenitetom, ali bez pravih šansi za ujedinjenje, jer u Bosni, za razliku od Njemačke, postoje tri a ne jedan narod. I drugo: do podjele Bosne nije došlo izvana, nego

iznutra što mogućnost eventualnog "ujedinjenja" praktički svodi na nulu.

Povrh toga s idejom cjelovite Bosne nespojivo je to da će svaki od bosanskih entiteta sačuvati svoju vojsku i policiju, a to u konačnici znači i nadzor nad pripadajućim vanjskim granicama.

3. Zbog toga se nastojalo pri podjeli teritorija pomiriti dva principa: geopolitički i psihološki. Osobito ovo potonje je bilo važno kad je riječ o Muslimanima koji su objektivno, ako se uzmu u obzir njihove ambicije, najveći gubitnici Daytonu. Posljedica su opet kompromisi za koje je pitanje hoće li se u svim svojim detaljima moći održati, ili će u kasnijoj fazi podleći novim nagodbama.

Nakon definitivnog gubitka Srebrenice i Žepe, Muslimani se nisu mogli odreći i Goražda, premda je sudbina tog grada, koji se nalazi u potpunom srpskom okruženju, u mnogo čemu nesigurna. Muslimani su, protiv izričite volje bosanskih Srba, doduše dobili koridor prema Goraždu kao i cjelovito Sarajevo. U tome valja u prvom redu vidjeti kompenzaciju za faktički izgubljenu cjelovitu Bosnu. U istom svjetlu treba vidjeti i značenje hrvatsko-muslimanske Federacije. Ona Muslimanima ostaje zapravo jedini realan i siguran državni okvir, koji je povrh toga i psihološki veoma važan jer im daje osjećaj da su ipak spasili malo više od pola bosanske države. U tom smislu bez bosanske Federacije naprosto ne bi bilo moguće nikakvo rješenje u Bosni. Velike sile zbog toga su i toliko inzistirale na njenoj uspostavi. One nisu htjele efikasno zaštititi i očuvati cjelovitu Bosnu, ali nisu htjele ni njenu trojnu podjelu (premda su jedno vrijeme i takve ideje cirkulirale), nego su se odlučile na ovu dvojni podjelu.

Treba se prisjetiti da je stvaranje federacije palo u vrijeme kad su Srbi još dominirali na bojištima te da je uz želju da se okonča rat između Hrvata i Muslimana, u stvaranju bosanske federacije znatnu ulogu odigrala i ideja da se stvori protuteža srpskoj vojnoj sili i time otvori put balansu snaga u Bosni. U tom smislu taj je projekat bio veoma produktivan i za Muslimane, a još više, i za Hrvate. On je

omogućio Hrvatskoj operacije na bosanskom teritoriju koje su bile nužna pretpostavka za "Oluju". Duh federacije omogućio je i sporazume između Zagreba i Sarajeva koji su doveli kasnije i do velikih uspjeha u zapadnoj Bosni.

4. Iako u Daytonu u vezi s jačanjem federacije nije zaključeno ništa bitno novo, ipak je taj sporazum, zajedno s onim o osnivanju Vijeća za suradnju između Hrvatske i Federacije vrlo dalekosežan. Ti sporazumi markiraju buduće strateške odnose i na neki način zacrtavaju smjer geopolitičkog sređivanja ovih prostora.

Unatoč svih problema koji mogu nastati u ozbiljenju Federacije, njena je ideja, gledajući s aspekta sveukupnih hrvatskih nacionalnih interesa ova: osigurati konstitutivnu poziciju hrvatskog naroda unutar Bosne, te kroz tijesnu političku, vojnu i gospodarstvenu pa i kulturnu suradnju na dugi rok osigurati sigurnosne i strateške interese Republike Hrvatske. Budući da su Amerikanci s Nijemcima glavni kumovi Federacije, a da Federacije nema bez aktivne uloge i podrške Hrvatske, time Hrvatska postaje ne samo strateški partner tih dviju velikih sila, nego joj se otvara i niz drugih pozitivnih mogućnosti, uključujući tu i integracije u sve ključne zapadne institucije.

Ma koliko se u ovom trenutku nekom činilo da je predviđeno odumiranje Hrvatske Republike Herceg-Bosne gubitak za Hrvate, ili da su teritorijalne "koncesije" (Hrvatska Posavina, Mrkonjić Grad i Šipovo) veliki gubici, hrvatski je narod u cjelini gledajući najveći dobitnik u raspetljavanju krize na tlu bivše Jugoslavije. To je i nepodijeljeno gledište svih svjetskih i europskih komentatora i eksperata od zanata i ugleda.

Hrvatska je jedina ostvarila sve svoje glavne nacionalne ciljeve. Sporazum o mirnoj reintegraciji Baranje, istočne Slavonije i zapadnog Srijema, unatoč svih problema koji će u njegovoj provedbi još iskrsnuti i iskrsavati, u konačnici je ipak definitivno zaokružavanje državnog teritorija Hrvatske i to na crti maksimalističkih zahtjeva: međunarodno priznatih granica! Šanse da se taj sporazum ostvari su veće nego za bilo koji sporazum dosad, jer su odnosi snaga danas takvi, a

i interesi međunarodne zajednice, pa i same Srbije. Beograd po svemu sudeći zaista više nema interesa da ratuje, jer si to ne može priuštiti s obzirom na mizeriju u koju se srozao. O tome na stanovit način kazuje i ova svježša vijest: Siemens je ovih dana požurio u Beograd ne bi li tamo dobio posao (obnova telekomunikacijske mreže i željeznica), u vrijednosti od 3,5 milijardi DEM! Nije li to jedan od vrlo jasnih znakova kamo se stvari kreću?

Pritom se ne smije zaboraviti ni još jedna važna okolnost. Hrvatska nije samo praktički zaokružila svoj državni teritorij, nego je "Oluja", bez da je to bila intencija hrvatskog političkog vodstva, u biti korigirala petstogodišnju povijest: Banija, Kordun, dijelovi Like te kninsko područje nikad više neće moći biti mjesta antihrvatskih pobuna i revolucija. A još do nedavno Hrvatskoj se htjelo pritiscima nametnuti da po svaku cijenu omogući kolektivan povratak izbjeglim Srbima i Martićevcima. Danas o tome više nitko ne govori, zahvaljujući tome što je Zagreb pokazao spremnost da mirno riješi pitanje preostalih okupiranih područja!

Ako se sve to sagleda u perspektivi one hrvatske gotovo očajničke osamljenosti i vojne bespomoćnosti iz vremena beogradske agresije, i ako se uzmu u obzir svi oni antihrvatski sentiment i interesi koji su dobrim dijelom određivali ili pokušali odrediti sudbinu na ovim prostorima, onda je hrvatska državna politika zaista s Daytonom, kao nekom vrsti krune tog procesa učinila majstorsko djelo.

Zapadni analitičari, čak i oni koji nam nisu skloni, sa čuđenjem i prikrivenom zlobom konstatiraju da je Tudmanu sve to uspjelo a da pritom ne samo što nije zaradio sankcije, nego je uspio sačuvati otvorena vrata za europske i ine zapadne integracije i time Hrvatskoj već u startu stvoriti značajne prednosti.

5. Naravno da sa stajališta izravnih žrtava srpske agresije stvari mogu izgledati i ponešto drukčije. Sto tisuća Hrvata prognanih iz bosanske Posavine, zasigurno se u ovim momentima ne osjećaju ni pobjednicima ni dobitnicima. No, ma kako to možda zvučalo nehumano, ipak je točno da se nacionalna politika niti može praviti, a niti se njeni dometi

mogu mjeriti samo sudbinom vlastitog dvorišta. To je tragična pouka svih velikih povijesnih događaja a osobito kad je riječ o stvaranju nacionalnih država.

Hrvatska delegacija u Daytonu nije mogla a ni smjela zbog hrvatske Posavine baciti preko palube cijeli ovaj sporazum koji upravo hrvatskom narodu u cjelini ne samo da donosi mir, nego i ispunjenje njegovih temeljnih nacionalnih interesa, uz otvaranje mogućnosti za gospodarstveni i svaki drugi razvoj bez čega ni vlastita država nema mnogo smisla. To tim više što Hrvatska nije dala Posavinu, ona je vojno bila prije toga izgubljena, a Srbi, koji su u tom pitanju imali podršku velikih sila, nisu je htjeli dati ni za mnogo veće teritorije u zapadnoj Bosni. To je nažalost ležalo i u logici samih pregovora koji su išli za tim da se u perspektivi sankcionira podjela Bosne a time i nova geopolitička situacija.

Napokon, i rješenje u Bosni, takvo kakvo nažalost jest, kao i sporazum o mirnoj reintegraciji preostalih hrvatskih područja otvorili su i realnu mogućnost za normalizaciju hrvatsko-srpskih odnosa, bez čega nije moguć ni trajan mir na ovim prostorima a ni blagostanje za bilo koga. Hrvatski narod je previše krvario a da bi olako odbacio put koji mu konačno, nakon tolikih stoljeća potlačenosti i neslobode, otvara mogućnost da u punoj suverenosti i u svojoj cjelovitoj nacionalnoj državi pokaže i sebi i svijetu a prije svega svojoj djeci da je sposoban ne samo dobiti rat, nego dobiti i mir. Jer kako je to rekao jedan veliki europski državnik, mir nije sve, ali bez mira sve je ništa!

DAYTON NE ZNAČI PRAVEDAN NEGO MOGUĆI MIR!

Može li se gubitak hrvatske Posavine opravdati time što su i druge strane u Bosni bile prisiljene na slična odricanja?

Muslimani su se morali odreći Srebrenice i Žepe, mjesta svoje najveće kalvarije i istodobno prihvatiti teritorijalnu i etničku podjelu Bosne koja ima dobre izgleda da se na kraju pretvori i u konačno stanje.

Srbi su opet izgubili "svoje Sarajevo", što je psihološki i politički ravno ratnom porazu. Uz to su morali pristati i na goraždanski koridor koji faktički razbija njihovo područje i znatno otežava geopolitičku konsolidaciju cijelog srpskog entiteta. Koridor kod Brčkog ostao je i dalje *Ahilova peta* srpske republike, pri čemu postoje dobri izgledi da na kraju taj važan strateški grad i izgube.

Ipak, usprkos svemu tome, gubitak hrvatske Posavine ne može se *moralno* obrazložiti, a još manje opravdati time što će se eto ukazati kako su i drugi loše prošli.

Pogotovo ne ukazivanjem na Srbe, jer to u konačnici vodi izjednačavanju žrtve i agresora. Kad na kraju jednog osvajačkog rata, u kojem nema apsolutnog pobjednika, žrtva i agresor podjednako dobro ili loše prođu, onda je to svakako znak da su moral i pravda definitivno poraženi. Daytonski sporazum, bez obzira na sve njegove real-političke domete, u biti je *amoralan*, jer je u istoj mjeri htio zadovoljiti agresora kao i njegove žrtve. Krunski dokaz za to je činjenica da je njime sankcionirano vojno stanje na terenu, a time u biti rezultat srpske agresije.

S tog vidika, razočaranost, pa i bijes Hrvata bosanske Posavine posve je razumljiv i jedva da se išta razumno tim ljudima može izreći kao kontraargumentacija. Oni se osjećaju prodanim, prevarenim, izigranim, ostavljenim na cjedilu. Oni znadu da je pravo na njihovoj strani, da su u Posavini bili ne samo većinski narod, nego i dvotrećinski vlasnici zemlje. I to stoljećima. Oni ne mogu shvatiti da je njihova borba bila uzaludna, da su morali podnijeti strahovite žrtve da bi na kraju završili kao *apatridi*.

Sve je to tako kad se stvari gledaju isključivo s moralnog i humanog vidika. Kad se pred očima imaju konkretne ljudske sudbine. To je drama, to je tragedija i tome se uistinu teško može išta dodati. No, tko je za to kriv? Tko je nametnuo taj *amoralni okvir* u kojem je na daytonski način raspetljana bosanska kriza? Hrvatsko političko vodstvo koje sada optužuju za izdaju, kako se moglo čuti prošlog tjedna na Markovu trgu, prigodom prosvjeda posavskih Hrvata?

1. Stvari treba barem u tom smislu pojasniti. U Daytonu se uistinu nije radilo o tome da se zaključí pravedan, a to će reći moralan mir. Takav mir implicirao bi, ne samo bezuvjetnu kapitulaciju bosanskih Srba, nego i potpuni politički i vojni poraz Srbije koja je istinski začetnik i glavni agresor i u Hrvatskoj i u Bosni. Međutim, ne da oko toga među velikim silama nije postojao nikakav politički konsenzus, nego nigdje, ama baš nigdje ni mrvica političke volje za takvo što. Velike sile nisu željele pravedan, nego mogući mir! Njegovu šansu vidjele su u ravnoteži snaga nastaloj na području bivše Jugoslavije poslije hrvatskih kolovoških oslobodilačkih akcija, uključujući tu i hrvatsko-muslimanske vojne uspjehe u Bosni kao i zračne napade NATO-a na bosanske Srbe.

Zbog toga se u Daytonu prešlo preko svih moralnih, pa i sadašnjih međunarodnih principa: otprilike kao kad statičar razmišlja o nosivosti neke konstrukcije. On ne razbija glavu o moralnim aspektima svoga djela, nego računa kolike su dimenzije potrebne i koliko armature da bi objekt izdržao pod budućim teretima. To je ključni razlog zbog kojeg se srpski blok u Daytonu jednostavno nije htio suviše oslabiti u odnosu na hrvatsko-muslimanski i zbog čega je

pritisak i na žrtve agresije na kraju uzdignut do samog pregovaračkog principa.

Kad se razmišlja o odgovornosti za gubitak bosanske Posavine onda valja imati pred očima i ovu okolnost: velike sile nisu iznudile mirovni sporazum u prvom redu zbog svog mekanog srca i zbog moralnog zgražanja nad agresorom, nego zbog vlastitih političkih i inih interesa. Pojednostavljeno govoreći taj se interes na kraju sveo na to da se ne smije riskirati eventualni sukob među velikima zbog "nekakvog plemenskog rata na Balkanu".

Onaj koji je posljednjih mjeseci pratio raspravu na Zapadu o tome, mogao je uvidjeti da je Bosna sve više postajala nekom vrstom utega i istodobno kamena spoticanja među ključnim svjetskim silama. Za Clintona je taj problem imao više unutrašnjopolitičke reperkusije, a za Europljane vanjskopolitičke. Egon Bahr, jedan od bardova njemačke socijaldemokracije, demonstrirao je sav taj europski cinizam, rekavši svojedobno kako nećemo valjda mi Europljani dovesti u pitanje naše međusobne odnose i naše povijesne ciljeve zbog tamo "nekih posvađanih plemena".

Ako se tome doda i to da su vojni uspjesi Hrvatske, te oni HVO i Armije BiH u Bosni zaprijetili potpunim porazom bosanskim Srbima, a time i političkom slomu Srbije, te da je to Zapad svim silama htio spriječiti iz straha da ga takav razvoj ne uvuče u konfrontaciju s Rusijom, onda je jasno tko je dao i izdiktirao daytonski okvir za sporazum kakav smo na kraju dobili.

2. Moral u politici težinu ima samo onda ako iza njega stoji dovoljno divizija sposobnih da ga nametnu. A to najčešće ili nije slučaj, ili nije u interesu onih koji te divizije imaju.

Cijela europska povijest bila je povijest velikih etničkih čišćenja, preseljenja stanovništva i krvlju ispisivanih nacionalnih i državnih granica. Nijedna država nije nastala ni iz moralnih pobuda niti na evanđeoskim principima. Dapače, Richelieu i Lui XIV. uništili su pobožnog habsburškog cara upravo stoga što je naspram bezbožne real-politike pariškog kardinala pokušao etablirati politiku zasnovanu isključivo

na kršćanskim vrednotama i principima. U konačnici posljedica svega toga bio je i 30-godišnji rat koji je opustošio Srednju Europu, a to u prvom redu znači Njemačku..

Ta krvava logika nacionalne opstojnosti upravo je ozakonjena u europskoj povijesti. Ništa što se danas događa na ovim našim prostorima nije premijera, već je ponavljanje već viđenog i proživljenog. Međunarodna je zajednica poslije Prvog svjetskog rata sankcionirala prvo veliko etničko čišćenje u Europi nakon dugogodišnjeg tursko-grčkog rata. Stanovništvo je preseljavano iz jedne države u drugu, u mnogo slučajeva protiv njegove volje i u okolnostima koje su pridonijele da mnogi nikad ne stignu na odredišta.

Poslije Drugog svjetskog rata ponovno je sankcionirano etničko čišćenje. Ovog puta ne u Ženevi, nego u Potsdamu, 12 milijuna Nijemaca prognano je uz blagoslov zapadnih sila sa svojih ognjišta iz istočne Europe. Mnogi nisu preživjeli, ali danas, 50 godina nakon te ljudske katastrofe i moralnog, pa i političkog zločina pobjednika, njemačka država i njemački narod žive i bivaju snažniji i zadovoljniji no što su ikada bili. S pojedinačne ljudske sudbine to zaista zvuči kao cinizam, ali to je nažalost tako i to je nažalost ova naša Europa.

Nakon Prvog svjetskog rata mnoge države koje su se našle na strani pobjednika bile su nagrađene i tuđim teritorijem i tuđim stanovništvom. Od Rumunjske do Srbije.

Slično se događalo i poslije Drugog svjetskog rata o čemu zorno, kao dvostruki gubitnik, svjedoči Mađarska. Više milijuna Mađara i danas živi u Rumunjskoj, Vojvodini i Slovačkoj i to u okolnostima na kojima bi im rijetko tko mogao zavijediti.

Dakle, u Daytonu u tom smislu nije učinjen nikakav presedan. Tamo je samo do posljednjih konzekvencija došao do izražaja upravo taj politički duh Europe. Zbog toga su možda danas toliko glasni upravo Europljani koji si u zasluge upisuju da su upravo oni postavili miljokaze za mirovni plan koji su Amerikanci samo dovršili.

3. Pred očima valja imati još jednu okolnost. Ovakav ishod nije samo posljedica međunarodne konstelacije in-

teresa, te spomenutog političkog duha Europe, nego i raspada Jugoslavije.

Jedan Hrvat iz bosanske Posavine s kojim sam imao prilike ovih dana razgovarati ogorčeno je rekao: Što se sad govori da je tako moralo biti u ime viših državnih interesa. Pa, zar nije narod važniji od države? A mi smo tu narod, nas je 150.000!

Mislim da se usprkos moralnom ogorčenju, i usprkos kolektivnoj i osobnoj tragediji Posavljana ne smije izgubiti iz vida nekoliko ključnih činjenica. Hrvatska država nije nešto što se može i smije razdvajati od hrvatskog naroda ili mu se čak suprotstaviti. U strogom smislu riječi narod tek kroz svoju državu do kraja postaje narodom. I to je jedna europska činjenica. Utoliko je stvaranje hrvatske države bio krajnji čas da se ne samo od propasti (čije je prave domete pokazao tek ovaj rat) sačuva hrvatstvo, nego i posljednji trenutak da se ono povijesno dovrši kao *natio* (nacija). Bez svoje države narod je jedva iznad razine plemena. Država je bila i ostala temeljni okvir i za kulturni, i za civilizacijski i za politički (demokratski) razvoj svakog naroda u Europi i zato je ona i za hrvatski narod *conditio sine qua non*.

U tom kontekstu mora se shvatiti, ma kako to mnogim Hrvatima u Bosni bilo teško, da je primarna zadaća političkog vodstva u Zagrebu bila i ostala uspostava i osiguranje hrvatske države u njenim međunarodno priznatim granicama. Države, koja nije samo država Hrvata koji tamo žive, nego svih Hrvata na ovom svijetu ma gdje bili.

Tu i takvu državu hrvatsko političko vodstvo nije smjelo, a ni moglo, dovesti u pitanje ni u jednom trenutku borbe za njenu uspostavu i za njenu cjelovitost. Iz tog temeljnog državnog i nacionalnog rezona povlačeni su svi ključni politički potezi, uključujući tu i one vezane za hrvatski narod u BiH.

Danas se na licima dijela bosanskih Hrvata može očitati razočaranost ishodom, a osobito ako se istodobno u Zagrebu ističe kako je iz cijelog ovog procesa - koji traje od 1991. godine do danas, a kojeg je Dayton samo jedna ključna postaja - dakle, da je iz cijelog tog procesa Hrvatska

izašla kao nesumnjivi pobjednik i dobitnik. To je na sreću povijesna istina. U bitci za Hrvatsku, hrvatski je narod u cjelini uistinu pobjednik i tu činjenicu priznaju čak i oni koji je primaju sa zlobom i neskrivenom mrzovoljom.

4. Bosanska Posavina je nažalost dio druge, međunarodno priznate države, i za njenu sudbinu i razvoj tamošnjih događaja naprosto se ne može u prvom redu i jedino odgovornost pripisivati Zagrebu. Utjecaj, politički i vojni, Zagreba u Bosni od početka je bio znatno ograničen međunarodnim i unutarbosanskim okolnostima. Hrvatska je u više navrata optuživana za agresiju, dapače, izjednačavana sa Srbijom, samo zato jer je pokušala vojno pomoći tamošnjim Hrvatima. Jedan od takvih momenata vezan je upravo i za bosansku Posavinu. Hrvatskoj je prije tri godine zapriječeno sankcijama ako iz tog područja ne povuče svoje regularne snage, premda je bilo jasno da se tamo Hrvati samo brane na svojim ognjištima. Danas se Zagrebu međutim predbacuje da je žrtvovao Posavinu, jer se tobože aranžirao s Beogradom. Nikome međutim ne pada na pamet da se zapita kakva odgovornost za sve to leži u Sarajevu, političkom središtu Bosne i Hercegovine?

Napokon, treba biti barem logičan. Ili Bosna je druga država, ili to nije. Kako se mogu pomiriti zahtjevi za očuvanjem cjelovitosti i suverenosti Bosne i Hercegovine s optužbom Zagreba da je kriv za bosansku Posavinu?

Hrvatska je u zaštiti bosanskohercegovačkih Hrvata učinila koliko je objektivno mogla, pa i više od toga i često puta uz znatne političke i ine rizike. Sve povrh toga bilo bi po cijenu ugrožavanja vlastitog teritorijalnog i političkog opstanka a to vjerujem nitko od nje ne bi smio i mogao tražiti.

Naravno, posve je shvatljivo i razumljivo da bosanski Hrvati demonstriraju na Markovu trgu ili gdje drugdje u Zagrebu i Splitu. Ali je teško razumjeti da to ne čine i u Sarajevu, glavnom gradu njihove države.

Cjelovita Bosna i samo demonstracije u Zagrebu teško mogu ići skupa, unatoč svom ljudskom i moralnom respektu spram gubitnika Daytonskog kompromisa. Pogotovo ako se

ima u vidu da još uvijek nisu utihnule optužbe na račun Zagreba kako želi na bosanskom teritoriju stvoriti veliku Hrvatsku. Početkom studenoga u Njemačkoj je izašla knjiga koju su zajednički napisali Hans Koschnick, europski administrator Mostara, te novinar Süddeutsche Zeitunga Jens Schneider (pod naslovom "Brücke über die Neretva"). Knjiga je jedan od priloga stvaranju takve negativne slike o Hrvatima, uključujući tu i gore navedene objede.

5. Pogledajmo kako stvari stoje poslije Daytonu. Europa i Amerika plješću sporazumu, jer je on prije svega za njih dobar. Njemački ministar vanjskih poslova Klaus Kinkel ide čak tako daleko da na zaprepaštenje mnogih u Bundestagu izjavljuje (ovog četvrtka) kako je "Bosna islamska zemlja"!?

Francuski predsjednik Chirac, ozbiljno se zauzima za sarajevske Srbe, tražeći za njih dodatne garancije.

Iako je njemački kancelar još do nedavno grmio kao agresor neće dobiti ni jedne jedine marke pomoći u obnovi zemlje, sada, kad je Dayton praktički sankcionirao srpska osvajanja u Bosni, Bonn najavljuje želju za normalizacijom odnosa s Beogradom, te pomoć i bosanskim Srbima. Doduše, pod stanovitim uvjetima... Međutim, Siemens već u Beogradu pregovara o poslu vrijednom 3,5 milijardi maraka. Eto i to je Europa.

Je li razumno u takvim okolnostima tražiti od hrvatskog političkog vodstva da protiv te i takve konstelacije interesa i principa rebelira i po cijenu koju sasvim sigurno nitko na kraju ne bi htio platiti?

Onaj koji ipak misli da se moglo postići više ili drukčije neka to otvoreno kaže i obrazloži. Ali ne tako da se poziva na pravo i moral koji u Daytonu uopće nije igrao nikakvu ključnu ulogu. Nego na statiku mirovnog sporazuma!

6. Zbog svega toga, sada je od presudne važnosti dvoje: da se s respektom i iskrenim suosjećanjem susretne ogorčenje i razočaranost bosanskih Hrvata. Oni imaju pravo na svoje emocije, jer je riječ o njihovoj sudbini. I s tim emocijama treba računati do kraja njihova života. Slično kao što danas u Njemačkoj mnogi sudetski Nijemci ne mogu prežaliti

svoj *Heimat* u Češkoj, iako se nitko više tamo ne bi vratio da mu ponude bilo kakve uvjete, jer se najveći dio sudetskih Nijemaca vrlo dobro snašao i etablirao u Njemačkoj. Većinski oni su danas tamo elita.

Drugo: tim ljudima, koji su integralni dio hrvatskog naroda treba pomoći na svaki mogući način da prevladaju situaciju koju im je dosudio prije svega politički duh ove naše Europe. A hoće li se uspjeti naknadno, kad se jednom operacionalizira Daytonski sporazum političkim putem postići kakve preinake, pokazat će vrijeme i sveukupni razvoj u Bosni.

CAMP DAYTON

Prošlotjedna europska turneja američkog predsjednika potvrdila je staro političko pravilo: političari i državnici pokazuju svoje pravo lice tek onda kada se nađu u nevolji. Bill Clinton je pune tri godine pokazivao takvu kolebljivost i neodlučnost u vanjskoj politici da su se mnogi u Americi, ali i u svijetu, počeli pitati - ne tone li prva svjetska sila u opasni izolacionizam pa i provincijalizam.

Bosanska kriza postala je nekom vrstom simbola te i takve Clintonove politike, prijeteći da ga posve demontira i kompromitira kao "novog Cartera".

Od trenutka kada je američki predsjednik shvatio da od zaokreta u Bosni bitno ovise i njegove izborne šanse, kolebljivac se pretvorio u državnika čija čvrstina i odlučnost sada imponiraju i njegovim najljućim protivnicima u samom Američkom kongresu.

Carter je, doduše, s Camp Davidom postigao veliki vanjskopolitički uspjeh, no ipak je izbore glatko izgubio. Clinton je s Camp Daytonom, međutim, postigao i nešto više od pukog sporazumnog rješenja jedne teške krize: on je Americi vratio image vodeće sile, pokazavši pred licem cijelog svijeta da bez Amerike ništa dobro i pozitivno na ovom svijetu nije moguće.

Camp Dayton u tom je smislu ne samo simbol povratka ove velike zemlje samoj sebi, nego i trijumfa nad Europom, koja je ponovno pokazala i dokazala da, doduše, zna proizvoditi i trgovati, a da nije u stanju izaći na kraj s vlastitim krizama. Nakon prvoga svjetskog rata, to je, ako se računa i hladni rat, četvrta američka intervencija u Europi u

ovom stoljeću! I tu je u biti veličina Clintonova političkog zaokreta.

Prigodom prošlotjednog posjeta Europi, uključujući tu i posjet američkim vojnicima u njemačkom Baumholderu, Clinton je bez dlake na jeziku istaknuo baš tu okolnost, rekavši da, ako Amerika u Bosnu ne pošalje svoje vojnike, onda to neće ni NATO, a to znači da u konačnici od mira neće biti ništa.

No, to je svakako i trijumf nad Rusijom, koja je na Balkanu pokazivala da još uvijek ima svoje specifične interese, ali koja je zbog ekonomskog sloma i socijalno-političkog kaosa još samo u poziciji da dobro odigra ulogu statista, o čemu svjedoči i okolnost da u Bosnu šalje samo 1500 svojih vojnika.

Hoće li Clinton na kraju biti zapamćen kao veliki demokratski predsjednik koji je u posljednjoj godini (ovog) mandata postigao seriju vanjskopolitičkih uspjeha, pokazat će vrijeme i svakako razvoj događaja u samoj Bosni. No, jedno je već sada sigurno: Clinton je toliko duboko zagazio na Balkan, toliko je svoj autoritet i prestiž investirao u Camp Dayton, da si ni u snu više ne može dopustiti bilo kakvo popuštanje o implementaciji cijeloga ovog mirovnog projekta.

Zbog toga nema sumnje da će američki vojnici u Bosnu, s blagoslovom ili bez blagoslova Kongresa, pri čemu je ipak vjerojatnije ovo potonje. U tome neće moći promijeniti ništa ni prijetnje Karadžića i Mladića, kao ni pokušaj Pariza da u zadnji čas iskamči garancije za sarajevske Srbe. Tu čak ne mogu promijeniti ništa ni opravdani strahovi Pentagona da bi Amerikanci mogli postati metom nekoliko tisuća mudžahedina koji se na strani bosanskih Muslimana bore protiv kršćana. Jednako tako, ni prosvjedi nezadovoljnih Hrvata bosanske Posavine, koji naivno vjeruju da je moguće u Parizu uskratiti potpis. U Parizu, i to je svojevrsna poruka Clintonova posjeta Europi, nije moguće učiniti ništa drugo osim potpisati sporazum i to onakav kakav je postignut u Daytonu i kakav je tamo parafiran.

KISSINGEROV POGLED NA DAYTON

Predsjednik Clinton ovih je dana pokušao uvjeriti sumnjičave kongresmene kako američki vojnici ni po koju cijenu neće ostati dulje od godinu dana u Bosni. Bude li i nakon godinu dana znakova za obnovu neprijateljstava među sukobljenim stranama, američki će vojnici svejedno svojim kućama, rekao je.

Iako je Daytonski sporazum bio nesumnjivi trijumf Clintonove administracije, on u američkim političkim krugovima, osobito u Kongresu, pa i široj javnosti, ni približno nije izazvao takvo oduševljenje. Štoviše, i dalje ostaje pitanje: što naši mladići imaju tražiti u Bosni?

Henry Kissinger ovih je dana u jednoj povećoj analizi (koju je objavio "Los Angeles Times Syndikate", a potom i u "Welt am Sonntag") pokazao i razloge za takvu zabrinutost. Ako bi se Daytonski sporazum pokušao provesti u svim onim ključnim aspektima koji se tiču održanja BiH kao cjelovite države, to bi najvjerojatnije vodilo u novi Vijetnam, "najveću američku tragediju nakon drugog svjetskog rata"! Kissinger podsjeća da na Balkanu zaista nisu postojali nikakvi američki nacionalni interesi koji bi opravdavali slanje kopnenih trupa. Tek je američka politika svojim angažmanom stvorila takve interese, i to prije svega svojim obećanjem da će u Bosnu poslati 20.000 vojnika. Ako bi sada prekršila to obećanje, drži Kissinger, dovela bi u pitanje cijeli vrijednosni sustav do čijeg je razvoja i ozbiljenja u svijetu Americi životno stalo. U tom indirektnom smislu, Bosna sada dodiruje američke nacionalne interese i zato Kissinger drži kako je ispravno Clintona podržati u njegovoj nakani

da u Bosnu pošalje vojnike. Slična logika, uostalom, rukovodi i Boba Dolea.

Angažman američkih vojnika, a time i NATO-a, morao bi biti ograničen samo na razdvajanje sukobljenih strana i na sprečavanje genocida. Sve povrh toga vodilo bi u reprizu vijetnamske katastrofe. Kissinger drži da Amerikanci ni u kojem slučaju ne smiju pokušati osigurati slobodu kretanja u cijeloj Bosni, a time zajamčiti i povratak izbjeglicama u njihove domove. A, ne učine li to, sve odluke iz sporazuma, vezane uz cjelovitu Bosnu, ostat će mrtvo slovo na papiru.

Kissinger u tome potonjem ne vidi nikakav osobit problem. On drži da je mnogo opasnija iluzija koju je sebi američka politika stvorila i stvara o mogućnostima pomirenja među etničkim skupinama. Već opseg NATO-ove akcije kazuje o kakvoj je količini nepovjerenja i neprijateljstava riječ. Sva dosadašnja slična iskustva govore da je bilo dovoljno "nekoliko stotina promatrača" kako bi se proveli slični mirovni sporazumi (Sinaj, Cipar, Golanska visoravan). Jedino je u Bosni bilo nužno 60.000 teško naoružanih vojnika!

Kissinger također drži da je Clintonova vlada stvorila "mitologiju" i iz pomirenja Hrvata i Muslimana. Za njega je bosanska Federacija "zastrašujući primjer" takve mitologije i bez ikakvih šansi da se održi na dulji rok.

Zbog toga on misli, a u tome svakako nije usamljen u Americi, da bi jedino rješenje bilo stvaranje "priznate muslimanske države, koja bi stajala na vlastitim nogama i koju bi štiti NATO". To bi, po Kissingerovu mišljenju, bilo mnogo bolje rješenje nego pokušaji održanja cjelovite Bosne i Hercegovine, čija bi egzistencija s velikom vjerojatnošću "prije vodila daljnjem etničkom čišćenju nego pomirenju triju etničkih grupa".

Problem Kissingerova prijedloga, a to uvida i njegov autor, jest u tome što nije definirano gdje bi bio teritorij takve muslimanske države. No, u svakom slučaju, takva bi u biti trojna podjela Bosne na dugi rok mnogo više pridonijela stabilnosti u regiji, pa i u cijeloj Europi, nego ova sadašnja daytonska konstrukcija, drži taj bivši američki ministar

vanjskih poslova i svakako jedan od najuglednijih svjetskih stručnjaka za sigurnosna pitanja.

Bez obzira na to što tko mislio o Kissingerovoj analizi, jedno je sigurno: Daytonski sporazum zbog svoje višeznačnosti otvara mogućnosti za različite rezultate. Utoliko je nedvojbeno da on nije nikakvo konačno rješenje, već početak dugog i neizvjesnog procesa. Kamo će on na kraju odvesti, pokazat će se vrlo brzo. Ako se Amerikanci, zajedno s NATO-om, zadovolje samo razdvajanjem zaraćenih strana i sprečavanjem genocida, bit će to prilično siguran znak da je cjelovitoj Bosni povijesno odzvonilo.

PEČAT NA KRAJ RATA, KOLIKO JOŠ DO MIRA?

Rat na prostorima bivše Jugoslavije sada je i *službeno* okončan. Predsjednici Tuđman, Izetbegović i Milošević u Parizu su stavili svoje potpise ispod ugovora u kojem stoji da će poštivati "suverenu jednakost", da će sporazume rješavati "mirnim sredstvima" te da će se suzdržati od svake aktivnosti protiv teritorijalnog integriteta ili političke nezavisnosti Bosne i Hercegovine kao i svake druge države "bilo prijetnjama, primjenom sile ili na druge načine".

Hoće li tako biti i *neslužbeno*, zavisit će od mnogo čimbenika: od političke volje i spremnosti ključnih sila da pomognu u provođenju sporazuma, od samih aktera na terenu i razvoja situacije u njihovim zemljama, uključujući tu i razvoj prilika u i oko neutralgičnih točaka, kao i od načina na koji će se interpretirati kompromisni i u mnogim točkama kontradiktorni sporazumi i ugovor u cjelini.

Iako su u Elizejskoj palači svi akteri - od trojice predsjednika do najviših predstavnika velikih sila - potvrdili želju za mirom i dali riječ jamstva da će tako i biti, svakom trezvenom promatraču je jasno, da to još ne znači i sam mir. Mir je mnogo više od puke odsutnosti rata: on znači stabilnost, sigurnost, relativno blagostanje, zajamčena ljudska i ina prava... Riječju, novi međunarodni poredak na ovim prostorima koji bi implicirao i rješenje svih spornih teritorijalnih pitanja i razriješio sve ključne geopolitičke dileme, uključujući tu i onu najbitniju: Hoće li se BiH u konačnici raspasti, ili će, u što malo tko vjeruje, izrasti u cjelovitu državu u ko-

joj će se ljudi moći slobodno kretati i svugdje podjednako sigurno živjeti?

U tom smislu Pariz je uistinu samo prvi korak prema takvome miru, doduše vrlo ozbiljan i s izgledima na uspjeh boljim no ikad prije. On jednim dijelom, moglo bi se reći, sankcionira postojeće stanje, ali drugim dijelom otvara proces za koji nije sigurno kamo će odvesti i na koji način.

1. S druge pak strane, sporazum koji je potpisan u Parizu, mnogo je više od toga. On je i neka vrst *epohalne vododjelnice* i to prije svega za Hrvatsku i Hrvate. On je prvi međunarodni ugovor isposlovan i potpisan u stilu povijesno velikih i značajnih međunarodnih konferencija, i kao takav označuje kraj jednog cijelog razdoblja. Kao što je Bečki kongres (1815.) za Europu značio kraj napoleonske tiranije i revolucionarne anarhije, te istodobno novi balans među europskim silama, ili kao što je Berlinski kongres (1878.) označio kraj osmanlijske vladavine na europskom jugoistoku i stvaranje novih nacionalnih država, tako i Pariška konferencija oficijelno sankcionira novo stanje na ovim našim prostorima. Njome definitivno u povijesnu ropotarnicu ne odlazi samo Versajski ugovor na kojem su počivale obje Jugoslavije, i koji je faktički sankcionirao hrvatsko *sužanjestvo*, nego i sam duh Versaja. Pariška konferencija i tamo potpisan sporazum međunarodna su točka na "i" procesa i stanja što je svoje konture zadobio raspadom bivše Jugoslavije te međunarodnim priznanjem Hrvatske, Slovenije i BiH. Versajski ugovor i iz njega proizašao međunarodni poredak na ovim prostorima koji je pobijeden na bojnopolju oslobađanjem i stvaranjem samostalne Hrvatske, te na političkom polju njenim međunarodnim priznanjem, sada je u velikom stilu sahranjen i to upravo tamo gdje je prvobitno i začel!

I više od toga: proces koji je otvoren svečanim potpisivanjem u Parizu, uz jamstvo i kumstvo najmoćnijih sila svijeta, bez obzira na sve neizvjesnosti i nedorečenosti otvara i međunarodno sankcionira perspektivu koja je dijametralno suprotna ovoj versajskoj i zbog toga, i to treba napisati velikim slovima, to znači povijesnu pobjedu Hrvata!

Hrvatska time i kao subjekt i kao objekt međunarodne politike definitivno izlazi iz versajske epohe, a još je 1991. bila okovana njenim lancima!

2. Na tome ništa ne može promijeniti ni eventualni neuspjeh mirovnog procesa u Bosni, ili njegov samo djelomični uspjeh. Skretnice koje su postavljene u Daytonu i sada potvrđene u Parizu, za Hrvatsku ostaju miljokazi bez obzira na moguće zastoje ili sudare.

Velike su sile u Parizu doduše demonstrirale političku volju da ustraju na daytonskom putu. Nije bilo državnika koji za to nije dao svoju riječ, pa to nipošto ne bi trebalo potcjenjivati, premda je jasno da te velike riječi i obećanja nisu izgovorena iz pukog milosrđa. Da su posrijedi u prvom redu interesi velikih i njihovi međusobni odnosi, izvan je svake sumnje. O tome kazuje i povijest ovog rata kao uostalom i nekoliko scena iz Elizejske palače.

Moralisti su uoči pariškog potpisivanja razbijali glavu dilemom hoće li se predsjednik Clinton, s obzirom na senzibilitet američke javnosti, usuduti i htjeti Miloševiću pružiti ruku. Napokon, ljudi iz Clintonove administracije Miloševića su svojedobno stavili na tzv. američku listu ratnih zločinaca. Neki kongresmeni su čak tražili njegovo uhićenje, dođe li na pregovore u Dayton. Međutim, Clinton se sada s Miloševićem rukovao s istim izrazom lica kakav je imao i kad je pružio ruku i drugim predsjednicima, kao da Milošević s ratom nije imao ništa i kao da politički i moralno nije odgovoran za najstrašnije zločine, uključujući tu i one srebreničke o kojima dokaze Amerikanci još uvijek drže u ladicama.

No, nije samo američki predsjednik politički realist kad to treba biti. I njemački kancelar Kohl, koji donedavno nije htio ni čuti, a kamo li pogledati Miloševića, s njime se rukovao. I to na kraju ceremonije, kad su već odlazili i kad to uopće nije bilo protokolarno nužno. Kohl je Miloševiću pružio ruku, i to su kamere njemačke televizije dobro zabilježile, tako nenadano, da se ovaj, kako je to ocijenio jedan njemački reporter, zbunio od iznenađenja!

Ti banalni detalji, ali puni moralne simbolike pokazuju stanje stvari i duha u svijetu u kojem i kao narod i kao pojedinci živimo i što je mnogo važnije moramo preživjeti.

Drugo: cijela jedna skupština dala je mandat predsjedniku bosanske federacije Krešimiru Zubaku da zajedno s Izetbegovićem u Parizu potpiše sporazum. I što se dogodilo? Ne samo da Zubak tu šansu nije dobio, nego je u Elizejsku palaču morao i na sporedna vrata. Čovjek se može domišljati razlozima, no većina promatrača drži da je posrijedi francusko-srpski *deal* u vezi s oslobađanjem francuskih pilota. Pariz je onemogućio Zubaku da potpiše ono (što uostalom u Daytonu nije htio parafirati!!!!?) zato da ne bi morao javno poniziti Karadžića koji nije imao šanse da to isto učini, ali u ime "republike srpske", iako je to svim srcem želio. Tako su časnici Zubak kao i za ratne zločine osumnjičeni Karadžić tretirani na isti način. I to je svijet u kojem živimo!

3. Moglo bi se navesti još takvih gesti i poteza koji zornije od mnogih velikih riječi opisuju kontekst mogućeg i nemogućeg u politici, a osobito ovoj vezanoj za prostore bivše Jugoslavije. No to ne bi imalo mnogo smisla, jer moraliziranje mnogo ne pomaže, već jedino trijezna glava i, kako je to govorio Bismarck - strpljenje, strpljenje, strpljenje!

Zasad dakle postoje znaci da velike sile žele snažno stati iza potpisanog sporazuma. Hoće li tako ostati i za nekoliko mjeseci, i kakve će to uostalom učinke imati, vidjet će se.

Ključnu nedoumicu stvara činjenica da Amerika na Balkanu nije izravno tangirana. Clinton se angažirao u Bosni iz unutrašnjopolitičkih razloga, i kako je to formulirao Kissinger, kroz taj angažman praktički proizveo američke nacionalne interese koji prvobitno uopće nisu postojali.

U tom smislu postoji opravdana bojazan da bi iz istih razloga Amerikanci mogli otići iz Bosne u roku od godine dana, što je uostalom Clinton najavio, a što američki Kongres ultimativno i traži.

Amerikanci se, doduše, nadaju da bi do tada mirovni proces u Bosni mogao postati ireverzibilan i zato forsiraju civilnu implementaciju, prije svega demokratske izbore i

izgradnju demokratskih institucija u Bosni. No tu su, čini se, na djelu mnoge američke iluzije. Vojni aspekt implementacije iako je najspektakularniji, u biti je najlakši dio operacije. Tu su manje-više stvari jasne i rokovi se mogu relativno solidno održati. Civilna implementacija, međutim, mnogo je teža pa i kompliciranija, ne samo zbog proturječnosti u samom sporazumu, nego i zbog toga što je cijeli taj paket građen na mitu o idiličnoj i multikulturnoj Bosni koja je u nekim davnim i dobrim vremenima živjela i cvjetala.

4. Iako je hrvatski Predsjednik jedini imao snage i kuraže da usred elizejske svečanosti pa i konferencijske idile podsjeti - reklo bi se na kisingerovski način, na prave korijene rata i razdora u Bosni, američki je predsjednik u završnom govoru otkrio iluzije na kojima počiva američka nada da bi se u godinu dana sve moglo vratiti "na staro". Clinton je govorio o vremenima kad je među narodima u BiH tobože cvjetao takav suživot i vladala takva multietnička sloga, da se učinilo kao da je sve ovo čega smo danas svjedoci neka nerazumljiva aberacija. No, čak da taj Clintonov opis i odgovara stvarnosti, a nažalost ne odgovara, on bi bio povijesno netočan jer ne uzima u obzir cijeli kontekst. Clinton, a s njime i mnogi drugi zaboravljaju da ta "multikulturna" i "multietnička" Bosna nikada nije sama sobom vladala! A to je ključno! Narodi su živjeli u "slozi" jer su bili pod tuđom vlašću: ili pod turskom, ili pod austrijskom, ili pod titovsko-komunističkom. Napokon i Titovo izmišljanje muslimanske nacije kazuje koliko je stvarne idile bilo u Bosni. U toj točki leži zamka: naime, u Bosni ne postoji konsenzus triju naroda o načinu kako da samostalno žive u zajedničkoj državi, pa stoga postoji opasnost da se cijeli taj projekt izgrađen na daytonskom sporazumu sruši poput kule od karata kad jednom Amerikanci odu. To više što bi tada stvar ostala u rukama Europljana koji su lavirali između vlastitih nacionalnih interesa, povijesno ispravnih uvida i mnogih iluzija, i tako skrivili da je došlo do čega je došlo.

Dode li do takvog razvoja, to nužno ne mora značiti i nastavak velikog rata. Drugo, točno je ono na čemu Amerikanci načelno inzistiraju: da je Bosnu moguće održati jedino

ako se preobrazi u demokratsku državu. No to se kao iluzija pokazalo već na primjeru bivše Jugoslavije. Ovdje još dodatan faktor igra i činjenica da su u Bosni prezentniji vrijednosno-mentalitetski elementi "tamnog vilajeta" nego li elementi bilo kakvih demokratskih tradicija i iskustava. U tom smislu čini se debelom iluzijom vjera da su u roku šest do devet mjeseci mogući ne samo demokratski izbori, s obzirom na praktičku mogućnost da se u tom roku razriješi problem izbjeglica, nego i to da će se moći uspostaviti demokratske institucije i da će kao takve funkcionirati. To nije moguće ni za šest do devet godina!

Osim toga, nema nijednog primjera u svijetu da je bilo moguće izgraditi ozbiljniju demokraciju u okolnosti opće bijede i siromaštva. A Bosna je nakon ovog rata upravo u takvom stanju. Ako Zapad i odriješi kesu, a zasad se po tom pitanju pokazuje najsuzdržaniji, posebno Amerikanci, bit će to premalo za vraćanje Bosne i na razinu socijalno bolje stojećih država trećeg svijeta. A tu, kao što iskustvo uči, demokracija ne cvijeta.

Zbog toga je vjerojatnije da će u Bosni i dalje klučati, a na koju će se stranu lonac preliti, vidjet će se. Najvjerojatniji je scenarij da će se sve to dogoditi i događati u blagoj ili latentnoj formi i da će međunarodna zajednica biti stalno prisiljavana produljivati ili iznalaziti nove forme protektorata. Hoće li to na dugi rok moći i htjeti financirati, drugo je pitanje.

Što se pak same Hrvatske tiče njeni su problemi, s obzirom na u gore navedenom smislu epohalni karakter pariškog potpisivanja ovog sporazuma, više-manje tehničke naravi. Baranja, istočna Slavonija i zapadni Srijem nisu više problem u smislu "da li", nego "kako" i "kada". Tu su sve opcije moguće, pogotovo što nije jasno koliko je Srbija spremna daleko ići u (ne)poštivanju zaključnog sporazuma, odnosno, koliko su razno-razni Boutrosi Ghaliji spremni na opstrukciju zagrebačko-erdutskog sporazuma. No, u svakom slučaju u ovoj fazi važna je već spomenuta Bismarckova - strpljenje iznad svega!

U Bosni je situacija definirana ustrojem bosanske Federacije te idejom da se institucionalizira njena suradnja s Hrvatskom. Tu može biti još teških problema u praksi, a možda i dramatičnih, ali nema nikakve političke dileme. Ciljevi su jasni i usklađeni s međunarodnom zajednicom, a sve ostalo stvar je procesa.

5. Dakle: unatoč svim rizicima i nejasnoćama može se reći da se ugovorom koji je potpisan u Parizu okončala jedna teška faza u procesu preoblikovanja međunarodnog poretka na ovim prostorima iz koje je hrvatski narod izašao kao jednoznačni povijesni pobjednik. Hrvatska je danas ne samo međunarodno priznata, samostalna, slobodna i cjelovita, nego i vojno toliko snažna da sve to može jamčiti i u budućnosti. Pritom ima i dobre izgleda za gospodarsku obnovu i polet, te za uključenje u zapadne institucije i integraciju. A do prije koju godinu - kao država - postojali smo tako reći samo na papiru. U tom smislu Pariz je zaista u prvom redu međunarodni pečat na tu i takvu realnu i povijesno ozbiljenu Hrvatsku.

KATASTROFALNA BILANCA

Razumnom čovjeku bilo bi dovoljno pogledati tri zemljovida da mu bude jasno kako stvari uistinu stoje poslije Pariza, gdje je prošli tjedan potpisan mirovni sporazum za Bosnu i Hercegovinu.

Takve zemljovide objavio je sada hamburški tjednik Der Spiegel. Prvi je zemljovid iz 1991/92. godine i on pokazuje velikosrpske želje i ciljeve. Od Hrvatske su tamo samo ostaci ostataka, a velika Srbija obuhvaća cijelu Bosnu i Hercegovinu, istočnu i zapadnu Slavoniju, te dvije trećine hrvatske, dalmatinske obale!

Drugi je zemljovid iz 1994. godine i on pokazuje što su Srbi realno osvojili na vrhuncu svoje ekspanzije: više od 70 posto Bosne i Hercegovine i gotovo trećinu Hrvatske. Karta iz 1995. pokazuje još samo utjecajnu zonu Srbije nakon Daytonu. A nju komentira opširan tekst koji je za taj hamburški tjednik napisao Ivan Ivanji (66), nekadašnji Titov prevoditelj, inače srpski Židov, čovjek koji nikad nije pokazivao bilo kakve simpatije prema Hrvatskoj, nego je, štoviše, bio sklon podjeli krivnje, nerijetko i na njemačkoj televiziji, izjednačavajući predsjednika Tuđmana i Miloševića.

Dakle, taj Ivanji sada je za Der Spiegel opisao "Srpski put u katastrofu", pitajući se što je poslije Daytonu i Pariza ostalo od srpskih ciljeva. I odgovara: "Ništa"! Srbi su, po njegovu mišljenju, štoviše, "neizmjereno mnogo izgubili". Evo i zašto: Ivanji piše da su velika područja u kojima su Srbi stoljećima živjeli i gdje su tvorili većinu, ili bili snažno zastupljeni (zapadna Slavonija, Banija, Kordun, Lika, kninsko područje i dr.), definitivno za Srbe ne samo izgubljena, nego

ih tamo uopće više nema. On drži kako "nema nikakve sumnje da će se i istočna Slavonija brzo ponovno integrirati u Hrvatsku", pri čemu Zagreb neće morati Srbima dati nikakva posebna prava ili određenu autonomiju, kakvu su, recimo, uživali u doba Austro-Ugarske, i to naprosto zato što u Hrvatskoj "jednostavno više nema dovoljno Srba".

U Bosni Srbi, doduše, drže polovicu teritorija, ali kako taj teritorij izgleda? Njegov najvažniji dio, sjeverna Bosna s Banjalukom kao glavnim gradom, nalikuje "čudnovatom mjhuru" okruženom hrvatskim i muslimanskim područjima, koji je uskim i prijepornim koridorom povezan s maticom zemlje. Kako god se stvari okretale, drži Ivanji, ta će područja i bez vojnih prijetnji iz privrednih razloga biti naprosto "usisana" od teritorija koji ih okružuju, dakle, u perspektivi izgubljena za Srbe. Ivanji drži da su Srbi konačno dobili samo usko područje uz Drinu, odakle su protjerali većinsko muslimansko stanovništvo.

Osim tog teritorijalnog "dobitka", Srbija je dobila i 600.000 izbjeglica, a izgubila 200.000 mladih muškaraca, koji su kao vojni dezerteri pobjegli iz Srbije u inozemstvo. Riječ je uglavnom o intelektualcima, pa je to za Srbiju "iskrvarenje" koje će još dvije do tri generacije i te kako osjećati. Ivanji drži da su Srbi i psihološki gubitnici jer su porazi koje su doživjeli ove godine od zapadne Slavonije, preko tzv. krajinne, do sjeverozapadne Bosne definitivno srušili mit o njihovoj nepobjedivosti.

Iako Srbija i Crna Gora nisu bile razorene kao Hrvatska i Bosna i Hercegovina, njihova privreda ipak je zbog dugogodišnjih sankcija "u ruševinama". Izgubljeni su mnogi zapadni partneri (Ivanji spominje Opel, Mercedes i Siemens), pri čemu, po podacima predsjednika tzv. SR Jugoslavije Zorana Lilića, gubici zbog sankcija iznose oko sto milijardi dolara! Čak i da je ta svota pretjerana, činjenica je da su najširi slojevi stanovništva strahovito osiromašili i da je danas Srbija zemlja ratnih profitera, krijumčara, pljačkaša i švercera, "koji određuju ukus i način života" cjelokupnog stanovništva.

U tom sklopu Ivanji navodi i jedno istraživanje koje je među srpskom mladeži proveo beogradski tjednik Telegraf. Po tom istraživanju, od svih poželjnih aktivnosti i djelatnosti, za većinu mladih na prvom je mjestu kriminal!

Ako se tome doda i to da "poslije Hitlera ni jedan narod u tako malo godina nije toliko izgubio na ugledu kao Srbi od 1991.", onda je bilanca srpskog rata uistinu katastrofalna.

Na kraju, valja dodati još i ovo: Ivanji nije nikakav razočarani srpski nacionalist koji iz vlastitih frustracija stvari vidi u iskrivljenoj perspektivi. On je bio i ostao nepopravljiv Jugoslaven, o čemu je više puta i na njemačkoj televiziji s ponosom govorio. Utoliko i donekle objektivan promatrač razvoja situacije u svojoj domovini Srbiji, što ga čini i nama zanimljivim. Pogotovu stoga što u nas, nažalost, još ima onih koji su skloniji s nepravom govoriti o tobožnjem hrvatskom gubitništvu poslije Daytonu ili čak o tome da su sve strane jednako izgubile, što ne samo da ne odgovara povijesnoj istini, nego je i *contradictio in adiecto*.

SRPSKI WATERLOO

Daytonski sporazum između ostalog i predviđa to da se Srbija (sa Crnom Gorom), Hrvatska te Bosna i Hercegovina u roku od 180 dana sporazume oko najniže moguće granice svojih vojnih potencijala. I to u omjeru 5:2:2. To drugim riječima znači da bi na svakih pet srpskih tenkova Hrvatska imala pravo na dva tenka, te na isto toliko i Bosna. Isti omjer vrijedi i za drugo teško naoružanje. Prije toga, Srbija bi, ako se ne postigne povoljniji pregovarački rezultat, morala jednostrano smanjiti svoje vojne potencijale i to za 25 posto u odnosu na sadašnje stanje.

Ako se uzme u obzir to da do sličnog procesa treba doći i unutar same Bosne (u omjeru 2:1 u korist bosanske Federacije) onda je jasno da bi, shodno Daytonskom sporazumu, srpski blok ostao u povoljnijem položaju i u odnosu na Hrvatsku, kao i u odnosu na Hrvatsku i Bosnu zajedno.

Ma koliko na prvi pogled Daytonski principi za razoružanje na tlu bivše Jugoslavije izgledali bitno povoljnijim za Srbe, oni za Hrvatsku i Bosnu, ako bi se ispunile i sve druge ugovorne pretpostavke, ne bi bili problematični. Prvo, Srbi su danas daleko nadmoćniji kad je riječ o količinama svih vrsta teškog naoružanja. Stoga bi u osnovi oni bili ti koji bi jedini morali smanjiti dosadašnje vojne potencijale, dok bi Hrvatska po gore naznačenim omjerima imala pravo na još ponešto dodatnog naoružanja.

Drugo, i ovaj dosadašnji tijek rata, kao i iskustva iz ratova na Bliskom istoku (između Židova i Arapa), pokazala su da rat ne dobiva količina željeza, nego profesionalnost i

uvježbanost vojnika, i njihova disciplina, te visoka tehnologija.

1. Pa ipak, unatoč svemu tome, da bi bilo kakav sporazum o razoružanju, odnosno ograničenju naoružanja, bio moguć i opravdan, potrebno je ispuniti sve za to ključne aspekte Daytonskog sporazuma.

Ideja da se uopće otvori jedan takav pregovarački proces, u biti je odgovor Europe na američki zahtjev (koji je u daytonskom sporazumu i sankcioniran) da se u roku od 6 mjeseci od dana potpisivanja ukine embargo na isporuke teškog oružja državama nastalim raspadom bivše Jugoslavije. Iz straha da ne dođe do trke u naoružanju, i time do eventualne obnove sukoba, Europljani, predvođeni u tom pitanju Njemačkom, progurali su ideju da se ravnoteža vojnih snaga postigne na najnižoj mogućoj razini, dakle, djelomičnim razoružanjem Srbije i ograničavanjem daljnjeg naoružanja Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Time bi se zapravo vojni potencijali svih triju država sveli isključivo na obrambene zadaće, pa bi i mogućnost za izbijanje novog rata bila znatno smanjena.

Iako bi Srbija ostala po količinama vojno nadmoćna, sama činjenica da bi za 25 posto smanjila sadašnje vojne potencijale te da bi se Hrvatska i Bosna "popela" na po 30 posto od onoga što Srbija ima, trebali bi biti dovoljna garancija da Srbiju odvrate od eventualnog napadačkog iskušenja.

S obzirom da Hrvatska nema nikakvih teritorijalnih pretenzija prema drugim državama, i budući da svoju vojnu silu vidi isključivo u funkciji obrane zemlje, ona s punom realizacijom Daytonskog sporazuma ne bi dovela u pitanje svoju sigurnost. Pogotovo što postoji i moralna obveza velikih sila, supotpisnica sporazuma, da suzbiju onoga koji bi mirovni sporazum htio prekršiti.

2. Sve to, međutim vrijedi i ima smisla tek onda ako se, kako je već rečeno, ispune i svi ostali aspekti Daytonskog sporazuma. Jedan od ključnih je taj da između rečenih strana nema teritorijalnih sporova te da se one međusobno diplomatski priznaju. To potonje bio bi i politički akt kojim

bi se javno reklo: između nas nema više nikakvih spornih teritorijalnih pitanja pa prema tome niti ikakvih razloga za eventualno novi vojni sukob. Svi problemi koji bi mogli iskrsnuti, ili možda bitne želje ove ili one strane, rješavat će se političkim sredstvima i dogovorno.

Hrvatska je u Daytonu pristala na mirnu reintegraciju svojeg Podunavlja iz mnogo razumnih razloga, koji su više puta na ovom mjestu eksplicirani, pa ih ne treba ponovo ponavljati. Jedan od ključnih uvjeta da se i tu miru pruži prilika, i time podupre i mirovni proces u Bosni, bilo je jamstvo Beograda da će normalizirati odnose sa Zagrebom i u tom sklopu diplomatski priznati Hrvatsku. Sporazum o tome je utanačen i parafiran, pa je još samo trebao biti potpisan u Parizu, pretprošli tjedan. Do toga međutim nije došlo.

Time je Beograd doveo u pitanje cijeli proces mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja. Jer u Erdutsko-zagrebački sporazum spada i uzajamno diplomatsko priznanje između Zagreba i Beograda, premda to u samom tekstu nije involvirano. To je, kao što je rečeno, dogovoreno u Daytonu, i to ne zato što bi Hrvatska bila u nekoj psihološkoj ovisnosti od Beograda, ili što bi čeznula da on konačno prizna njenu egzistenciju. Hrvatska je bila, i ostala je, realitet i međunarodni čimbenik i bez toga. Diplomatsko priznanje važno je iz političkih razloga, jer bi time Beograd tamošnjim Srbima jasno rekao da je istočna hrvatska granica na Dunavu. A to je za proces mirne reintegracije Baranje, istočne Slavonije i zapadnog Srijema od važnog psihološko-političkog značenja. Isto tako to bi značilo da je za Hrvatsku rat definitivno završen te se ona ne bi imala razloga sustezati pregovorima o razoružanju, to više što ne teži nikakvom militarizmu, nego u prvom redu miru i blagostanju.

3. S obzirom da je Beograd taj koji je odbijanjem uzajamnog priznanja doveo u pitanje Daytonski projekat, posve je razumljivo da je hrvatski ministar vanjskih poslova Mate Granić na Petersbergu kraj Bonna (prošli ponedjeljak), gdje je održana uvodna konferencija o razoružanju, zaprijetio kako će Hrvatska istupiti iz tih pregovora ako Beograd i dalje ostane na sadašnjim pozicijama.

Hrvatska, kako je već rečeno, ne kani voditi rat protiv nijedne države, a niti ima aspiracije na bilo čiji teritorij. Ali svakako kani, ako drukčije ne bi išlo, i vojnim putem osloboditi preostala okupirana područja na svojem istoku.

Napokon, inplementacija Erdutsko-zagrebačkog sporazuma kasni, odnosno oteže se, upravo zato jer Beograd pokušava iskamčiti neke druge teritorijalne dobitke, a to jednim dijelom doprinosi i inertnosti mjerodavnih međunarodnih čimbenika u vezi s cijelim problemom.

Mate Granić je bio rijetko jasan na Petersbergu i njegova poruka u prvom je redu adresirana na velike sile, poglavito na one koje bi eventualno mogle prespavati dana obećanja i preuzete obaveze.

Iako šef hrvatske delegacije to nije rekao ovim riječima, njegova poruka ima ovaj smisao: ili će se provesti sve što je dogovoreno u Daytonu, ili od svega neće biti ništa. Hrvatska ne može prihvatiti nikakav oblik ograničenja svojih vojnih potencijala dok god na istoku zemlje nisu razoružane srpske paravojne postrojbe.

Ako se taj proces ne dovrši u skoro vrijeme, te ako Beograd i dalje ne bude htio nedvosmisleno priznati granicu na Dunavu, onda je Hrvatska slobodna postupiti onako kako bi postupila svaka druga suverena država. Osim toga na to ima pravo po svim međunarodnim dokumentima i ugovorima, uključujući tu i Helsinšku povelju.

Prihvatanje mirne reintegracije sa strane Hrvatske nije bio akt njene slabosti, već akt njenog osjećaja odgovornosti i za širi međunarodni kontekst i potvrda njenog interesa da svoje probleme, ako je to ikako moguće, rješava u suglasju s interesima međunarodnih čimbenika, pogotovo onih koji su njeni partneri i prijatelji.

4. Ta jasna i nedvosmislena poruka za poneke je bila gotovo šok, jer je jasno da je Hrvatska u barem trostrukom smislu nezaobilazna i kad je riječ o miru u Bosni, na što je međunarodna zajednica u ovom trenutku koncentrirana kao na svoj glavni problem i u čije rješenje ulaže nezapamćenu energiju, vojne i finansijske potencijale.

Bez hrvatsko-srpske normalizacije (koja uključuje i uzajamno priznanje) nema trajnog ni stabilnog mira na ovim prostorima, a pogotovo novog međunarodnog poretka koji bi zadovoljio i globalne interese ključnih svjetskih sila. Drugo, Hrvatska je logistički za cijelu operaciju u Bosni toliko važna, da ju se, kad bi se to i htjelo, jednostavno ne može politički izigrati. I treće, njen odnos s bosanskom Federacijom i uloga tamošnjih Hrvata, od takve su važnosti da u Bosni nije moguć nikakav balans u kojem Hrvatska ne bi aktivno sudjelovala.

Povrh toga, svi argumenti su na strani Zagreba. On ne želi ništa više i ništa manje od onoga što je dogovoreno u Daytonu i što je potpisano u Erdutu i u Zagrebu. Ali ne tako da to ostane na papiru, jer tobože nije urgentno i jer Beograd ima još neke neriješene probleme u Hrvatskoj.

Iako je vrlo teško prozrijeti što u Beogradu stvarno misle, a što u konačnici kane, zasad je razvidno jedino to da Beograd želi Prevlaku te to postavlja kao uvjet za priznanje. Iako to tako otvoreno ne kaže, zapravo Prevlaku postavlja i kao uvjet za mirno vraćanje istočne Hrvatske pod suverenitet Zagreba. Dakle, Srbi bi po starom svom običaju opet mijenjali - hrvatsko za hrvatsko.

Crnogorski predsjednik Bulatović ovih je dana to i otvoreno priznao. On je rekao da neće biti diplomatskog priznanja Hrvatske tako dugo dok se to pitanje ne riješi, dakle, dok Hrvatska Crnoj Gori ne ustupi Prevlaku.

Bulatović se pritom, naravno, nije mogao pozvati ni na kakav dokument, jer o tome nikakvog papira i nema, nego je rekao jedino to da je hrvatsko političko vodstvo tobože dalo usmena jamstva kako će Prevlaka biti crnogorska.

Istini za volju, u vrijeme kad je Hrvatska još bila debelo okupirana i kad su u sklopu Vance - Owenovog plana za Bosnu svi tražili izlaz na more, bilo je riječi i o Prevlaci. Nikakva usmena jamstva nisu dana, već je Zagreb jedino razmišljao što bi u takvoj situaciji za nj bilo najmanje zlo ako bi se nametnuo mir u okolnostima totalne prevlasti Srba u Bosni i okupacije gotovo trećine hrvatskog teritorija. Na-

pokon čak da je tada i došlo do kakvog dogovora (a nije!) on danas ne bi imao nikakvo pravno značenje, jer su radikalno izmijenjene sve geopolitičke i strateške okolnosti.

U tom je smislu šef bonske diplomacije Kinkel posve u pravu kad je rekao da je Prevlaka "bilateralno" pitanje, dakle da nema nikakve relevancije za međunarodnu zajednicu odnosno da ne tangira sporazum potpisan u Parizu, a dogovoren u Daytonu. A to znači da Beograd ne bi smio nekažnjeno, izmišljajući nove teritorijalne nesporazume, izbjegavati međunarodno preuzete obaveze. U to spada i priznanje Hrvatske, te aktivan i pozitivan angažman u vezi s implementacijom Erdutsko-zagrebačkog sporazuma.

5. Reakcije na Granićevo Petersberško upozorenje daju za pravo takvoj analizi: samo nekoliko sati kasnije američki ministar vanjskih poslova Christopher uputio je pismo hrvatskom Predsjedniku u kojem praktički potvrđuje da Amerika stoji pri svojoj riječi, dakle pri svemu onome što tvori paket mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja.

Njegov njemački kolega Kinkel, koji je bio domaćin Petersberške uvodne konferencije o razoružanju, reagirao je na sličan način, rekavši kako je sada najvažnije da međunarodna zajednica učini sve kako bi Beograd diplomatski priznao Hrvatsku (a i Makedoniju), te je to postavio i kao uvjet za normalizaciju njemačko-srpskih odnosa!

Time su došle do izražaja dvije važne okolnosti: međunarodni kontekst u kojem je Hrvatska prihvatila mirnu reintegraciju svog Podunavlja mnogo je ozbiljniji i prihvatljiviji, jer se Hrvatska tretira kao čimbenik preko kojeg se olako ne prelazi. Bez nje nema ravnoteže snaga na ovim prostorima, a to znači ni stabilnog mira kao ni novog međunarodnog poretka.

Drugo, također je vidljivo da je iza srpskog odbijanja uzajamnog diplomatskog priznanja zapravo psihološki problem. Jedino gdje je Beograd posve izgubio, odnosno, gdje nije ama baš ništa dobio, jest Hrvatska. Tu je Beograd ne samo vojno, nego politički i moralno potučen do nogu. Tu je, kad se uzmu u obzir sve srpske ambicije i aspiracije u

odnosu na Hrvatsku (vidi Jovićev dnevnik!) stvarni srpski Waterloo!

To je ono što srpski političari ne mogu progutati i zato izmišljaju probleme oko Prevlake ne bi li ipak dobili komadić hrvatskog tla i tako imali nešto pokazati svojoj javnosti te opravdati zbog čega su ratovali i ginuli u Hrvatskoj i zbog čega su u propast poslali svoje vlastite sunarodnjake. Da je Prevlaka psihološki problem za Beograd i Podgoricu, kazuje i činjenica da ima tisuću prikladnih načina kako da se pozitivno riješe sigurnosni problemi koji za Srbiju i Crnu Goru proizlaze iz činjenice da je taj poluotok pod hrvatskim suverenitetom.

S obzirom na sve rečeno, to što je Zagreb ipak pristao da ovih dana uspostavi telefonske veze s Beogradom, treba također vidjeti u prvom redu u svjetlu političkog pritiska na Srbiju i Crnu Goru, te kao znak da je njihov manevarski prostor prilično sužen. Napokon, stvar može završiti isto kao i ovog ljeta u takozvanoj "krajini", a to bi za Beograd bilo "novo Kosovo", a za velike sile rizik mnogo veći od napora potrebnog kako bi se urazumili Milošević i Bulatović.

PREMA KONAČNOM RASPLETU

ZBOGOM BALKANU!

Kako ocijeniti sporazum o normalizaciji odnosa s Beogradom? Jesu li u pravu oni koji smatraju da je trebalo pričekati dok Srbija ne ispuni sve hrvatske zahtjeve? Kao što je recimo onaj o zatočenim i nestalim osobama, ili onaj o povratku hrvatskih prognanika u naše Podunavlje?

Rane što ih je izazvala srpska agresija još nisu zacijelile i još dugo to neće. Zato su takva gledišta posve prirodna i za njih valja imati razumijevanje i pokazati respekt.

Ali s druge strane, država si ne smije dozvoliti da podlegne emocijama, ma kako one bile ljudske, jer to je u politici obično loš savjetnik. Državni poslovi - treba li to reći? - nisu lutrija na kojoj se dobiva sve ili ništa, nego dugotrajno hrvanje za nacionalne interese. Pogotovo to vrijedi za našu zemlju, koja je, kao što znamo, suočena s različitim interesima svjetskih moćnika, pa tako i s time da taj svijet jednostavno nije htio potpuni poraz Srbije, pa čak ni Srba u Bosni.

U takvim uvjetima normalizacija odnosa s Beogradom ne može biti trijumf ni pravde ni morala, ali je svakako povijesna pobjeda ideje hrvatske države. Nismo mi osporavali Srbiju, nego je ona htjela uništiti Hrvatsku koju eto sada ipak priznaje i to u njenim međunarodnim granicama!

Sve to dakako ne znači da ćemo sada jedni drugima pasti u zagrljaj, otići zajedno na more i zaboraviti zlo koje nam je pričinjeno. To nipošto ne!

Normalizacija je u prvom redu proces i to dugotrajan, a ovo što je u Beogradu potpisano samo je njen početak.

Nije, naime, nikakva tajna da su neka pitanja još otvorena i da između dvije države postoje i problemi. No, oni bi se sada trebali lakše rješavati, uključujući tu i dovršenje mirne reintegracije našeg Podunavlja. U tome je zapravo i domet tog beogradskog sporazuma!

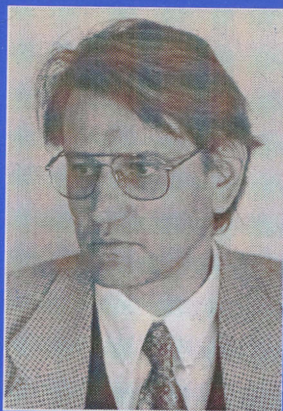
Osim toga, što god mislili o Srbiji, jedno je ipak nedvojbeno: bez normalizacije hrvatsko-srpskih odnosa nema stabilnog i trajnog mira na ovim prostorima, a to znači ni prosperiteta. Jednako tako ni hrvatskog povratka u zapadnu zajednicu naroda, čemu toliko težimo. Jer nitko na Zapadu ne bi želio državu koja je s jednom nogom još uvijek u balkanskom sukobu i svadama. Zato bih rekao da normalizacija odnosa s Beogradom istodobno znači i - Zbogom Balkanu!

Nakladnik
K. Krešimir d.o.o.
Vatrogasna 15
Zagreb, Hrvatska

Za nakladnika
mr. Marica Kordić

Tisak
"AUGUST ŠENOVA" d.d. Zagreb

Nenad Ivanković rođen je 18. ožujka 1948. godine u Zagrebu. Diplomirao je 1973. godine na zagrebačkom Filozofskom fakultetu (filozofiju i komparativnu književnost), a potom i magistrirao na Fakultetu političkih nauka u Zagrebu.

Od 1976. godine neprekidno radi kao novinar u Vjesnikovoj kući, prošavši sve faze, od mlađeg suradnika do komentatora i urednika (u VUS-u, Vjesniku, Danasu). U jesen 1988. godine odlazi u Bonn kao stalni dopisnik Vjesnika i Večernjeg lista, gdje ostaje do ožujka 1996. godine. Povremeno se javljao i kao dopisnik HRT-a, kao njegov vanjskopolitički komentator.

U vrijeme pada Berlinskog zida izvještavao je iz ondašnjeg DDR-a, osobito iz Berlina, Dresdena i Leipziga. U ratnoj godini i godini međunarodnog priznanja Hrvatske (1991/92), osim iz Bonna izvještavao je i iz drugih njemačkih gradova - od Hamburga, preko Kölna, Frankfurta do Stuttgarta i Münchena. Iz tog iskustva nastala je i njegova knjiga "Bonn - druga hrvatska fronta", objavljena 1993. godine u Zagrebu.

Od proljeća 1996. glavni je urednik hrvatskoga političkog dnevnika Vjesnik.